

SIVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı

**İHTİYAÇ ODAKLI KUR'AN KURSLARINDA
YETİŞKİNLERİN EĞİTİMİ
(ANKARA ÖRNEĞİ)**

Yüksek Lisans Tezi

Enes ÇINAR

Sivas

Eylül 2018

SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Felsefe Ve Din Bilimleri

**İHTİYAÇ ODAKLI KUR'AN KURSLARINDA
YETİŞKİNLERİN EĞİTİMİ
(ANKARA ÖRNEĞİ)**

Yüksek Lisans Tezi

Enes ÇINAR

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Hüseyin YILMAZ

Sivas

Eylül 2018

KABUL VE ONAY

Üniversite: : Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ana Bilim Dalı : Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı
Bilim Dalı : Din Eğitimi
Tezin Başlığı : İhtiyaç Odaklı Kur'an Kurslarında Yetişkinlerin Eğitimi
(Ankara Örneği)
Savunma Tarihi : 25/09/2018
Danışmanı : Prof. Dr. Hüseyin YILMAZ

Unvanı - Adı Soyadı

İmza

Jüri Başkanı : Prof. Dr. Zeki Salih ZENGİN

Üye : Prof. Dr. Hüseyin YILMAZ

Üye : Dr. Öğr. Üyesi H. Mustafa KIRIŞ

Oy Birliği

Oy Çokluğu

Enes ÇINAR tarafından hazırlanan İhtiyaç Odaklı Kur'an Kurslarında Yetişkinlerin Eğitimi (Ankara Örneği) başlıklı tez, kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Ahmet ŞENGÖNÜL
Enstitü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırladığım bu Yüksek Lisans/Doktora/Sanatta Yeterlik tezinin bizzat tarafımdan ve kendi sözcüklerimle yazılmış orijinal bir çalışma olduğunu ve bu tezde;

- 1- Çeşitli yazarların çalışmalarından faydalandığımda bu çalışmaların ilgili bölümlerini doğru ve net biçimde göstererek yazarlara açık biçimde atıfta bulunduğumu;
- 2- Yazdığım metinlerin tamamı ya da sadece bir kısmı, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmışsa bunu da açıkça ifade ederek gösterdiğimi;
- 3- Başkalarına ait alıntılanan tüm verileri (tablo, grafik, şekil vb. de dâhil olmak üzere) atıflarla belirttiğimi;
- 4- Başka yazarların kendi kelimeleriyle alıntıladığım metinlerini, tırnak içerisinde veya farklı dizerek verdiğim yine başka yazarlara ait olup fakat kendi sözcüklerimle ifade ettiğim hususları da istisnasız olarak kaynak göstererek belirttiğimi,

beyan ve bu etik ilkeleri ihlal etmiş olmam halinde bütün sonuçlarına katlanacağımı kabul ederim.

25.09.2018

Enes ÇINAR

ÖNSÖZ

Yüce Allah ilk insan Hz. Âdem'den itibaren kâinatı emrine âmade kıldığı insanoğluna her dönem yol gösterici ve hidayet rehberi olarak peygamberler ve insanlığa rehberlik edecek, onlara doğru yolu gösterecek kitaplar göndermiştir.

Bilindiği üzere, peygamberlerin sonuncusu Hz. Muhammed (sav) kitapların sonuncusu ise Kur'an-ı Kerim'dir. Dünya ve ahiret saadetine nail olabilmek için Müslümanlar Hz. Muhammed döneminden günümüze kadar Kur'an-ı Kerim okumaya öğrenmeye, onu anlamaya ve hükümlerini uygulamaya özen göstermişlerdir.

Kur'an'ın bizzat tanımladığı Kur'an, mü'minler tarafından anlaşılacak çok okunması ve temel kriter olarak alınması gereken, mü'minler için hidayet rehberi, rahmet, müjde ve şifa kaynağı olan, imanlarını artıran “eşsiz Kitab”ın adıdır. İnananları tarafından rehber edinilmesi gereken Kur'an'ın Alâk sûresindeki ilk ayetleri de “Yaratan Rabbinin adıyla oku! O, insanı “alak”dan (embriyodan) yarattı. Oku! İnsana bilmediklerini belleten, kalemle (yazmayı) öğreten Rabbin, en büyük kerem sahibidir.” (Alâk, 96/1–5) olmuştur. İnananlar için Alâk Sûresi'ndeki bu ayetlerle “Kitab'ı” okuma emri gelirken, Sad Sûresi 29. ayette de inananlar “Kitab'ı” anlamaya davet edilmiştir; “Bu Kur'an, ayetlerini düşünsünler ve akıl sahipleri öğüt alsınlar diye sana indirdiğimiz mübarek bir kitaptır.”

İslam Peygamberi hadislerinde mealen; “Bir kimse, Allah'ın Kitabı'ndan bir harf okuduğunda ona bir hasene (iyilik) yazılır. Hasene de on misli sevapla karşılır. Ben size elif-lam-mim bir harftir demiyorum. Elif bir harf, lam bir harf, mim de bir harftir” (Tirmizi, “Fedailül-Kur'an”, 16), diyerek Müslümanları Kur'an'ı okumaya, “Sizin en hayırlınız Kur'an'ı öğrenen ve öğretenidir” (Tirmizî, Fedâilü'l-Kur'ân, 15), buyurarak “Kitab'ı” öğrenme ve öğretmeye teşvik etmiştir.

İşte Hz. Peygamberin Kur'an okuma ve öğrenmeye yönelik bu teşvik, telkin ve tavsiyelerini gönüllerine nakşeden inananlar, ilk dönemden itibaren Kur'an-ı okumak, ezberlemek ve anlamak için çaba sarf etmişlerdir. Hira Nur mağarasında başlayan, Dâru'l-Erkam'da temelleri atılan, Suffe'de müesseseseleşen, Dârül-Kur'an, Dârü'l huffâz, ve Dârü'l-kurrâlarda yeşeren Kur'an hizmetleri, Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren devletin resmi kurumu olan Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı olarak “Kur'an Kursu” adı ile milletimizin manevî hayatına rehberlik yapmaya devam etmiştir. Zaman içerisinde

camilerde ve müstakil olarak hizmet veren Kur'an kurslarında halkın talepleri giderilmeye çalışılmıştır.

Ayrıca Kur'an-ı Kerim öğretimi, örgün (İmam-hatip ortaokulları ve liselerinde, düz ortaokul ve liselerde DKAB ile seçmeli ders "Kur'an-ı Kerim", "Hz. Muhammed'in Hayatı", "Temel Dini Bilgiler" şeklinde, ilahiyat önlisans, İLİTAM, İlahiyat Fakültesi) ve yaygın (Kur'an kursları, yaz Kur'an kursları, cami vb.) olarak iki farklı şekilde gerçekleştirilmektedir.

Bilindiği üzere, ülkemizdeki yaygın din eğitimi faaliyetlerini resmi ve en yaygın şekilde yürüten kurum Diyanet İşleri Başkanlığıdır. Diyanet İşleri Başkanlığı yaygın din eğitimi faaliyeti yürüttüğü Kur'an kurslarıyla ilgili olarak, kuruluşundan günümüze kadar tarihî süreç içerisinde geçirmiş olduğu hukukî düzenlemeleri, karşılaştığı problemleri, kurslara yönelik tartışma konuları, toplumsal değişim ile birlikte kursların yapısında oluşan değişimleri göz önüne alarak toplumun ihtiyaçları doğrultusunda 2005 yılından itibaren yeniden yapılanma çalışmaları başlatmıştır. Bu doğrultuda 2010 yılına gelindiğinde, Kur'an kurslarında yürütülen yaygın din eğitimi hizmetinden her yaştan ve her statüden toplumun çeşitli kesimlerinin istedikleri zaman diliminde, istedikleri öğretim programlarından yararlanabilmelerine imkân sağlamak amacıyla "Kur'an Kurslarında Hizmet Çeşitliği" adıyla yeni bir projeyi uygulamaya koymuştur. Bu proje kapsamında uzun süreli Kur'an kurslarının müfredatında ve işleyişinde bir takım değişikliklere gidilmiştir. Pilot uygulamaları yapılan ve geliştirilen programlar hizmet çeşitliliğine gidilerek 2012-2013 eğitim-öğretim yılından itibaren "İhtiyaç Odaklı Kur'an Kursları" adıyla ülke genelinde uygulanmaya başlanmıştır.

Yürütülen çalışmaların sonucunda İhtiyaç Odaklı Kur'an Kursları Öğretim Programı, Hafızlık Eğitimi Programı, Yurt Dışı Misafir Öğrenci Öğretim Programı, Örgün Eğitime Devam Edenlere Yönelik Kur'an Kursları Eğitim Programı, 4-6 Yaş Grubu Öğrencilere Yönelik Din Eğitimi, Camilerde Kur'an Öğretim Programı ve Yaz Kur'an Kursları şeklinde günümüzde yeniden yapılanan Kur'an kursları ile Diyanet, yediden yetmişe toplumun her kademesindeki bireylere ulaşabilme, hitap edebilme ve eğitim hizmeti görevini sunma avantajına sahip olmuştur.

İşte altı yıllık mazisi bulunan İhtiyaç Odaklı Kur'an Kurslarından toplumun tüm kesimlerinin daha etkin ve verimli bir şekilde yararlanabilmesi için mevcut durum

ortaya konularak, öğreticilerin mesleki yeterlilikleri ile öğrenim materyallerinin iyileştirilmesine, öğrencilerin beklentilerinin karşılanmasıya yönelik neler yapılması gerektiği hususu araştırmamızın temel amacını teşkil etmiştir. Ayrıca araştırmamızda uygulamaya konulduğu tarih üzerinden (2012) altı yıl geçmiş olmasına karşın mevcut programda karşılaşılan ve devam eden sorunlara ilişkin çözümler önerileri sunulmuştur.

Şüphesiz uygulamaya konulan her öğretim programı toplumun ihtiyaçlarını, talep ve beklentilerini karşılamayla birlikte aynı zamanda bir takım zorluklara ve sınırlılıklara da sahiptir. Dolayısıyla uygulamaya konulan her program hem sürekli sorgulanmaya hem de belli bir süre sonra geliştirilmeye muhtaçtır. İşte bu doğrultuda İhtiyaç Odaklı Kur'an Kurslarına yönelik bir alan araştırması ile gerek kurslarda öğrenim gören 20 yaş ve üstü yetişkin kadınlar ve gerekse üzerlerinde resmi ve geçici görevi bulunan bir grup öğretici ile kursların mevcut durumu tespit edilmeye çalışılmış, uygulamaya konulan programın işlevselliği, müfredat konuları ve öğrencilerin talepleri irdelenmeye çalışılmıştır.

Araştırma bir "Giriş" ve dört bölümden oluşmaktadır. Girişte araştırmanın problemi, amaç ve önemi, hipotezleri, sınırlılıkları, araştırmayla ilgili çalışmalar ve araştırmanın yöntemi ele alınmıştır.

Birinci bölümde "yetişkin", "yetişkin din eğitimi" vb. kavramlar açıklanarak, yetişkin din eğitiminin mahiyeti ve önemi ortaya konmuştur.

Araştırmanın ikinci bölümünde Kur'an kurslarının tarihsel gelişimine, İhtiyaç Odaklı Kur'an Kurslarının temel amacı, eğitim ve öğretim programı ve geliştirilen uygulamalara değinilmiştir.

Üçüncü bölümde kursların açılma şartları ve öğrencilerin kurslara katılma amaçları, kursların fiziki şartları, öğretim materyalleri, öğreticilerin mesleki yeterlilikleri ve istihdam şartları üzerinde durulmuştur.

Dördüncü ve son bölümde ise "Sonuç ve Öneriler" başlığı altında ulaşılan sonuçlara ve bu çerçevede geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

Gayemiz kursların veya Başkanlığın hatalı yönlerini bulmak değil, bilhassa Rasûlullah (sav) döneminden günümüze kadar büyük bir özveri ile bizlere miras olarak

gelen Kur'an öğretimini Kur'an'ın özelliğine uygun bir şekilde yapılması ve faydalı olması yönünde katkı sağlamaktır.

Bu vesileyle çalışmamızın ortaya çıkmasında büyük katkısı olan, her daim yardımlarını yanımda hissettiğim danışman hocam Prof. Dr. Hüseyin Yılmaz Bey'e sonsuz şükranlarımı sunuyorum. Araştırmanın başlangıcından itibaren konu seçimi, planlanması, geliştirilmesi, yürütülmesi dâhil her aşamasındaki yapıcı eleştirileri, yönlendirici rehberliği ile beni aydınlatan motive eden, cesaretlendiren, üzerimde büyük emeği bulunan ve çalışmanın daha nitelikli bir hale kavuşması noktasında katkılarını esirgemeyerek çalışma süresince göstermiş olduğu destek, sabır ve emekleri için çok değerli hocam Prof. Dr. Zeki Salih Zengin Bey'e şükranlarımı arz etmeyi bir borç biliyorum. Bu ilim yolculuğuna başlamama vesile olan ve her daim yardım ve desteklerini yanımda hissettiğim Prof. Dr. Ömer Aslan ve Doç. Dr. Hasan Özalp hocalarıma, eğitimim sırasında değerli bilgilerinden faydalandığım Doç. Dr. Özcan Güngör ve Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Yemenici hocalarıma, bu çalışma esnasında, bilgi birikim ve tecrübelerinden istifade ettiğim Doç. Dr. Ömer Menekşeye ve Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı Osman TIRAŞCI hocama çok teşekkür ediyorum.

İhtiyaç Odaklı Kur'an Kurslarında uygulanan programlarda öne çıkan sorunların tespit edilmesinde katkıları bulunan Ankara da görev yapan fedakâr Kur'an kursu öğreticilerimize ve zamanlarını Kur'an öğrenmeye ayıran saygıdeğer öğrencilerimize, program hakkında bilgilerine sıkça başvurduğum Diyanet İşleri Başkanlığı Eğitim Uzmanı Ömer Alınmaz ve Mühendis Ramazan Özkan kardeşlerime, burada ismini zikredemediğim çalışmamda emeği geçen bütün dost ve arkadaşlarıma teşekkür ediyorum.

Hayatımın her döneminde beni doğruya yönlendiren, yetiştiren ve güzel işleri başarmam noktasında rol model aldığım Babam Yusuf Çınar'a ve çalışmalarım esnasında başarıya ulaşmam için dualarından eksik etmeyen Anneme, bu süre zarfında kendilerini fazlaca ihmal ettiğim tüm aileme, göstermiş oldukları sabırdan dolayı sonsuz teşekkürler...

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
KISALTMALAR	iii
TABLolar LİSTESİ.....	v
EKLER LİSTESİ	ix
ÖZET.....	xi
ABSTRACT	xiii
GİRİŞ	1
A.PROBLEM	1
1.1. Problem	1
1.2. Alt Problemler.....	1
B. KONUNUN AMACI VE ÖNEMİ	2
C.HİPOTEZLER.....	5
D.SAYILTIAR	5
E.SINIRLILIKLAR	6
F.YÖNTEM	6
G. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEM.....	7
H.İLGİLİ ÇALIŞMALAR	9
İBÖLÜM.....	15
YETİŞKİN EĞİTİMİ	15
1.1. Yetişkin Tanımı.....	15
1.2. Yetişkinlik Dönemleri ve Özellikleri.....	16
1.3 Yetişkin Eğitimi	20
1.4. Yetişkinlik Döneminde Din Eğitimi	28

II. BÖLÜM.....	37
KUR'AN KURSLARI	37
2.1. Tarihi Süreci İçinde Kur'an Öğretimi	37
2.2. Cumhuriyet'ten Günümüze Kur'an Kursları.....	43
2.3. Yeni Bir Yapılanma: "İhtiyaç Odaklı Kur'an Kursları"	64
III. BÖLÜM.....	97
BULGULAR VE YORUM.....	97
3.1. Kursların Açılma Şartları ve Öğrencilerin Kurslara Katılma Amaçları.....	97
3.2. Öğrencilerin Kurstan Yararlanma Düzeyleri	119
3.3. Öğrencilerin Öğretim Materyallerinden Yararlanma Durumu.....	126
3.4. Kursların Fiziki Şartları.....	139
3.5 Öğreticilerin Mesleki Yeterlilikleri.....	148
3.6 Öğreticilerin İstihdam Şartları.....	162
BÖLÜM IV	173
SONUÇ VE ÖNERİLER	173
4.1. Sonuç.....	173
4.2 Öneriler.....	177
KAYNAKÇA	189
EKLER.....	197
ÖZGEÇMİŞ.....	273

KISALTMALAR

Başkanlık	: Diyanet İşleri Başkanlığı
Bkz.	: Bakınız
ÇÖ	: Çankaya Kur'an Kursu Öğrencisi
ÇKÖ	: Çankaya Kadrolu Kur'an Kursu Öğreticisi
ÇGÖ	: Çankaya Geçici Kur'an Kursu Öğreticisi
DİA	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
DİYK	: Din İşleri Yüksek Kurulu
DKAB	: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
E.H.G.M	: Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü
EHYS	: Eğitim Hizmetleri Yönetim Sistemi
EÖ	: Etimesgut Geçici Kur'an Kursu Öğreticisi
EKÖ	: Etimesgut Kadrolu Kur'an Kursu Öğreticisi
EGÖ	: Etimesgut Geçici Kur'an Kursu Öğreticisi
İHL	: İmam Hatip Lisesi
İKGM	: İnsan Kaynakları Genel Müdürlüğü
İLİTAM	: İlahiyat Lisans Tamamlama
K.K	: Kur'an Kursu
K.K.Ö	: Kur'an Kursu Öğreticisi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MÖ	: Mamak Kur'an Kursu Öğrencisi
MKÖ	: Mamak Kadrolu Kur'an Kursu Öğreticisi
MGÖ	: Mamak Geçici Kur'an Kursu Öğreticisi

Öğretici	: Kadrolu/Geçici Kur'an Kursu Öğreticisi
s.	: Sayfa
SGB	: Strateji Geliştirme Başkanlığı
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğerleri
vs.	: Vesayre
YÖ	: Yenimahalle Kur'an Kursu Öğrencisi
YKÖ	: Yenimahalle Kadrolu Kur'an Kursu Öğreticisi
YGÖ	: Yenimahalle Geçici Kur'an Kursu Öğreticisi

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1 Pedagoji ve Androgojinin karşılaştırılması	22
Tablo 2 Kurum/Kuruluşlar tarafından verilen yaygın eğitim faaliyetleri	27
Tablo 3: 1932–1950 Yılları Arası Kurs, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları	45
Tablo 4 1980–1990 Yılları Arası Kur'an Kursu Sayıları.....	46
Tablo 5 1980–1990 Yılları Arası Kur'an Kursu Öğretici Sayıları.....	47
Tablo 6 1980–1990 Yılları Arası Yüzüne Okuyan ve Belge Alan Öğrenci Sayıları	48
Tablo 7 1980–1990 Yılları Arası Hafızlık Yapan ve Belge Alan Öğrenci Sayıları..	49
Tablo 8 : 1990–2001 Yılları Arası Kur'an Kursu Sayıları.....	50
Tablo 9 1990–2001 Yılları Arası Kur'an Kursu Öğretici Sayıları.....	51
Tablo 10 : 1990–2001 Yılları Arası Yüzüne Okuyan ve Belge Alan Öğrenci Sayıları.....	52
Tablo 11 1990–2001 Yılları Arası Hafızlık Yapan ve Belge Alan Öğrenci Sayıları.	53
Tablo 12 2002–2011 Yılları Arası Kur'an Kursu Sayıları.....	56
Tablo 13 2002–2011 Yılları Arası Kur'an Kursu Öğretici Sayıları.....	57
Tablo 14 2002–2011 Yılları Arası Yüzüne Okuyan ve Belge Alan Öğrenci Sayıları	58
Tablo 15 2002–2011 Yılları Arası Hafızlık Yapan ve Belge Alan Öğrenci Sayıları.	59
Tablo 16 2012–2016 Yılları Arası Kur'an Kursu Sayıları.....	60
Tablo 17 2012–2016 Yılları Arası Kur'an Kursu Öğretici Sayıları.....	61
Tablo 18 2012–2016 Yılları Arası Yüzüne Okuyan ve Belge Alan Öğrenci Sayıları	62
Tablo 19 2012–2016 Yılları Arası Hafızlık Yapan ve Belge Alan Öğrenci Sayıları.	63
Tablo 20 Temel Öğretim Programı 2017–2018 Eğitim-Öğretim Yılı Takvimi Örneği	68
Tablo 21 Temel Öğretim Programı Ders Saati Uygulama Örnekleri	70
Tablo 22 2016–2017 Eğitim-Öğretim Yılında Kayıt Dönemlerinde Yeni Kayıt Olan Erkek Öğrenci Sayıları (Türkiye Geneli)	71
Tablo 23 2016–2017 Eğitim-Öğretim Yılında Kayıt Dönemlerinde Yeni Kayıt Olan Kadın Öğrenci Sayıları (Türkiye Geneli)	72
Tablo 24 2016–2017 Eğitim-Öğretim Yılında Kayıt Dönemlerinde Yeni Kayıt Olan Erkek Öğrenci Sayıları (Ankara Geneli)	72

Tablo 25 2016–2017 Eğitim-Öğretim Yılında Kayıt Dönemlerinde Yeni Kayıt Olan Kadın Öğrenci Sayıları (Ankara Geneli)	73
Tablo 26 Ek Öğretim Programlarının Ders Başlıkları	74
Tablo 27 Ek Öğretim Programları Ders Saati Uygulama Örnekleri	75
Tablo 28 2013–2018 Yılları Arası Temel ve Ek Öğretim Programlarında Görev Alan Öğretici Sayıları (Türkiye Geneli).....	90
Tablo 29 2013–2018 Yılları Arası Temel ve Ek Öğretim Programlarında Görev Alan Öğretici Sayıları (Ankara Geneli).....	91
Tablo 30 2013–2018 Yılları Arası Temel ve Ek Öğretim Programlarına Kayıt Olan Öğrenci Sayıları (Türkiye Geneli).....	92
Tablo 31 2013–2018 Yılları Arası Temel ve Ek Öğretim Programlarına Kayıt Olan Öğrenci Sayıları (Ankara Geneli).....	92
Tablo 32 2013–2018 Yılları Arası Temel ve Ek Öğretim Kurs Sayıları (Türkiye Geneli)	95
Tablo 33 2013–2018 Yılları Arası Temel ve Ek Öğretim Kurs Sayıları (Ankara Geneli)	96
Tablo 34 Öğrencilerin Yaşlara Göre Sayısal Dağılımı	97
Tablo 35 Öğrencilerin Ekonomik Durumlarına Göre Sayısal Dağılımı	99
Tablo 36 Öğrencilerin Kendi İstemiş Oldukları Zaman Diliminde Kursa Katılıp/Katılmadıkları.....	100
Tablo 37 Zaman Dilimine Göre Açılan Kurs Sayıları (Temel Öğretim Programı) .	101
Tablo 38 Zaman Dilimine Göre Açılan Kurs Sayıları (Ek Öğretim Programı).....	101
Tablo 39 Kadrolu Öğreticilerin, Öğrencilerin İstekleri Doğrultusunda Kurs Açıp Açmadıkları	104
Tablo 40 Öğrencilerin Kurslarda Öğrenmiş Oldukları Bilgileri Aileleri İle Paylaşım Paylaşmadıkları.....	120
Tablo 41 Öğrencilerin “Dinim İslam” Adlı Ders Kitabı Hakkındaki Görüşlerinin Sayısal Dağılımı.....	127
Tablo 42 Kadrolu Öğreticilerin “Dinim İslam” Adlı Ders Kitabı Hakkındaki Görüşlerinin Sayısal Dağılımı	127
Tablo 43 Geçici Öğreticilerin “Dinim İslam” Adlı Ders Kitabı Hakkındaki Görüşlerinin Sayısal Dağılımı	128

Tablo 44 - Öğrencilerin Materyallerin Yeter Düzeyi Hakkındaki Cevapların Sayısal Dağılımı	136
Tablo 45 Öğrencilerin Kursların Fiziki Şartları Hakkındaki Görüşlerinin Sayısal Dağılımı	140
Tablo 46 Kadrolu Öğreticilerin Kursların Fiziki Şartları Hakkındaki Görüşlerinin Sayısal Dağılımı	140
Tablo 47 Kadrolu Öğreticilerin Eğitim Durumları	149
Tablo 48 Geçici Öğreticilerin Eğitim Durumları	150
Tablo 49 Kadrolu Öğreticilerin Hizmet Süreleri	151
Tablo 50 Geçici Öğreticilerin Hizmet Süreleri	152
Tablo 51 Kadrolu Öğreticilerin Pedagojik Formasyon Alıp Almadıkları	153
Tablo 52 Geçici Öğreticilerin Pedagojik Formasyon Alıp Almadıkları	156
Tablo 53 Kadrolu Öğreticilerin Hizmetiçi Eğitim Alıp Almadıklarının Sayısal Dağılımı	158
Tablo 54 Kadrolu Öğreticilerin Hizmet İçi Eğitimleri Yeterli Bulup Bulmadıklarının Sayısal Dağılımı	159
Tablo 55 Geçici Öğreticilerin Hizmetiçi Eğitim Görüp/Görmediklerinin Sayısal Dağılımı	162
Tablo 56 - Öğrencilerin Kadrolu ve Geçici Öğreticiler Arasında Fark Görüp Görmedikleri.....	163
Tablo 57 - Geçici Öğretici Olarak Çalışmak Size Sıkıntı Veriyor Mu? Sorusuna Geçici Öğreticilerin Verdikleri Cevapların Sayısal Dağılımı	168

EKLER LİSTESİ

Ek 1 Araştırma izin dilekçesi ve ekleri	198
Ek 1/ Ek: 1 Odak Grup Görüşmesi Formu.....	199
Ek 1/ Ek: 2 Cumhuriyet Üniversitesinin 05.05.2017 tarihli ve 158232 sayılı yazısı	201
Ek 1/ Ek: 3 Cumhuriyet Üniversitesinin 05.05.2017 tarihli ve 158232 sayılı yazısı	202
Ek 2 Ankara İl Müftülüğünün 24.05.2017 tarihli ve E.5823 sayılı yazısı.	203
Ek 3 Çankaya Müftülüğünün 05.06.2017 tarihli ve 385 sayılı oluru.....	204
Ek 4 04.12.2017 tarihli ve 114887 sayılı dilekçe.....	205
Ek 5 DİB. SGB- 08.12.2017 tarihli ve 30339839-042-E.113728 sayılı yazısı.....	206
Ek 8 31.07.2017 tarihli kurumiçi naklen erkek kur'an kursu öğreticisi alımı	212
Ek 9 06.12.2017 tarihli ve 116091 sayılı dilekçe.....	213
Ek 10 DİB.EHGM- 07.12.2017 tarihli E.112679 sayılı yazısı	214
Ek 13 DİB. DİYK-02.09.2010 tarihli ve 795 sayılı yazısı.....	221
Ek 14 DİB. EHGM-04.07.2011 tarihli ve 532 sayılı Pilot Uygulamanın devamına dair onay.....	222
Ek 15 Duyuru Afişleri.....	223
Ek 16 T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü'ne bağlı Yurtlarda Kur'an Eğitimi ve Öğretimi Kursu Açma İşbirliği Protokolü.....	228
Ek 17 20.11.2017 tarihli 109955 sayılı dilekçe.....	233
Ek 18 DİB. EHGM. 05.12.2017 tarihli ve 45796484-1-E.111919 sayılı yazısı	234
Ek 18/ Ek: 1 2013-2017 yılları arası Türkiye Geneli Temel ve Ek Öğretim İstatistikleri	235
Ek 18/ Ek: 2 2013-2017 yılları arası Ankara Geneli Temel ve Ek Öğretim İstatistikleri	236
Ek 18/ Ek: 3 2016-2017 yılları arası Türkiye Geneli Temel Öğretim Programına Kayıt Dönemlerinde Yeni Kayıt olanların sayıları	237
Ek 18/ Ek: 4 2016-2017 yılları arası Ankara Geneli Temel Öğretim Programına Kayıt Dönemlerinde Yeni Kayıt olanların sayıları	238

Ek 18/ Ek: 5 2017-2018 eğitim-öğretim yılı zaman dilimine göre kurs sayıları.....	239
Ek 18/ Ek: 6 2014-2016 yılları arası Çankaya, Etimesgut, Mamak ve Yenimahalle kurs sayıları	240
Ek 21 19.07.2018 tarihli ve 80638 sayılı dilekçe	256
Ek 22 DİB. İKGM. 23.07.2018 tarihli ve E.97282 sayılı yazısı	257
Ek 22 / Ek: 1 DİB. İKGM. 03.11.2014 tarihli ve 6066 sayılı yazı.....	258
Ek 22 / Ek: 2 DİB.İKGM. 28.04.2016 tarihli ve E.23263 sayılı yazı	259
Ek 22 / Ek: 3 DİB.İKGM. 09.09.2016 tarihli ve E.44009 sayılı yazı	260
Ek 22 / Ek: 4 Kur'an Kursu Öğretici sayıları ve hafızlık durumları.....	262
Ek 24 19.07.2018 tarihli ve 80642 sayılı DİB.SGB verilen dilekçe	265
Ek 25 DİB.SGB.19.07.2018 tarihli ve 84388362-719-E.95617 sayılı yazı	266
Ek 26 Ankara İl Müftülüğü mesai saatleri dışında eğitim veren Kur'an kurslarının bilgileri	267
Ek 27 Kurs binalarına ait görseller.....	270

ÖZET

Bu araştırma, “İhtiyaç Odaklı Kur’an Kurslarında” yapılan din eğitimi çalışmaları programının uygulanabilirliğini belirlemek, öğretim materyallerinin yeterliliğini değerlendirerek öğretime katkısını test etmek, kursta öğrenilen bilgilerin ailelerin dini hayatına etkisini belirlemek, kursların fiziki şartlarının öğrenme üzerine engellerini değerlendirmek, öğretmenlerin eğitim düzeylerini sorgulamak, öğrenci profilini ortaya koymak ve İhtiyaç Odaklı Kur’an Kurslarında yetişkinlere yönelik verilen eğitimin uygulanmasındaki sorunları ortaya çıkararak çözüm üretmek amacını taşıyan bir alan araştırmasıdır.

Bu araştırmada örneklem olarak Ankara il merkezinin dört ilçesinde 2017–2018 eğitim öğretim yılında Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı olarak faaliyet gösteren dört Kur’an kursu seçilmiştir. Bu kurslarda eğitim gören 48 öğrenci, görev yapan 48 kadrolu öğretici ve 48 Geçici öğretici ile “Odak Grup Görüşmesi” çalışması yapılmıştır.

Bu araştırma dört bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde; Yetişkin eğitimi başlığı altında yetişkinlik dönemleri, yetişkin eğitiminin gerçekleştirme ortamları ve yetişkin din eğitimi hakkında bilgiler verilmiştir.

İkinci bölümde; Kur’an kurslarının tarihsel gelişimi incelenmiş ve peygamber efendimizden günümüze kadar yapılan uygulamalar ve eğitim ortamlarının bilgileri incelenmiştir.

Üçüncü bölümde ise; öğrenci ve öğretmenlerle yapılan odak grup görüşmesinden elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

Son bölümde ; “Sonuç ve Öneriler” başlığı altında ulaşılan sonuçlara ve bu çerçevede geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

Anahtar kelimeler: İhtiyaç Odaklı Kur’an Kursları, Yetişkin Din Eğitimi, Yaygın Din Eğitimi,

ABSTRACT

This case study was aimed to determine the applicability of the religious education studies program in Need-Focused Quran Courses, to test the contribution of teaching by evaluating the sufficiency of instructional materials, to determine the effect of the learned knowledge on the religious life of the families of the participants, to evaluate the physical conditions of the courses on learning obstacles, to measure occupational competency of the educators , to determine the student profile, and to find out a solution to the problems of the education given to adults in the Need-Focused Quran Courses.

Four Quran courses under the Presidency of Religious Affairs were selected as a sample found in four provinces of the Ankara in the academic year of 2017-2018. The "Focus Group Interview" was conducted with 48 students who were trained in these courses, 48 educators and 48 temporary educators who were working in these courses.

The research consisted of four chapters. In the first chapter named adult education, information was provided about adulthood periods, adult learning environments and adult religious education. In the second chapter; the historical development of the Quran courses examined and the practices of the educational settings from the Prophet to this day. In the third chapter, the findings from the focus group interview with the students and the educators were interpreted.

In the last section; The conclusions reached under the heading "Conclusions and Recommendations" and the proposals developed in this framework are included.

Key words: Need-Focused Quran Courses, Adults education, Non-formal religious education,

GİRİŞ

A.PROBLEM

1.1. Problem

Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadar varlığını sürdüren Kur'an kurslarının 2011 yılından itibaren yeni bir sistemin uygulamaya konulmasıyla birlikte işlevselliği artmıştır. Hizmet çeşitliliği projesi kapsamında temel ve ek öğretim programları getirilerek çerçeve esnek tutulmuş ve toplumun her kesiminin bu hizmetten istifade etmesi hedeflenmiştir.

Araştırmamızın problemini “ Ülkemizde 2012–2013 eğitim-öğretim yılından itibaren açılan İhtiyaç Odaklı Kur'an Kursları amaçlarını gerçekleştirme konusunda hangi düzeyde başarılıdır?” sorusu oluşturmaktadır.

1.2. Alt Problemler

- a) Öğrencilerin Kur'an kursuna gelme amaçları nelerdir?
- b) Kur'an kursuna kayıt yaptıran yetişkin öğrenciler kendilerinin talep etmiş oldukları gün ve saatte öğretim programlarına katılabilmekte midir?
- c) Kursta öğrenmiş oldukları bilgileri aile fertleri ile paylaşıyorlar mı?
- d) Öğrenciler ve öğretmenler tarafından “Dinim İslam” adlı ders kitabı yeterli bulunmakta mıdır?
- e) Kurslarda kullanılan öğretim materyallerinin yeterlilik düzeyi nedir?
- f) Öğreticilerin istihdam şartları hangi özellikleri taşımaktadır?
- g) Öğreticilerin eğitim durumları ve mesleki yeterlilikleri hangi özellikleri taşımaktadır?
- h) Eğitim-öğretimin gerçekleştiği ortamların fiziki şartları yeterli midir?

B. KONUNUN AMACI VE ÖNEMİ

Bu araştırmanın amacı; elde ettiğimiz verilere dayalı olarak yukarıda belirlediğimiz problemlerin niteliğini ortaya koymak ve İhtiyaç Odaklı Kur'an Kurslarının amaçlarını hangi düzeyde gerçekleştirdiklerini tespit etmektir. Bu çerçevede Türkiye'de 2012 yılından itibaren İhtiyaç Odaklı Kur'an Kurslarının uygulamaya konulması ile birlikte yetişkin din eğitimi konusunda gelişen süreci, bu kursların sistematik yapısını, toplum üzerindeki yansımalarını, geliştirilmesi gereken yönlerini, kursiyerlerin kurslara bakış açılarını, beklentilerini ve kazanımlarını belirlemek için Ankara İlinde bulunan Çankaya, Yenimahalle, Etimesgut ve Mamak ilçeleri örnekleminde konuyla ilgili tespitler yapılmıştır.

Din duygusu insanda doğuştan var olan bir duygudur. İnsan için doğumuyla başlayıp ölümüyle sona eren din, onun hayatında önemli bir yere sahiptir. Her insan Allah'a inanma içgüdüleri, bir dine, bir yaratıcıya dayanıp sığınma potansiyeli ile dünyaya gelir. Yaşamı boyunca insan, yeryüzünün halifesi olma görevini en iyi şekilde idame ettirebilmek için gelişmeye, öğrenmeye, salih amel işlemeye ihtiyaç duyar. Bu yolculuk çocukluk çağından itibaren ailede başlayıp eğitim hayatında, toplum içinde ve hayat boyu öğrenme sürecinde devam eder.

Bireydeki öğrenme ihtiyacı, ruhundaki manevi doygunluğa olan özlem ile perçinlenmekte ve sonu olmayan bir merdivende adım adım yürüme çabasından doğmaktadır. İnsanların bir kısmı doğduğu andan itibaren ailede bu eğitimi almaya başlayıp toplum içinde öğrenme sürecini devam ettirerek İslami değerler ile ilgili donanıma sahip olmaktadır. Bir diğer kısım ise hayatın getirdiği şartlar ve imkânlar doğrultusunda bu eğitimi hiç alamamış ya da sekteye uğrayan eksik bir eğitime tâbi olmuş yahut buna mecbur bırakılmıştır.

Diyanet İşleri Başkanlığı, küçük yaşlarda din eğitimi ve Kur'an öğrenme imkânı bulamamış veya yarım bırakmış yetişkinlerin bu ihtiyacını karşılamak amacıyla bir takım yaygın eğitim faaliyetleri yürütmektedir. Bu faaliyetlerin içerisinde en önemlisi Kur'an kurslarıdır. Bu kapsamda Başkanlık tarafından gerçekleştirilen yaygın eğitim faaliyetleri diğer kurumlardakinden farklıdır. Örneğin, yetişkin kadınlar Halk Eğitim Merkezleri tarafından açılan; yemek, el işi, dokuma, takı-tasarım, dikiş-nakış, ahşap, cam ve seramik boyamacılığı gibi vb. kurslara aile

bütçelerine katkı sağlamak amacıyla katılırken Kur'an kurslarına gelme amaçları farklı sebeplere dayanmaktadır. Bölge ve kesim gözetmeksizin her mahalleye açılan Kur'an kursları yetişkin din eğitimi alanında topluma büyük faydalar sağlamaktadır.

Bireyin kursa katılımında kişisel ihtiyaçları, yaşam tarzları, kazanım hedefleri bölgelere ve kesimlere göre zaman zaman farklılık gösterse de bu eğitimin diğer yetişkin eğitimlerine nazaran temelinde manevi doygunluğa ulaşabilmek, yaşadığımız dinin gereklerini ve emirlerini tam manasıyla öğrenmek, Allah (c.c) tarafından hayatımıza bir rehber ve kılavuz olarak gönderilen, dünyevi ve uhrevi sorumluluklarımızı öğreten Kur'an-ı Kerim'in çağlar üstü evrensel mesajını kavramak, ilahî emir ve yasaklar doğrultusunda bir hayat sürmek bulunmaktadır.

İşte araştırmamızın temel konusu; toplum tarafından kendisi ve başkaları için sorumluluk alabilecek duruma gelmiş ve fonksiyonel bir nitelik kazandığı kabul edilmiş bireyler olarak tanımlanan yetişkinlerin bu amaçlarını gerçekleştirebilmek için geldikleri İhtiyaç Odaklı Kur'an Kurslarında hedeflerine ne derece ulaşabildiklerini ortaya koymaktır.

Kur'an ve din eğitimi konusunda toplumun sahih kaynaklar ışığında doğru bilgi ile donanmaları için Cumhuriyetin kuruluşundan bu güne faaliyetlerini sürdüren Kur'an kursları,-her ne kadar geliştirilmeye ve daha da zenginleştirilmeye ihtiyaç olan kısımları bulunsa da-; kendini yenileme, işlevlerini güncelleştirip etkinlik ve verimlilik düzeyini yükseltme noktasında adım adım mesafeler kat etmeye devam etmektedir.

Ülkemizde tarihi süreç dikkate alındığında, Kur'an kurslarının varlığının devamlılığı, zaman zaman bu kurslar etrafında yürütülen tartışma ve olumsuz yaklaşımlara, hatta 28 Şubat post modern darbesinin getirdiği yaptırımlar ile Kur'an-ı Kerim öğrenme ve öğretme faaliyetlerinin sekteye uğramasına rağmen, toplumun bu kurumlara gösterdiği alaka ve sahiplenişle doğrudan ilgilidir. Müslümanların, inandıkları dinin eğitimini planlı, programlı ve belli pedagojik formasyona sahip öğreticiler vasıtasıyla alabildikleri yaygın eğitim kurumu olarak Kur'an kurslarını görüp sahiplenişleri (Aydın, Ağustos 2010, s. 31), bu kurslara devam eden yetişkinlerin artması ve yaş profiline değişmesi, günümüz insanının din konusundaki ilgi ve ihtiyaçlarının çeşitlenmesi gibi sebepler, kurum olarak her geçen

gün bu alandaki ihtiyacın karşılanmasında yeni arayışların içine girilmesini zorunlu kılmıştır. (Akdokur, 2013, s. 96-97) Nitekim bu kapsamda 32 haftalık Kur'an kursları olarak uzun yıllar hizmet veren kurslar zamanla gerek müfredat ve gerekse mevzuatın ihtiyaca karşılık verememesi sebebiyle Başkanlığı yeni program çalışmalarına yönelmiş, 2012–2013 eğitim- öğretim yılından itibaren hizmet çeşitliliği projesi kapsamında İhtiyaç Odaklı Kur'an Kursları olarak yeni bir sistem hayata geçirilmiştir.

Bu sistemle, programın çerçevesinin esnek bir yapıya sahip olması, muhatap kitlenin ihtiyaçları göz önünde bulundurularak öğrencilerin istedikleri bir zaman diliminde kurslara kayıt olabilmeleri sağlanmıştır. Böylelikle kursiyerlerin kendi seviyelerine göre öğretim programlarını (Dini Bilgiler Kuru, Tecvit Kuru, Hatim Kuru vb.) seçebilmeleri, kamu kurum ve kuruluşlarında öğrenci yeter sayısı ile sınıf ortamının oluşturulması halinde yaygın eğitimden faydalanabilmeleri sağlanmıştır.

İşte bu sebeple din eğitiminin doğru, doygun ve ihtiyaca yönelik bir şekilde erişilebilir olarak gerçekleştirilmesi son derece kıymetlidir.

Araştırmamız; 2012–2013 eğitim-öğretim yılından itibaren Türkiye'nin bütün illerinde uygulamaya konulan İhtiyaç Odaklı Kur'an Kurslarında karşılaşılan zorlukların doğru olarak teşhis ve tespit edilerek, bu sorunların çözümüne yönelik gerekli tedbirlerin alınmasına yardımcı olması ve yetişkinlere yönelik yapılan dini eğitimin daha verimli olmasını temini açısından önem arz etmektedir.

Aynı zamanda bu araştırma; eğitim yapılan ortamların fiziki şartlarının iyileştirilmesi, eğitim öğretim materyallerinin yaş grupları ve öğrenme seviyelerine göre daha da zenginleştirilmesi konusunda yapılacak faaliyetlere bir katkı sağlayacaktır.

İhtiyaç Odaklı Kur'an kurslarının başladığı tarihten itibaren atılan adımlarla ilgili belgelerin, sayısal istatistiklerin ve dokümanların bulunduğu oldukça faydalı olduğunu düşündüğümüz bu çalışmanın benzer konularda yapılacak çalışmalara bir kaynaklık teşkil edeceği kanaatindeyiz.

C.HİPOTEZLER

“İhtiyaç Odaklı Kur’an Kurslarında Yetişkinlerin Eğitimi (Ankara Örneği)” adlı bu tezimizle ilgili hipotezleri şu şekilde sıralayabiliriz:

- 1) Yetişkin kadınlar daha çok vefat etmiş yakınlarının arkasından Kur’an okuyabilmek için Kur’an kurslarına gelmektedir.
- 2) Sevap kazanmak amacıyla kurslara gelmektedirler.
- 3) Yetişkin kadınların Kur’an kursunda öğrenmiş olduğu bilgiler aile fertlerinin dini hayatına katkı sağlamaktadır.
- 4) Diyanet İşleri Başkanlığının hazırlamış olduğu Dinim adlı ders kitabının derslerde okutulması, Kur’an Kurslarında verimliliğin artırılmasında yeni bir bakış açısı kazandırmıştır.
- 5) Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından hazırlanan materyaller yetersizdir.
- 6) Kursların fiziki şartlarının uygun olmayışı İhtiyaç Odaklı Kur’an Kurslarının uygulanmasında aksaklıklara sebep olmaktadır.
- 7) İhtiyaç Odaklı Kur’an kurslarında görev yapan kadrolu öğretmenlerin Pedagojik Formasyonlarının olmaması öğretimin sağlıklı yapılamamasına sebep olmaktadır.
- 8) Kur’an Kurslarında görev yapan öğretmenlerin hizmetiçi eğitimleri yetersizdir.
- 9) İhtiyaç Odaklı Kur’an Kurslarında Geçici (Fahri) Öğreticilerin hizmet içi eğitime tabi olmadan görev almaları idari yönden sıkıntılara sebep olmaktadır.

D.SAYILTILAR

- 1) Çalışmamızda uyguladığımız yöntemler, sağlıklı sonuçların elde edilmesi açısından geçerli ve güvenlidir.
- 2) “Odak Grup Görüşmesi” yaptığımız öğretmenler ve öğrencilerin sorulan sorulara verdikleri cevaplar doğru bilgiler içermektedir.

- 3) Araştırmamızda “Odak Grup Görüşmesi” yapacağımız örneklem grup, araştırmanın evrenini temsil edebilecek niteliktedir.

E.SINIRLILIKLAR

Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı İhtiyaç Odaklı Kur'an kurslarında 2017–2018 eğitim-öğretim yılında ülke ve Ankara genelinde öğrenim gören öğrencilerin hepsi ile görüşme yapmamızın imkânsızlığı nedeniyle araştırmamız Ankara İl Müftülüğü bünyesindeki Çankaya İlçe Müftülüğüne bağlı Kocatepe Camii Kız Kur'an Kursu, Yenimahalle İlçe Müftülüğüne bağlı Niyaziye Camii Hafize Katırcı Kız Kur'an Kursu, Etimesgut İlçe Müftülüğüne bağlı Satı Hatun Kız Kur'an Kursu ve Mamak İlçe Müftülüğüne bağlı Mutlu Mah. Fatih Camii Kız Kur'an kursuna devam eden 20 yaş ve üstü yetişkin kadınlarla bu ilçelerde görev yapan kadrolu ve geçici öğretmenlere yönelik bir çalışmayı içermektedir.

Bu kurslarda öğrenim gören 20 yaşın altındaki öğrenciler ile diğer ilçelerde görev yapan öğretmenler araştırma kapsamına alınmamıştır.

Araştırmamız bu dört ilçede faaliyet gösteren İhtiyaç Odaklı Kur'an Kurslarında eğitim-öğretime devam eden 20 yaş ve üstü yetişkin kadınlarla sınırlandırılmıştır.

F.YÖNTEM

Bu araştırma, hem literatür taraması hem de alan araştırması olmak üzere iki yöntemden yararlanılarak hazırlanmıştır.

İlk iki bölümde, kaynakların taranması, verilerin toplanması, sınırların çizilerek imkanlar ölçüsünde bilgi birikiminin ortaya konulması için literatür çalışması yapılmıştır. Bu bağlamda, Kur'an Kursları ile ilgili yüksek lisans ve doktora tezleri, akademik kitap ve makaleler, bu alanda yapılan sempozyum, panel, seminer ve toplantılar gözden geçirilmiştir. İlgili literatür çalışmaları ayrı bir başlık altında ele alınmış, istifade edilen eserler kaynakçada belirtilmiştir. Ayrıca Resmi Gazete 'de yayımlanan kanun ve yönetmelikler, Diyanet İşleri Başkanlığından edinilen kurs, öğretici ve öğrenci sayılarını içeren istatistiki bilgi ve belgeler ile

İhtiyaç Odaklı Kur'an Kursları Öğretim Programı incelenerek araştırma desteklenmiştir.

Alan araştırması kapsamında; belli bir konu üzerinde veri toplamak üzere katılımcılar arası iletişime odaklanan bir teknik olan “Odak Grup Görüşmesi” metodu uygulanmıştır. Söz konusu metoda yönelik öncelikle katılımcıların kendilerini özgürce ifade edebilecekleri bir ortam oluşturabilmeleri için ilgili ilçe müftülüklerinden gerekli izinler alınmıştır.

“Odak Grup Görüşmesi” kurs yöneticisi ve Kur'an kursu öğreticilerinin de yardımıyla Çankaya, Yenimahalle, Etimesgut ve Mamak ilçelerinde farklı kurslarda görev yapan 48 Kadrolu, 48 Geçici öğretici ve 48 öğrenci olmak üzere toplam 144 kişiyle gerçekleştirilmiştir.

Görüşme yapılacak kurstaki öğrenciler araştırmamız için belirttiğimiz sınırlılıklar çerçevesinde önceden tespit edilerek kendilerine çalışma yapılacak gün ve saat bildirilmiştir. Görüşme için eğitim gördükleri kurs ortamı seçilmiştir. Uygulamaya başlamadan önce, öğretici ve öğrencilere araştırmanın amacı hakkında yeterince bilgi verilmiştir.

Önceden belirlenen açık uçlu ve tartışmaya yönelik hazırlanan sorular katılımcılara yöneltilip birbirleriyle konuşmaları sağlanarak cevaplar alınmaya çalışılmıştır. Öğrencilerin bilgisi dâhilinde görüşmenin ses kaydı yapılmıştır. Bu kayıtlar analiz edilerek verilen cevaplar bulgular kısmında değerlendirilmiştir.

“Odak Grup Görüşmesi” neticesinde elde edilen sonuçlar araştırmanın ana kitlesine teşmil edilmiştir.

Araştırmada öncelikle mevcut durum ve muhtemel problemler tespit edilmeye çalışılmış, akabinde bu problemlerin giderilmesine yönelik muhtemel çözüm önerileri dile getirilmiştir.

G. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evrenini Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı Ankara il merkezinde hizmet veren İhtiyaç Odaklı Kur'an Kursları oluşturmaktadır. 2017–2018 eğitim-

öğretim yılında ülke genelinde 932.521¹, Ankara genelinde 50.794² öğrenci bu kurslardan faydalanmaktadır.

Problemin çözümü ve daha sağlıklı öneriler sunabilmek için uygulama kısmında evreni oluşturan tüm yetişkin kadınlara ulaşmanın zorluğundan dolayı örnekleme yoluna gidilmiştir.

“Örnekleme, evrenin temsili bir kümesidir. Örnekleme ise, bir bütünün kendi içinden seçilmiş bir parçasıyla temsil edilmesidir” (Balcı, 2013, s. 95).

Çalışmanın örnekleme Ankara'nın merkez ilçelerinde hizmet veren Kur'an kursları arasından, öğrencilerin yaşam düzeylerine göre ikamet ettikleri semtlerden seçilmiştir. Bireylerle ilgili değişkenleri tespit edebilmek için, öğrencilerin ekonomik durumları, eğitim düzeyleri ve çalışma hayatı içerisinde bulunup bulunmadıkları dikkate alınarak gruplar oluşturulmuştur.

Bunlardan birincisi Çankaya ilçesi ve bu ilçede ikamet eden Kocatepe Kız Kur'an Kursunda öğrenim gören 12 öğrencidir. Bu öğrenciler ekonomik ve eğitim durumu daha iyi seviyede olan ve çoğunluğu çalışan kadınlardan oluşan bir gruptur.

İkincisi Yenimahalle ilçesinde ikamet eden ve Niyaziye Camii Hafize Katırcı Kız Kur'an Kursunda öğrenim gören 12 öğrencidir. Buradaki öğrenciler ekonomik ve eğitim durumları bakımından orta ve iyi düzeyde bulunanlar ile çalışan ve çalışmayan kadınlardan oluşan bir gruptur.

Üçüncüsü Etimesgut ilçesinde bulunan Satı Hatun Kız Kur'an Kursunda öğrenim gören 12 öğrencidir. Buradaki öğrencilerin sosyo-ekonomik ve eğitim durumları orta ve zayıf düzeyde bulunan ve ev hanımlarından oluşan bir gruptur.

Dördüncüsü Mamak ilçesinde bulunan Mutlu Mah. Fatih Camii Kız Kur'an Kursunda öğrenim gören 12 öğrencidir. Buradaki öğrencilerin eğitim ve sosyo-ekonomik durumları orta düzeyde bulunan ev hanımlarının çoğunlukta olduğu bir gruptur.

---

¹ Burada belirtilen 932.521 rakamı DİB'in resmi web sitesinden alınmıştır.

Bkz. <http://egitimhizmetleri.diyaret.gov.tr/detay/471/ihhtiyac-odakli-kur'an-kurslari> Erişim

Tarihi:20.07.2018

² Açıklama: Ankara geneli verilen 50.794 rakam temel ve ek öğretim programlarına kayıt yaptıran erkek/kadın öğrencileri kapsamaktadır. Bkz.Ek 18/2 – 2013–2017 yılları arası Ankara Geneli Temel ve Ek Öğretim İstatistikleri

Tüm bu gruplarla bir plan dâhilinde “ Odak Grup Görüşmesi” yapılmıştır.

“Odak grup görüşmelerinin amacı, belirlenen bir konu hakkında katılımcıların bakış açılarına, yaşantılarına, ilgilerine, deneyimlerine, eğilimlerine, düşüncelerine, algılarına, duygularına, tutum ve alışkanlıklarına dair derinlemesine, detaylı ve çok boyutlu nitel bilgi edinmektir. Odak grup görüşmelerinde önemli olan katılımcıların kendi görüşlerini özgürce ortaya koymalarını sağlayacak ortam oluşturmaktır. Bu anlamda odak grup görüşmelerinin en önemli avantajı, grup içi etkileşimin ve grup dinamiğinin bir sonucu olarak yeni ve farklı fikirlerin ortaya çıkmasıdır” (Çokluk, 2011).

İşte bu doğrultuda İhtiyaç Odaklı Kur'an Kurslarında öğrenim gören 20 yaş ve üstü yetişkin kadınlar ve üzerlerinde resmi ve geçici görevi bulunan bir grup öğretici ile kursların mevcut durumu tespit edilmeye çalışılmış, kursların fiziki şartları, öğrenim ortamları, öğrenci materyalleri, öğretici yeterlilikleri, uygulamaya konulan programın işlevselliği, müfredat konuları değerlendirilmiş, tüm bu bulgular ayrı bir bölümde detaylıca ele alınmıştır.

H.İLGİLİ ÇALIŞMALAR

Günümüzde teknolojinin ilerlemesiyle birlikte son zamanlarda sıkça rastladığımız çevrimiçi (online) gazete, dergi ve kitapların yaygınlaşması, kurumların kütüphane arşivlerini web üzerinden erişime açması ile bilgi, belge ve dokümanları paylaşmaları yapılan çalışmalara ulaşmayı kolaylaştırmaktadır. Alanda yapılan çalışmalara erişebilmek adına çeşitli arama motorlarına (Google, Yandex vb.); din eğitimi, yetişkin din eğitimi, Kur'an kurslarında yetişkin eğitimi, Kur'an kurslarında yetişkinler, Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an kursları, İhtiyaç Odaklı Kur'an Kursları vb.. anahtar kelimeler yazılarak kitap ve makale taramaları yapılmıştır. Ayrıca Ankara da bulunan Milli Kütüphane ve Diyanet İşleri Başkanlığının Kütüphanesindeki kataloglarda aynı konularla ilgili genel bir tarama yapılmıştır.

Doktora/Yüksek Lisans olarak yazılan tezler; Yüksek Öğretim Kurumu Başkanlığının Tez Merkezi³ ve Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi⁴ nin web siteleri üzerinden taranmıştır.

Yapılan taramalar sonucunda Türkiye’de yetişkin eğitimi hakkında diğer alanlarda çalışmalar bulunmakla beraber yetişkin din eğitimi alanında özellikle Kur’an Kurslarında yetişkin din eğitimi ve İhtiyaç Odaklı Kur’an Kursları hakkında yapılan akademik çalışmaların oldukça sınırlı olduğu görülmüştür. Söz konusu çalışmaların bazıları şunlardır:

- 1) Muhammet Şevki Aydın’ın, “**Bir Din Eğitimi Kurumu Olarak Kur’an Kursu**” adlı çalışması Kur’an Kurslarının farklı yönlerinin kaleme aldığı bir eserdir. Çalışma İki bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın ilk bölümü “Türkiye’de Din Eğitimi Bağlamında Kur’an Kursu” başlığı ile verilmiş ve Yaygın İslam din eğitimi kurumu olarak Kur’an Kursunun sistem içindeki durumunu konu edinmiştir. Bu bölümde bulunan bazı başlıklar şunlardır: “Kur’an Kursunun Alternatifliği, Devlet Kurumu olarak Kur’an Kursu, Cumhuriyetimizin Bir Kurumu Olarak Kur’an Kursu, Tevhid-i Tedrisat ve Kur’an Kursları, Kur’an Kursunu Eleştirmek, Kur’an Kursları ve İsteğe Bağlı Din Eğitimi, Kur’an Kursu ve Kur Sistemi, Kur’an Kursu ve Kadın, Yaz Kur’an Kursları ve Kur’an Kursu ve Hayri Kuruluşlar.” İkinci bölümde ise “Kur’an Kursunda Din Eğitimi” başlığı altında, Kur’an Kursundaki eğitimin niteliğine yönelik yazılara yer verilmektedir. Bu bölümde “Yeni Kur’an Kursu Programlarının Esnekliği, Kur’an Kursunda Ne Öğretilir? Kur’an Kursunda Öğretilecek Dini Bilgilerin Niteliği, Kur’an Kursundaki Din Eğitiminin Hayatîliği, Kur’an Kursu ve Ezberci Eğitim, Kur’an Kursu ve Anlamlı Öğrenme, Kursundaki Din Eğitiminin Bilimselliği, Kur’an Kursunda Hafızlık Eğitimi, Kur’an Kursu Öğreticisinin Üstlendiği Sorumluluk” (Aydın, Ağustos 2010), gibi başlıklar bulunmaktadır.

---

³ Bkz. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>

⁴ Bkz. <http://ktp.isam.org.tr/?url=tezilh/findrecords.php>

2) Mehmet Korkmaz'ın **“İhtiyaç Odaklı Yaygın Din Eğitimi Kur'an Kursları: Kayseri Örneği”** adlı çalışması doğrudan konumuzla alakalı bir eserdir. Konumuzla doğrudan ilgili olması yönüyle bu çalışmada faydalanılan bölümler olmuştur. Bu araştırma Kur'an kurslarında görev yapan öğretmenlerin “İhtiyaç Odaklı Kur'an Kursu” öğretim programlarını nasıl değerlendirdiklerini konu edinmektedir. 2013 yılında Kayseri ili Kocasinan ve Melikgazi merkez ilçelerinde görev yapan 260 öğreticiye uygulanan anket sonuçları ele alınmaktadır. Araştırma giriş bölümüne ilave üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde araştırmayla ilgili teorik bilgilere yer verilmiştir. “Araştırmaya Katılan Öğreticilerin ve Görev Yaptıkları Kursların Özelliklerine İlişkin Bulguları” başlığını taşıyan ikinci bölümünde araştırmaya katılan öğretmenlere ilişkin “Çalışma Statüleri, Mesleki Kıdem Durumları, Eğitim Düzeyleri, Hafızlık Durumları, Hizmetiçi Eğitime Katılma Durumları” gibi bazı başlıklara yer verilmiştir. Üçüncü bölümde “İhtiyaç Odaklı Kur'an Kursu Öğretim Programlarının Uygulama Süreçlerine İlişkin Bulgular ve Yorumlar” bulunmaktadır. Korkmaz; bu bölümde öğretmenlerin İhtiyaç Odaklı Kur'an Kursu uygulamasına bakışları, kursiyer kayıt işlemlerinde karşılaştıkları sorunlar, program açabilme ve görev alabilme ilkelerini uygulama durumları, öğretim programlarının zamanlanmasına ve içeriğine ilişkin görüşleri, hangi programları uyguladıkları, bu programların içeriklerini nasıl değerlendirdikleri, eğitim araç ve ortamlarının, öğretmenlerin ve kurumsal iletişim ve işbirliğinin yeterlilik durumunu nasıl bulduklarını konu edinmektedir. Onlardan bazıları şöyledir: “Öğreticilerin İhtiyaç Odaklı Kur'an Kursu uygulamasına geçilmesine ilişkin görüşleri hakkında % 71,4 gibi büyük bir çoğunluğunun bu düzenlemeyi olumlu bulduklarını ifade etmekte, yaklaşık % 14 gibi azımsanmayacak bir grup öğreticinin ise bu uygulamayı “kısmen olumlu bulduğunu” olumsuz bulanların oranının ise oldukça az olduğu tespitleri (Korkmaz, Nisan 2013) arasında yer almaktadır.

- 3) Zeki Salih Zengin'in "**Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Kur'an Kurslarının Kurulması ve Gelişimi**" adlı makalesinde "Cumhuriyet Döneminde Kur'an Kursları" başlığı altında Türkiye'deki Kur'an kurslarının ilk yapılanmasının nasıl oluştuğu ve göstermiş oldukları gelişim dönemleri, çıkarılan kanun ve yönetmeliklere 2003 yılına kadar detaylı bir şekilde yer verilmektedir (Zengin, 2011). Çalışmamızın kavramsal çerçeve kısmında bu makaleden büyük ölçüde faydalanılmıştır. Alanda Kur'an kursu tarihi çalışacaklar için oldukça verimli bir çalışma olduğu düşünülmektedir.
- 4) Ayşe Özyurt tarafından hazırlanan "**Kur'an Kurslarında Kadınlara Yönelik Din Eğitimi (Kartal Örneği)**" adlı Yüksek Lisans tez çalışması yedi bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde konunun amacından bahsedilmektedir. İkinci bölümde "Kuramsal ve Tarihsel Çerçeve" başlığı altında "Yetişkinlik Döneminde Din Eğitimi, Eğitim-Öğretim Açısından Yetişkinlerin Özellikleri, Yetişkin Din Eğitimcilerinde Bulunması Gereken Özellikler, Cumhuriyet Döneminde Kur'an Kurslarının Tarihsel Gelişimi, 1924–1997 Yılları Arası Kur'an Kursları ve 1997 ve Sonrasında Kur'an Kursları" alt başlıkları altında bilgiler verilmektedir. Üçüncü bölümde yöntem bilgisi, dördüncü, beşinci ve altıncı bölümlerde öğrenci ve öğretmenlerden elde edilen veriler yorumlanmaktadır. Son bölüm sonuç kısmını içermektedir. Özyurt, "öğrencilerin yaklaşık %80'inin 25 yaşın üzerinde" (Özyurt, 2009), olduğu tespitinde bulunmaktadır. Konumuzla ilgili olan bu bilgilerden istifade edilmiştir.
- 5) Hatice Semiz'in "**Kur'an Kurslarında Yetişkin Kadınların Din Eğitimi**" adlı Yüksek Lisans tezinde, 2009–2010 eğitim-öğretim yılında Trabzon ve Rize il merkezleri ile ilçe ve köylerinde DİB'e bağlı olarak faaliyet gösteren Kur'an kurslarında, yüzünden okuma programında öğrenim gören 948 yetişkin kadın öğrenci ile yapmış olduğu anketle, yetişkinlik dönemindeki kadınların beklenti ve sorunlarını incelemektedir. Araştırmada yetişkinlerin öğrenim gördükleri, Kur'an kursları, öğrencilerin kurslar hakkındaki

düşünceleri ve buralardan beklentilerini, öğrenci profili göz önünde bulundurularak yetişkinlerin özellikleri ve yetişkin eğitiminde dikkat edilmesi gereken hususlar vurgulanmaktadır. Bazı tespitleri arasında; Kursa katılan öğrencilerin meslek durumlarının % 92'lik bir oranını ev hanımlarının teşkil ettiği, bunun dışında yaklaşık % 3'ünün öğrenci olduğu, % 2'sinin emekli, %1'inin serbest meslek sahibi, % 0,8'inin memur ve % 0,2'si işçi olduğu, ayrıca kurslara devam eden öğrencilerin çoğunluğunun gelirinin orta düzeyde bulunması, yetişkinlerin yaklaşık olarak % 77'sini oluşturan büyük çoğunluğun kendi istekleriyle kursa geldikleri, % 95,1 büyük bir kısmı oluşturanların kurslara gelme amaçlarının “ Kur'an-ı Kerim-i doğru bir şekilde, tecvit kaidelerine uygun olarak okuyabilmek” (Semiz, 2011), olduğu yer almaktadır.

- 6) Sema Beşe tarafından hazırlanan **“Yetişkin Kur'an Kurslarının Kuşak Çatışmalarını Önlemedeki Rolü (Keçiören Örneği)”** adlı Yüksek Lisans tez çalışmasında Kur'an kurslarına gelen öğrencilerin yaş gruplarının farklı olması sebebiyle yetişkin Kur'an kurslarının kuşak çatışmalarını önlemedeki rolünü Keçiören örneği ile araştırmaktadır. Birinci bölümde, din eğitiminin önemi ve fonksiyonları, Kur'an kurslarının din eğitimindeki rolü ve Kur'an kurslarının temel sorunlarından bahsedilmektedir. Çalışmanın kavramsal çerçevesinde; kuşak ve çatışma kavramının analiz edilmesi, toplumsal etkileşim, toplum tipleri ve kuşaklar arası çatışma ve nedenlerinden bahsetmektedir. Son bölümde “Yetişkin Kur'an Kurslarının Kuşak Çatışmalarını Önlemedeki Rolü ”nü (Beşe, 2016) yapmış olduğu alan araştırmasıyla açıklamaktadır.
- 7) Elif Erkul tarafından 2010 yılında **“Kur'an Kurslarında Yetişkinlik Dönemi Din Eğitimi Yöntem ve Teknikleri”** adlı Yüksek Lisans tez çalışmasında 42 erkek ve 205 kadın öğreticiyle yapmış olduğu ankette öğreticilerin müfredat ve kitaplar hakkındaki görüşleri ile derslerdeki uygulamaları incelenmektedir. Ayrıca Kur'an kursu öğreticilerinin yetişkin eğitimi hakkında bilgi sahibi olup olmadıklarını tespit etmeye

çalışmaktadır. Elde ettiği bulgular arasında öğretmenlerin Kur'an kurslarında okutulan derslerin zorunlu ve seçmeli olarak ayrılması konusunda eğiliminin olduğu, derslerde en çok anlatım metodunun kullanıldığı (Erkul, 2010), gibi tespitler bulunmaktadır.

I.BÖLÜM

YETİŞKİN EĞİTİMİ

1.1. Yetişkin Tanımı

“Yetişkinlik ,”bebeklik”,” çocukluk”, “ergenlik”, terimleri kadar açık ve net bir kavram değildir. Yetişkinlik, yaşamın çocukluk ve gençlik dönemine göre çok daha uzun bir dönemi kapsar” (Uysal, 2017). Genel tanımıyla yetişkin; toplum tarafından kendisi ve başkaları için sorumluluk alabilecek duruma gelmiş ve fonksiyonel bir nitelik kazandığı kabul edilmiş birey olarak tarif edilir. (Orçun, 2014)

Yetişkinliğin tanımlanması ülkelere ve kültürlerine göre değişebilir. Yetişkin olarak sayılabilmek için bir ülkede 15 yaşına girmiş olanlar yetişkin kabul edilirken bir başka ülkede bu sınır 18 ya da 21 yaş şeklinde farklılık gösterebilmektedir. Bu ölçüler, bireylerin yetişkin sorumluluğunu üstlenebilme yaşının farklılaşmasına bağlı olarak kültürlerle göre değişmektedir. Türk Ceza Kanunu madde 6/1b'ye göre “henüz on sekiz yaşını doldurmamış kişi” (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2004), çocuk sayılmaktadır. Türk Medeni Kanununun 10.maddesinde “Ayırt etme gücüne sahip ve kısıtlı olmayan her ergin kişinin fiil ehliyeti vardır” , 11. maddede ise “Erginlik on sekiz yaşın doldurulmasıyla başlar. Evlenme kişiyi ergin kılar (Türk Medeni Kanunu, 2001), şeklinde ifade edilmektedir

Ülkemizde birçok alanda bireyin resmi işlemleri yapabilmesi için 18 yaş sınırı önemli bir dönüm noktası olması nedeniyle yetişkinliğin başlangıcı olarak kabul edilmektedir (Alpaydın, 2011). Anayasada yapılan son değişiklikle Madde 76'da “On sekiz yaşını dolduran her Türk milletvekili seçilebilir” (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982) denilmektedir.

Anadolu'da bir bireyin yetişkinlik seviyesine ulaştığında işaret etmek için “Ekmeğini eline almak, Adam olmak, İş güç sahibi olmak” gibi deyimler sık sık kullanılır. Birçok toplumda ise bu başlangıç kişinin artık öğrenim yaşını tamamlamış olması ve evlilik bağı kurmasıyla da ilintili olabilmektedir (Onur, 2000).

Yetişkinleri çocuklardan ayıran bir takım özellikler bulunmaktadır. Bunlar arasında en önemlisi yaşamlarıyla ilgili yetki ve sorumluluklarının çocuklardan daha

ağır ve geniş olmasıdır. Yetişkin ve yetişkinlik hakkında farklı özellik ve alanlarına göre değişik şekillerde birçok tanımlama çalışmaları yapılmıştır. Örneğin, yetişkinliğin fizyolojik özelliklerine göre 3 kategoride değerlendirmesi yapılmaktadır. Bunlar; genç yetişkinlik, yetişkinlik (orta yıllar) ve yaşlılık dönemidir. Yetişkinlerin geçirmiş oldukları biyolojik değişimler fiziksel gelişimi etkileyen faktörler arasında en ön sırada yer almaktadır. Gözlemlenen fizyolojik özellikler arasında; dokular ve hormonlar da meydana gelen değişiklikler, duyu organındaki azalmalar insan vücudunun bazı durumlara karşı daha fazlaca duyarlılık göstermesi gelmektedir. (Kurt, 2014)

Onur, değinmiş olduğumuz bu üç evre hakkında yazarların farklı biçimlerde tanımlar yaptığından bahseder ve Neugarten ve Moore göre bu üç evrenin;

- 1) Genç Yetişkinlik: 20–30 yaşlar,
- 2) Orta yıllar ya da orta yetişkinlik: 40’lar, 50’ler ve 60’ların başları,
- 3) Yaşlılık: 65 ve sonrası,

şeklinde ayırt edildiğini ve genç yetişkinlik döneminin yaş aralığı konusunda tam bir anlaşmanın olmadığını belirterek Havighurst’e göre 18–35, Erikson’a göre 20–40, Bhler’e göre 25–45 yaşları arası yetişkinlik dönemi tanımlarından örnekler verip bu farklılıkların tarihsel, kültürel sosyoekonomik durumlardan etkilendiğini ve yetişkinlik dönemi yaş tanımlarının kesin bir şekilde yapılmasının zor olduğunu söylemektedir. (Onur, 2000)

Yetişkinlik ağının çeşitli evreleri boyunca yetişkinlerde gelişme, aralıksız olarak değişime uğramakta ve büyüme devam etmektedir. (Titmus, Buttedahl, Ironside, & Lengrand, 1985). Yetişkinlik dönemlerinin bazı özellikler bulunmaktadır.

1.2. Yetişkinlik Dönemleri ve zellikleri

1.2.1. Genç Yetişkinlik Dönemi

Köylü, Levinson’ a göre bu dönemin erken yetişkinlik geçişi (17–22), yetişkin dünyasına giriş (22–28), yetişkin dünyasına geçiş (28–33) ve sakinleşme

veya durulma (33–40) olmak üzere dört döneme ayırdığını söylemektedir (Köylü, 2014, s. 57).

Ülkemizde genç yetişkinlik dönemindeki (18–35 yaş arası) bireylerin görevleri arasında, üniversite eğitimini tamamlaması, askerlik görevini yapması, yaşamını devam ettirebilecek ekonomik güce sahip olması, iş gücü sahibi olması, evlenerek aile ortamını oluşturması gibi hususlar bulunmaktadır.

Genç yetişkinlerin bu dönemde:

- 1) Kişilik özellikleri yavaş yavaş oluşmaya başlar.
- 2) Bir konu üzerinde hızlı düşünüp çabuk karar vermek isterler.
- 3) Daha aceleci ve tez canlıdırlar.
- 4) Toplum içerisinde kendilerini kabullendirmek için dikkat çekici işler yapmaya çalışırlar.
- 5) Kendilerine rol model olarak aldıkları kişileri taklit ederler.
- 6) Cesaret ve güç ön plandadır.

Bu dönemi ergenliğin sonu ve ilk yetişkinliğin girişi olarak değerlendirdiğimizde kişinin fiziksel gelişme ve olgunlaşması tamamlanır. 17 yaşına kadar kas ve kemik gelişimini tamamlayan kişinin güç ve kuvvetteki artışı ise 30 yaşına kadar sürer. (Köylü, 2000, s. 47) Dönemin en belirgin özelliklerinden bir diğeri kişinin zihinsel açıdan en yüksek seviyeye yükselmesidir. Kendini sürekli yenileme ve geliştirme çabası içerisinde olan birey, bir bilgisayarın hard diskinde zamanla oluşan veri bankası gibi beyninde birikimlerini saklamaya devam eder.

Bu dönem enerji, çelişki ve stresin en yoğun yaşandığı dönemdir. Biyolojik olarak 20'li ve 30'lu yaşlarda yaşam döngüsü zirveye ulaşır. Sosyal ve psikolojik açıdan, erken yetişkinlik, duyguların oluşması, aile ve iş kurma gibi özellikleriyle yetişkin dünyasında daha "kıdemli" bir konuma ulaşma mevsimidir. Bu mevsim sevgi, cinsellik, aile hayatı, mesleki ilerleme, yeni bir şeyler meydana çıkarma ve büyük yaşam hedefleri gerçekleştirme açısından tatmin olunan bir zaman olabilir. Ama aynı zamanda yoğun stresinde yaşandığı bir zamandır. Çoğumuz aynı anda ebeveynlik ve bir meslek kurma yükünü üstleniriz. Kazanç gücümüz nispeten düşük

olduğunda ağır mali yükümlülüklerle katlanırsınız. Evlilik, aile, iş ve yaşam tarzı ile ilgili olarak, akıllıca seçim yapmak için olgunluğa ya da yaşam deneyimimize sahip olmadan çok önemli kararların alındığı dönemdir. İlk yetişkinlik, kendi tutkularından ve aileden, toplumdan ve toplumdan gelen taleplerden, kendi tutkularımız ve hırslarımız tarafından en çok övülen çağdır. (Aktu, 2016)

1.2.2. Orta Yetişkinlik Dönemi

Orta yıllar, orta yetişkinlik dönemi (30–60 yaş arası) sorumluk bilincinin daha çok üstlendiği yıllardır. Anne baba konumunda olan yetişkinler çocuklarını yetişkinliğe hazırlamak, onlara iyi bir hayat sunabilmek için ayrı bir gayret içerisinde olurlar.

Kurt, bu dönemin içerisinde yer alan 30–45 yaş arası belli başlı özellikleri şu şekilde sıralamaktadır:

- 1) Hayatın en olgun bir dönemi olup, hayat anlayışı bu dönemde yetişkinler için oldukça yüksektir.
- 2) Meslek hayatı ve faaliyetlerinde en verimli çağdır.
- 3) Bu dönem yetişkinler için bir liderlik alanıdır.
- 4) Denge ve uyum dönemidir. Yetişkin istikrarlıdır.
- 5) Sosyal faaliyetler en yüksek derecededir.
- 6) Sevgi ihtiyacı, aile bağları eş ve çocukları tarafından sağlanır.
- 7) Sosyal uyum önem kazanmıştır: erkek için meslekte yükselme arzusu, kadınlar için uyum, çocukların ve kocasının mesleğinde ilerlemesini istemek (Kurt, 2014, s. 56).

Kurt, 45–60 yaş ve sonrası yetişkinlerin sosyal ve törel özelliklerini ise 11 madde de şu şekilde tanımlamaktadır.

- 1) Biyolojik olarak gerileme bu dönemlere rastlar. Sık sık hastalanmalar görülür. Vücutta zararlı hücreler çoğalır.
- 2) Sağlık problemleri hız kazanmıştır. Bu dönemde yetişkinin her an biyolojik organlarının rahatsızlanması görülür.
- 3) Sorumluluk duyguları artmıştır.
- 4) Sık sık kendini, işini, hayatını, eşini çocuklarını ve her şeyi eleştirir.

- 5) Kadın yetişkinler bu dönemin başlangıcında bunalıma düşerler. Bunalım çalışmayanlarda veya bir şeyle uğraşmayanlarda daha fazla görülür.
- 6) Heyecan ile bunalım bir arada bulunur. Ağlarken gülebilir. Eşlerin baskısı bu durumu daha da artırabilir, sinirlilik işaretleri yaygındır. Huysuzluk, can sıkıntısı, çöküntü, kendi durumundan şikâyet etme gayet belirgindir.
- 7) Bu dönemde yetişkinler çocuklarının evden uzaklaşmasını ister. Ancak torunları onlara büyük zevk verir.
- 8) Eski ilgiler yeniden anlam kazanır.
- 9) Bazı yetişkinler ürün vermeye başlarlar; mesela, icat yapma, eser yazma, tamir yapma vb.
- 10) Bu dönemdeki yetişkinlerin mali durumları iyi ise, geleceğe huzur ve güvenle bakarlar.
- 11) En büyük tatmin karlıkları; Arkadaşlık ve hizmet duygusudur (Kurt, 2014, s. 57).

1.2.3. Yaşlılık Dönemi

Bu dönemler tamamlandıktan sonra yaşlılık (65 ve sonrası) evresi başlar. Yaşlı, Türk Dil Kurumunca “yaşı ilerlemiş, kocamış, ihtiyar (kimse)” (TDK, 2017) şeklinde tanımlanmaktadır.

Yaşamın anlamı ve özellikleri insanlar yaşlandıkça değişmektedir. Bu değişimler yaşlı kimselerin aile ve toplum yaşamında etkisini göstermektedir. Bireydeki değişimler ve yaşam sürecinin en ileri dönemlerindeki gelişme “Yaşlılık sözcüğü” ile açıklanmaktadır. “Yaşlılık yaşam konusunda kayıpların ve çöküşün görüldüğü bir dönemdir” (Arpacı, 2005).

Bu dönemde akli ve fiziksel birtakım değişiklikler birlikte oluşur. Yaşlı kişiler çoğunlukla bu değişiklikleri kabullenmekte zorlanırlar. Ancak bu değişikliklerle birlikte yaşamlarını devam ettirmeyi öğrenmeleri önemlidir. “Son yüzyılda yaşlı insanların sayısı hızla artmış ve toplumdaki konumları büyük ölçüde değişmiştir. Günümüzde insanlar, genellikle 65 yaşından sonra çalışmazlar. Oysa eskiden sürekli hasta oluncaya ya da ölünceye kadar çalışmaya devam ederlerdi” (MEB, 2011).

Bu yaştaki insanlar uzun yıllar boyunca hayatın vermiş olduğu yoğun tempodan ayrılmayla birlikte bir boşluğa düşebilir, bu boşluğu doldurabilmek için yeni bir sosyal ortam arayışı içerisine girebilirler.

1.3 Yetişkin Eğitimi

1.3.1. Yetişkin Eğitiminin Amacı ve Önemi

Eğitim kavramı bireyin hayatının tüm dönemlerinde yaygın olarak kullanılan ve uygulanan bir kavramdır. Bireyin, eğitimle ilk karşılaştığı yer ailedir. Daha sonra okuldan ve sosyal kurumlardan almış olduğu eğitimin etkisiyle hayatını devam ettirir. Eğitim, bireyin zamanla yaşamının vazgeçilmez unsurları arasına girer. (Yıldırım, 2011)

“Yetişkin eğitimi (adult education) ise kavramsal olarak, yetişkinlere çeşitli konularda resmi ve/veya özel kuruluşlar tarafından bilgi, beceri ve anlayış kazandırmak amacıyla düzenlenip yürütülen planlı eğitim etkinlikleri olarak tanımlanmaktadır. Ancak, bir mesleğin yanı sıra bireyin toplumsallaşmasına yönelik diğer eğitim gereksinimlerini de içine almaktadır” (Kaya, 2014).

Yetişkin eğitimi, kendini yetiştirmeyi arzu eden bireylerin çeşitli alanlarda tam gün öğrenimden ayrı olarak, değişik eğitim ihtiyaçlarını karşılamak üzere geliştirilen eğitimidir. (Orçun, 2014) Yetişkin eğitimi özü itibari ile örgün eğitim dışında yâda yanında ihtiyaçlar doğrultusunda çeşitli amaç ve muhteva ile yetişkinlere yönelik planlı ve programlı olarak yapılan eğitimidir. Kapsadığı alan çok geniştir. Bunlara örnek olarak, siyasal eğitim, yaşlılara yönelik eğitim, ana-babalara yönelik eğitim, hapishanelerde yapılan eğitim ve mesleki eğitimler verilebilir. (Tosun, 2012, s. 184)

Günümüzde eğitim alanında yapılan çalışmalar ve araştırmalar genellikle çocuklar üzerine olmuştur. Yetişkinlerin eğitimleri ihmal edilmiştir. Oysaki eski dönemlerde büyük öğretmenler çoğunlukla yetişkin eğitimleri ile uğraşmışlardır “Antik Yunan’da Aristo, Sokrates ve Platon, Antik Roma’da Cicero, Evelid ve Quintillian- çocuklara değil, yetişkinlere öğretmenlik” (Knowles, Holton, & Swanson, 2015) yapmışlardır. Ayrıca bütün kutsal dinlere gönderilen Peygamberler de aynı misyonu üstlenmişlerdir.

Yetişkin eğitiminin örgütlenmesi 1920’lerde başlamıştır. Bu süreç içerisinde Pedagoji modeli kullanılmıştır. Bu modelin zamanla yetişkinlerin eğitimi için yeterli olmadığı kanaatine varılmış ve 1960’larda “Androgoji” olarak adlandırılan yeni bir kuramsal model, bu konu üzerinde çalışmaları bulunan Malcolm Knowles tarafından ortaya çıkarılmıştır (Orçun, 2014).

Androgoji, Yunanca ’da adam anlamına gelen *andros* ve eğitim anlamına gelen *agein* sözcüklerinden türetilen “adam eğitimi” anlamına gelmektedir. İlk zamanlar “yetişkinlerin öğrenmesine yardım etme bilim ve sanatı olarak” tanımlanmıştır. Daha sonraki dönemlerde bu tanımlama genişletilerek “yetişkinlerin öğrenmesine yardım etme bilim ve sanatı ve yetişkin eğitimi kuramı, süreçleri ve teknolojinin ele alındığı akademik disiplin olarak tanımlanmaya” (Duman, 2007) başlamıştır.

“Androgojik modelin dayandığı varsayımlar, pedagojik modelin dayandığı varsayımlardan farklıdır.” Bu varsayımlar bilme gereksinimi, öğrenenlerin benlik kavramı, öğrenenlerin deneyimlerinin rolü, öğrenmeye hazır olma, öğrenme yönelimi ve motivasyon gibi ilkeler içerisinde değişiklik göstermektedir”. (Knowles, Holton, & Swanson, 2015, s. 71-75)

Aşağıdaki tabloda androgoji ve pedagojinin çeşitli açılardan karşılaştırılması gösterilmiştir:⁵

---

⁵ <https://acikveuzaktanogrenme.wordpress.com/2014/12/04/16/>. Bu tablonun orijinaline <http://www.educatorstechnology.com/2013/05/awesome-chart-on-pedagogy-vs-andragogy.html> adresinden ulaşılabilir. Erişim tarihi: 25.11.2017

Tablo 1 Pedagoji ve Androjojinin karşılaştırılması

	Pedagojik	Androjojik
Öğrenen	<ul style="list-style-type: none"> *Öğretmene tüm öğrenme sürecinde bağımlıdır. *Öğretmen neyin nasıl öğrenildiğiyle ilgili sorumluluk üstlenir. *Öğretmen öğrenmeyi değerlendirir. 	<ul style="list-style-type: none"> *Öğrenen kendi kendini yönetir. *Öğrenen kendi öğrenmesinden sorumludur. *Kendini değerlendirme bu yaklaşımın temel özelliklerindedir.
Öğrenenin deneyimlerinin rolü	<ul style="list-style-type: none"> *Öğrenen etkinliğe öğrenme için çok küçük bir kaynak teşkil edecek deneyimle gelir *Öğretmenin deneyimi daha etkilidir. 	<ul style="list-style-type: none"> *Öğrenen deneyim açısından zengindir. *Yetişkinler birbirleri için zengin kaynaklardır. *Yetişkin gruplarındaki farklı deneyimler grubun çeşitliliğini sağlar *Denetim kendini tanımlamanın kaynağı haline gelir.
Öğrenme hazır bulunuşluğu	<ul style="list-style-type: none"> *Uzmanlaşmanın bir sonraki seviyesine geçebilmeleri için ne öğrenmeleri gerektiği söylenir. 	<ul style="list-style-type: none"> *Öğrenme hazır bulunuşluğu küçük değişikliklerle tetiklenebilir. *Bazı açılardan daha etkili davranabilmeyi bilme isteği onların yaşamında önemlidir. *Nerde olduğunun ve nerede olmak istediğinin arasındaki mesafeyi değerlendirebilme yetisi vardır.
Öğrenme Hazırlığı	<ul style="list-style-type: none"> *Öğrenme, kuralları önceden belirlenmiş bir süreçtir. *İçerik birimleri konun mantığına göre birbirini izler 	<ul style="list-style-type: none"> *Öğrenenler bir görev gerçekleştirmek, problem çözmek, daha doyum verici durumlar yaşamak ister. *Gerçek yaşam görevleriyle ilişkili öğrenmeler olmalıdır. *Öğrenme belli bir konu odaklı değil yaşam/iş çevresinde oluşturulmalıdır.
Öğrenme için motivasyon	<ul style="list-style-type: none"> *Öncelikli dışsal uyarıcılar motive eder notlar için ise yarışma ve başarısız sonuçlar. 	<ul style="list-style-type: none"> *İçsel motivasyon sağlayıcılar; Özsaygı, farkındalık, daha kaliteli bir yaşam, özgüven, kendini gerçekleştirme

Yetişkin eğitiminde öne çıkan bir diğer konu da öğrenmedir. Yapılan çoğu tanımlarda karşımıza çıktığı gibi öğrenme konusunda da eğitim üzerine araştırma yapanlar “öğrenme” kavramını farklı şekillerde tanımlamışlardır. Faaliyetlerin büyük bir kısmının “öğrenme” olarak tarif edilmesi neredeyse herkes tarafından kabul edilir. Bir şarkıyı ezberlemek, bir bilgisayarı veya bir iş makinasını kullanmayı öğrenmek gibi örnekler verilebilir. Bu örneklere benzer bazı etkinlikleri ise “öğrenme” olarak isimlendirmek kolay değildir. Lakin kişi böyle bir eylemde

bulunursa “öğrenme” sonucu olmuştur, denilebilir. Örneğin, bireyin toplumsal münasebetlerini idare etmesi, hayatındaki tercihler ve bakış açısı gibi pek çok becerinin kazanılması gibi. Bazı eylemlerin kişide görülmesi onun için bir getiri veya ilerleme olarak gruplandırılmaz. Jest ve mimikler ile tikleri de bunlara örnek olarak verebiliriz (Kurt, 2014, s. 153-154)

Öğrenme, insanı diğer canlılardan ayıran en önemli özelliklerden birisidir. Onu toplumsal bir varlık yapan öğrenme kapasitesine sahip olmasıdır. İnsanoğlu doğduğunda bilinçli davranışlar gösteremez. Hayatını devam ettirebilmesi için gerekli olan davranışları çevrenin etkisiyle öğrenir. (Fidan & Erden, 1998, s. 20)

Duman, *Uluslararası Sürekli Yetişkin Eğitimi Sözlüğü* tarafından yapılan tanımları şöyle aktarmaktadır.

“Öğrenme;

- a) Deneyim sonucu oluşan ve az ya da çok süreklilik gösteren davranış değişikliğidir.
- b) Göreceli olarak süreklilik gösteren ve bir uygulama sonucunda, davranışlarda oluşan değişikliktir.
- c) Deneyimlerin dönüşümü yoluyla bilginin yaratıldığı, oluşturduğu bir süreçtir.
- d) Deneyimin bilgi, beceri ya da tutuma dönüştürüldüğü bir süreçtir.
- e) Bilgilerin ezberlenmesidir” (Duman, 2007, s. 36).

Koç vd. ise öğrenme sonucunda davranışta meydana gelen değişiklikleri şöyle açıklamaktadır:

- a) “Öğrenmenin yapıldığı davranıştaki değişiklik gözlemlenerek anlaşılabilir.
- b) Fakat davranış da ki her değişim öğrenme olmayabilir. Örneğin, fiziksel gelişim, yorgunluk, hastalık, ilaç, alkol, sigara vs. etkisi altındaki değişimler öğrenme olarak sayılamaz. Öğrenmeden bahsedebilmek için kişinin gösterdiği davranış değişikliğinin devamlı olması gerekir.
- c) Davranış değişikliği hiç gecikmeksizin kendini gösterebileceği gibi yeri geldiğinde ya da birey istediği zaman da oluşabilir. Yani, öğrendiğimiz şeyden hemen yararlanmaya biliriz. Örneğin, hastaya enjeksiyon

yapacak bir öğrenci, öğretmeni dinleyerek bir ilacı nasıl enjektörle vücuda vermesi gerektiğini öğrenebilir. Ancak, Hasta haneye gidip bir iğne yapıncaya kadar davranışındaki değişiklik gözlenmeyebilir” (Koç, Yavuzer, Demir, & Çalışkan, 2001, s. 109)

Öğrenme yaşantı eseridir “Yaşantıyı bireyin çevresiyle kurduğu etkileşim sonucu bireyde kalan izler olarak tanımlarsak, öğrenmenin bireyin çevresiyle etkileşim kurması sonucu meydana geldiği söylenebilir” (Koç, Yavuzer, Demir, & Çalışkan, 2001)

Öğrenmenin gerçekleşmesi için bazı şartlar bulunmaktadır. Örneğin, Uyarılmış olma hali öğrenmenin en önemli şartlarından bir tanesidir. Uyarılmışlık halinin orantılı olması gerekir. Fazla ya da eksik olması öğrenmeyi zorlaştıracaktır. İnsan uykuda veya baygın olduğu zaman zayıf uyarılmışlık hali olur ve öğrenemez. Öğrenmenin randımanlı olabilmesi için, öğrenenin bütünüyle uyanık ve ilgisini öğreneceği konuya çevirmesi, zihnini oyalayacak hastalık, açlık, uykusuzluk, huzursuzluk gibi durumların olmaması gerekir (Ayhan, 1986, s. 277). Uyarılmışlık hali yüksek ve yeterli seviyede olduğu zaman öğrenme hızlı ve verimli şekilde olabilir. Fakat gerekli olandan fazla olması durumunda öğrenmede yavaşlama meydana gelir hatta durabilir. En iyi seviyedeki öğrenmeyi yakalayabilmek için; öğrenenin tamamen bütün organlarıyla, zihinsel yetenekleriyle uyarılmış olması gerekir ki, bütün gücüyle kendini öğreneceği konuya odaklayabilecektir ve istenilen öğrenme gerçekleşecektir. (Ayhan, 1986, s. 279)

Öğrenmeyi etkileyen birtakım sebepler bulunmaktadır. Bu sebeplerin unsurları “öğrenen, öğrenme, öğrenilen, öğreten ve öğrenme” ortamıdır. Bu beş unsurdan son ikisinin öğrenmeyi doğrudan etkilemediği, diğer unsurları etkileyerek, yani dolaylı öğrenme üzerinde etkilerinin olduğu görülmektedir. “Örneğin, öğretmen öğrenmeyi doğrudan etkilemek yerine, öğrenenin öğrenmeye daha hazır hale gelmesine yardımcı olmak, öğrenme malzemesini daha kolay öğrenilebilecek bir şekilde sokmak ve uygun öğrenme stratejisini kullanmak yoluyla öğrenmenin kolayca gerçekleşmesini veya zorlaşmasını sağlayabilir” (Seven & Engin, 2008).

Öğrenmenin kolaylaştırılması açısından öğrenim yapılan yerin fiziki şartları da oldukça önemlidir. Sınıf ortamının havadar ve ışık seviyesinin yeterli düzeyde

olması gerekmektedir. Ayrıca öğrenilen ortamda kullanılan sıra, masa ve sandalyelerin boyutları ile sınıftaki düzen şekli önemlidir. Öğrenme ortamı öğrenmeye ne kadar müsait olursa hem öğrenen için rahat bir öğrenme ortamı olur, hem de öğretene için bilgilerin kaliteli olarak transfer edilmesi kolaylaşır.

Öğrenmeyi ve sonucunda başarıya ulaşmayı önemli seviyede etkileyen etkenlerden biri de kişilerin kabiliyetlerinin birbirinden farklı olmasıdır. Aynı yaşta olmasına rağmen herkes aynı şeyi aynı anda öğrenemez (Ayhan, 1986, s. 279).

Bunların dikkate alınıp her yetişkin öğrencinin hazır bulunuşluk durumu göz önünde bulundurularak onların kabiliyetine göre yaklaşmak ve öğretilmek istenileni onların istedikleri şekilde anlatmaya çalışmak daha başarılı sonuçların alınmasına vesile olabilir.

1.3.2. Yetişkin Eğitiminin Gerçekleştirilme Ortamları

Ülkemizde yetişkin eğitimi çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından yapılmaktadır. Bunlar Diyanet İşleri Başkanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı ve bağlı kurum/kuruluşlar, üniversiteler, belediyeler, konfederasyon veya sendikalar ile vakıf ve derneklerdir.

Her kurum kendi ihtiyaçları alanında “yetişkin eğitimi” yapmaktadır. Konumuzun çerçevesinin Diyanet İşleri Başkanlığının yaygın eğitimi faaliyetleri içerisinde yer alan “İhtiyaç Odaklı Kur’an Kursları” olması sebebiyle diğer kurumlar tarafından yapılan eğitimlere detaylı bir şekilde girilmeyip genel anlamda yüzeysel ve sayısal bilgiler verilerek, daha çok Başkanlık tarafından gerçekleştirilen Kur’an Kurslarındaki yaygın eğitim hakkında olabildiğince detaylı bilgiler verilmeye çalışılacaktır.

UNESCO Yetişkin Eğitimi Terimleri Sözlüğünde, mesleki eğitim hariç olmak üzere örgün eğitim (okul ve yükseköğretim) sistemi dışında yapılan her türlü eğitimi belirtmek için "yaygın eğitim" terimi kullanılır (Titmus, Buttedahl, Ironside, & Lengrand, 1985, s. 49) denilmektedir.

Türk milli eğitim sistemi, örgün ve yaygın eğitim olmak üzere iki ana yapı üzerine kurulmuştur. Örgün ve yaygın eğitim Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 18. maddesinde şu şekilde açıklanmaktadır. “Örgün eğitim, okul öncesi eğitimi,

ilköğretim, orta öğretim ve yükseköğretim kurumlarını kapsar. Yaygın eğitim, örgün eğitim yanında veya dışında düzenlenen eğitim faaliyetlerinin tümünü kapsar” (Milli Eğitim Temel Kanunu, 1973).

Yaygın eğitimin uygulanmasında hareket noktasını, örgün eğitim dönemi içerisinde çeşitli sebeplerle eğitim ihtiyacını karşılayamayan kişilerin ihtiyaç ve istekleri oluşturmaktadır. Bu sebeple yaygın eğitimin hedef kitlesi; okul dışında bulunan, yaşı, cinsiyeti, eğitim seviyesi ve öğrenme istekleri bir birinden farklı özellikleri olan insanlardır. Yaygın eğitim, insanların sürekli olarak kendilerini yenilemesine imkân sunar, böylelikle bireylerin toplumsal değişmelere uyum sağlamaları için kendilerini geliştirmek ve örgün eğitimde yarım kalan eksikliklerini tamamlamak açısından önem taşımaktadır.

02.12.2017 tarihli ve 1701830056 sayılı BİMER başvurumuza Milli Eğitim Bakanlığı tarafından verilen cevapta “Ülkemizde yetişkinlere yönelik Yaygın Eğitimi yapan Halk Eğitimi Merkezlerinin toplam sayısının 992 olduğu belirtilmiştir.

Ülkemizde Adalet, Kültür ve Turizm, Gıda, Tarım ve Hayvancılık, İçişleri, Milli Savunma, Sağlık, Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlıkları, Diyanet İşleri Başkanlığı, Türkiye Kalkınma Vakfı, Başbakanlık GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, Yüksek Öğretim Kurumları, Türkiye Orta doğu Amme İdaresi Enstitüsü (TODAİE), Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT), Türk Standartları Enstitüsü Kurumu (TSEK) ve Türkiye Sanayi Sevk ve İdare Enstitüsü (TÜSSİDE) gibi kurum ve kuruluşlarda kendileri ile ilgili alanlarda yaygın eğitim faaliyetlerinde bulunmaktadır. (Türkiyede Yaygın Eğitim, 2013)

Yaygın eğitim faaliyetleri kapsamında Türkiye İstatistik Kurumu tarafından 2016 yılında bakanlık ve bağlı kurum/kuruluşlar, üniversite, belediye, konfederasyon, sendika, vakıf ve dernekleri kapsayan bir araştırma yapılmıştır.

Bu araştırmaya göre; 2016 yılında 72 bin 167 kurs düzenlendiği ve bu kurslara katılan sayısının 7 milyon 611 bin 505 kişi, bitiren sayısının ise 7 milyon 425 bin 138 kişi olarak kursların gerçekleştiği belirtilmektedir (TÜİK, 2017). Aşağıda verilen tabloda yapılan araştırmanın kurumlara göre dağılımları bulunmaktadır.

Tablo 2 Kurum/Kuruluşlar tarafından verilen yaygın eğitim faaliyetleri

Kurum/kuruluş Institution/Organization	Yıl Year	Kurs sayısı Number of courses	Bitiren Graduates	Eğitici sayısı Number of trainers	Sertifika/katılı m belgesi sayısı Number of certificates
			Toplam Total	Toplam Total	
Toplam Total	2014	63.557	2.970.906	130.773	91.891
	2015	71.127	5.526.014	190.928	147.038
	2016	72.167	7.425.138	227.348	134.561
Bakanlık ve bağlı kurum/kuruluş Ministry and subsidiary	2014	38.234	1.253.082	74.562	48.039
	2015	37.358	2.802.955	115.406	81.409
	2016	35.367	4.650.878	150.757	61.587
Üniversite University	2014	4.197	235.993	14.832	7.856
	2015	4.671	304.262	15.144	9.444
	2016	4.748	384.771	15.245	8.586
Belediye Municipality	2014	15.316	944.101	20.859	22.144
	2015	19.115	1.346.538	26.587	29.698
	2016	18.571	1.666.217	30.395	28.148
Konfederasyon veya sendika Confederation / trade union	2014	487	59.292	1.751	896
	2015	618	62.847	2.051	1.326
	2016	781	85.071	2.191	1.407
Vakıf Foundation	2014	4.380	402.951	15.823	10.656
	2015	8.286	922.684	28.311	22.492
	2016	11.986	572.965	26.101	33.061
Dernek Association	2014	943	75.487	2.946	2.300
	2015	1.079	86.728	3.429	2.669
	2016	714	65.236	2.659	1.772

Bu araştırmaya göre, Türkiye’de 2016 yılında düzenlenen kursların %49’u bakanlık ve bağlı kurum/kuruluşlar, %25,7’si belediyeler, %17,6’sı vakıf ve dernekler, %7,7’si ise diğer kurum/ kuruluşlar tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir (TÜİK, 2017).

633 sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Kanunun 1. maddesinde “İslam Dininin inançları, ibadet ve ahlak esasları ile ilgili işleri yürütmek, din konusunda toplumu aydınlatmak ve ibadet yerlerini yönetmek” görevi resmi olarak Başkanlığa verilmiştir. Başkanlık bu kapsamda yaygın din eğitimi faaliyetlerini camiler, Kur’an kursları, Diyanet TV, Diyanet Radyo, Kur’an Radyo, Risalet Radyo ve basılı yayınlar vasıtasıyla gerçekleştirmektedir. Başkanlık tarafından gerçekleştirilen faaliyetlere “Yetişkin Din Eğitiminin Gerçekleştirilme Ortamları” başlığı altında genişçe yer verilecektir.

1.4. Yetişkinlik Döneminde Din Eğitimi

1.4.1. Yetişkin Din Eğitiminin Mahiyeti ve Önemi

Arapça d-y-n kökünden mastar veya isim olduğu kabul edilen din kavramı, dil bilimciler tarafından bazı kavram ve anlamlar yüklenmek suretiyle açıklanmaya çalışılmaktadır. Din kavramının tarifindeki zorluk, dinin pek çok bilim alanıyla olan irtibatından kaynaklanmaktadır. Sözlükte “ceza/mükafaat, âdet/durum, itaat/isyan, hesap, hüküm, kaza, tevhid, ibadet, şeriat vb.” gibi anlamlara gelen din kavramına Hamdi Yazır “siyaset” anlamını da eklemektedir (Karagöz, 2015, s. 121-122).

Cevherî dinin “âdet, durum; ceza, mükâfat; itaat” şeklinde başlıca üç anlamını vermekte ve terim olarak dinin bu son anlamdan geldiğini belirtmektedir. (el-Cevherî İsmâil b. Hammâd). Râgıb el-İsfahânî ise sadece “itaat” ve “ceza” (karşılık) anlamlarını vermektedir (Ragıb Ebu’l-Kâsım el-Huseyn Muhammed el-İsfehani, 1986). İbn Manzûr bunlara “hesap” ve “İslâm”ı da eklemiş, ayrıca deynin masdar, dinin isim olduğu yolundaki bir görüşü aktarmıştır (İbn Manzur, 1956).

Kur’ân-ı Kerîm’de din kelimesi doksan iki yerde geçmektedir; ayrıca üç âyette de (*et-Tevbe* 9 / 29; *es-Sâffât* 37 / 53; *el-Vâkıa* 56 / 86) değişik türevleri yer almıştır. Bu âyetlerde dinin başlıca şu anlamlarda kullanıldığı görülmektedir: Zül,

yönetme - yönetilme, itaat, hüküm, tapınma, tevhid, İslâm, şeriat, hudûd, âdet, ceza, hesap, millet... (Tümer, 1994, s. 312-313)

“Terim olarak **“din”** akıl sahiplerini kendi arzuları ile bizzat hayırlara sevk eden ilahî bir nizam, Allah tarafından konulmuş ve insanları O’na ulaştıran bir yoldur. İman ve amel konusu olarak akıl ve ihtiyara (iradeye), teklif olunacak hak ve hayır kanunlarının bütününe denir” (Karagöz, 2015, s. 121-122).

Din, birey açısından bakıldığında, kişinin ilahî bir kudretin varlığına inanması, O’nun emir ve yasaklarını gönülden kabul etmesidir (Bardakoğlu, 2010, s. 22).

Dinlere ait farklı özellikleri belirlemek ve açıklamak için din tarihçileri tarafından araştırmalar yapılmaktadır. Bu araştırmaları yapan ve din üzerine zihin yoran bilim adamlarına göre din, “ her şeyden önce insan ve evren hakkında bilgi veren bir sistemdir” dinlerin verdiği bilgi sıradan veya bilimsel bir bilgi değil “metafizik” bir bilgidir. Metafizik bilgi türünde “Tanrı, insanın ölümünden sonraki durumu, yeniden dirilişi, bu dünyadaki eylemlerinden sorumlu oluşu ve kaderi gibi bilgilerin açıklanması” bulunmaktadır. Dinler insanlara sadece bu açıklamayı yapmazlar aynı zamanda bu açıklamaya uygun bir hayat tarzını da önerirler. (Özöduru, 2003)

Reçber “metafizik” kavramını şöyle açıklamaktadır. “*Her dinin kalbinde (özünde) o dinin Tanrı tasavvuru yer alır.* Bir başka ifadeyle, bir dinin metafiziksel sistemini en temelde belirleyen ve o dini diğer din ve düşünce sistemlerinden ayıran o dinin Tanrı tasavvurudur; O’na atfedilen Özsel sıfatlar/niteliklerdir. Dolayısıyla İslam dinini de diğer dinlerden ayıran onun Tanrı tasavvuru olup bu, İslam metafiziğinin en temel doğrusu olarak diğer bütün unsurlarına dair tasavvurların da nihai kaynağını oluşturur” (Reçber, 2007)

Din konusunda İslam âlimleri ise şöyle bir tanım yapmışlardır: “Din Allah tarafından kurulan bir sistem olup, akıl sahiplerini kendi irade ve tercihleriyle, bizzat hayırdan ibaret bulunan ve peygamber tarafından tebliğ edilen şeylere sevk eder.” (Topaloğlu, Yavuz, & Çelebi, 2015, s. 39)

Yetişkin din eğitimi ise Din Eğitiminin bir alt disiplini olduğu kadar yetişkin eğitiminin de bir alt disiplini olarak görülebilmektedir. Bir tanıma ulaşabilmek için

daha önceki başlıklarda vermiş olduğumuz yetişkin eğitimi ve din tanımlarından hareket etmemiz uygun olacaktır. Yetişkin eğitiminin tanımından hareketle şöyle bir tanımlamaya ulaşabiliriz:

“Yetişkin din eğitimi; “yetişkinlere ve okul dışındakilere, örgün eğitim dışında ya da yanında din eğitimi ihtiyacında ve isteğinde olanlara, resmi ya da özel kurum ve kuruluşlarca, yetişkinlerin dini bilgilerini artırmak, dini anlayışlarını geliştirerek hayatın dini boyutunu yorumlamalarına yardımcı olmak amacıyla verilen planlı, amaçlı din eğitimidir” (Tosun, 2012, s. 194)

Yetişkin din eğitiminin tarihi, örgün eğitimden daha öncelere uzanmaktadır. Bütün diğer dinlerde ve İslam da eğitim yetişkin din eğitimi ile başlamış ve zamanla örgün halini kazanmıştır (Tosun, 2012, s. 192).

Her din güçlü bir toplum oluşturmak için inananlarını ortak değerler ve amaçlar etrafında birleştirip kaynaştırmayı hedefler. İbadetler dinlerin vazgeçilmez unsurları arasında yer almaktadır. Çünkü ibadetler, inanç birliği bulunan insanların birbirlerine bağlılık duygularını güçlendirerek, birlik ve beraberlik şuurunu yakalamalarını sağlamaktadır (Yılmaz, 2013, s. 18). Dini kimlik bir toplumu ortak noktada buluşturan bu değerleri, inançları temsil eder.

İslam inancına göre Müslüman olan her kadın ve erkeğin bilgi elde etme görevi bulunmaktadır. “İslam dini, öğrenebilir konumda olan herkese bilginin ulaştırılması prensibini benimsemiştir” (Kılavuz, 2010, s. 121).

Tosun, yetişkin din eğitimi alanının yetişkin eğitimi alanı kadar geniş olduğunu söylemektedir. Bu alan hakkında yapmış olduğu tasnifi ise şu şekildedir:

- a) Dini Mesleki Gelişim: Daha çok din eğitimi ve öğretimi ile uğraşanların mesleki bilgi ve formasyonlarını geliştirmeyi içine alır. Hizmet içi eğitimi plan, program ve uygulamalarını kapsar.
- b) Kişinin kendisi, arkadaş ve dost çevresi, çocukları vb. ile olan ilişkilerindeki zorluklarla baş edilmesine yardım.
- c) Hayat sürecinde yeni roller üstlenebilmeye yardım. (Annelik, babalık, emeklilik gibi).
- d) Dini, sosyal ve politik sorunlarla başa çıkabilmeye yardım (Tosun, 2012, s. 195).

Hız. Peygamber (sav) eğitime yetişkinlerle başlamıştır. Yetişkinleri eğitmiş ve onların eli altındaki çocukların eğitimini onlar vasıtasıyla kontrol altına almıştır. Bunu yaparak doğacak çocukların eğitimi açısından sağlıklı olmalarını da sağlamıştır (Coşkun, 2005, s. 253). Peygamberimiz (sav) “Her doğan, İslâm fitratı üzerine doğar. Sonra, anne-babası onu Hristiyan, Yahudi veya Mecusi yapar.” (Buhârî, cenâiz 92; Ebû Dâvut, sünne 17; Tirmizî, kader 5) buyurmaktadır. Hadisten hareketle anlaşılmaktadır ki insanın biçimlendirilmesinde anne ve babasının rolü önemli bir yer tutmaktadır. Çünkü fitrat tamamen temizdir. Bu temizliğin korunması, geliştirilmesi de kurulan iyi bir aile ortamından geçer.

Aile “Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük” (TDK, 2017) birimdir.

“Aile, kökleri cennette atılan ve aileyi oluşturan her bireye huzur vaat eden, aile fertleri kadar toplum içinde vazgeçilmez olan bir kurumdur”. Sevgi, saygı, samimiyet, dayanışma ve muhabbet gibi değerlerle kurulmuş bir aile hem bireylerin huzur kaynağı hem de sağlıklı bir toplumun oluşmasında önemli bir yapı taşıdır. (Aile ile İlgili Sıkça Sorulan Sorular, 2015, s. 7)

Düzenli bir toplum oluşması aileden başlar. Çünkü insan sevgisi, vatan sevgisi, milli manevi duygular, örf ve adetlerin ön bilgileri ilk önce aile yuvasında öğrenilir. Aile yuvası yeni öğrenen çocuk için ilk temel okuldur. O aileden gördüklerini ve öğrendiklerini hayatı boyunca zihninde muhafaza eder. İşte bu gerçeklerden ötürüdür ki “ İnsanı insan yapan ilk ocak, aile ocağıdır” (Erdil, 1991, s. 19).

İnsanların dünyaya bir geliş sebebi vardır. Yaratılışın gayesi, insanın önce kendisini yoktan var eden ve sonra yine kendisine döndürecek olan Allah (c.c) inanması, O’nu tanınması ve O’nun emrettiklerini yapması, yasak ettiği şeylerden uzak durarak mutluluğu ve huzuru tadacak şekilde çalışmasıdır (AĞCA, 1993). İnsanın bu huzuru ve mutluluğu yakalayabilmesi için Allah (c.c.)’in emir ve yasaklarını bilmesi gerekir. Buda ancak doğru bir dini eğitimi ile olabilir.

Yetişkin din eğitimin önemli unsurlarından biri de kadın ya da annedir. “Annelik kadınlara farklı bir statü kazandırmanın yanında yeni bir rol biçmekte ve

onların sorumluluk ağını genişletmektedir. Çocukların biyolojik ihtiyaçları kadar, yetişmesi ve gelişmesi çerçevesindeki sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarının çoğu, annelerce karşılanmaktadır” (Fidan H. , Haziran 2011, s. 38). Annenin iyi bir dini bilgiye sahip olması topluma hazırlanacak olan ahlaklı bir evlat yetiştirilmesi noktasında önemlidir. Nasıl ki bir fidanı diktiğinizde onu sulamazsanız, etrafını çevirmez ve gelecek tehlikelere karşı korumaya almazsanız o fidan büyüyemez, yeşeremez etrafına oksijen vermek yerine kuru bir dal olarak kalır ve sonunda bir kıvılcımın kendisine değmesiyle tüm ormanı küle çevirebilir. İşte çocuklar da tıpkı bir fidan misalidir. İçinde Allah korkusu bulunmayan, inanç, ibadet, ahlak bilgisi olmayan Peygamberini tanımayan bir çocuk toplumda kuru bir dal konumuna düşebilir.

Nitekim Prof. Dr. Cafer Sadık Yaran günümüz ahlak bunalımları hakkında şunları söylemektedir:

“Günümüz insanının azımsanmayacak bir kısmı artık ahlaki anlamda kiblesini şaşırmış veya pusulasını kaybetmiş gibi bir durumdadır. Üstelik bazılarına göre bu insanoglunun yüzyıllardır ayağını kurtaramadığı ahlak prangalarından kurtuluşunun ve özgürleşmesinin sevinçle karşılanması ve alkışlarla kutlanması gereken büyük bir başarı öyküsüdür. Bunalım, sadece ahlak felsefesini temellerinden sarsılmasında değil, ahlaklı yaşam biçiminin küresel köyün tüm mahallelerinde demode sayılmasında ve ahlaki yozlaşmanın gelişen teknoloji ile köyün en ücra köşelerindeki en masum insanları bile rahatsız edecek hale gelmesinde yatmaktadır... Dolayısıyla günümüz insanının, öncelikle yeniden inandığı ve güvendiği bir değerler sistemine, bu değerlerin beslediği yüksek düzeyde gelişmiş bir vicdana ve değerleri vicdanlara nakşedecek eğiticilere ihtiyacı vardır” (Yaran, 2012, s. 224)

Son dönemlerde basında sıkça rastladığımız çocuk kaçırma, kadına şiddet ve cinsel istismar vakaları gibi ahlaksızca yapılan davranışların çoğaldığı herkes tarafından bilinmektedir. Bu sorunların bir şekilde giderilmesi gerekmektedir. Ülkemizde çekirdek aile modelinin yaygın olduğunu düşündüğümüzde ilk eğitici konumunda olan ebeveynlerin sorumlulukları bu minvalde artmaktadır. “... *Çocukların geleneksel değerleri, örf ve adetleri öğrenmesi, iyi eğitim alması, dini gereklilikleri benimsemesi, sosyal bir birey olarak yetişebilmesi ve çevresindeki*

sorumluluklar ebeveynlerin üstlendiği sorumluluklar arasına katılmıştır” (Fidan H. , Haziran 2011, s. 38). Bu sorumlulukların hakkıyla yerine getirilerek küçük yaşlarda alınacak aile terbiyesinin yaşanan problemlerin azalmasına vesile olacağı düşünülmektedir

Eğitim olmayan bir ailede kopmaların yaşanılması kaçınılmaz olabilir. Son yıllarda sosyal, kültürel, ekonomik ve teknolojik gelişmeler hızla devam ederken diğer taraftan söz konu gelişmeler aile ve toplum yapısındaki ahlaki değişikliklere, samimiyetsizliklere, benmerkezci tutumlara, diğerini yok sayma gibi olumsuz sonuçlara sebep olmaktadır. (Aile ile İlgili Sıkça Sorulan Sorular, 2015)

Eski Diyanet İşleri Başkanlarından Prof. Dr. Ali Bardakoğlu bu konu hakkında şöyle demektedir:

“ Kadın ve aile konusunda çok ihmalimiz oldu. Biz kadın ve aile konusunda İslam coğrafyası olarak gereken duyarlılığı göstermedik. Hâlbuki bu gün anlıyoruz ki, aile değerlerini korumayan toplumlar parçalanmaya mahkûmdur. Ayakta kalabiliyorsak, aile değerlerimiz ayakta olduğu içindir. Kadın haklarına önem vermek zorundayız. Toplum olarak bir insan inciniyorsa onun yanında olmak bizim görevimizdir. Kadınlarımız, kızlarımız inciniyorsa, ayrımcılığa maruz kalıyorsa, ilk önce din görevlilerinin buna dur demesi ve onlara sahip çıkması gerekiyor” (Diyanet İşleri Başkanlığının Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi Konusunda Görüş ve Uygulamaları, 2018, s. 40)

Diyanet İşleri Başkanlığı bu tür olayların önlenmesi için yaygın din eğitimi kapsamında yazılı ve görsel materyallerle desteklenen eğitim çalışmaları ve halka içinde şiddete karşı duyarlılığı geliştirmeye yönelik dini faaliyetler yapmaktadır. Bu faaliyetler arasında seminerler, şûralar, atölye çalışmaları ve yayın hizmetleri yer almaktadır

Değinmiş olduğumuz hususlara bakıldığında yetişkin din eğitiminin, ailenin eğitimi, toplumun geleceği ve mutluluğu açısından önemi oldukça büyüktür. Çünkü mutluluk yalnızca bireyin değil, toplumunda son gayesidir. (Çağrıcı, 2012, s. 195)

Her eğitim alanında olduğu gibi yetişkin eğitiminde de eğitim ve öğretimi etkileyen çeşitli faktörler bulunmaktadır.

Yetişkinlik döneminde ortaya çıkan sağlık problemleri öğrenmeyi çeşitli yönlerden etkileyebilmektedir. Sağlığın bozulması kişinin dikkatinin dağılmasına, zihin gücündeki gerilemeye sebep olarak öğrenmeyi engellemektedir.

Yetişkinlerin ailevi sorumluluklarının bulunması öğrenmenin gecikmesine sebep olmaktadır. Anne – baba (ebeveyn) görevi bulunan yetişkinlerin öğrenmeye ayırdıkları zaman kısıtlıdır.

Görsel, sosyal ve yazılı iletişim ortamlarında ki bilgi kirliliği, dini konular hakkında bazı televizyon kanallarında zaman zaman yapılan tartışmalar, dine saldırı amaçlı yazılan kitaplar, din adamlarının çeşitli konulara değişik şekillerde yaklaşımları (Köylü, 2014, s. 255), din adına yapılan siyasi içerikli söylemler insanların zihinlerinde karışıklık meydana getirerek öğrenmeyi zorlaştırmaktadır.

Yetişkin din eğitimcilerinin bilgi seviyeleri yetişkin din eğitimi ile uğraşan öğreticilerin yetişkin eğitimi hakkında yeterli bilgiye sahip olmamaları yetişkin eğitimini güçleştirmektedir.

Fiziki ortamların yetersizliği yetişkin eğitimi yapılan mekânların örgün eğitimlerdeki gibi planlı ve projeli alanlar olmaması sebebiyle aksaklıklar oluşabilmektedir.

Psikolojik ortamın etkisi “Öğrenme çevresi fizikî ortamın yanı sıra, sosyal ve duygusal çevreyi de içine alır. Sosyal çevre, katılımı sağlama konusunda en önemli etkenlerden birisidir. Yetişkinlerin öğrenmesine yardım eden bir çevre; iletişim desteği ve kabul meydana getirmeli, tehdit edici olmamalıdır” (Kılavuz, 2010, s. 141).

Artan yaşın etkisi zihinsel ve bedensel yorgunlukların artması öğrenmeyi etkileyen faktörler arasında yer almaktadır. Kişinin yaşlılık duygusuyla öğrenememe korkusu öğreticiler tarafından giderilmeli ve öğrenciler teşvik edilmelidir.

1.4.2 Yetişkin Din Eğitiminin Gerçekleştirilme Ortamları

Ülkemizde yetişkin din eğitimi Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından ya da onun denetim ve kontrolü altında özel kuruluşlar tarafından yapılmaktadır. Bu faaliyetler camiler, Kur’an kursları radyo ve televizyon yayınları ile gerçekleştirilmektedir.

Camilerde cuma vaazları, hafta içi ve hafta sonları vaaz programları düzenlenmektedir. Vaaz ve irşat programları ile Cuma günleri okunacak hutbeler başkanlığın ve müftülüklerin web sitelerinde yayınlanmaktadır.

Son üç yılın hutbe başlıklarını incelediğimizde “Vahyin İnsanlığa İlk Mesajı Oku, Önce Kendimizden Sorumluyuz, Allah’ım İlimle Yücelt Bizi, Bilenlerle Bilmeyenler Bir Olur mu? Birlik ve Beraberlik Ruhu, Dünyayı İyilik Değiştirir, Hz. Peygamber ve Birlikte Yaşama Ahlakı, İmanı Hayat Kılabilmek, İyilik Paylaşıldıkça Artan Değer, Kadına El Kalkmaz, Kul ve Kamu Hakkı, O Büyük Güne Hazır mıyız? Şükür Nimetleri Artırır” gibi Kur’an’ın ilk emrinden insana verilen sorumluluğa, birlik ve beraberlik mesajlarından iyiliğin önemine, birlikte yaşama ahlakı, aile hayatı ile kamu ve kul hakkına kadar insan hayatında önemli olan birçok konunun yer alması Başkanlık tarafından yapılan yaygın din eğitime verilen önemi göstermektedir.

633 sayılı Kanununun 7.maddesinin 4. bendinde “Radyo ve televizyon kurumları ile diğer yayın kuruluşları vasıtasıyla toplumu din konusunda aydınlatmak” görevi bulunan Başkanlık 2012 yılında TRT Diyanet TV, 2013 yılında Diyanet Radyo, 2015 yılında Diyanet Kur’an Radyo ve 2017 yılında Risalet Radyonun yayınları ile görsel iletişim ağını kullanarak yaygın eğitim faaliyetlerini yürütmektedir. 6 Ağustos 2018 tarihi itibarıyla RTÜK'ten yayın lisansı alan Türkiye Diyanet Vakfı'na bağlı Vakıf Medya Sanat Radyo Televizyon A.Ş. kamu yayıncılığı ilkelerinden bağımsız olarak RTÜK ilkelerine göre Diyanet TV logosuyla yayınlarını sürdürmektedir.

Tıpkı Camilerde olduğu gibi televizyon ve radyoda yer alan dini içerikli programlarla çocuk, genç, yaşlı ve toplumun her kesiminden insanların faydalanabileceği konulara yer verilmektedir. Özellikle vatandaşların ilmi hâl bilgilerini tazeledikleri ve bazen sormaya çekindikleri, dini soruların cevaplarını bulabildikleri “Diyanete Soralım” programı öne çıkanlar arasındadır. Hz. Peygamber döneminin anlatıldığı Risalet Radyoda İslam tarihini, hicreti, Asr-ı Saadet'teki yaşam, 1001 hadis gibi çeşitli programlar yayınlanmaktadır.

Başkanlık süreli yayınlar kapsamında “Diyanet Aylık Dergi, Diyanet Çocuk Dergisi ve İlmi Dergi” ile de vatandaşlara ulaşmaktadır.

Her ay farklı konularla yayımlanan Diyanet Aylık Dergisi'nde kadın ve aile konularına düzenli bir şekilde yer verildiği ve bu bağlam da; 2011 yılında yirmi, 2012 yılında yirmi altı, 2013 yılında otuz beş, 2014 yılında dokuz ve 2015 yılında iki olmak üzere toplam doksan üç makalenin yayımlandığı görülmektedir (Diyanet İşleri Başkanlığının Kadın ve Aile Çalışmaları, 2017, s. 49).

Diyanet Aylık Dergi ile birlikte 2013 yılı ocak ayından itibaren yayımlanan “Aile” eki, DİB'in aileye yönelik yaygın eğitim faaliyetlerin yapı taşı niteliğinde kabul edilmekte, *ailenin kurulması, korunması ve güçlendirilmesi, aile bireylerinin bilhassa kadın okurların bilgilendirilmesi amacıyla* (Diyanet İşleri Başkanlığının Kadın ve Aile Çalışmaları, 2017, s. 49) kadın ve aile çalışmaları kapsamında yayınlanmaktadır.

Ayrıca teknolojinin hızla ilerlemesiyle birlikte basılı takvimlere çok fazla ihtiyaç olmamasına rağmen halk tarafından “Diyanet Takvimi” her yıl talep edilmektedir. Takvimin ön ve arka yüzünde bulunan dini içerikli kısa ama öz olan bilgiler Diyanet Takviminin talep edilmesinin sebepleri arasında yer almaktadır.

DİB, camilerde açılan yaz Kur'an kursları, akşam kursları, ülkemizin her köşesinde bulunan yatılı ve gündüzlü Kur'an kursları ile yaygın eğitim faaliyetlerini yürütmektedir.

II. BÖLÜM

KUR'AN KURSLARI

2.1. Tarihi Süreci İçinde Kur'an Öğretimi

İslam dininin gönderildiği Arap Yarımadası'nda cehalet üst safhadaydı. İnanç yönünden şirk ve kitap-peygamber tanımazlık hâkimdi. Sosyal hayatta zorbalık, kan davası, zulüm ve şiddet, ahlaksızlık ön plandaydı. Hukukta adaletsizlik, eğitim ve öğretimde cehalet, siyasette ise sürekli çekişmelere ve savaşlara sebep olan kabile asabiyeti esastı. İnsanlar bir buhran içinde ne yapacaklarını bilmiyorlardı. Kocasının gözünde hatta toplumda kadının hiçbir değeri yoktu. Kız çocuğu olanlar bu durumdan dolayı utanıyor ve onları diri diri toprağa gömüyorlardı. İnanç olarak putperestliğin hâkim olduğu bu dönemde insanlar inançlarını kaybetmişler, bir sapkınlık içinde helvadan yaptıkları putlara tapıyorlar, sonra karınları acıktığında onları yiyorlardı. Allah'ı hakkıyla bilemedikleri, O'na şeksiz ve şirksiz iman etmedikleri, ahiret inancının bulunmayışı, gerek bireysel gerekse toplumsal hayat itibariyle bilgiden, sulh ve sükûndan uzak oldukları, güçlü ve soylu olanları daima haklı gördükleri ve adaletten yoksun bir ömür sürdükleri için bu döneme Cahiliye denilmişti. İşte Cahiliye zihniyetinin bütün tezahürlerini ortadan kaldıracak bir dine ve yol göstericiye ihtiyaç vardı. İnsanların değerlerini kaybettiği bu dönemde “Ey peygamber! Seni tanık, müjdeci, uyarıcı, izniyle Allah'a çağırıcı ve etrafını aydınlatan bir ışık olarak gönderdik.” (Ahzâb, 33/45–46)⁶ buyuran rabbimiz Hz. Muhammed (sav)'i insanlığa yol gösterici olarak göndermişti.

610 yılı Ramazan ayının Kadir gecesinde Peygamber (sav) Mekke'nin kuzeydoğusunda Kâbe'ye yaklaşık 5 km. uzaklıkta bulunan Cebeli Nurdaki⁷ mağarada inzivaya çekilmişti. “(Hz. Âişe'nin rivayetine göre 27. Pazartesi) sabaha karşı, daha önce hiç karşılaşmadığı Cebrâil vasıtasıyla Alak sûresinin “ikra” (oku)

⁶ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا (٤٥) وَدَاعِيًا إِلَى اللَّهِ بِآذِنِهِ وَسِرَاجًا مُبِيرًا (٤٦) (Ahzâb, 33/45–46)

⁷ “İnsanlara en doğru yolu gösteren vahiy nurunun bu dağdaki bir mağaraya inmiş olmasından dolayı bu adı aldığı sanılmaktadır. Muhammed Hamdullah ise geceleyin yollarını kaybedenlere yardım etmek amacıyla üzerinde ateş yakılmış olabileceği ihtimalini ileri sürmekte ve ismi "yollarını kaybedenlere doğru yolu gösteren" anlamında yorumlamaktadır.” Fuat Günel, “Hira”, TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/hira> (08.08.2018).

emriyle başlayan ilk beş ayeti indirildi” (Buhârî, “Tefsîr”, 96/1, “Bed’ü’l-vaḥy”, 3; Müslim, “İmân”, 252; İbn Hişâm, I, 250, 252).

Yüce Allah (c.c), güzel bir örnek olsun diye (Ahzab 33/21)⁸ Hz. Muhammed (sav)’i peygamberlik görevi ile görevlendirmişti. Allah (c.c) tarafından gönderilen ilk ayet “ikra” (oku) emriyle başlamaktadır.

İşte bir Ramazan günü Hira’da duyulan bu ayetler ve Hz. Peygamber (sav)’in bunu öğrenmesi Risâlet görevinin başlangıcı olmuştur. Yıllar boyunca, Allah Rasûl’üne (sav) insanlara sunacağı evrensel mesajları, topluma ise insanlığın gereklerini öğreten yine Allah’ın Kelâmı olmuştur. Nihayet “Bugün sizin için dininizi tamamladım.” (Mâide, 5/3) âyeti nazil olduktan ve Kur’an vahyi tamamlandıktan kısa bir süre sonra Hz. Peygamber (sav) vefat etmiştir.

Hz. Peygamber’e, ilk vahyin gelmesi ve tebliğ sürecinin başlamasıyla birlikte, Kur’an öğretimine de başlandığı söylenebilir. Hz. Peygamber, aldığı vahyi ilk önce yakınlarıyla, daha sonra da arkadaşlarıyla paylaşmıştır. Gün geçtikçe kendisine inanların sayısı artmaya başlamıştır. Müşrikler bundan rahatsız olmuş kendisine ve çevresindekilere tepki göstermişlerdir. Hatta çeşitli baskılara maruz kalmıştır (Demircan, 2017). Bu baskılara rağmen tebliğ görevini devam ettiren Hz. Peygamber başta Dârü’l-Erkam olmak üzere çeşitli ortamlarda Müslümanlara Kur’an’ı öğretmiştir (Zengin, 2011).

Allah (c.c.) tarafından gönderilen ayetlerin okunması, ezberlenmesi, yazılması ve yorumunun yapılması O’nun eğitim faaliyetlerinin ana unsurları (Çelik, 2013, s. 41) arasında yer almaktadır. Nitekim Ümmî⁹ olan Hz. Muhammed (sav) Kur’an-ı Kerimi ilk ezberleyenlerin başında gelmektedir. Diyebiliriz ki baş hafız

---

⁸ (Ahzab, 33/21) ... لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ

⁹ “Hz. Peygamber’in ümmîliğinin kelimenin “okuma yazma bilmeme, eğitim almamış olma” biçimindeki anlamına uygunluğu konusunda müfessirler arasında görüş ayrılığı yoktur. Tahsil görmemiş bir ümmî iken Kur’an gibi bir kitap getirmiş olması onun bir mucizesi kabul edilir. Bu sebeple başkaları için bir eksiklik sayılan ümmîliğin Rasûl-i Ekrem için bir meziyet kabul edildiği vurgulanır.” Daha geniş ayrıntı için bkz. M. SUAT MERTOĞLU, “ÜMMÎ”, TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ummi> (24.07.2018).

o'dur. Yüce Allah (c.c) Kur'an-ı bizzat Onun kalbine yerleştirmiş ve ezberlemek için telaşa kapılmamasını buyurmuştur. (Kıyamet 75/16-17).¹⁰

Hız. Peygamber (sav)'e ayetler nazil olduğunda ezberlemiş olduğu ayetleri kadınlara ve erkeklere okumuştur. Bu konuda ayrıca kadınlar için bir ders günü de tahsis ettiği bilinmektedir. Mücahid bu konuda şöyle der: " Hz. Peygamber (s.a.v)'e bir vahiy nazil olduğunda onu önce erkeklerin sonra da kadınların huzurunda bu vahiy ezberden okurdu" (Başar, 2011, s. 203).

Peygamberimiz (sav) Kur'an öğretimine çok büyük önem vermiştir. Çünkü başlıca görevi Kur'an-ı talimdir; onu açıklama ve uygulamadır. Buhari ve Müslim'in naklettiklerine göre Abdullah b. Ömer şöyle demiştir: " Öyle olurdu ki, Rasûlullah Kur'an okur da secde ayetine gelince, hemen bizleri secde ettirirdi. Biz yanında o kadar kalabalık ve sıkışık olurduk ki, secde etmek için bir yer bulamazdık. Bu namaz haricinde olurdu." (Muslim,"Mesacid",104) (Çetin, 2014)

Kur'an'ın tamamını ve büyük bir kısmını ezberleyen sahabeler bulunmaktadır. Erkekler arasında şu isimler zikredilmektedir: Abdullah ibn Mes'ûd, Sâlim, Muaz bin Cebel,Übey bin Kâ'b, Zeyd bin Sabit,Ebû Zeyd ve Ebû'd-Derda (Şahin H. , 2011). Kadınlar arasında ise özellikle Hz. Aişe, Hafsa, Ümmü Seleme ve Ümmü Varaka yer almaktadır. (Başar, 2011)

Yukarıdaki bilgilerden de anlaşılacağı üzere Hz. Peygamber (sav)'in ilk öğrencileri yetişkin erkek ve kadınlardan oluşmaktadır. Kur'an öğretimin başladığı ilk muhatap kitlenin yetişkinler olduğunu söylememizde yanlış olmayacaktır.

Rivayetlere göre İslam'ın geldiği dönemde Mekke'de okuma yazma bilenlerin sayısı 10 ila 20 arasında olduğu söylenmektedir (Hamidullah M. , 1972, s. 69). İslam'ın ilk dönemlerinde okuma yazma bilen Müslümanların sayısı yetersiz olduğu için, Rasûlullah (sav) onların hepsini veya büyük bir kısmını, kendi huzurunda *vahiy kâtibi* olarak çalıştırmıştır. Bu sebeple, bir süre öğrenme arzusunda olanlara okuma yazma öğretimi vazifesi, esir düşen gayrimüslimler (zimmiler)

¹⁰ (Kıyâmet 75/16-17) 16: Vahiy tam alma telâşı yüzünden dilini kımıldatma. لَا تُحْرَكْ بِهِ لِسَانِكَ لِتَعَجَلَ بِهَا (١٦)

17: Onu zihninde toplayıp okumanı sağlama işi bize aittir. إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَقُرْآنَهُ (١٧)

tarafından gerçekleştirilmiştir (Çelebi, 2013, s. 24). Vahiy kâtiplerinin sayısı hakkında farklı rivayetler nakledilmiştir. Müelliflerin eserlerinde vahiy kâtiplerinin sayısı farklı şekillerde yer almaktadır. Vahiy kâtipliği yaptıkları zikredilen bazı ortak isimler şunlardır: Hz. Ali, Hz. Osman, Zeyd b. Sâbit, Übey b. Kâ'b, Abdullah b. Sa'd b. Ebû Serh. Bu isimlerin düzenli olarak kâtiplik yaptıkları aktarılmaktadır (Mertoğlu, 2012). Hz. Peygamberin 'in yazma bilenleri vahiy kâtibi olarak çalıştırması ve okuma bilmeyenlere esir düşen gayrimüslimler tarafından okuma yazma öğretilmesi Hz. Peygamberin öğrenmeye verdiği önemi bizlere net bir şekilde göstermektedir.

Rasûlullah (sav) o dönem okuma yazma bilmeyenlerin çoğunlukta olmasından dolayı sık sık Kur'an okuyarak tekrar ediyor, davranışları ile de emir ve yasakları ashabına öğretiyordu. Müslümanların sayısı artıka yeni öğretim yerlerine ve öğreticilere ihtiyaç duyuldu (Buyrukçu, 2001, s. 27).

Hz. Peygamber ulaşamadığı yerlere eğitim verdiği Müslümanlar arasından kendisini, eğitim verecek şekilde yetiştirenleri seçerek Kur'an-ı ve dini bilgileri öğretmek üzere çeşitli yerlere görevlendirmiştir. Nitekim hicretten iki yıl önce Medine'ye gönderilen Mus'ab b. Ümeyr bu öğreticiler arasında yer almaktadır. (Buyrukçu, 2001, s. 27)

Hicret'ten sonra Medine'ye varışını müteakip Hz. Peygamber (sav), günlük namazların içinde kılınması ve yine burada İslami öğretim ve eğitimin icra edilebilmesi amacıyla bir bina inşası gayreti içerisine girmiştir. Bu iş için elverişli bir arazi satın alarak üzerini düzelttirip burada tuğladan bir yapı oluşturmuştur. Bu yapı içerisinde birbirinden ayrı üç mekân vardır: "1. Namaz kılınması için geniş bir boşluk, 2. Suffa yahut Zulla (üstü örtülü yer, gölgelik) denen ve okul ihtiyaçları için kullanılan mahal ve 3. Rasûlullah 'ın zevcelerine tahsis olunmuş birkaç odadan ibaret ayrı bir kısım" bulunmaktadır. Okul ihtiyaçları için kullanılan "Suffe ilk İslam Üniversitesidir" (Hamidullah M. , 2003, s. 767-768).

Suffa aynı zamanda evi bulunmayan kişilerin kalabilmesi için geceleri bir yurt-yatakhane olarak da kullanılmıştır. İslam'ın temel esaslarını öğrenmek üzere Medine'ye gelen yabancılarda Suffa'da misafir edilmişlerdir. Suffa'da okuyan öğrencilerin sayısı yerli ve yabancı talebelerle birlikte muhtemelen 400'e kadar

yükselmiştir (Hamidullah M. , 2003, s. 769). Zamanla Suffa eğitim-öğretim için yetersiz kalmış ve Peygamberimiz tarafından, Medine'nin çeşitli mahallelerinde mektepler açılmıştır. Bunlar arasında hicrî ikinci yılda Medine'de, Mehremetü'bnü Nevfel'in evinde tesis edilen ve "darul kurra" adını taşıyan Kur'an mektebi bulunmaktadır (Çetin, 1986). Medine'de dokuz mescitte eğitim öğretim devam ederken fethedilen ve yeni kurulan yerlerde ashaptan kıraati düzgün olanlar tarafından dersler verilmiştir. (Bozkurt, 1993, s. 543-545)

Hiz. Peygamber (sav)'e ilk vahyin gelişiyile başlayan eğitim öğretim faaliyetleri O'nun vefatından sonra da gelişerek devam etmiştir. Hulefâ-yi Râşidîn ve Emevîler döneminde eğitim ve öğretim faaliyetleri, camiler ve küttâblarda yapılmıştır. Medine'de ve yeni fethedilen bölgelerde inşa edilen camiler aynı zamanda birer eğitim merkezi işlevi görmüşlerdir (Kazıcı & Ayhan, 2010). Dört halife döneminden itibaren mescitlerin yanında kurulan eğitim kurumlarında çocuklara Kur'an öğretimi, verilmeye (Demircan, 2017) başladığını görmekteyiz. Hiz. Ömer tarafından çocuklara Kur'an, yüzme, binicilik ve şiir öğretmeyi amaçlayan program hazırlanmış ve program Medine dışındaki yörelerde de uygulanmıştır (Kazıcı & Ayhan, 2010).

Hiz. Ömer, Kur'an öğretmenlerini ülkenin her tarafına yüksek maaşla tayin etmiştir. Bu öğretmenler arasından Übade'i Humus'a, Ebu'd-Derda'yı Şam'a, Muaz'ı ise Filistin'e Kur'an öğretileri için göndermiştir (Çetin, 1986). "Ebu Musa Eş'âri, Basra Camiinde, öğrencilerini halkalar halinde oturarak Kur'an öğretirdi. Aynı şekilde Ebu'd-Derda da, Dimaşk'ta (Şam) Emeviyye Camiinde, her gün, güneşin doğmasından öğle vaktine kadar ders verirdi. O, talebelerini onar kişilik gruplara ayırır, her grubun başına bir kalfa tayin ederdi" (Çetin, 1986).

Bu camide bulunan ders halkalarının birçoğunda kıraatle ilgili dersler verilmekteydi. Burada Kur'an öğretmenliği yapan Ebu'd-Derda "Muallimü'ş Şam veya "Kariü'ş-Şam" unvanıyla tanınmıştır. Onun derslerine olan yoğun ilgiden dolayı öğrenci sayısı zaman zaman 1500'ü geçmiştir. Ebu'd-Derda vefatından önce Suriye Valisi Muaviye b. Ebu Süfyan'a hoca olarak görevlendirmesi için kendisinin kıraatini beğendiği sahabe Fedale b. Ubeyd el-Ensari'yi önermiştir. (Bozkurt, 1993). Kur'an Kerim öğretmek üzere görevlendirileceklerde gerek Hiz. Peygamber (sav)

gerekse sahabelerin dikkat ettiği en önemli hususlar arasında kişinin kıraatinin düzgün olması gelmektedir.

Yapılan bu faaliyetler Müslümanların dinlerini öğrenmelerine ve çoğu insanın Müslüman olmasına vesile olmuştur. Bilgi sahibi olan sahabeler, bildiklerini de başkalarına öğretmek için gayret sarf etmişlerdir. (Varol, 2001)

Dini ilimlerin asıl kaynağının Kur'an-ı Kerim olması ve onun atıfta bulunduğu her konunun îmâni ve mucizevi olması, İslam tarihi boyunca hem dinin hem de İslam medeniyetinin oluşumunda önemli bir yer tutmuştur. Bu nedenle Müslümanlar bütün dikkatlerini Kur'an üzerinde yoğunlaştırmışlar, bütün gayretleriyle onu anlamaya ve açıklamaya çalışmışlardır. (Gözütok, 2012)

İslam medeniyetinde önemli bir yere sahip olan, İslam'ın asırlar boyunca hizmetkârlığını ve bayraktarlığını yapan Türk toplumlarında da her zaman Kur'an öğretimine ayrı bir önem verilmiştir. "Kur'an öğrenilmesi için maddi ve manevi her türlü gayret ve fedakârlık gösterilmiştir" (Buyrukçu, 2001).

"Anadolu Selçuklularından önce Şam'da, "darü'l-kurra" adıyla İbnü'l-Münca ve Şeyh İbnü'l-Ömer medreselerinin mevcudiyetinden bahsedilmektedir. Anadolu Selçukluları döneminde ise Konya'da Sahib Ata, Ferhuniyye, Saadeddin Ömer, Nasuhi Bey, Karaman Oğulları zamanında da Hacı Yahya Bey, Hoca Salman, Has Yusuf Ağa, Kadı İmadüddin ve Hacı Şemseddin daru'l-huffazları tesis olunmuştur" (Çetin, 1986, s. 95-101).

"Osmanlılar'da ihtisas seviyesinde Kur'an ve kıraat eğitimi genellikle dârülkur'ânlarda verilirken bilhassa küçük çocuklara Kur'an okumayı öğreten asıl kurumlar sıbyan mektepleri olmuştur. "Mahalle mektebi, muallimhâne, mektephâne, taşmektep" gibi isimlerle de anılan bu okullar çoğunlukla mahalle mescitlerinin bitişiğinde, bazı yerlerde ise mahalle aralarında müstakil birim olarak hayırsever kimselerin yaptırdıkları, onların kurdukları vakıflarca yönetilen ilköğretim kurumlarıdır. Çocuklara Kur'an okutmak, bazı dua ve sûreleri ezberletmek, basit seviyede dinî bilgiler vermek, yazıyı öğretmek maksadıyla kurulduğu anlaşılan sıbyan mekteplerine başlama yaşı dört altı arasında değişiyordu. Bu mekteplerde genellikle erkek çocuklar okurdu; ancak kız ve erkek öğrencilerin karma olarak okuduğu mektepler yanında özellikle kızlara mahsus olanları da vardı. " (Çağrı, "Kur'an Kursu", 2002, s. 423-426).

“Sıbyan mektebinde Kur'an okumayı öğrenmiş olan öğrenci, önce aşağı seviyede bir darü'l-kurra'ya girerek hıfzını tamamlar, daha sonra da yüksek seviyedeki bölüme geçerek Kıraat ve Tecvid ilimlerini öğrenirdi. Darü'l-kurra'lar, uygulama imkânı vermesi bakımından, genellikle camilerde veya çevresinde tesis edilmiştir” (Çetin, 1986, s. 95-101).

“Yer, mekân, ev” gibi anlamlara gelen dâr ile “okuyan” anlamındaki kârî kelimesinin çoğulu olan kurrâ kelimelerinden meydana gelen dârü'l-kurrâ, Kur'ân-ı Kerîm'in öğretildiği, bir bölümünün veya tamamının ezberletildiği ve kıraat vecihlerinin tâlim ettirildiği mektepler için kullanılmıştır. Bu müesseselere dârülkur'ân ve dârülhuffâz adı da verilir.” (Bozkurt, 1993)

Osmanlı döneminde de cami ve çevrelerinin Kur'an eğitim merkezleri olarak kullanılması, Kur'an ilmine verilen değeri açıkça göstermektedir. Çünkü insan yaratılışı itibariyle kendisi ve kâinattaki diğer varlıklarla ilişki kurabilmek için “bilme” ihtiyacı duyar. Kur'an ise vahiy yoluyla insanlara indirilmiş ilahî bir ilim olması nedeniyle insanın bilmediği, ulaşmadığı gerçeklere olayların ve varlıkların bilgisini vermekle ona yeni yollar açar (Bilgiz, 2011, s. 623).

Rüştiyelere daha iyi öğrenci yetiştirilebilmek amacıyla 1869'da bir nizamnâme çıkarılmıştır. Bu nizamnameye göre sıbyan mekteplerinin programlarının *elifbâ, Kur'an, tecvit, ahlâk, ilmihâl, yazı, hesap, muhtasar Osmanlı tarihi, coğrafya ve “ma'lûmât-ı nâfia* şeklinde düzenlendiği görülmektedir. Ayrıca bu dönemde İstanbul'da 360 civarında sıbyan mektebi bulunduğu söylenmektedir. Tanzimat ve Meşrutiyet dönemlerinde sıbyan mektepleri giderek önemini kaybetmiş ve bunların yerine açılan ibtidâî mekteplerinin müfredat programlarına da Kur'an dersleri eklenmiştir (Çağrı, "Kur'an Kursu", 2002).

2.2. Cumhuriyet'ten Günümüze Kur'an Kursları

“Cumhuriyet döneminde çıkarılan 3 Mart 1924 tarih ve 430 sayılı Tevhîd-i Tedrîsat Kanunu ile Şer'iyeye ve Evkaf Vekâleti ya da özel vakıflar tarafından yönetilen bütün medrese ve mekteplerle birlikte Kur'an eğitiminin yapıldığı okullar da Maarif Vekâleti'ne devredilmiş, 1926 tarihli Maarif Teşkilât Kanunu ile de tamamen kaldırılmıştır” (Çağrı, "Kur'an Kursu", 2002).

Cumhuriyetin ilk dönemlerinde Kur'an kursları din adamı yetiştiren bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Millî Eğitim Bakanlığı, 430 sayılı kanuna dayanarak bu kursları kendisine bağlamak istediğinde, zamanın Diyanet İşleri Reisi Rıfat Börekçi, **“kendilerinin din adamlarını yetiştirmek için meslek okullarına ihtiyaçları olduğunu dolayısıyla Kur'an kurslarının birer meslek okulları olarak reisliğe bağlı kalması gerektiğini söyler”** bu istek Milli Eğitim Bakanlığınca uygun bulunarak kurslar Diyanete bırakılır (Cumhuriyet Döneminde Din Eğitimi ve Kur'an Kursları, 1999, s. 638).

Bu dönemde resmi olarak Kur'an Kursları, ilk defa 2 Nisan 1925 tarihinde 50 milletvekilinin müşterek imzasıyla verilen bir önerge ile gündeme gelmiştir. Buna göre Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde Kur'an hafızı yetiştirmek üzere 10 kişi için bütçeye tahsisat konulması istenmiş ve bu istek kabul edilerek, Diyanet İşleri Başkanlığı bütçesine "Huffaz Muallimleri" için tahsisat konulmuştur. Böylece 1925 yılında Diyanet İşleri Başkanlığına 10 adet Kur'an muallimi kadrosu verilmiş ve aynı yıl 9 Kur'an Kursu açılarak bu kurslar resmen eğitim-öğretime başlamıştır.

Diyanet İşleri Reisliğinin Kur'an kurslarını yaygınlaştırma çabası uzun sürmemiştir. Zira 1 Kasım 1928'te gerçekleştirilen harf inkılâbı bahane edilerek 1929 yılında Kur'an Kursları tekrar kapatılmıştır (Öcal, 2017).

10 Aralık 1930'da Diyanet İşleri Reisliği bilgisi dâhilinde, İstanbul Müftülüğünün 10.12.1930 tarihli tamimi ile “İstanbul'da 12 yaşından küçüklere hiçbir şey öğretilmemek, büyüklere ise sadece Kur'an- Kerim ve namaz sure ve dualarını öğretebilmeleri” için bazı hoca efendilere izin verilmiştir (Gündüz, 1998). 1930'lu yıllardan itibaren öncelikle İstanbul'da olmak üzere sınırlı ve şartlı bir şekilde de olsa Anadolu'nun bazı bölgelerinde Kur'an Kursları yeniden açılarak Kur'an öğretimine tekrar başlanmıştır (Öcal, 2017). Bu yıllarda Diyanet'e bağlı çok az Kur'an kursu vardır. Bazı rakamlara göre sayının üçle sınırlı olduğu söylenmektedir. (Cumhuriyet Döneminde Din Eğitimi ve Kur'an Kursları, 1999, s. 638). Diyanet İşleri Başkanlığı arşivlerinden ulaşabildiğimiz verilere göre¹¹; 1932–1933 eğitim- öğretim yılında sayıları 9 olan Kur'an Kurslarında 232 öğrenci

---

¹¹ Bkz. Ek 5 DİB. SGB- 08.12.2017 tarihli ve 30339839-042-E.113728 sayılı yazısı.

okumakta iken 1934–1935 eğitim- öğretim yılında kurs sayısı 19, öğrenci sayısı 231’dir.

2800 sayılı Diyanet İşleri Reisliği Teşkilat ve Vazifeleri Kanunu 22 Haziran 1935 tarihli Resmi Gazete’ de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yeni Kur’an öğreticisi kadroları önceden olduğu gibi Bütçe Kanununa ekli cetvellerde gösterilmiştir. 1940–1941 eğitim-öğretim yılında kurs sayısı 56, öğrenci sayısı 1689, 1941–1942 öğretim yılında kurs sayısı 65, öğrenci sayısı 1.763, 1945–1946 öğretim yılında ise Kur'an Kursu sayısı 61, öğrenci sayısı ise 2.765’e ulaşmıştır. 1950 yılından itibaren çok partili siyasi döneme geçişin ülke genelinde meydana getirdiği gelişmeler ve demokratik bir ortamın oluşması neticesinde Kur'an Kurslarındaki sayılarda artışlar gözlemlenmektedir (Zengin, 2011).

Tablo 3 incelendiğinde bu gelişme görülmektedir.

Tablo 3: 1932–1950 Yılları Arası Kurs, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları

YIL	KURS SAYISI	ÖĞRETMEN SAYISI	ÖĞRENCİ SAYISI	
			ERKEK	KIZ
1932–1933	9	9	232	---
1934–1935	19	11	231	25
1935–1936	15	14	358	35
1936–1937	16	14	372	37
1940–1941	56	56	1.380	309
1941–1942	65	68	1.369	394
1943–1944	38	34	1.081	471
1944–1945	46	46	1.520	433
1945–1946	61	65	2.021	744
1947–1948	99	104	4.181	1.570
1949–1950	127	130	6.403	2.303

1950'lerden itibaren Kur'an Kurslarında da özellikle sayısal bakımından hızlı bir gelişme söz konusudur.

Nitekim 1950–1951 eğitim-öğretim yılında kurs sayısı 144, kadrolu öğretici sayısı 131 iken 1954–1955 eğitim-öğretim yılında kurs sayısı 222’ye kadrolu öğretici sayısı ise 400’e kadar yükselmiştir.

1971 yılında Milli Eğitim Bakanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığının ortak çalışmasıyla bir yönetmelik hazırlanmış ve 17.10.1971 tarih ve 13089 sayılı Resmi Gazete’ de yayınlanarak, “Diyanet İşleri Başkanlığı Kur’an Kursları Yönetmeliği” yürürlüğe girmiştir. Özellikle bu yönetmeliğin çıkarılması ve Kur'an Kurslarının amaçları, programı ve işleyiş sisteminin belirginlik kazanmasıyla Kur'an Kurslarının sayıları¹² artmaya başlamıştır.

Tablo 4 1980–1990 Yılları Arası Kur’an Kursu Sayıları

Yıllar	Öğretime Açık	Toplam
1980–1981	2.610	2.610
1981–1982	2.773	2.773
1982–1983	2.946	2.946
1983–1984	3.047	3.047
1984–1985	3.047	3.047
1985–1986	3.335	3.335
1986–1987	4.033	4.033
1987–1988	4.058	4.058
1988–1989	4.420	4.420
1989–1990	4.714	4.714

1980–1981 eğitim öğretim döneminde öğretime açık kurs sayısı 2.610 iken 1986–1987 yılında iki kat artış göstererek açık kurs sayısı 4.033’e, 1989–1990 yılında ise 4.714’ e kadar yükselmiştir.

¹² Diyanet İşleri Başkanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı tarafından 1981 yılından itibaren yapılan istatistik çalışmaları 04.12.2017 tarihli ve 11487 sayılı dilekçe ile talep edilmiş ve resmi yazıyla cevap alınmıştır. Bkz. Ek 5 DİB. SGB- 08.12.2017 tarihli ve 30339839-042-E.113728 sayılı cevabi yazı ve ekleri.

Tablo 5 1980–1990 Yılları Arası Kur’an Kursu Öğretici Sayıları

Yıllar	Kadro lu Öğretici			Genel Toplam
	Kadın	Erkek	Toplam	
1980–1981			1.924	1.924
1981–1982	814	1.110	1.924	1.924
1982–1983	1.105	1.311	2.416	2.416
1983–1984	1.162	1.360	2.522	2.522
1984–1985	1.210	1.546	2.756	2.756
1985–1986	1.513	1.735	3.248	3.248
1986–1987	1.302	2.213	3.515	3.515
1987–1988	1.924	1.914	3.838	3.838
1988–1989	2.428	2.112	4.540	4.540
1989–1990	2.522	2.165	4.687	4.687

1980–1990 yılları arası Kur’an Kursu öğretici sayılarını incelediğimizde 1980–1981 eğitim- öğretim yılında 1.924 olan öğretici sayısının 1982–1983 yılında 2.416, 1989–1990 yılında ise 4.687 olduğu görülmektedir. On yıllık bir zaman diliminde öğretici sayısına 2.763 personelin eklenmesi Kur’an kurslarına yönelik öğrenci talebinin artmasının bir göstergesi olarak değerlendirilmiştir. Nitekim bir sonraki iki tablomuz olan tablo 6 ve tablo 7’ye göre 1989–1990 eğitim-öğretim yılı genel toplamın ortalamasını aldığımızda öğretici başına 35 öğrenci düştüğü görülmektedir.

Tablo 6 1980–1990 Yılları Arası Yüzüne Okuyan ve Belge Alan Öğrenci Sayıları

Yıllar	Yüzüne Çalışan Öğrenci Sayısı			Yüzünden Okuma Belgesi Alan Öğrenci Sayısı		
	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam
1980-	34.293	25.513	59.806	14.828	11.077	25.905
1981–1982	52.934	30.751	83.685	23.551	16.426	39.977
1982–1983	52.934	36.103	89.037	32.458	27.016	59.474
1983–1984	58.156	42.107	100.263	37.979	23.405	61.384
1984–1985	53.211	34.755	87.966	40.018	23.969	63.987
1985–1986	65.184	38.244	103.428	43.838	38.244	82.082
1986–1987	71.580	44.675	116.255	49.410	25.862	75.272
1987–1988	80.206	48.000	128.206	58.514	31.476	89.990
1988–1989	82.107	44.418	126.525	59.056	28.851	87.907
1989–1990	95.332	52.047	147.379	36.975	72.024	108.999

1980–1981 eğitim öğretim yılında Yüzüne çalışan öğrenci sayısı 59.806 1983–1984 eğitim öğretim yılında ise 100.263'tür. 1984–1985 yılı eğitim öğretim döneminde öğrenci sayısında 12.357 düşüş görülmektedir. Öğrenci sayısı 1985–1986 yılında artarak 1989–1990 yılına gelindiğinde 147.379'a kadar yükselmiştir.

Yüzünden okuma belgesi alan öğrencilerin sayısı 1980 yılında 25.905 iken 1990 yılı sonunda 108.999 olmuştur.

Tablo 7 1980–1990 Yılları Arası Hafızlık Yapan ve Belge Alan Öğrenci Sayıları

Yıllar	Hıfza Çalışan Öğrenci Sayısı			Hafızlık Belgesi Alan Öğrenci Sayısı		
	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam
1980–1981	3.713	4.297	8.010	186	575	761
1981–1982	4.140	5.200	9.340	205	784	989
1982–1983	5.425	6.806	12.231	243	873	1.116
1983–1984	6.780	7.625	14.405	353	1.103	1.456
1984–1985	6.954	7.573	14.527	528	1.395	1.923
1985–1986	6.810	7.442	14.252	618	1.758	2.376
1986–1987	6.774	7.845	14.619	725	1.589	2.314
1987–1988	6.752	9.055	15.807	602	1.981	2.583
1988–1989	6.992	9.246	16.238	670	2.378	3.048
1989–1990	7.260	10.777	18.037	606	2.052	2.658

Tablo 7’yi incelediğimizde 1980–1981 eğitim-öğretim yılında hıfza çalışan kadın öğrenci sayısı 3.713 iken erkek öğrenci sayısı 4.297 toplam öğrenci sayısı ise 8.010’dur. Belge alan kadın ve erkek öğrenci sayısı 761’dir. 1989–1990 yılında hafızlığa çalışan kadın öğrenci sayısı 7.260’a yükselirken erkek öğrenci sayısı 10.777’lere ulaşmıştır. 1980–1990 yılları arası en çok hafızlık belgesi alınan dönem 3.048 kişi ile 1988–1989 eğitim-öğretim yılı olmuştur.

1990 yılında günün ihtiyaçlarına uygun olarak yeni bir Kur'an Kursları Yönetmeliği hazırlanmış ve 16.10.1990 tarih ve 20697 sayılı Resmi Gazete’ de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelikte yaygın din eğitimi hizmet alanlarına, Yaz Kur'an Kursları (mad.8) ve Camilerde Kur'an Öğretimi Kurslarının (mad.9) eklenmesi sağlanmıştır. (Zengin, 2011)

Yönetmelikte yapılan düzenlemelerle öğretime açık olan Kur'an kurslarının sayısında artışlar olmuştur.

Tablo 8 : 1990–2001 Yılları Arası Kur’an Kursu Sayıları

Yıllar	Öğretime Açık	Öğretime Kapalı/Ara verilen	Toplam
1990–1991	4.998		4.998
1991	4.557	889	5.446
1992	4.783	831	5.614
1993	4.925	998	5.923
1994	4.985	1.059	6.044
1995	5.011	1.507	6.518
1996	5.241	1.146	6.387
1997	4.890	1.624	6.514
1998	3.705	2.851	6.556
1999	3.498	2.963	6.461
2000	3.119	3.189	6.308
2001	3.774	3.022	6.796

29.01.1995 tarih ve 22186 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanan “Diyanet İşleri Başkanlığı Kur’an Kursları Yönetmeliğinin Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik” te kurs açılabilmesi için 20 olan öğrenci sayısı 15’ e düşürülmüştür. Yüzünden okuma çalışmaları yapılan kurslarda zorunlu olan 24 saatlik derslere ilave olarak 6 saat seçmeli ders imkânı getirilmiştir.

1996 yılında öğretime açık kurs sayısı artarak 5.241’e, yüzüne okuyan öğrenci sayısı 158.446 hafızlığa çalışan öğrenci sayısı ise 22.385 ulaşmıştır.

1990–1991 eğitim öğretim yılında 4.998 olan öğretime açık Kur’an kursu sayısı 1996 yılında 5.241 iken, 1997 yılından itibaren öğretime kapalı ve ara verilen Kur’an kursu sayıları çoğalarak 2001 yılında öğretime açık Kur’an kursu sayısı 3.774’e kadar düşmüştür.

Bu düşüşün sebepleri arasında Türk siyasi tarihinin karanlık sayfalarında yerini alan ve "Postmodern Darbe" olarak nitelendirilen, 28 Şubat 1997'deki MGK toplantısından sonra alınan kararların etkili olduğu söylenebilir.

Tablo 9 1990–2001 Yılları Arası Kur’an Kursu Öğretici Sayıları

Yıllar	Kadro lu			Geçici ¹³			Genel Toplam
	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	
1990–1991	2.635	2.210	4.845				4.845
1991	2.670	2.081	4.751	188	463	651	5.402
1992	2.664	2.041	4.705	3	237	240	4.945
1993	2.670	2.266	4.936	33	326	359	5.295
1994	2.775	2.412	5.187	747	1.032	1.779	6.966
1995	2.703	2.360	5.063	--	--	105	5.168
1996	2.858	2.344	5.202	78	1.594	1.672	6.874
1997	2.842	2.246	5.088	741	1.093	1.834	6.922
1998	2.777	2.124	4.901	281	623	904	5.805
1999	2.703	1.936	4.639	8.748	288	9.036	13.675
2000	2.607	1.691	4.298	82	251	333	4.631
2001	2.515	1.415	3.930	568	414	982	4.912

Tablo 9’a göre 1990–1991 yılında toplam kadro lu öğretici sayısı 4.845, 1993 yılında 4.936, 1994 yılında ise 5.187’ye kadar yükseldiği, ancak 1998 yılında fark edilir derecede düşüşlerin yaşandığı görülmektedir. Sebepler arasında o dönemde kurslarda yapılan eğitim-öğretiminin sekteye uğraması sayılabilir.

¹³ Açıklama: Geçici öğretici verileri DİB’in istatistiklerinde yer almamaktadır. Bu bilgiler DİB’in “İKGM” personel istatistiklerinde yer alan öğretici sayısı ile “EHGM” Kur’an kursu istatistiklerinde bulunan öğretici sayılarından kadro lu olan personel çıkarılarak hesaplanmıştır. Kur’an kursu verilerinde öğretici olarak ders açan tüm görevli sayıları bulunmaktadır. Bu şu anlama gelmektedir; diğer unvanlarda bulunan ve aynı zamanda öğreticilik görevi yapanlar (ders açanlar) ile geçici unvanında çalışanlardır. Bu sebeple kadro lu KKÖ olmayanların hepsi geçici öğretici kapsamında değerlendirilmiştir. Bkz. Ek 5 DİB. SGB- 08.12.2017 tarihli ve 30339839-042-E.113728 sayılı cevabi yazı ve ekleri.

Tablo 10 : 1990–2001 Yılları Arası Yüzüne Okuyan ve Belge Alan Öğrenci Sayıları

Yıllar	Yüzüne Çalışan Öğrenci Sayısı			Yüzünden Okuma Belgesi Alan Öğrenci Sayısı		
	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam
1990–1991	94.744	51.862	146.606			
1991	96.258	54.558	150.816	59.231	33.978	93.209
1992	102.640	51.546	154.186	61.927	38.925	100.852
1993	107.780	49.533	157.313	79.364	39.112	118.476
1994	113.020	50.424	163.444	79.017	37.646	116.663
1995	110.433	49.736	160.169	82.526	40.618	123.144
1996	111.155	47.291	158.446	85.530	35.449	120.979
1997	109.718	46.258	155.976	83.843	35.478	119.321
1998	104.215	34.079	138.294	79.425	24.931	104.356
1999	77.604	11.734	89.338	57.200	9.286	66.486
2000	76.340	8.766	85.106	53.383	5.078	58.461
2001	82.011	14.201	96.212	52.728	7.826	60.554

Aynı şekilde 1990–1991 yılı eğitim öğretim döneminde artmaya başlayan yüzüne çalışan öğrenci sayısı 1996 yılında 158.446 iken 1997 yılında 155.976, 1998 yılında 138.294 ve 2000 yılına gelindiğinde ise 85.106'ya kadar inerek yaklaşık 73.340 öğrenci eksilmesi gözükmektedir.

Yüzüne çalışan öğrencilerin bu dönemlerde hafızlık çalışmasına geçmeleri ve sekiz yıllık kesintisiz eğitim sürecinin başlamasıyla birlikte yeni öğrenci kayıtlarının azalması bu düşüşün sebepleri arasında yer aldığı söylenebilir.

Tablo 11 1990–2001 Yılları Arası Hafızlık Yapan ve Belge Alan Öğrenci Sayıları

Yıllar	Hıfza Çalışan Öğrenci Sayısı			Hafızlık Belgesi Alan Öğrenci Sayısı		
	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam
1990–1991	6.555	11.206	17.761			
1991	6.569	11.655	18.224	678	2.258	2.936
1992	6.764	11.523	18.287	786	2.815	3.601
1993	6.812	12.767	19.579	822	2.896	3.718
1994	7.756	13.743	21.499	865	3.006	3.871
1995	7.762	13.630	21.392	957	3.209	4.166
1996	8.148	14.237	22.385	1.027	3.549	4.576
1997	7.465	13.679	21.144	1.169	3.600	4.769
1998	7.996	13.893	21.889	1.277	3.731	5.008
1999	9.857	9.447	19.304	1.380	3.083	4.463
2000	9.244	8.511	17.755	1.409	2.391	3.800
2001	4.713	3.161	7.874	1.253	1.311	2.564

1990 yılında hıfza çalışan kadın öğrenci sayısı 6.555, erkek öğrenci sayısı 11.206 toplam öğrenci sayısı ise 17.761'dir. 1996 yılında hıfza çalışan erkek öğrencilerin sayısı kadın öğrenci sayılarına oranla daha yüksektir. Aynı yılda 22.385 olan hıfza çalışan öğrencilerin sayısı 2001 yılında 7.874'e düşmüştür.

16.08.1997 tarih ve 4306 sayılı kanunla, İlköğretim okullarının zorunlu ve kesintisiz sekiz yıla çıkartılmasıyla birlikte, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yeniden bir düzenleme yapılarak 20.08.1997 tarih ve 23086 sayılı Resmi Gazete' de yayımlanan yönetmeliğin Yaz Kursları başlığı altındaki 8.maddesinde “ isteyen öğrencilere” kısmı “ 5 inci sınıfı tamamlayan öğrenciler” şeklinde değiştirilmiştir. Ayrıca 12. maddedeki değişiklikle kursların denetimi Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yapılmaya başlamıştır.

05.08.1999 tarih ve 23777 sayılı yayımlanan Resmi Gazete' de “Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun” a “EK MADDE 3. — İlk ve orta öğretim kurumlarında okutulan zorunlu din kültürü ve ahlâk bilgisi dersleri

dışında, Kur'an-ı Kerim ve mealini öğrenmek, hafızlık yapmak ve dinî bilgiler almak isteyenlerden ilköğretimi bitirenler için, Diyanet İşleri Başkanlığınca Kur'an kursları açılır. Bu kurslardaki din eğitim ve öğretimi kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanunî temsilcilerinin talebine bağlıdır. Ayrıca ilköğretimin 5 inci sınıfını bitirenler için tatillerde ve Millî Eğitim Bakanlığının denetim ve gözetiminde yaz Kur'an kursları açılır.” şeklindeki ibare eklenmiştir.

03.03.2000 tarih ve 23982 sayılı Resmi Gazete’ de “Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an Kursları ile Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönetmeliği” yayımlanmıştır. 16.11.1990 tarihli ve 20697 sayılı Resmî Gazete’ de yayımlanan yönetmeliğin 5.maddesindeki “Kurslar, Diyanet İşleri Başkanlığınca gerekli görülen il, ilçe, kasaba ve köylerde açılır” bölümü 23982 sayılı yönetmeliğin 6. maddesi “Kurslar, Başkanlıkça **Milli Eğitim Bakanlığı ile koordine edilerek** gerekli görülen il, ilçe, belde ve köylerde açılır” şeklinde değiştirilmiştir. Aynı yönetmeliğin 8.maddesinin (b) bendinde kursa kayıt şartları arasına “İlköğretimi bitirmiş olmak” ibaresinin eklenmesi ve 9. Maddenin (b) bendine kursa kayıt için aranan belgeler arasında “İlköğretimi bitirdiğini gösteren belgenin aslı veya onaylanmış örneği, yaz Kur'an kursları için ise ilköğretimin 5 inci sınıfını geçtiğini gösteren karnenin okul yönetimince onaylanmış örneği” nin istenmesi Kur'an kurslarında öğrenci profilinin değişmesine sebep olmuştur. Böylelikle öğrencilerin yaş ortalaması yükselmiş ve Kur'an kursları yetişkinlere yönelik eğitim verilen bir kurum haline dönüşmeye başlamıştır.

27.08.2000 tarihli ve 24153 sayılı Resmi Gazete yayımlanan yönetmelik “Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an Kursları ile Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik” le 32.maddede yer alan ve haftada **üç gün** düzenlenebilen Yaz Kur'an kursları haftada **beş güne** çıkarılmıştır.

Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından Kur'an kursu hizmetlerinin daha sistematik bir şekilde yürütülebilmesi için 27.03.2002 tarihli ve 23 sayılı Başkanlık Makamı onayı ile “Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an Kursları Yönergesi” hazırlanmıştır.

24.11.2003 tarih ve 25299 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanan yönetmelikte yapılan “Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an Kursları ile Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik” değişiklikle 2000 yılında yönetmelikten çıkarılan akşam kurslarının yapılmasına tekrar olanak sağlanmış ve yaz Kur'an kurslarında okuyan öğrencilere de yurt ve pansiyonlardan yararlanma imkânı getirilmiştir. (bkz. mad.32/A). Aynı yönetmeliğin 7.maddesinin (d) bendindeki kurs açılabilmesi için en az 15 olan öğrenci sayısı 10'a düşürülmüştür. 2003 yılında yüzünden okuyanlar, hafızlığa çalışanlar ve yetişkinler için Din Eğitimi Dairesi Başkanlığı Program Geliştirme Şubesi Müdürlüğü tarafından ayrı ayrı Kur'an Kursları Öğretim Programları hazırlanmıştır.

2005 yılında yaz Kur'an kursu eğitiminde 3 dönem halinde kur eğitim sistemine geçilmiştir. Yaz Kur'an kurslarının, “Kur'an'ı Yüzünden Okuma Becerisini Kazandırma Eğitimi” ve “Temel İslam Bilgileri Eğitimi” olduğu göz önünde bulundurularak öğretim programında, hedef-öğrenen-konu üçlüsünü birlikte değerlendiren bir eğitim anlayışı esas alınmıştır.

29 Ağustos 1984 tarihli ve 84/8502 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan “Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an Kurslarında Okutulacak Ders Saatleri İle Ek Ders Ücretlerine Dair Esaslar ”da 12 Temmuz 2005 tarihli ve 2005/9169 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile değişiklik yapılarak, en az 15 kursiyer bulunan Yaz Kur'an Kurslarında görev yapan Din Hizmetleri Sınıfındaki personele yılda iki ayı aşmamak üzere, haftada beş gün ve günde üç saati geçmemek kaydıyla, kurs süresince fiilen girdikleri ders saatleri karşılığı “ek ders ücreti” ödenmesi hükmü getirilmiştir.

Tablo 12 2002–2011 Yılları Arası Kur'an Kursu Sayıları

Yıllar	Öğretime Açık	Öğretime Kapalı/Ara verilen	Toplam
2002	3.664	3.153	6.817
2003	3.811	3.124	6.935
2004	4.221	3.119	7.340
2005	4.880	2.873	7.753
2006	5.654	2.341	7.995
2007	6.770	1.452	8.222
2008	7.230	1.137	8.367
2009	8.164	1.274	9.438
2010	8.707	1.469	10.176
2011	9.486	1.428	10.914

17.09.2011 tarih ve 28057 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanan Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanuna eklenen Ek 3 madde 05.08.1999 tarih ve 23777 sayılı Resmi Gazete' de yayımlanarak yürürlükten kaldırılmıştır.

28 Şubat "Postmodern darbe" sürecinde olumsuz etkilenen Kur'an kursları 2002 yılından itibaren kanun ve yönetmeliklerde yapılan bu değişiklikler neticesinde yeniden bir ivme kazanmaya başlamıştır.

Tablo 12 incelendiğinde öğretime açık Kur'an kursu sayılarının her yıl artış göstererek 2011 yılı sonunda 9.486'ya ulaştığı görülmektedir. Kur'an kursu sayılarının artmasıyla birlikte yeni Kur'an kursu öğreticilerine ihtiyaç duyulmuş ve yapılan alımlarla kadrolu ve geçici öğreticilerin sayıları da çoğalmıştır.

Tablo 13 2002–2011 Yılları Arası Kur’an Kursu Öğretici Sayıları

Yıllar	Kadro lu			Geçici			Genel Toplam
	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	
2002	2.454	1.279	3.733	756	295	1.051	4.784
2003	2.374	1.197	3.571	1.228	592	1.820	5.391
2004	2.376	1.134	3.510	2.526	782	3.308	6.818
2005	2.610	1.107	3.717	1.912	511	2.423	6.140
2006	2.718	1.092	3.810	13	10	23	3.833
2007	3.334	1.054	4.388	5.972	411	6.383	10.771
2008	3.242	1.082	4.324	5.451	0	5.451	9.775
2009	3.219	1.162	4.381	5.702	0	5.702	10.083
2010	3.320	1.142	4.462	6.247	11	6.258	10.720
2011	9.666	1.128	10.794	810	0	810	11.604

04.06.2011 tarihli ve 27954 sayılı (mükerrer) Resmi Gazete’ de yayımlanan 632 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 4/b Sözleşmeli pozisyonunda çalışan Kur’an kursu öğretmenleri kadroya geçme imkânı bulmuşlardır.

17.09.2011 tarihli ve 28057 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanan 653 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Başkanlığa bağlı Kur’an kurslarında Valilik/Kaymakamlık Oluru ile eğitim-öğretim dönemi içinde fahri olarak görev yapan ve Başkanlıkça verilmiş yeterlik belgesine sahip olmak şartıyla, toplam beş yıl ve daha fazla hizmeti bulunanlar ile 01.01.2005 tarihinden itibaren toplam bir yıl ve daha fazla hizmeti bulunanlar doğrudan, 01.01.2005 tarihinden itibaren toplam bir yıl ve daha fazla hizmeti bulunduğu halde yeterlik belgesi olmayanlar ise Başkanlıkça açılan mesleki yeterlik sınavına katılarak başarılı olanlardan 6.932 geçici öğreticinin kadrolu Kur’an kursu öğreticisi olarak atamaları gerçekleştirilmiştir.

Tablo 13’te öğretici sayılarının artışları görülmektedir.

2011 yılında yapılan kadrolu öğretici atamalarıyla birlikte geçici öğretici sayıları 6000 civarından 810 seviyesine kadar inmiştir.

Tablo 14 2002–2011 Yılları Arası Yüzüne Okuyan ve Belge Alan Öğrenci Sayıları

Yıllar	Yüzüne Çalışan Öğrenci Sayısı			Yüzünden Okuma Belgesi Alan Öğrenci Sayısı		
	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam
2002	95.519	13.409	108.928	58.711	8.526	67.237
2003	95.627	13.497	109.124	76.465	9.653	86.118
2004	130.199	13.727	143.926	82.408	10.517	92.925
2005	126.789	15.588	142.377	91.574	10.773	102.347
2006	157.976	14.307	172.283	115.119	10.957	126.076
2007	202.207	14.937	217.144	143.292	10.844	154.136
2008	231.767	15.832	247.599	170.064	11.646	181.710
2009	238.695	16.547	255.242	178.110	12.681	190.791
2010	261.127	17.322	278.449	185.905	12.933	198.838
2011	264.447	17.634	282.081	189.149	13.427	202.576

Kur'an kursu sayılarının artmasıyla birlikte öğrenci sayıları da yükselmiştir. 2002 yılında 108.928 olan öğrenci sayısı 2004 yılında 143.926, 2006 yılında 172.283, 2008 yılında 247.599 ve 2011 yılında 282.081'e ulaşmıştır.

Tablo 14 incelendiğinde kadın öğrenci sayısının erkek öğrencilerden daha fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 15 2002–2011 Yılları Arası Hafızlık Yapan ve Belge Alan Öğrenci Sayıları

Yıllar	Hıfza Çalışan Öğrenci Sayısı			Hafızlık Belgesi Alan Öğrenci Sayısı		
	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam
2002	5.834	3.573	9.407	1.049	827	1.876
2003	5.843	3.595	9.438	539	779	1.318
2004	7.195	4.164	11.359	778	532	1.310
2005	10.922	5.138	16.060	971	636	1.607
2006	8.366	4.334	12.700	918	723	1.641
2007	9.628	5.046	14.674	1.049	746	1.795
2008	11.367	5.830	17.197	983	710	1.693
2009	11.574	7.060	18.634	1.208	869	2.077
2010	11.804	7.387	19.191	1.383	1.147	2.530
2011	12.185	7.877	20.062	1.578	1.399	2.977

Tablo 15’e göre 2002 yılında 5.834 kadın, 3.573 erkek öğrenci hıfza çalışırken 2005 yılında kadın öğrenci sayısı 10.922 kişiyle 2 katına çıkmıştır. Bu artış 2011 yılında 12.185’e ulaşmıştır.

1990–2001 yılıyla kıyasladığımızda bu yıllarda erkek öğrenciler kadın öğrencilerden daha fazla iken, Tablo 15 2002–2011 yılları arasında kadın öğrenci sayılarının erkek öğrencilere nazaran arttığı görülmektedir.

07.04.2012 tarihli ve 28257 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan “Diyanet İşleri Başkanlığı Kur’an Eğitim ve Öğretimine Yönelik Kurslar İle Öğrenci Yurt Ve Pansiyonları Yönetmeliği” yönetmelikte köklü bir değişikliğe gidilmiştir. Bu yönetmeliğe dayanılarak Diyanet İşleri Başkanlığı Kur’an Eğitim ve Öğretimine Yönelik Kurslar İle Öğrenci Yurt Ve Pansiyonları Yönergesi hazırlanmıştır. Kurslarda çoklu (sabah, öğleden sonra, akşam) öğretim ile hafta sonu ve mesai saatleri dışında da kurs düzenlenmesine, öğrencilerin kurslara kayıt yaptırabilmek için sadece dilekçe ile müracaat etmelerine imkân sağlanmıştır.

Yönetmelikte yapılan değişiklikler sonucunda kurslara kayıt imkânlarının kolaylaştırılması ve çoklu eğitime geçilmesiyle birlikte vatandaşlar tarafından

kurslara ilgi yoğunlaşmış bu sebeple de Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından İhtiyaç Odaklı Kur'an Kursları adında yeni bir öğretim programı geliştirilerek vatandaşların hizmetine sunulmuştur.

Vatandaşların yoğun taleplerine rağmen, “Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki 633 sayılı Kanun” un ek 3. maddesi gereği, 04–06 yaş grubu çocuklar söz konusu hizmetten yararlanamamaktaydı Ancak bu eğitimin verilmesine engel olan ifadenin 17.09.2011 tarih ve 652 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kaldırılmasından sonra Başkanlık, 26 Ocak 2012 tarihinde “04–06 Yaş Grubuna Yönelik Olarak Din Eğitimi Projesi” başlatmıştır. “2013–2014 yılında pilot olarak Ankara, İstanbul, İzmir, Kayseri, Diyarbakır, Gaziantep, Adana, Samsun, Erzincan ve Rize İllerinde, 2014–2015 yılından itibaren ise tüm Türkiye genelinde uygulanmaya başlanmıştır” (İhtiyaç Odaklı Kur'an Kursları Öğretim Programları (Yüzünden Okuyanlar İçin), 2012).

Engelli vatandaşların din eğitiminden istifade etmeleri amacıyla 13.08.2012 tarihinde “Türk İşaret Dili Dini Kavramlar Sözlüğü”¹⁴ çalışmalarını başlatan Başkanlık bu çalışmayı 25.06.2013 tarihinde tamamlayarak ihtiyaçlar doğrultusunda yeterli sayıda personele hizmet içi eğitimi kursları düzenleyip, her ilde uygun görülen yerlerde işitme engellilere yönelik din eğitimi hizmeti vermeye başlamıştır.

Tablo 16 2012–2016 Yılları Arası Kur'an Kursu Sayıları

Yıllar	Öğretime Açık	Öğretime Kapalı Ara verilen	Toplam
2012	13.051	1.625	14.676
2013	13.021	1.522	14.543
2014	15.457	1.501	16.958
2015	15.611	1.949	17.560
2016	15.742	2.279	18.021
2017	15.796	2.529	18.325

¹⁴ Sözlüğe ilgili linkten ulaşabilirsiniz.

https://dibwebfiles1we1.blob.core.windows.net/webfiles/engelsiz.diyamet.gov.tr/Document/sozluk_tid_dks.pdf Erişim tarihi: 14.07.2018

İhtiyaç Odaklı Kur'an Kursları projesinin hayata geçirilmesiyle birlikte öğretime açık Kur'an kurslarına talepler gün geçtikçe yoğunlaşarak artış göstermiş ve kurs sayıları çoğalmıştır. 2012 yılında öğretime açık 13.051 Kur'an kursu sayısı 2014 yılından itibaren yükseliş göstermiş ve 2016 yılına gelindiğinde 15.742' ye 2017 yılı sonunda ise 15.796'ya ulaşmıştır.

Tablo 17 2012–2016 Yılları Arası Kur'an Kursu Öğretici Sayıları

Yıllar	Kadroolu			Geçici			Genel Toplam
	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	
2012	15.874	1.675	17.549	1.099	0	1.099	18.648
2013	18.072	2.022	20.094	5.556	10.558	16.114	36.208
2014	17.684	2.222	19.906	16.581	1.909	18.490	38.396
2015	17.476	2.375	19.851	18.802	2.602	21.404	41.255
2016	16.771	2.683	19.454	18.862	2.923	21.785	41.239
2017	16.424	2.992	19.416	19.950	3.338	23.288	42.704

Kurs sayılarının artmasıyla beraber öğretici sayılarında da ciddi oranda artışlar yaşanmıştır.

02.08.2013 tarih ve 28726 sayılı Resmi Gazete' de yayımlanan 6495 nolu "Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" la Vekil ve 4/ B Sözleşmeli Kur'an kursu öğreticisi olarak çalışanlar kadroya geçirilmiş ve 2012 yılında 17.549 olan öğretici sayısı, 2013 yılında 20.094 olmuştur.

2014 yılından itibaren kadroolu öğretici sayılarında düşüşler görülmektedir. Bunların sebepleri arasında personelin diğer kurumlara geçiş yapmaları sayılabilir.¹⁵

18.11.2016 tarihli yapılan açıktan atama sınavına başvuranlar arasında 240 ilahiyat fakültesi mezunu olmak üzere toplam 280 kişinin Başkanlık tarafından atamaları yapılmıştır.¹⁶ Bu atamalarda ilahiyat fakültesi mezunlarına daha fazla

¹⁵ Bkz. Diyanetten sorumlu Başbakan Yardımcısı Bekir Bozdağ'ın açıklamalarıyla ilgili haber: <https://www.kamupersoneli.net/gundem/diyanet-kadrosundan-5-bin-kisi-ogretmenlige-gecis-yapti-h38191.html> Erişim Tarihi: 25.06.2018

¹⁶ Bkz. Ek 6 – 18.11.2016 tarihli Açıktan atama duyurusu

ayrılan kontenjan Başkanlığın nitelikli personel konusundaki kararlılığını göstermektedir.

2017 yılında 3.000 adet 4/b Sözleşmeli Kur'an kursu öğreticisi ataması yapılmıştır.¹⁷ Erkek Kur'an kursu öğreticisi alımları ise çoğunlukla "Kurum İçi Naklen Kur'an Kursu Öğreticisi" sınavları ile yapılmaktadır.¹⁸

DİB. İKGM'den edinilen bilgilere göre¹⁹ 19.07.2018 tarihi itibarıyla; Kur'an Kursu Baş Öğreticisi Erkek 6, Kur'an Kursu Uzman Öğreticisi erkek 27, kadın 84, Kur'an Kursu Öğreticisi erkek 3.001, kadın 16.216, 4/B K.K.Ö. ise kadın 2.652'dir.

Hafızlık durumlarına göre; Kur'an Kursu Baş Öğreticisi Erkek 6, Kur'an Kursu Uzman Öğreticisi erkek 20, kadın 29, Kur'an Kursu Öğreticisi erkek 2.317, kadın 3.712, 4/B K.K.Ö. ise kadın 829 hafız öğreticisi bulunmaktadır.

Tablo 18 2012–2016 Yılları Arası Yüzüne Okuyan ve Belge Alan Öğrenci Sayıları

Yıllar	Yüzüne Çalışan Öğrenci Sayısı			Yüzünden Okuma Belgesi Alan Öğrenci Sayısı		
	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam
2012	280.026	7.466	287.492	280.026	7.466	287.492
2013	1.022.274	48.276	1.070.550	863.003	41.042	904.045
2014	1.066.851	66.244	1.133.095	1.049.152	64.398	1.113.550
2015	1.074.500	93.266	1.167.766	1.053.864	90.170	1.144.034
2016	983.686	125.681	1.109.367	963.853	121.281	1.085.134
2017	809.204	145.944	955.148	565.215	104.106	669.321

Yüzüne çalışan öğrenci sayılarını incelediğimizde 2012 yılında 287.492 öğrenci bulunurken bu rakam 2013 yılında 1.070.550 olmuştur. İhtiyaç Odaklı Kur'an kurslarına geçilmesiyle birlikte vatandaşların istedikleri saatte kurslara kayıt olabilmeleri, yaş sınırlamasının olmaması gibi etkenler öğrenci sayısındaki artışı etkilemektedir.

¹⁷ Bkz. Ek 7 – 31.12.2017 tarihli Sözleşmeli alım duyurusu

¹⁸ Bkz. Ek 8–31.07.2017 tarihli kurumiçi naklen erkek Kur'an kursu öğreticisi alımı

¹⁹ Bkz. Ek 22 / Ek:4 Kur'an Kursu Öğreticisi sayıları ve hafızlık durumları

2017 yılı istatistiklerine bakıldığında yüzüne okuyan öğrencilerin sayısında düşüşler olduğu görülmektedir. Bu düşüşün; yüzünden okuma belgesi alan öğrencilerin öğrenimlerini tamamlamaları, bunlar arasından tekrar gelmek isteyenlerin temel öğretim programlarına kayıt yaptıramamaları, ayrıca kayıt için gerekli görülen dönem kısıtlamasından²⁰ kaynaklandığı düşünülmektedir.

Tablo 19 2012–2016 Yılları Arası Hafızlık Yapan ve Belge Alan Öğrenci Sayıları

Yıllar	Hıfza Çalışan Öğrenci Sayısı			Hafızlık Belgesi Alan Öğrenci Sayısı		
	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam
2012	11.663	6.825	18.488	1.829	1.497	3.326
2013	12.366	11.108	23.474	2.576	1.968	4.544
2014	16.956	14.692	31.648	1.533	1.426	2.959
2015	18.503	16.634	35.137	2.282	2.205	4.487
2016	19.321	20.374	39.695	891	699	1.590
2017	21.099	26.170	47.269	2.476	2.906	5.382

2012 yılında hafızlığa çalışan kadın öğrenci 11.663, erkek öğrenci ise 6.825'tir. Erkek öğrenci sayıları 2013 yılından itibaren artmaya başlamıştır.

2012 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Milli Eğitim Bakanlığı Din Öğretimi Genel Müdürlüğü ve Türkiye Diyanet Vakfı arasında “Yüz Yatılı Kur'an Kursu Hafızlık Projesi” işbirliği protokolü imzalanmıştır.²¹ Bu projenin topluma sunulmasıyla birlikte hafızlığa çalışan erkek ve kadın öğrenci sayıları daha da artarak 2016 yılında kadın öğrenci sayısı 19.321, erkek öğrenci sayısı 20.374 toplamda 39.695'e, 2017 yılı itibari ile ise kadın öğrenci sayısı 21.099, erkek öğrenci sayısı 26.170 toplamda 47.269 olarak izlenmektedir.

²⁰ 2017–2018 Eğitim-Öğretim Yılı Kur'an Kursları Uygulama Esasları, A- 9.maddesine göre: “ Bir öğrenci temel öğretim programını en fazla 12 dönem, aynı ek öğretim programını ise en fazla 4 defa alabilecektir. Hatim Kuru, Yoğunlaştırılmış Dini Bilgiler Ek Öğretim Programları ve engelli öğrencilerin eğitim-öğretiminde sınırlandırma bulunmamaktadır” denilmektedir.

Bkz.: <https://hukukmusavirligi.diyamet.gov.tr/Documents/2017-2018%20E%C4%9Fitim%20C3%96%C4%9Fretim%20Y%C4%B1%20Kur'an%20Kurslar%C4%B1%20Uygulama%20Esaslar%C4%B1.pdf>

²¹ Bkz. Ek 11 Yüz Yatılı Kur'an Kursu Hafızlık Projesi İşbirliği Protokolü

2.3. Yeni Bir Yapılanma: “İhtiyaç Odaklı Kur’an Kursları”

Bu başlık altında 16.09.2010 tarihli ve B.02.1.DİB.0.72.03.254/795²² sayılı Başkanlık onayı ile Din İşleri Yüksek Kurulu’nun 01.09.2010 tarihli ve 2010/81 nolu kararı²³ gereğince 2010–2011 yılında pilot olarak 8 ilde başlatılan (Ankara, Düzce, İstanbul, İzmir, Kayseri, Rize, Tekirdağ ve Van) “İhtiyaç Odaklı Kur’an Kursları” projesinin daha çok yetişkin eğitimlerini kapsayan kısmı hakkında bilgiler sunulacaktır.

İhtiyaç Odaklı Kur’an Kursları, mesai saatleri içinde yaygın din eğitimi faaliyetlerine katılma imkânı olmayan Kur’an-ı Kerim ve dini bilgiler öğrenmek isteyen vatandaşlara yönelik hazırlanan öğretim programı çerçevesinde düzenlenen kurslardır. Bu kursların açılacağı yerler müftülüklerce her il ve/veya ilçede ihtiyaçlar dikkate alınarak belirlenmektedir. Kur’an kurslarında 17.00–23.00 saatleri arası ve Cumartesi-Pazar günleri dâhil olmak üzere eğitim imkânı bulunmaktadır. (İhtiyaç Odaklı Kur'an Kursları Öğretim Programları (Yüzünden Okuyanlar İçin), 2012)

2010–2011 yılında 8 ilde pilot olarak başlatılan projenin 2011 yılında yapılan program geliştirme çalışmaları sonucunda Devlet Bakanlığında alınan 04.07.2011 tarihli ve B.02.1.DİB.0.72.03.254/532²⁴ sayılı onayla uygulama alanı genişletilmiştir.

2011–2012 eğitim-öğretim yılında da daha önce pilot projenin başlatıldığı 8 ilin tamamında ve bunlara ek olarak büyükşehir statüsünde olan “Adana, Antalya, Bursa, Diyarbakır, Erzurum, Eskişehir, Gaziantep, Mersin, Kocaeli, Konya, Samsun ve Sakarya” müftülüklerinin uygun göreceği 10 kursta, diğer illerde ise 5 kursta devam ettirilmiştir.

Bu kurslar; kayıt dönemlerinde vaaz, hutbe, afiş, yerel medya vb. iletişim araçları kullanılarak “**Saatini sen belirle**” sloganıyla halka duyurulmaktadır.²⁵

---

²² Bkz. Ek 12 DİB. EHGM-16.09.2010 tarihli ve 795 sayılı Pilot Uygulamının başlatıldığına dair onay.

²³ Bkz. Ek 13 DİB. DİYK-02.09.2010 tarihli ve 795 sayılı yazısı.

²⁴ Bkz. Ek 14 DİB. EHGM-04.07.2011 tarihli ve 532 sayılı Pilot Uygulamının devamına dair onay.

²⁵ Bkz. Ek 15 Duyuru Afişleri.

2.3.1. Kuruluş Amacı

Diyaret İşleri Başkanlığı, Kur'an kurslarında yuruteden yaygın din eğitimi hizmetinden toplumun tım kesimlerinin etkin ve verimli bir şekilde yararlanabilmesini hedeflemektedir. Bu doğrultuda hazırlanan "İhtiyaç Odaklı Kur'an Kursları Öğretim Programı" ile kamuda veya özel sektörde çalışan/çalışmayan vatandaşların tercih ettiği gün ve saatlerde istedikleri öğretim programlarına katılımları amaçlanmaktadır. Böylece günlük hayatının koşuşturmasında vakitlerinin bir bölümünü Kur'an okumayı öğrenmeye veya dini bilgiler almaya ayıramayanların iş hayatından kopmadan, Başkanlığın yaygın din eğitimi hizmetinden yararlanmalarının sağlaması hedeflenmektedir.

Bu gerekçeden hareketle Başkanlık bir dizi çalışma başlatmış ve gerekli çalışmaları yaparken muhatap kitlenin ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak eğitim öğretim programlarında çeşitliliğe gitmiştir.

Bu çeşitliliğe sebep olan konular şu şekilde açıklanmaktadır:

- a) "Zamanla Kur'an kurslarındaki öğrenci profilinin değişerek kurslara devam eden öğrencilerin yüzde % 66'sını 23 ve üzeri yaş grubu yetişkin ev hanımlarından oluşması,
- b) Ekim ayında başlayarak Mayıs ayına kadar eğitim süresi devam eden Kur'an kurslarına kayıt olan öğrencilerin bu süre zarfında kurslara sürekli iştirak edememesi,
- c) Geçimlerini tarım, hayvancılık veya çiftçilikle sağlayan ve mevsimlik işlerde çalışan vatandaşların bir eğitim öğretim süresini tamamlayamamaları,
- d) Kur'an kurslarına çalışma saatleri içerisinde gelemeyen kamu, özel sektör veya kendi işlerinde çalışan muhatap kitlenin akşam veya hafta sonları iş saatleri dışında Kur'an kursu hizmetlerinden istifade etmeyi arzuladıkları halde, var olan eğitim- öğretim sisteminin bu tür sorunları çözmede yeterli olmaması" (İhtiyaç Odaklı Kur'an Kursları Öğretim Programları (Yüzünden Okuyanlar İçin), 2012),

sebebiyle Başkanlık tarafından İhtiyaç Odaklı Kur'an Kursları Öğretim Programının hazırlandığı belirtilmektedir.²⁶

2.3.2. Öğretim Programları

2.3.2.1 Amaç ve Yaklaşım

Başkanlık tarafından geliştirilen İhtiyaç Odaklı Kur'an Kursları Öğretim Programının, eğitim bilimi ve program geliştirme alanındaki yeni yaklaşım ve ilkeler ile ilahiyat bilimlerinin verileri doğrultusunda hazırlandığı görülmektedir.

Bu bağlamda;

“Öğrenen ve problem merkezli, öğrenenlerin bilişsel, sosyal ve duygusal yönden gelişimlerini dikkate alan; öğrenen merkezli yöntem ve teknikleri kullanmayı öngören; araştıran, sorgulayan, yorumlayan, işbirliği yapan, bireysel farklılıkları göz önünde bulunduran ölçme ve değerlendirmeyi temel kabul eden, Çerçeve-Esnek Öğretim Programı anlayışı benimsendiği” (İhtiyaç Odaklı Kur'an Kursları Öğretim Programları (Yüzünden Okuyanlar İçin), 2012, s. 5), belirtilmektedir

Esnek öğretim programı anlayışı öğrenci merkezli bir program olarak, sadece sunuş yöntemine bağlı kalmayıp öğrencinin sürekli kendini yenileyerek araştırma ve sorgulama kabiliyetini ön plana çıkaracaktır. Bu program aynı zamanda öğrenenlerin bireysel olarak bilgiye yönelik seçim ve durum değerlendirmesi yapabilme kazanımlarını da edinmede katkı sağlayacak bir program olarak görülmektedir.

“Çerçeve-Esnek Öğretim Programı anlayışına dayalı olarak hazırlanan programda öğreticiler, öğrenenlerin ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda neyi, ne kadar işleyeceklerine karar vererek, ders konularının sınırlarını çizebilmektedirler. Gerekli gördükleri konuları öğretime dâhil edebilecekleri gibi, öncelikle işlenmesi gereken konuları öne alabilmekte veya ileriki haftalara aktarabilmektedirler”. (İhtiyaç Odaklı Kur'an Kursları Öğretim Programları (Yüzünden Okuyanlar İçin), 2012, s. 5-6)

Öğretici açısından bakıldığında ise; program öğrenenlerin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde biçimlendirilip zamanlamasını programlayabiliyor olması;

---

²⁶ İhtiyaç Odaklı Kur'an Kursları Öğretim Programına ilgili linkten ulaşabilirsiniz.
<https://egitimhizmetleri.diyamet.gov.tr/sayfa/489> Erişim Tarihi: 14.07.2018

edinilecek bilgilerin öne alınması yahut ötelenmesinde üstünlük kullanıyor olması verimliliği daha da ileri seviyeye taşıyacak ve öğrenene en yüksek seviyede fayda sağlamada etkili olacaktır.

Kur'an Kursları Öğretim Programı Türk Milli Eğitiminin genel amaçları ve temel ilkelerine uygun olarak hazırlanmış ve öğrencilerin;

- 1) İslam dininin değerlerini, insan hayatına anlam kazandıran unsurlardan biri olarak fark etmelerini sağlamak,
- 2) Öğrendiği değerlerden yardım alarak kendi çözümlerini üretebilmelerini sağlamak,
- 3) İslam dininin Allah-insan, İnsan-İnsan ve İnsan-Tabiat ilişkilerini düzenleyen boyutunu idrak etmelerini sağlamak,
- 4) İbadetlerle ilgili bilgilerini davranışa dönüştürmek,
- 5) İslam'ın temel kaynağı Kur'an-ı Kerim'i Arapça metninden doğru ve usulüne uygun okuyabilmelerini sağlamak,
- 6) İbadetleri ve toplum içinde gerçekleşen dini törenleri yerine getirebilecek yeterlikte Kur'an ezberine sahip olabilmelerini sağlamak,
- 7) Kur'an-ı Kerim'i mealinden okuma alışkanlığı kazanabilmelerini ve hayata ilişkin prensipler çıkarabilmelerini gerçekleştirmek,
- 8) Hz. Muhammed'in yaşantısından değerler üretebilmelerini gerçekleştirmek,
- 9) Kültürler arası etkileşimin hızlandığı günümüzde, barış kültürünün geliştirilmesi ve hoşgörü ortamının oluşturulmasında İslam dininin değerlerini yorumlayıp, barış ve hoşgörü ortamı oluşturmalarına (İhtiyaç Odaklı Kur'an Kursları Öğretim Programları (Yüzünden Okuyanlar İçin), 2012),

yardımcı olmayı amaçlamaktadır.

Manevi değerlerin unutulduğu, toplumun ahlaki yapısının zedelendiği, dini duyguların fazlasıyla istismar edildiği bu dönemde Başkanlığın amaçladığı hedefe ulaşıldığında toplum yararına büyük katkılar sağlanabilir.

3.3.2.2. Yer Verilen Konular ve Etkinlikler

Kur'an kurslarında temel öğretim programları Diyanet İşleri Başkanlığınca her yıl belirlenen eğitim-öğretim takvimi doğrultusunda 4 dönem halinde yürütülmektedir. Her dönem, süre olarak kendi içinde müstakil olup bir ve ikinci dönem 9 haftadan, üç ve dördüncü dönem ise 8 haftadan oluşmaktadır.

Tablo 20 Temel Öğretim Programı 2017–2018 Eğitim-Öğretim Yılı Takvimi Örneği

Yüzüne Eğitim Verilen Kur'an Kursları Dönem ve Kayıt Tarihleri (2017–2018 eğitim-öğretim yılı örneği)		
Dönemler	Kayıt Tarihleri	Dönem Tarihleri
1. Dönem	18 Eylül 2017 – 1 Ekim 2017	25 Eylül 2017 – 26 Kasım 2017
2. Dönem	20 Kasım 2017 – 3 Aralık 2017	27 Kasım 2017 – 21 Ocak 2018
Tatil	22 Ocak 2018 – 4 Şubat 2018	
3. Dönem	29 Ocak 2018 – 11 Şubat 2018	5 Şubat 2018 – 1 Nisan 2018
4. Dönem	26 Mart 2018 – 8 Nisan 2018	2 Nisan 2018 – 27 Mayıs 2018

Kur'an kurslarında kayıt işlemleri, kayıt silme, kurslarda öğrenci mevcudu, eğitim-öğretimin başlaması ve sona ermesi, haftalık/günlük ders saatleri ve ders konularının işlenmesi, devamsızlıklar vb. işlemler 07.04.2012 tarihli ve 28257 sayılı Resmi Gazete' de yayımlanan "Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an Eğitim ve Öğretimine Yönelik Kurslar İle Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönetmeliği"ne göre yapılmaktadır.

Temel öğretim ve ek öğretim programları, her yıl Başkanlık tarafından hazırlanan "Eğitim Öğretim Yılı Kur'an Kursları Uygulama Esasları" çerçevesinde gerçekleştirilmektedir.

Öğrenciler kurslara, eylül ayında kayıt yaptırabildikleri gibi, tablo 20'deki örnekte görüldüğü şekilde her dönemin son haftası ile dönemlerin ilk haftasında bilgi

seviyelerine göre kendi beyanlarına dayalı olarak düzenlenen kursa kayıt dilekçesinden başka herhangi bir belge istenmeksizin kayıt yaptırabilmektedirler.

Yönetmeliğin 12. maddesinin 2.bendinde Kur'an kursları öğrenci sayısı, verilecek eğitimin ve öğretimin niteliği ile kullanılacak binanın fiziki koşulları gibi ölçütler dikkate alınarak A grubu, B grubu, C grubu ve D grubu olarak tasnif edilir denmektedir. Bu grupların tasnifine ilişkin usul ve esaslar ile kurs binalarına ilişkin teknik şartlar yönergeyle belirlenmektedir.

Kurslarda sınıf açılabilmesi için en az 12 öğrencinin kayıtlı olması şartı aranmaktadır. Birden fazla öğreticisi bulunan kurslarda öğrenci sayısının toplamının 23 sayısını aşması halinde ikinci sınıf açılabilir.

Herhangi bir kursta temel öğretim programına kayıt yaptıran öğrencilere aynı dönem içerisindeki ek öğretim programına kayıt hakkı tanınmamaktadır. Ancak başka bir kursta açılan ek öğretim programına kayıt yaptırmalarına izin verilmektedir.

Temel Öğretim Programını tamamlayan fakat başarılı olamayan öğrenci, istediği takdirde tekrar programa kayıt yaptırabilmektedir.

Programın öğrencilere getirmiş olduğu en önemli kolaylıklardan birisi de kendi talepleri göz önünde bulundurularak temel öğretim programı ile ek öğretim programlarının cumartesi-pazar günleri de dâhil olmak üzere haftanın her gününde uygun saatlerde, haftalık ders saati ile günlük ders saati sayısını geçmemek kaydıyla düzenlenebileceği olmasıdır.

Bir öğrencinin temel öğretim programına en fazla 12 dönem, aynı ek öğretim programına ise en fazla 4 defa kayıt hakkı bulunmaktadır. Hatim Kuru, Yoğunlaştırılmış Dini Bilgiler, Ek Öğretim Programları ve engelli öğrencilerin eğitim-öğretimine kayıtlarda sınırlandırma bulunmamaktadır (2017-2018 Eğitim-Öğretim Yılı Kur'an Kursları Uygulama Esasları, 2018, s. 2 md.9).

Temel öğretim programında bir veya birkaç döneme katılan öğrencilere, öğretici ve müftünün imzası ile "Kur'an Kursu Katılım Belgesi", bir eğitim öğretim döneminde temel öğretim programından 4 döneme katılan veya ek öğretim programında kurlara katılarak başarı belgesi almak isteyen öğrencilerden 4. dönemin

sonunda sınav yapıp başarılı olanlara “Kur’an Kursu Başarı Belgesi” düzenlenmektedir. (İhtiyaç Odaklı Kur’an Kursları Öğretim Programları (Yüzünden Okuyanlar İçin), 2012, s. 8-9)

Bir öğreticinin, temel ve ek öğretim programlarında günlük en fazla 6 saat ders yapabilme hakkı bulunmaktadır. Bir öğretici, temel öğretim programına ek olarak en çok iki ek öğretim programında görev alabilmektedir. Öğreticilere ek öğretim programı düzenlemeden sadece temel öğretim programı düzenleme imkânı verilmektedir.

Temel Öğretim Programının 12 saati Kur’an-ı Kerim öğretimine, 6 saati ise dini bilgiler öğretimine ayrılmak suretiyle haftada 18 saat olarak uygulanmaktadır.

Tablo 21 Temel Öğretim Programı Ders Saati Uygulama Örnekleri

GÜNLER	1.Gün	2.Gün	3.Gün	4.Gün	5.Gün	6.Gün	Toplam
1.Alternatif	4	4	4	4	2	--	18
2.Alternatif	5	5	4	4	--	--	18
3.Alternatif	6	6	6	--	--	--	18
4.Alternatif	3	3	3	3	3	3	18

Öğreticiler, tablo 21’deki örnekte gösterildiği şekilde temel öğretim programını hafta içine veya hafta sonuna yayarak uygulayabilmektedir.

Bir günde 6 saat ders işlemek isteyen bir öğretici öğleden önce ve sonraya 3+3 veya 4+2 şeklinde dersleri taksim ederek ders programını yapabilmektedir. Öğreticinin 2. ve 3. alternatifleri tercih etmesi durumunda, boş kalan günlerde ek öğretim programı açması gerekmektedir.

“Kur’an kursu bulunmayan yerlerde çeşitli nedenlerle Kur’an kurslarına gelemeyen veya din eğitimi hizmetlerinden yararlanamayan vatandaşlar için uygun görülen kamu, kurum ve kuruluş gibi yerlerde, müftülüğün teklifi mülki amirin onayı ile” (Diyanet İşleri Başkanlığı Kur’an Eğitim ve Öğretimine Yönelik Kurslar İle Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönergesi, 2012, s. 8, md.19) “D Grubu” statüsünde Kur’an kursu hizmetleri düzenlenmesine imkân sağlanmaktadır. Ayrıca bu kurslarda isteğe bağlı olarak temel ve ek öğretim programları uygulanabilmektedir.

Diyanet İşleri Başkanlığı ve Gençlik ve Spor Bakanlığı Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü arasında 28.11.2013 tarihinde imzalanan “ Gençlik ve Spor Bakanlığı Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğüne bağlı yurtlarda Kur’an eğitimi ve öğretimi kursu açma işbirliği protokolü”²⁷ çerçevesinde talep olması durumunda buralarda D grubu kurslar açılabilmektedir.

Ayrıca D grubu kursların, kamu kurum ve kuruluşlarında (TDV öğrenci yurtları, huzur evleri, gençlik merkezleri, ceza evleri, hastane, YURT-KUR vb.) ile müftülüklerce uygun görülen kamuya açık, fiziki açıdan eğitim ve öğretime uygun diğer mekânlarda açılmasına izin verilmektedir. (2017-2018 Eğitim-Öğretim Yılı Kur'an Kursları Uygulama Esasları, 2018)

Aşağıdaki tablolarda 2016–2017 eğitim – öğretim yılında kayıt dönemlerinde İhtiyaç Odaklı Kur’an Kurslarına Türkiye Geneli Temel Öğretim Programlarına 1.2.3 ve 4. Dönemlerde ilk defa kayıt yaptıran öğrenci sayıları bulunmaktadır.²⁸

Tablo 22 2016–2017 Eğitim-Öğretim Yılında Kayıt Dönemlerinde Yeni Kayıt Olan Erkek Öğrenci Sayıları (Türkiye Geneli)

ERKEK ÖĞRENCİ					
DÖNEMLER	A Grubu	B Grubu	C Grubu	D Grubu	Toplam
1.Dönem	2.790	10.530	16.493	4.660	34.473
2.Dönem	1.296	6.846	17.492	28.795	54.429
3.Dönem	636	3.161	5.537	12.408	21.742
4.Dönem	149	821	1.368	3.121	5.459

Tablo 22 incelendiğinde 2. dönemde kayıt yaptıran öğrencilerin daha fazla ve 4. dönemde ise daha az olduğu görülmektedir.

²⁷ Bkz. Ek 16 T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü'ne bağlı Yurtlarda Kur'an Eğitimi ve Öğretimi Kursu Açma İşbirliği Protokolü

²⁸ Burada paylaşmış olduğumuz temel ve ek öğretim programlarına ait veriler Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğünden alınmıştır. Bkz. Ek 18 DİB. EHGM. 05.12.2017 tarihli ve 45796484-1-E.111919 sayılı yazısı ve ekleri

Tablo 23 2016–2017 Eğitim-Öğretim Yılında Kayıt Dönemlerinde Yeni Kayıt Olan Kadın Öğrenci Sayıları (Türkiye Geneli)

KADIN ÖĞRENCİ					
DÖNEMLER	A Grubu	B Grubu	C Grubu	D Grubu	Toplam
1.Dönem	6.424	11.889	188.568	16.282	223.163
2.Dönem	2.560	9.827	185.859	159.478	357.724
3.Dönem	1.045	3.840	72.573	60.167	137.625
4.Dönem	325	1.133	22.783	16.550	40.791

Tablo 23 kadın öğrencilerin yeni kayıt durumunu incelediğimizde tablo 22’de görüldüğü gibi öğrencilerin 2.dönemde daha fazla kayıt yaptırdığı ve 4.dönemde kayıtların diğer dönemlere göre daha az olduğu söylenebilir.

Burada vereceğimiz tablolarda ise 2016–2017 eğitim – öğretim yılında kayıt dönemlerinde “İhtiyaç Odaklı Kur’an Kurslarının ’da Ankara genelinde açılan Temel Öğretim programlarına yeni kayıt yaptıran öğrenci sayıları bulunmaktadır.

Tablo 24 2016–2017 Eğitim-Öğretim Yılında Kayıt Dönemlerinde Yeni Kayıt Olan Erkek Öğrenci Sayıları (Ankara Geneli)

ERKEK ÖĞRENCİ					
DÖNEMLER	A Grubu	B Grubu	C Grubu	D Grubu	Toplam
1.Dönem	15	261	839	169	1.284
2.Dönem		107	728	270	1.105
3.Dönem		51	310	165	526
4.Dönem		11	44	42	97

Tablo 24’te C grubu kurslara kayıtların diğer kurslara göre daha fazla olduğu, kayıtların 1.döneme göre 2. dönemde arttığı ve 4.dönemde bu sayının düştüğü görülmektedir.

Tablo 25 2016–2017 Eğitim-Öğretim Yılında Kayıt Dönemlerinde Yeni Kayıt Olan Kadın Öğrenci Sayıları (Ankara Geneli)

KADIN ÖĞRENCİ					
DÖNEMLER	A Grubu	B Grubu	C Grubu	D Grubu	Toplam
1.Dönem	117	991	18.935	363	20.406
2.Dönem	41	599	11.929	4.533	17.102
3.Dönem	8	276	4.685	2.437	7.406
4.Dönem	4	70	1.569	1.153	2.796

Daha önce zikretmiş olduğumuz Türkiye Geneli erkek/kadın ve Ankara geneli erkek öğrenci tablolarında olduğu gibi tablo 25'te 1. dönemden sonra 2 ve 3. dönemlerde kayıtların arttığı 4. dönemde ise bu rakamın düştüğü izlenmektedir.

Bu sebeple, “İhtiyaç Odaklı Kur'an Kursları” programlarında Kur'an kursuna kayıt yaptıran öğrencilerin Ekim ayından Mayıs ayı sonuna kadar devam eden kurslara, bir eğitim-öğretim boyu devam edememeleri, göz önünde bulundurularak 4 dönemde kayıt yaptırabilmelerine ve öğrencilerin dönem sonunda kurslardan ayrılmalarına imkân verildiği belirtilmektedir.

Temel Öğretim programları Kur'an-ı Kerim ve Dini Bilgiler öğrenme alanı olarak 4 düzeyde yapılmaktadır. Öğreticiler yapılan ders programı çerçevesinde 1.dönemde 1.düzyeyden başlayarak 4.dönem sonunda bu programı tamamlamaktadırlar.

2,3 ve 4 dönemlerde kayıt yaptıran öğrencilerin devam eden ders programlarına uymaları söz konusu bir durumdur.

Ek öğretim programları da aşağıda zikredeceğimiz uygulama esasları çerçevesinde yapılmaktadır.

Ek öğretim programlarının açılabilmesi için en az 12 öğrencinin müracaat etmesi gerekmektedir. Kayıt döneminde öğrenciler öğreticiler tarafından bilgilendirilmek suretiyle bu programlara kayıt dilekçesini doldurarak

başvurabilmektedirler. Yeterli öğrenci sayısına ulaşıldığında çoğunluğun talep ettiği gün ve saatlerde ek öğretim programları uygulanmaktadır.

Öğreticiler tarafından, öğrencilerden gelen taleplerin sınıf açma sayısına ulaşıldığında, temel öğretim programından bağımsız olarak da haftalık ders saatlerini geçmemek şartıyla ek öğretim programları açılabilir.

Ek öğretim programlarının eğitim-öğretim yılı içerisinde tamamlanacak şekilde planlanması şartı bulunmaktadır. Ancak resmi ve idari tatillere denk gelmesi halinde ek öğretim programının tatil sonrasında 8 haftaya tamamlanması gerekmektedir. Herhangi bir ek öğretim programına kayıt olmuş öğrenci, başka ek öğretim programlarına da kayıt yaptırabilir.

Öğreticiler, bir kursta hazır bulunma düzeylerine göre, aynı öğrenci grubuna en fazla 3 ayrı ek öğretim programı açılabilir. Temel öğretim programı düzenlemeyen öğretmenler, en az 3, en fazla 5 ek öğretim programı açabilirler. Ek Öğretim Programlarının her biri 48 ders saatinden oluşmaktadır. Bu programlar haftada 6 saat olarak uygulanmakta ve ek programlar kur esasına dayalı olarak yürütülmektedir. Bir dönem 8 haftadır. (6x8=48 saat) Ancak Hatim Kuru 18 hafta (6x18=108 saat) üzerinden planlanmıştır.

Tablo 26 Ek Öğretim Programlarının Ders Başlıkları

	Kur'an-ı Kerim	Dini Bilgiler
Kur	Öğrenme	İtikat
Kur	Tecvitli Okuma	İbadet
Kur	Güzel Okuma ve Ezber	Ahlak
Kur	Ezber ve Anlam	Siyer
Kur	Hatim	Yoğunlaştırılmış Temel Dini Bilgiler

Kur'an-ı Kerimi tecvitli okuma kurunda tecvit konuları müstakil olarak anlatılmakta ve diğer kurlarda ise örnekleri geldiğinde uygulamalı olarak öğretilmektedir. Ek Öğretim Programları (Kur'an-ı Kerim) aşamalık esasına göre hazırlanmış ve öğretici seviye tespit sınavı yaparak öğrencileri kendi seviyelerine uygun kura kaydetmektedir.

Öğretici 8 haftanın sonunda ölçme ve değerlendirme yaparak öğrencinin bir üst kura katılıp katılamayacağını belirleyerek bunlardan başarısız olanlara katılım belgesi düzenlemek suretiyle aynı kuru tekrar etmelerini istemektedir.

Tablo 27 Ek Öğretim Programları Ders Saati Uygulama Örnekleri

GÜNLER	1. Gün	2. Gün	3. Gün	4. Gün	5. Gün	Toplam
1. Alternatif	2	2	2	--	--	6
2. Alternatif	3	3	--	--	--	6
3. Alternatif	4	2	--	--	--	6

Öğreticiler tablo 27 örneğinde gösterildiği şekilde ek öğretim programlarını günlere yayarak haftada 6 saat şeklinde uygulayabilmektedirler.

2.3.2.3. Öğretim Yöntem ve Materyalleri

Kur'an kurslarında öğretmenler, öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda neyi, ne kadar işleyeceklerine karar vererek, ders konularının sınırlarını belirleyip günlük program dâhilinde anlatımlarını gerçekleştirmektedirler. Gerekli gördükleri konuları öğretime dâhil ederek, öncelikle işlenmesi gereken konuları öne alabilmekte veya ileriki haftalarda işleyebilmektedir.

Kur'an kurslarında, Yaz Kur'an kurslarında ve Camilerde Kur'an öğretimi kurslarında Başkanlıkça hazırlanan veya ihtiyaç ve taleplere göre müftülükçe hazırlanıp Başkanlıkça onaylanan eğitim ve öğretim programları uygulanmaktadır. Uygulanan programlarda Başkanlıkça hazırlanan ders kitapları ve materyaller ile müftülükçe uygun görülen diğer eğitim araçları kullanılabilir. ²⁹

²⁹ Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an Eğitim Ve Öğretimine Yönelik Kurslar İle Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönetmeliği: **Madde 15** – "(1) Kur'an eğitim ve öğretiminde Başkanlıkça hazırlanan eğitim ve öğretim programları uygulanır. Bu eğitimlerde Başkanlıkça hazırlanan ders kitapları kullanılır ve uygun görülen ders materyalleri de takip edilir."

Öğreticiler bütün derslerde Başkanlığın din eğitimi anlayışına göre öğrenme-öğretme sürecini düzenleyip yönetmekle sorumludurlar. Bu konuda Başkanlığın hazırladığı programlar ve eğitim materyallerinden yararlanmaları esas olarak kabul edilmektedir.

Öğreticiler genellikle anlatım metodunu kullanarak derslerini işlemektedir. Elif – ba cüzü ve Kur’an okuyan öğrenciler için dersler günlük talim ve tekrar yaptırılma suretiyle işlenmektedir. Dini bilgiler kısmı müfredatının akışına göre anlatım, soru cevap, tartışma, grup çalışması örneklerin işlenmesi şeklinde yapılmaktadır. İbadet dersleri çoğunlukla uygulamalı olarak anlatılmaktadır. Örneğin iki rekât namazın kılınışı tekbir, rükû, secde uygulamalı olarak gösterilmektedir. Tecvit kuralları öğretilirken, akıllı tahta ve projeksiyon bulunan kurslarda öğretmenler görsel olarak, bulunmayan kurslarda genellikle afiş tarzı tecvit kurallarının bulunduğu materyallerle konuyu anlatmaktadır. Teorik bilginin verilmesinden sonra ayet üzerinde öğrencinin kuralları bulmasını ve okuyuşlarda kuralları uygulamasını yaptırmak suretiyle dersler işlenmektedir. Ahlak ve siyer derslerinde örnek olaylar incelenmektedir.

Temel eğitim programlarında Başkanlıkça hazırlanan ve 416 sayfadan oluşan “Dinim İslam” kitabı takip edilmektedir. “Dinim İslam” adlı ders kitabı il/ilçe müftülüklerine Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü tarafından ücretsiz olarak gönderilmektedir. Ayrıca kitaba Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nün web sayfasından dijital olarak ulaşma imkânı sunulmaktadır.³⁰ İtikat, ibadet, ahlak ve siyerle ilgili konuların kur esaslı dikkate alınarak işlendiği eserin, toplam dört kurdan oluştuğu, her kurun kendi arasında alt ünitelere ayrılarak konuların öğrencilerin bilgi seviyeleri dikkate alınarak sadeleştirildiği kitabın sunuş kısmında belirtilmektedir.

Buna göre;

1.Kur altı üniteden oluşmaktadır. Bu kurun 1.ve 2.Ünitesi İtikat bölümüne ayrılmış 1.Ünite “İnsan ve Din başlığı” altında; insanın evrendeki konumu, dinin tanımı, dinin kaynağı ve dinin insan hayatındaki yeri ve önemi anlatılmaktadır.

---

³⁰ <http://www2.diyaret.gov.tr/EgitimHizmetleriGenelMudurlugu/Materyaller/dinim-islam.pdf> ayrıca kitap görseli için bkz. Ek 19 Dinim İslam Kitabı görseli

2.Ünitede “İman ve İnsan başlığı” altında; imanın tanımı ve önemi, kelime-i tevhid, kelime-i şahadet, taklidi ve tahkiki iman, mümin, münafık, kâfir, müşrik kavramları ile iman esasları (amentü) anlatılmaktadır. Ayrıca öğrencilerin Amentü duasını anlamı ile birlikte okuyabilmeleri için Arapça ve Türkçe olarak ayrı ayrı okunaklı bir şekilde metinlere kitapta yer verildiği görülmektedir.

3 ve 4. Ünite İbadet bölümüne ayrılmış 3.Ünitede “İbadet ve Mükellef” başlığı altında; ibadetin tanımı, ibadetin amacı ve önemi, temel ibadetler, mükellefin davranışları gibi konulara yer verilmektedir. Mükellefin davranışları Hanefî ve Şâfi mezheplerinin tasniflerine göre vurgulanarak anlatılmaktadır. 4.Ünitede “Temizlik” başlığı altında; Temizliğin fert ve toplum hayatındaki yeri, İslam’ın temizliğe verdiği önem, temizlik ve çeşitleri, temizlik-ibadet ilişkisi, abdest, gusül, teyemmüm, mesh, kadınlara özgü bazı haller ve özürünün temizliği gibi konulara yer verilerek abdest kısmı görsel resimlerle zenginleştirilmiş olarak okuyuculara aktarılmaktadır.

5.Ünite Ahlak bölümünü içermektedir. “İslam’da Ahlak” başlığı altında; ahlakın tanımı, din-ahlak ilişkisi, İslam’a göre ahlakın kaynakları, İslam’ın ahlaka verdiği önem, iman, ibadet ve ahlak ilişkisi, ahlakın bireysel, toplumsal ve evrensel boyutları hadislerden örnekler vererek anlatılmış ve öğrencilerin değer, değer yargısı ve vicdan kavramları üzerine düşünmeleri istenilmektedir.

Siyer bölümüne ayrılan 6. Ünitede “Peygamberlik Öncesi Hz. Muhammed (sav)” başlığı altında Peygamberimizin (sav); doğduğu çevre, doğumu ve çocukluğu, gençlik çağı, evliliği ve çocukları hakkında bilgiler verilmektedir.

2. Kurda beş ünite bulunmaktadır. 1 ve 2. Ünitede İtikat kısımları yer almaktadır. 1.Ünitede “Allah’a İman” başlığı altında; Allah’ın varlığı ve birliği, Allah’ın sıfatları, Allah’ın güzel isimleri ile ilgili konular ele alınmaktadır. Öğrencilerden bazı ayetlerin meallerinin okunması ve etkinlik olarak arkadaşlarıyla paylaşımları istenilmektedir. 2.Ünite Meleklerle İman başlığı altında; meleklerin özellikleri, meleklerin görevleri, melekler dışındaki görünmeyen varlıklar, görünmeyen varlıklarla ilgili hurafe ve batıl inançları anlatan konuları içermektedir. Halkımızı sıkça meşgul eden büyü, cin çağırma, ruh çağırma, falcılık ve kehanet, şeytana tapma (satanizm) gibi olayların büyük günah olduğu ayetlerden bir kısım örnekler verilerek anlatılmaktadır.

3. Ünite de İbadet kısmında “Namaz” başlığı altında; namaz ibadetinin önemi, namaz çeşitleri, namazın farzları ve vacipleri, namazı bozan durumlar, sehiv secdesi, namazın kılınışı, namaz çizelgeleri, beş vakit namaz, namaz vakitleri, vitir namazı, Cuma namazı, cenaze namazı, bayram namazı, tilavet secdesi, yolcu namazı, hasta namazı, namazların cem’i, cemaatle namaz, namazın kazandırdıkları, namazda okunan dua ve tesbihler konuları bulunmaktadır.

Namaz konusu hacim bakımıyla kitapta en fazla yer ayrılan bölümler arasındadır. Toplam otuz sekiz sayfadan oluşmaktadır. Namaz konusu işlenirken Hanefî ve Şâfi mezheplerindeki uygulamaların her ikisine de yer verildiği görülmektedir. İki rekâtlı örnek namaz kılınışı ve diğer namazların kılınışları görseller ve çizelgeler yardımı ile anlatılmaktadır. Kitapta namazlarda okunan dua ve tesbihatlara Arapça ve Türkçe metinleri ile birlikte yer verilmektedir.

4. Ünite de Ahlak kısmında “İslam Ahlakının Öngördüğü Model” İnsan başlığı altında; doğruluk, başkalarına maddî yardımda bulunmak, iffeti korumak, emanete riayet etmek, âdil olmak, kardeşlik, hoşgörü ve bağışlama, sabır, alçak gönüllülük, sözünde durmak, görgülü olmak, insanlara iyi davranmak ve güzel söz söylemek, yardımlaşmak gibi İslâm ahlâkında iyi görülen ve övülen tutum ve davranışlar ile cimrilik, iftira, yapılan iyiliği başa kakmak, gıybet, kibir, bozgunculuk, haset, savurganlık, adam öldürmek, yalan söylemek, hırsızlık yapmak, insanları küçük düşürmek, riyâ, zina ve fuhuş, sarhoşluk ve kumar, büyücülük ve büyüye başvurmak, rüşvet almak ve vermek gibi İslâm ahlâkında kötü görülen ve yerilen tutum ve davranışlarla ilgili konular ele alınmaktadır. Kitabın en büyük bölümünü 40 sayfa ile bu ünite oluşturmaktadır. Öğrencilerin belirlenen ayet meallerini okuyarak konuyu pekiştirmeleri sağlanmakta ilgili ayet ve hadisler yardımıyla konular işlenmektedir.

2. Kur’un son ünitesi olan 5. Ünite de Siyer kısmında “Hz. Muhammed (sav)’in Peygamberliği: Mekke Dönemi” başlığı altında; İlk vahiy, Gizli ve açık davet dönemleri, İlk Müslümanlar, Hz. Muhammed’e (sav) yönelik tepkiler ve Kur'an-ı Kerîm’in bunlara cevabı, Müslümanlara uygulanan işkenceler ve sosyal baskılar, Peygamberimizin (sav) Tâif yolculuğu, İsrâ hadisesi, Akabe antlaşmaları akıcı bir şekilde anlatılarak ünite sonunda renkli ve görsel Siyer haritasıyla konunun akılda kalıcılığı sağlanmaya çalışılmaktadır.

3. Kur 7 Üniteden oluşmaktadır. 1 ve 2. Üniteler İtikat kısmına ayrılmıştır. 1. Ünite “Kitaplara İman” konusu başlığı altında; Vahiy, Kutsal kitaplar ve Kur’an-ı Kerim konuları ele alınarak, Kutsal kitapların hangi peygamberlere gönderildiği ve orijinal dillerinden bahsedilmektedir. Kur’an-ı Kerimi okuma ve anlama ile ilgili kavramlara ve muhtevasına yer verilmektedir.

2. Ünite Peygamberlere İman başlığı altında; Peygamberlerin özellikleri, Peygamberlerin görevleri, Mucize ve kerametleri ile bazı peygamberlerin hayatlarından kesitler sunulmaktadır. Örneğin; Hz. Nuh Tufanı, Hz. İbrahim’in ateşe atılması olayı, Hz. Yakup’un gözlerinin açılması, Hz. Musa’nın asası ile denizi yarması gibi mucizeler anlatılmaktadır.

3 ve 4. Ünitelerde İbadet kısmı bulunmaktadır. 3. Ünite “Oruç” başlığı altında; Oruç ibadetiyle ilgili kavramlar, Oruç çeşitleri, Orucu bozan ve bozmayan durumlarla ilgili bilgiler verilmektedir. Oruç ibadetiyle ilgili kavramlar maddeler halinde anlatılmaktadır. Oruç Çeşitleri şema üzerinde gösterilmektedir. Orucu bozan ve bozmayan durumlar tablo halinde karşılaştırılmalı örneklerle sunulmaktadır. Ünite sonunda oruç hakkında önemli olan kısa bilgilere Hanefi ve Şâfi mezheplerindeki uygulamalara göre ayrı ayrı yer verilmektedir. Örneğin; “Ramazan orucu, nâfile oruç ve günü belirlenmiş adak orucu için akşamdan başlayarak oruç tutulacak günün kuşluk vakti çıkana kadar niyet edilebilir.” Şâfi mezhebine göre ise; “farz orucun niyeti imsak vaktine kadardır. Sonraya bırakılmaz.” şeklinde ifade edilmektedir. Ayrıca İftar Duasının Türkçe ve Arapça olarak kitapta yer almaktadır. 4. Ünite “Zekât ve Sadaka” başlığı altında; zekâtın mahiyeti ve önemi, zekât vermesi gereken kişiler, zekât verilebilecek kişiler, zekâtı verilecek mallar ve sadakadan bahsedilmektedir. Zekât ve sadaka ile paylaşma ve yardımlaşmaya vurgu yapılmaktadır. Zekât verilecek mallar tablo halinde listelenmektedir. Ayet ve hadisler ışığında konular işlenmektedir.

5 ve 6 Üniteler Ahlak bölümüne yer ayrılmıştır. 5. Ünite “İslam’ın Temel Haklara Yaklaşımı” konu başlığı altında; İnsan hakları ve İslâm, Yaşama ve sağlık hakkı, Eğitim ve öğretim hakkı, İnanma ve ibadet hakkı, Özel hayatın gizliliği hakkı, Ekonomik haklar gibi konular ele alınmaktadır. 6. Ünite ise “Görev ve Sorumluluklarımız” başlığı altında: Allah’a karşı görev ve sorumluluklarımız ile

bunun içinde yer alan, Peygamberlerimize karşı görev ve sorumluluklarımız, kendimize karşı görev ve sorumluluklarımız, Ailemizin bireyelerine karşı görev ve sorumluluklarımız, hısım, akraba ve sosyal çevremize karşı görev ve sorumluluklarımız, doğal çevreye karşı görev ve sorumluluklarımız, devlete karşı görev ve sorumluluklarımız, meslekî sorumluluklarımız gibi konular anlatılmaktadır. Yine konular hadislerle desteklenmektedir. Bir kadının anne şefkatinden dolayı Peygamberimiz (sav)'in cenneti müjdeleyici mesajı anlatılarak konuların önemi vurgulanmaktadır.

3. Kur'un son ünitesi Siyer kısmını içermektedir. Burada da “Hz. Muhammed (sav)'in Peygamberliği: Medine” dönemi başlığı altında; Medine'ye hicret, Müşriklerle ilişkiler, Yahudilerle ilişkiler, Hıristiyanlarla ilişkiler, Mekke'nin fethi, Vedâ haccı ve Vedâ hutbesi, Hz. Muhammed'in (sav) vefatı, Hz. Peygamber (sav) devri kronolojisi ele alınmaktadır.

4. Kur 7 üniteden oluşmaktadır. 1 ve 2. Ünitelerde İtikat bölümü işlenmektedir. 1. Ünite “Ahirete İman” başlığı altında; Ahirete imanın önemi, Ölüm ve ölümden sonraki hayatla ilgili kavramlar, Cennet ve cehennem, Ölüm ötesiyle ilgili yanlış inanışlar konu edinilmektedir. Gündeme dair konularında yer verildiği bölümde, ölüm ötesiyle ilgili yanlış bir inanış olan: Reenkarnasyondan da bahsedilmektedir. 2. Ünite ise “Kader ve Kazâya” İman başlığı altında; Kader ve kazâ kavramları, İnsan ve kader ilişkisi, Kaderle ilgili bazı kavramlar örneklerle anlatılmaktadır.

4. Kur'un 3 ve 4 Ünitelerinde İbadet bölümü bulunmaktadır. 3. Ünite “Hac ve Kurban” başlığı altında; Hac, Umre ve Kurban konuları bulunmaktadır. Hac ile ilgili kavramlar kısa ve öz olarak anlatılmakta ve Hac ile ilgili mekânlar görsel harita eşliğinde sunulmaktadır. Haccın yapılışı ifrad ve temettü haccı adım adım anlatılmaktadır. Kurban ibadetinin yapılışı Hanefi ve Şâfi mezheplerine göre işlenmektedir. Kurban keserken dikkat edilecek konulara da kısaca yer verilmektedir. 4. Ünite ise “Dua ve Tövbe” konusu işlenmektedir. Dua konusu Kur'an ve Hz. Peygamber (sav) in dua örnekleri ile desteklenerek anlatılmaktadır. Kitapta Kur'an dan 13, Hz. Peygamber (sav)'in dualarından 9 örnek dua Türkçe ve Arapçalarıyla birlikte yer almaktadır. Tövbe konusu anlatılırken öncelikle tövbenin ne anlama

geldiğine yer verilerek daha sonrada görsel bir tablo eşliğinde aşamaları ile tövbe anlatılmaktadır. Tövbenin kabul edilmesi gerekli olan şartlardan bahsedilerek, Kur'an da bulunan 4 tövbe ayeti ve Hz. Peygamber (sav)'in bizlere öğretmiş olduğu 3 tövbe örneği Türkçe ve Arapçalarıyla birlikte sunulmaktadır.

4. Kur'un 5 ve 6. Üniteleri Siyer bölümüne ayrılmıştır. 5.Ünitede “Hz. Muhammed (sav)'in Kişiliği ve Örnekliliği” başlığı altında; Peygamber olarak Hz. Muhammed (sav), İnsan olarak Hz. Muhammed (sav) ve Ahlâkî örnek olarak Hz. Muhammed (sav) konuları ele alınmaktadır. Hz. Peygamber (sav)'in geçirdiği bir günden, insanlarla olan ilişkilerinden, ibadetleri yapma şeklinden ve ahlakından kısaca örnekler verilmektedir.

4.Kur'un ve kitabın son ünitesi olan 6. Ünitede “Hz. Peygamber (sav)'den Davranış Örnekleri” başlığı altında; Eş, Baba, Dede, Komşu, Akriba, Arkadaş ve Eğitimci olarak Hz. Muhammed (sav) konuları ele alınmaktadır. Eş olarak Hz. Muhammed (sav) konusunda peygamberimizin eşlerine davranış biçimleriyle eşleri (Müminlerin Anneleri) hakkında kısa bilgiler verilmektedir. Baba Olarak Hz. Muhammed (sav) kısmında çocuklara karşı yaklaşımı ve peygamber efendimizin çocukları hakkında bilgiler verilmektedir. Komşu Olarak Hz. Muhammed (sav) bölümünde O'nun komşularına karşı davranış biçimleri anlatılırken aynı zamanda komşu haklarına da vurgu yapılmaktadır. Akriba Olarak Hz. Muhammed (sav) konusu işlenirken sıla-i rahme dikkat çekilmekte ve O'nun vefalı davranışlarından bahsedilmektedir. Örnek olarak “yanında büyüdüğü amcası Ebu Talip'in geçim sıkıntısı çekmeye başladığında onun geçimini kolaylaştırmak için amcasının oğlu Ali'yi yanına alarak bakımını üstlenmesi” verilmektedir. Eğitimci Olarak Hz. Muhammed (sav) kısmında Hz. Muhammed, (sav)'in zorlaştırmayıp kolaylaştıran, zeki, sabırlı, sakin, şefkatli, anlatımı açık, anlayışı derin, anlaması seri, öğrettiklerini bilen, bildiklerini yaşayan, güler yüzlü, sözü özlü, müjdeleyici, uyarıcı, vahyi tebliğ eden, örnek olan, âlemlere rahmet bir eğitimci olduğu ve eğitime verdiği önem ile eğitim ve öğretimindeki ilkelerinden kısaca söz edilmektedir.

Dinim İslam adlı ders kitabı hazırlanırken yetmiş bir kaynaktan yararlanıldığı kaynakça kısmında görülmektedir.

Kanaatimizce konuların ayet ve hadislerle örneklendirilmesi, konu sonlarında etkinlik bölümü oluşturularak öğrenci merkezli öğrenmenin gerçekleşmesi için öğrencilerin araştırmaya sevk edilmesi, ayrıca örneklerin kutucukların içerisinde dikkat çekici bir şekilde bulunması kitabın diğer özellikleri arasında yer almaktadır. Kitapta anlatılan konularda detay yerine daha çok konu hakkında kısa ve öz bilgiler bulunmaktadır.

Sonuç olarak öğrencilerin değişen yaş profilleri dikkate alındığında; genç ve orta yetişkinler için konu anlatımlarının basite indirildiği, yaşlılık dönemindeki yetişkinler için ise bilgiye boğulmadan anlayacakları şekilde konulara yer verildiği düşünülmektedir.

Öğreticiler açısından incelendiğinde, kitapta bulunan ana başlıkların kaynak eserlerle zenginleştirmeleri ve bu suretle dersleri işlemeleri gerektiği yorumu yapılabilir.

Kur'an kurslarının bir kısmında bilgisayar, akıllı tahta, projeksiyon aletleri yardımıyla dersler işlenmektedir.

Derslerde takip edilmek üzere ek öğretim programlarına yönelik hazırlanmış herhangi bir kitaba rastlanılmamıştır.

Daha önceki yıllarda yayınlanan uygulama esaslarında Başkanlık tarafından oluşturulan kaynak kitap listeleri bulunmaktadır. Öğreticilere bu kitapları kursların kütüphanelerinde bulundurmaları tavsiye edilmektedir. Ancak kitap tavsiye listesi 2017–2018 eğitim öğretim yılında yayınlanan uygulama esaslarında yer almamaktadır.³¹

2.3.3. Öğretici ve Öğrencilerin Özellikleri

2.3.3.1 Öğreticilerin Özellikleri

Başkanlığa bağlı Kur'an kurslarında görev yapacak öğretmenlerin unvanları “Diyadin İşleri Başkanlığı Görev ve Çalışma Yönetmeliği” nin 37,38 ve 39. maddelerinde Kur'an kursu öğreticisi, Kur'an kursu uzman öğreticisi ve Kur'an kursu başöğreticisi olarak geçmektedir.

---

³¹ Bkz. Ek 20 / 2015–2016 eğitim öğretim yılı uygulama esasları ek-7 tavsiye kitap listesi

Yönetmeliğin 37.maddesine göre;

“(1) Kur’an kursu başöğreticileri, Kur’an kursu uzman öğreticileri ve Kur’an kursu öğreticilerinin ortak görevleri şunlardır:

a) Kurs öğrencilerine usulüne göre Kur’an-ı Kerim’i yüzünden okumayı öğretmek.

b) Hafızlık yapmak isteyenlere Başkanlıkça hazırlanan Hafızlık Eğitim Programına göre hafızlık yaptırmak.

c) Namaz sureleri ve dualarını ezberletmek ve meallerini öğretmek.

ç) Başkanlıkça hazırlanan programlara göre öğrencilere itikat, ibadet, ahlak ve siyer dersleri vermek ve ibadetlerin yapılışını uygulamalı olarak öğretmek.

d) Kursun temiz ve düzenli tutulmasını sağlamak.

e) Müftülük tarafından düzenlenen irşat ve eğitim programlarında görev almak, gerektiğinde seminer, panel, sempozyum gibi toplantılara katılmak, konferans vermek ve aile ve dini rehberlik bürolarında görev yapmak.

f) Müftülüğün bilgisi dâhilinde, görev mahallerindeki vakıf, dernek ve benzeri kuruluşların Kur’an öğrenme ve irşat taleplerine katkı sağlamak.

g) Yaz Kur’an kurslarında görev yapmak.

ğ) Yurt ve pansiyonu bulunan kurslarda nöbet tutmak, öğrencilerin iâşe ve ibate işlerinin düzenli bir şekilde yürütülmesinde görev almak.

h) Ders saatleri dışında öğrencilere rehberlik etmek ve etüt yaptırmak.

ı) Görev alanı ile ilgili verilen diğer görevleri yapmak.

(2) Kursta tek başına görev yapan öğretici, aynı zamanda kursun yöneticisidir.

(3) Birden fazla öğreticinin çalıştığı kurslardaki öğreticiler, görevlerin yerine getirilmesinde yöneticiye karşı sorumludur.

38.maddeye göre Kur’an kursu uzman öğreticileri ortak görevlere ilave olarak aşağıdaki görevleri yaparlar:

a) Tefsir ve Kur’an ilimleri, Tecvit ve tashih-i huruf, aşere takrib ve tayyibe, hafızlık eğitimi, toplumun özel ilgiye muhtaç kesimlerine yönelik Kur’an eğitimi gibi Başkanlık hizmet alanlarından birini uzmanlık alanı olarak seçmek,

alanıyla ilgili çalışmalar yapmak ve yapılacak seminer, toplantı, hizmet içi eğitim gibi çalışmalara katılmak.

b) Kur'an kursu öğretmenlerine uzmanlık alanlarıyla ilgili konularında rehberlik etmek.

c) Kur'an'ı anlamaya ve anlatmaya yönelik çalışmalar yapmak.”

39.maddede ise Kur'an kursu başöğreticileri ortak görevlere ilave olarak aşağıdaki görevleri yaparlar:

“a) Tefsir ve Kur'an ilimleri, Tecvit ve tashih-i huruf, aşere takrib-tayyibe, hafızlık eğitimi, toplumun özel ilgiye muhtaç kesimlerine yönelik Kur'an eğitimi gibi Başkanlık hizmet alanlarından birini uzmanlık alanı olarak seçmek, alanıyla ilgili çalışmalar yapmak ve bu konulardaki hizmet içi eğitim kurslarında eğitici olarak görev almak.

b) Kur'an kursu öğretmenlerine uzmanlık alanlarıyla ilgili konularında rehberlik etmek.

c) Eğitim öğretimin etkili ve verimli olabilmesi için projeler hazırlamak.

ç) Kur'an'ı anlamaya ve anlatmaya yönelik çalışmalar yapmak.”

gibi görevleri bulunmaktadır.

“Öğretmen/âlim, yüce Allah'ı, gizli ve aşikârda düşünüp gözetmeli; bütün hareketlerinde, duruşlarında, sözlerinde ve davranışlarında Allah korkusunu korumalıdır. Zira o, kendisine verilen bilgilerin, bağışlanan duyuların ve anlayışların emanetçisidir” (Kinani, 2012, s. 71). Allah Teâlâ şöyle buyuruyor: “ Ey iman edenler! Allah'a ve Peygamber'e hainlik etmeyin. Bile bile kendi (aranızdaki) emanetlerinize de hainlik etmeyin”(Enfal,8/27)³².

Din görevlisi konumunda bulunan kişiler dış algı itibarıyla Hz. Muhammed (sav)'in *üsve-i hasene*³³ (Ahzab,33/21) özelliğine varis model insan konumunda ve toplumda kanaat önderi seviyesindedirler. Görev yaptıkları alanı geliştirmek üzere beşeri münasebetler ve insani ilişkilerle ilgili nitelikleri kendilerinde bulundurmaları

³² Enfal,8/27 - يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ وَتَخُونُوا أَمَانَاتِكُمْ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ (٢٧)

³³ Ahzâb 33/21 - لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا (٢١)

“İçinizden Allah'ın lutfuna ve âhîret gününe umut bağlayanlar, Allah'ı çokça ananlar için hiç şüphe yok ki, **Rasûlullah'ta güzel bir örneklilik vardır.**” (Ahzâb 33/21).

gerekmektedir. Bu vasıflar din görevi yapanların toplum nezdinde etkinliklerini artırarak beşeri ilişkilerini baki kılacaktır. Bu özellikler arasında, karakter sahibi ve örnek kişi olmaları, sevgi ve hoş görülme olmaları, sabırlı ve özverili davranmaları, herkesin anladığı usul ve üslup ile yaklaşarak incinmeyen ve incitmeyen bir iletişim sağlamaları, empati kurmaları, takım çalışması ve istişare içerisinde bulunmaları, özgüven ve toplumsal itibarlarını korumaları, kılık-kıyafetlerine dikkat etmeleri sayılabilir. (Karaman, Yılmaz, Karagöz, & Altuntaş, 2015, s. 27-36)

Kur'an eğitim ve öğretiminde öğreticilerde bulunması gereken özellikler Başkanlık Makamının 20.05.2014 tarihli ve 462 sayılı onayı ile uygun görülen "Diyanet İşleri Başkanlığı Personel Yeterlikleri" nde şöyle sıralanmaktadır:

“Kur'an Kursu Öğreticisi, Uzman Öğretici ve Baş Öğretici Yeterlikleri

A. Kur'an kursu öğreticisi yeterlikleri

a. Temel Yeterlikleri

1. Kur'an-ı Kerim'i "Maharic-i Huruf"a ve "Tecvit" kurallarına riayet ederek okur.
2. Kur'an-ı Kerim tarihini ana hatlarıyla açıklar.
3. Kur'an-ı Kerim'in 30. Cüzü ile Yasin, Mülk, Hucurat, Fetih ve Rahman sureleriyle, Bakara 1-5, 255, 285-286, Haşr Suresi 20-24. ayetleri ezbere okur.
4. Tecvit kurallarını örneklerle açıklar.
5. Kur'an-ı Kerim'den ezbere okuduğu ayet ve surelerin anlamlarını açıklar.
6. Kur'an-ı Kerim'in temel özelliklerini ve ana konularını açıklar.
7. Kur'an-ı Kerim'le ilgili temel kavramları açıklar
8. Temel İslam Bilimleri ile ilgili belli başlı Türkçe kaynaklardan etkin biçimde yararlanır.
9. İtikat, ibadet, ahlak ve siyerle ilgili dinî kavramların anlamlarını açıklar.
10. İtikadî ve fikhî mezhepleri ana hatlarıyla açıklar.
11. İnanç, ibadet ve ahlak esaslarını açıklar.
12. Hz. Peygamberin hayatını açıklar.

13. İslam'ın doğduğu ortamın dinî, kültürel, siyasi, toplumsal vb. özelliklerini açıklar.

14. Hz. Peygamberin söz, tutum ve davranışlarından örnekler verir.

15. Ayet ve hadisleri yorumlarken günün şartları, ihtiyaçları ve sorunlarıyla ilişki kurar.

16. Ayet ve hadisleri yorumlarken diğer bilimlerin verilerinden yararlanır.

17. Yaşayan dünya dinlerini ana hatlarıyla açıklar.

18. Görevinin gerektirdiği düzeyde Arapça' yı kullanır.

b. Özel Yeterlikleri

1. Bireyin gelişim basamaklarını (zihinsel, duyuşsal, kültürel, sosyal, dinî ve ahlakî vb.) açıklar.

2. Öğrencinin bireysel ilgi, ihtiyaç ve yetenekleri ile öğrenme özelliklerini belirler.

3. Öğrencilerin gelişimine uygun öğrenme-öğretme ortamları oluşturur.

4. Öğrencilerin sorunlarının çözümü için ilgili kişi ve uzmanlarla işbirliği yapar.

5. Uyguladığı eğitim programlarının temel özelliklerini açıklar.

6. Öğretimi öğrencilerin ihtiyaçlarına ve öğretimin amaçlarına uygun planlayarak yürütür.

7. Kur'an-ı Kerim'in yüzüne ve ezbere öğretiminin ilke ve yöntemlerini kullanır.

8. Din öğretimi ilke, yöntem ve tekniklerini kullanır.

9. Öğrenenlerin özelliklerine uygun materyalleri seçerek, etkili bir şekilde kullanır.

10. Gerçekleştirdiği din eğitiminin etkililiğini belirlemeye yönelik ölçme değerlendirme teknik ve araçlarını etkili bir biçimde kullanır.

11. Eğitim hizmetlerinde yerel ve bölgesel dinamiklerin farkında olur.

12. Öğrenme-öğretme sürecini değerlendirir.

13. Öğretim sürecindeki eksiklikleri belirleyerek tedbir alır

14. Zamanı etkili ve verimli kullanır.
15. Görevi çerçevesinde dinî konularda danışmanlık ve rehberlik yapar.
16. İletişim ve dinî danışmanlığın temel ilkelerini açıklar.
17. Hedef kitle ile (çocuk, ergen, yetişkin) etkili iletişim kurma becerisine sahiptir.
18. Kurs kaynaklarını etkili kullanır.
19. Sorun çözme becerisine sahiptir.

B. Kur'an kursu uzman öğreticisi yeterlikleri

a. Temel Yeterlikleri

1. Kur'an-ı Kerim'i "tahkik", "tedvir" "hadı" usullerine göre yüzünden okur.
2. Kur'an-ı Kerim hafızıdır.
3. Belli başlı Türkçe meal ve tefsirlerden yararlanır.
4. Kur'an-ı Kerim meallerini usulüne uygun kullanır.
5. Kur'an-ı Kerim'le ilgili temel kavramları ve aralarındaki ilişkileri açıklar.
6. Belli başlı Türkçe meal ve tefsirleri ana özellikleri ile açıklar.
7. İtikat, ibadet, ahlak ve siyerle ilgili dinî kavramları analiz eder.
8. Temel İslam bilimleri ile ilgili belli başlı kaynakları etkili bir şekilde kullanır.
9. Güncel dinî akım ve oluşumları ana özellikleriyle açıklar.
10. İtikadî ve fikhî mezheplerin güncel dinî akım ve oluşumlarla ilişkisini açıklar.
11. Yaşayan dünya dinlerini ana hatlarıyla analiz eder.
12. İbadetlerin dayandığı fikhî delilleri açıklar.
13. İbadetlerle ilgili farklı mezhep görüşlerini yorumlar.
14. İnanç-ibadet -ahlak ilişkisini kurar.
15. İlk dönem İslam tarihindeki olayları sebep-sonuçlarıyla açıklar.
16. Görevinin gerektirdiği düzeyde Arapça ve Osmanlıca'yı kullanır.
17. Hz. Peygamberin söz, tutum ve davranışlarından ilkeler çıkarır.

b. Özel Yeterlikleri

1. Öğrencinin bireysel ilgi, ihtiyaç ve yetenekleri ile öğrenme özelliklerini analiz eder.
2. İletişim ve rehberlik ilke, yöntem ve tekniklerini hedef kitlenin ihtiyacına uygun kullanır
3. Kur'an-ı Kerim'in yüzüne ve ezbere öğretiminin ilke ve yöntemlerini analiz eder.
4. Öğretimin amaçlarına uygun öğretim materyalleri geliştirir.
5. Öğretim ortamını, öğretimin amaçları doğrultusunda analiz eder.
6. Kursu ve eğitim faaliyetlerini geliştirici projeler üretir
7. Gerekliğinde eğitim-öğretim faaliyetlerinin planlanıp uygulanmasında ilgili kişi, birim, kurum ve kuruluşların desteğini alır.
8. Hedef kitlenin (çocuk, ergen, yetişkin) sosyo-ekonomik, kültürel ve dinî özelliklerini analiz eder.
9. Yönetici durumunda olan öğretmenler, kurs hizmetlerinin planlanması, yürütülmesi ve değerlendirmesinde çağdaş yönetim ilkelerini yorumlar.

C. Kur'an kursu baş öğreticisi yeterlikleri

a. Temel Yeterlikleri

1. Kur'an kıraatını Aşere-takrib-tayyibe düzeyinde uygular.
2. Dinî musiki bilgi ve becerisine sahiptir.
3. Tefsir, hadis ve fıkıh kaynaklarından yararlanmayla ilgili temel ilkeleri ve yöntemleri etkili bir şekilde kullanır.
4. İtikadî ve fikhî mezheplerin temel özelliklerini açıklar.
5. Güncel dinî akım ve oluşumları değerlendirir.
6. İlk dönem İslam tarihindeki olayları sebep-sonuçlarıyla analiz eder.
7. Kur'an-ı Kerim'in temel özelliklerini ve ana konularını analiz eder.
8. İbadetlerin dayandığı fikhî delilleri analiz eder.
9. Din-ahlak ilişkisini analiz eder.

b. Özel Yeterlikleri

1. Gerçekleştirdiği din eğitiminin etkililiğini belirlemeye yönelik ölçme değerlendirme teknik ve araçları geliştirir.
2. Kursu ve eğitim faaliyetlerini geliştirici projeler yürütür.
3. Yönetici durumunda olan öğretmenler kurs hizmetlerinin planlanması, yürütülmesi ve değerlendirmesinde çağdaş yönetim ilkelerine göre hareket eder.
4. Kur'an kursundaki din eğitiminin etkililiğini belirlemeye yönelik yeni ölçme değerlendirme teknik ve araçları geliştirir.
5. Öğretimi planlama ve düzenlemede meslektaşlarına rehberlik eder.
6. Din öğretiminde kullanılacak araç-gereç ve materyallerin geliştirilmesi hususunda meslektaşlarına rehberlik eder" (Diyanet İşleri Başkanlığı Personel Yeterlilikleri, Ankara 2014, s. 20-23).

Kur'an kurslarında öğretici olarak istihdam edilenler arasında vekil ve geçici öğretmenlerde bulunmaktadır.

"Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an Eğitim ve Öğretimine Yönelik Kurslar İle Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönergesi" nin 10.maddesinde; kurslarda öğretici ihtiyacının kadrolu veya sözleşmeli öğretmenlerle karşılanması esas olduğu ancak bu ihtiyacın kadrolu veya sözleşmeli öğretmenlerle karşılanamadığı takdirde, vekil veya geçici öğretici görevlendirilebileceği zikredilmektedir.

Kur'an kursu öğreticiliğinde vekil olarak görevlendirilecek olanlar; "657 sayılı Devlet Memurları Kanunu" nun 86'ncı maddesinde ve "Diyanet İşleri Başkanlığı Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliği" nin 11.maddesinin 2.bendinde yer alan "Atanacağı kadro için asılda aranan şartları haiz adaylar arasından il müftülüğünce yapılacak sınavda başarılı olanların açıktan vekil olarak atanması yapılabilir. Şartları haiz olmak kaydıyla açıktan vekil olarak atanır" ibaresi bulunmaktadır.

Geçici öğretici görevlendirmelerinde de öncelikle asılda bulunması gereken şartlar aranmaktadır.

“2017–2018 Eğitim-Öğretim Yılı Kur'an Kursları Uygulama Esasları” nda Geçici öğretici görevlendirmelerinin İnsan Kaynakları Genel Müdürlüğü'nce belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde İKYS (İnsan Kaynakları Yönetim Sistemi) programı üzerinden yapılacağı belirtilmektedir.

Bu itibarla; Geçici öğretici görevlendirmeleri İnsan Kaynakları Genel Müdürlüğü'nün belirlediği esaslarla yapılmaktadır.³⁴ İl Müftülükleri ihtiyaç olması halinde eğitim-öğretim dönemi başında şartları taşıyanlar arasından sınav marifetiyle geçici öğreticileri seçerek ilgili kurslarda görevlendirmektedir. ³⁵ Kur'an kursu öğreticiliğinde açıktan vekil veya geçici olarak görevlendirilenler, (üzerinde resmi görevi bulunanlar hariç) “5510 sayılı Sosyal Güvenlik Kanunu” hükümlerine göre çalışmaktadırlar.

Tablo 28 2013–2018 Yılları Arası Temel ve Ek Öğretim Programlarında Görev Alan Öğretici Sayıları (Türkiye Geneli)

YIL	KADROLU ÖĞRETİCİ SAYILARI			GEÇİCİ ÖĞRETİCİ SAYILARI			Genel
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Toplam
2013–2014	2.130	16.517	18.647	622	16.504	17.126	35.773
2014–2015	2.131	15.718	17.849	1.018	18.393	19.411	37.260
2015–2016	2.223	14.855	17.078	1.329	16.833	18.162	35.240
2016–2017	2.369	13.250	15.619	1.181	14.253	15.434	31.053
2017–2018	2.020	11.993	14.013	1.245	15.944	17.189	31.202

Tablo 28 'e göre, 2013–2014 eğitim-öğretim yılını temel aldığımızda kurslarda görev yapan kadın öğretmenler % 88.58, erkek öğretmenler ise % 11.42' ye tekâmül etmektedir. Bu rakam diğer yıllarda da aynı orandadır.

2013–2014 eğitim-öğretim yılında 17.126 olan toplam geçici öğretici sayısı 2014–2015 ve 2015–2016 eğitim-öğretim yıllarında artış göstermektedir. 15 Temmuz 2016 yılında yaşanan menfur darbe girişimi sonrası kamudan ihraç edilen

³⁴ Bkz. Ek 22 DİB. İKGM. 23.07.2018 tarihli ve E.97282 sayılı yazısı Ek 1,2,3 teki yazılarda alım şartları belirtilmektedir.

³⁵ Bkz. Ek 23 Ankara Müftülüğü'nün geçici öğretici sınav ilanı. Ayrıca bkz.

<https://ankara.diyenet.gov.tr/Sayfalar/contentdetail.aspx?MenuCategory=Kurumsal&contentid=470>

Erişim tarihi: 25.07.2018

Kur'an kursu öğretmenlerinin de bulunması sebebiyle 2016–2017 ve 2017–2018 yılında kadrolu öğretici sayılarında düşüş gerçekleşmiştir.

Tablo 29 2013–2018 Yılları Arası Temel ve Ek Öğretim Programlarında Görev Alan Öğretici Sayıları (Ankara Geneli)

YIL	KADROLU ÖĞRETİCİ SAYILARI			GEÇİCİ ÖĞRETİCİ SAYILARI			Genel
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Toplam
2013–2014	59	1.350	1.409	2	568	570	1.979
2014–2015	41	1.427	1.468	6	436	442	1.910
2015–2016	56	1.437	1.493	5	483	488	1.981
2016–2017	70	1.321	1.391	3	417	420	1.811
2017–2018	56	1.245	1.301	2	453	455	1.756

Tablo 29'a göre kıyasladığımız Ankara'da bulunan kurslarda görev yapan kadın öğretmenler % 95,81, erkek öğretmenler ise % 4,19'luk bir kısmı oluşturmaktadır. Geçici öğretici sayılarını da incelediğimizde geçici öğretmenlerin kadrolu öğretmenlere göre daha fazla olduğu görülmektedir.

2.3.3.2. Öğrencilerin Özellikleri

Kur'an kursuna kayıt olacak öğrencilerde Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olma şartı aranmaktadır. Kursa müracaatlar form dilekçe ile kabul edilir. Yabancı uyruklu olanlar ise, Dışişleri Bakanlığının görüşü alındıktan sonra, Başkanlığın izni ile kursa kaydedilebilirler. Ancak Türkiye'de oturma veya eğitim izni alanlar doğrudan kayıt yaptırabilirler (Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an Eğitim ve Öğretimine Yönelik Kurslar İle Öğrenci Yurt Ve Pansiyonları Yönetmeliği, 2012).

Tablo 30 incelendiğinde kursa kayıt olanların büyük çoğunluğunun kadınlardan oluştuğu görülecektir.

Tablo 30 2013–2018 Yılları Arası Temel ve Ek Öğretim Programlarına Kayıt Olan Öğrenci Sayıları (Türkiye Geneli)

YIL	Erkek	Kadın	Toplam
2013–2014	60.145	1.061.299	1.121.444
2014–2015	74.669	1.058.905	1.133.574
2015–2016	85.948	949.590	1.035.538
2016–2017	86.101	803.600	889.701
2017–2018	71.639	726.369	798.008

2013–2014 yılından itibaren 1.121.44 olan toplam öğrenci sayısı 2016–2017 yılında 889.701’e 2017–2018 yılında ise 798.008’e düşmektedir. Öğrenci sayısının düşmesinde öğrencilerin eğitimlerini tamamlamaları ve bundan dolayı kurslara kayıtların azaldığı düşünülmektedir.

Yukarıda da bahsettiğimiz üzere Kur’an kurslarına, erkeklere oranla daha çok kadın öğrenciler devam etmektedirler. Bu da Başkanlıkça açılan kursların çoğunlukla kadınlara yönelik açılan kurslar olması gerçeğini yansıtmaktadır.

Tablo 31 2013–2018 Yılları Arası Temel ve Ek Öğretim Programlarına Kayıt Olan Öğrenci Sayıları (Ankara Geneli)

YIL	Erkek	Kadın	Toplam
2013–2014	952	67.870	68.822
2014–2015	957	67.526	68.483
2015–2016	1.410	66.107	67.517
2016–2017	1.537	57.841	59.378
2017–2018	1.136	49.658	50.794

Tablo 30’ da olduğu gibi Ankara genelindeki öğrenci sayılarında da 2016–2017 ve 2017–2018 eğitim-öğretim yıllarında düşüş gerçekleştiği görülmektedir.

2.3.4. Öğretim Ortamları

Diyaret İşleri Başkanlığına bağlı olarak faaliyet gösteren Kur'an kurslarında eğitim-öğretim yapılacak ortamın şartları "Diyaret İşleri Başkanlığı Kur'an Eğitim ve Öğretimine Yönelik Kurslar İle Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönergesi" nin 15,16 ve 17. maddelerine göre belirlenmektedir.

Gerçek veya tüzel kişilerce yeni Kur'an kursu için bina yapımı talep edildiğinde müftülükler, çevrenin ihtiyacını karşılayacak olan projeyi Başkanlıktan temin ederek uygulanmasını sağlamaktadırlar.

Kurs açılması için yeteri miktarda derslik, yönetim odası, teneffüs alanı, tuvalet, lavabo vb. ihtiyaçların bulunması gerekmektedir. Aksi takdirde müftülükler tarafından kurs açılması için işlem yapılmamaktadır.

Binalarda kurs açılabilmesi için en az 5 yıl süre ile binanın kullanım hakkının bina malikince Başkanlığa verilmesi şartı bulunmaktadır. A grubu kurslarda ise bu süre 10 yıldır. Ayrıca dernek, özel vakıf veya şahıslara ait binalarda tahsis belgesinde noter tasdiki aranmaktadır.

Bir yerde kurs açılabilmesi için en az 24 öğrenci alabilecek kapasitede bir binanın hazır hale getirilmesi ve Sağlık müdürlüklerince/sağlık grup başkanlığınca bu mekânların eğitim-öğretim ve sağlık açısından kurs binası olmaya elverişli olduğuna dair bir raporun düzenlenmesi, eğitim-öğretim için gerekli araç ve gereçlerin temini ile bunların malikince veya müftülükçe demirbaş/taşınır kaydının yapılmış olması, kurs açılması istenen bina ile ilgili bilgilerin, bizzat İl Müftüsünün veya Genel Müdürlük yetkililerinin yerinde tetkik ve tespit ederek değerlendirilmelerinden sonra kurs açılmasına izin verilmektedir.

2012 tarihinde hazırlanan "Kur'an Eğitim ve Öğretimine Yönelik Kurslar İle Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönergesi" nin 18.maddesinde Kur'an kurslarında eğitim öğretimin verimliliğini artırmak ve öğretici atamalarında göz önünde bulundurulmak üzere Kur'an kurslarının, A,B,C ve D grubu olarak tasnif edildiği görülmektedir. Grup tespiti yapılırken binanın fiziki yapısı, öğrenci sayısı, kapasitesi, derslik sayısı ve eğitim durumu göz önünde bulundurulmaktadır.

İlgili yönergeye göre;

A Grubu Kur'an Kurslarında aranan şartlar şunlardır;

- a) Öğrenci sayısı 100 ve üzeri olmak,
- b) Yatılı öğrencisi bulunmak,
- c) Öğrenci sayısının %15 ve üzeri hafızlığa çalışan olmak,
- ç) Derslik sayısı en az 5 ve üzeri olup, fiziki yapısı, binası ve sosyal imkânları iyi olmak.

B Grubu Kur'an Kurslarında aranan şartlar şunlardır;

- a) Öğrenci sayısı en az 36 ve üzeri olmak,
- b) Derslik sayısı 2-3 veya 4 olmak,
- c) Sınıflardan en az biri hafızlığa çalışan olmak,
- ç) Fiziki yapısı imkânlar bakımından A grubu kriterlerine yakın olmak,

C Grubu Kur'an Kurslarında aranan şartlar şunlardır;

- a) Tek dersliği bulunan olmak,
- b) Gündüzlü eğitim yapmak.

D Grubu Kur'an Kurslarında aranan şartlar şunlardır;

18.maddenin 2,3 ve 4 üncü fıkralarında sayılan şartları taşımayan yani A,B ve C grubu kurslardaki aranan şartları bulunmayan durumlarda ihtiyaç ve talepler gereği geçici açılan kurslar.

19.maddede;

(1) Çeşitli nedenlerle Kur'an kurslarına gelemeyen veya din eğitimi hizmetlerinden yararlanamayan vatandaşlar için uygun görülen kamu, kurum ve kuruluş gibi yerlerde, müftülüğün teklifi mülki amirin onayı ile Kur'an kursu hizmetleri verilebilmektedir.

19. maddenin 1 inci fıkrasında belirtilen kurs hizmetlerinin verilebilmesi için;

- a) En az 20 m2'lik derslik,
- b) Yeterli wc ve lavabo,

c) Programın özelliğine göre ve kursiyer sayısına yeterli olacak sıra, araç-gereç ve diğer malzemeler,

bulunması gerekir.

(2) Nüfus yoğunluğu az, ancak eğitim talebinin olduğu yerleşim yerlerinde yukarıda belirtilen şartların bulunmaması halinde de camilerde veya uygun görülen yerlerde kurs düzenlenebilmektedir (Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an Eğitim ve Öğretimine Yönelik Kurslar İle Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönergesi, 2012)

Bu bilgilerden anlaşılacağı üzere en iyi seviyedeki kurs ortamı fiziki yapısı ve sosyal imkânları açısından iyi görünen, derslik sayısı en az 5 ve üzerindeki A grubu kurslardır.

Ülkemizde hizmet veren Kur'an kurslarının genellikle cami müstamilatlarında olduğu görülmektedir. Çoğunluğu camilerin alt katlarında, cami içerisinde ayrılmış bir bölümde ya da bitişiğinde hizmet vermektedir.

Yatılı Kur'an kursları hariç birçok kurs bu durumdadır. Müstakil kurs binalarının sayısı yetersizdir.

Tablo 32'de Temel ve Ek öğretimlerin açıldığı kursların yıllara göre sayısal bilgilerine yer verilmiştir.³⁶

Tablo 32 2013–2018 Yılları Arası Temel ve Ek Öğretim Kurs Sayıları (Türkiye Geneli)

YIL	A Grubu	B Grubu	C Grubu	D Grubu	Toplam
2013–2014	129	848	13.189	10.393	24.559
2014–2015	124	838	13.592	12.575	27.129
2015–2016	124	824	13.197	12.339	26.484
2016–2017	138	872	12.453	10.705	24.168
2017–2018	130	785	12.301	11.578	24.794

³⁶ Bkz. Ek 18/1- 2013–2017 yılları arası Türkiye Geneli Temel ve Ek Öğretim İstatistikleri.

Tablo 32'ye baktığımızda 2013 yılından itibaren kursların sistemli bir şekilde açıldığı 2014 yıllarında D grubu kurslarda fark edilir bir artışın yaşandığı görülmektedir.

Örneğin, 2013–2014 yılında açılan 10.393 kurs varken 2014–2015 yılında bu sayıya 2.182 kurs eklenerek 12.575'e çıkmıştır. Kurslarda uygulama açısından esnek bir yol izlenmesi bu artışın nedenleri arasında yer alabilir.

Tablo 33 2013–2018 Yılları Arası Temel ve Ek Öğretim Kurs Sayıları (Ankara Geneli)

YIL	A Grubu	B Grubu	C Grubu	D Grubu	Toplam
2013–2014	3	27	679	225	934
2014–2015	3	25	713	240	981
2015–2016	4	27	721	314	1.066
2016–2017	2	31	703	337	1.073
2017–2018	2	36	700	341	1.079

Tablo 33'e göre 2013 yılından itibaren Türkiye genelinde olduğu gibi Ankara genelinde de düzenli bir şekilde artış görülmektedir. 2013–2014 eğitim-öğretim yılında C grubu kurs sayısının 679, 2014–2015 eğitim-öğretim yılında 713, 2015–2016 eğitim-öğretim yılında 721'e kadar çıktığı, 2017 yılında ise 703'e düştüğü görülmektedir.

Başkanlığın web sitesinde son yayınlanan güncel resmi verilere göre;

“ A GRUBU 191 kurs / 2.219 derslik, B GRUBU 1.303 kurs / 6.153 derslik, C GRUBU 14.411 kurs / 26.101 derslik, D GRUBU 14.474 derslikte, Gündüzlü Kur'an Kursları erkek: 455 kurs /889 derslik, Kadın: 13.947 kurs / 25.196 derslik, Kur'an kurslarında yaygın din eğitimi hizmeti verilmektedir.” (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2018).

III. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

Araştırmamızın bu bölümünde “Odak Grup Görüşmesi” yapmış olduğumuz Kur’an kurslarında öğrenim gören öğrenciler, kadrolu Kur’an kursu öğretmenleri ve geçici öğretmenlerden almış olduğumuz cevaplar doğrultusunda değerlendirmeler yapılacaktır.

Her bir ilçedeki öğrenciler ilçenin baş harfi ile “ Ö ” harfi, kadrolu Kur’an kursu öğretmenleri “KÖ” harfleri ve geçici öğretmenlere ise “ GÖ” harfleri eklenerek kodlama yapılmıştır.

Görüşme yapılan öğretici ve öğrencilerin tamamı kadınlardan oluşmaktadır.

3.1. Kursların Açılma Şartları ve Öğrencilerin Kurslara Katılma

Amaçları

Daha iyi gözlem yapabilmek için öğrencilerin yaş ve ekonomik durumlarını da göz önünde bulundurarak öğrencilere sorduğumuz yaş durumları tablo 34 ve ekonomik durumları tablo 35’de gösterilmiştir.

Tablo 34 Öğrencilerin Yaşlara Göre Sayısal Dağılımı

Öğrencilerin Yaş Aralıkları	Çankaya		Yenimahalle		Etimesgut		Mamak		Genel Toplam	
	Cevap Sayısı	Yüzde	Cevap Sayısı	Yüzde	Cevap Sayısı	Yüzde	Cevap Sayısı	Yüzde	Cevap Sayısı	Yüzde
20-30		0%		0%	1	0%	1	8%	2	2%
31-40	1	8%	5	42%	2	17%	1	8%	9	19%
41-50	3	25%	4	33%	4	42%	2	17%	13	29%
51-60	5	42%	2	17%	2	17%	7	58%	16	33%
60 VE ÜZERİ	3	25%	1	8%	3	25%	1	8%	8	17%

Araştırmaya katılan öğrencilerin; % 2'sini 20–30, % 19'unu 31–40, % 29'unu 41–50, % 33'ünü 51–60 ve % 17'sini 60 ve üzeri yaş grupları oluşturmaktadır.

Öğrencilerin % 62'si 41–60 yaş arası orta yıllar ya da orta yetişkinlik: 40'lar, 50'ler ve 60'ların başları dediğimiz gruptan oluşmaktadır.

İhtiyaç Odaklı Kur'an Kurslarının pilot uygulamasının başlatıldığı 2010–2011 eğitim öğretim yılında Hatice Semiz tarafından yazılan yüksek lisans tezinde pilot iller arasında bulunan Rize'de 65 Kur'an kursunda 948 yetişkin kadınla yapmış olduğu anket çalışmasındaki bulgular arasında şu bilgiler yer almaktadır:

“Ankete katılan öğrencilerin % 53'ü 36–55 yaş grubunda yani **orta yetişkinlik döneminde**, %36'sı 20–35 yaş grubunda yani ilk yetişkinlik döneminde, yaklaşık %11'i de 56 yaş ve üzeri yaş grubunda yani ileri yetişkinlik döneminde.” (Semiz, 2011, s. 80)

Ayrıca Akşener tarafından 2012 yılında yapılan “Diyanet İşleri Başkanlığına Bağlı Kur'an Kurslarında yeni Düzenlemeler ve Din Eğitimi (Adana Örneği)” konu başlıklı Yüksek lisans tezinde:

“Öğrencilerin 164'ü (% 29,0) 14–20 yaşları arasında, 112'si (% 19,8) 21–35 yaşları arasında, 233'ü (% 41,2) 36–55 yaşları arasında ve 57'si (% 10,1) 56 ve üzeri yaşta öğrencilerden oluşmaktadır. Kurslarda öğrencilerin **36–55 yaş arasında (% 41,2)** olan ve yetişkinlerden meydana gelen bir bölümünün yüzde oranının daha fazla olduğunu görmekteyiz” (Akşener, 2012, s. 44)

şeklinde tespitleri bulunmaktadır.

Bu bilgilere bakıldığında günümüzde de öğrenci profilinin değişmediği ve orta yaş grubunda devam ettiği görülmektedir.

Tablo 35 Öğrencilerin Ekonomik Durumlarına Göre Sayısal Dağılımı

	Çankaya		Yenimahalle		Etimesgut		Mamak		Genel Toplam	
	Cevap Sayısı	Yüzde	Cevap Sayısı	Yüzde	Cevap Sayısı	Yüzde	Cevap Sayısı	Yüzde	Cevap Sayısı	Yüzde
Zayıf		0%		0%	5	42%		0%	5	10%
Orta	6	50%	5	42%	7	58%	10	83%	28	58%
İyi	2	17%	6	50%		0%	2	17%	10	21%
Çok İyi	4	33%	1	8%		0%		0%	5	10%

Nuriman Karayiğit; ülkemizde yapılan ekonomik durumla dindarlık ilişkisinin bulunduğu çalışmalardaki sonuçların “*genelde orta gelir düzeyine sahip bireylerin daha dindar olduğunu göstermektedir*” şeklinde çıktığını söylemektedir. (Karayiğit, 2017)

Karayiğit sözlerini şu şekilde devam ettirmektedir:

“Onları alt ve üst gelir düzeyine sahip olanlar izlemektedir. Buna bağlı olarak ülkemizde yapılan çalışmalarda, gelir düzeyinin çok düşük veya çok yüksek olması, dindarlığı olumsuz etkilemektedir; gelir düzeyinin artmasına paralel olarak dine olan ilgi azalmaktadır şeklinde sonuçlar üretilmiştir.” (Karayiğit, 2017)

Bizim araştırmamıza katılan öğrencilerinde %58'nin ekonomik durumlarının orta seviyede, durumu çok iyi ve zayıf olanların ise % 10' oranında seyrettiği tablo 35'te görülmektedir.

İhtiyaç Odaklı Kur'an Kurslarının getirmiş olduğu kolaylıklardan birisi de öğrencilerin kendi istedikleri zaman diliminde kurslara kayıt yaptırabilmeleridir. Bu amaçla öğrencilere sormuş olduğumuz “**Kur'an Kursuna kayıt olurken size uygun olan, istemiş olduğunuz zaman dilimi için mi kayıt yaptırınız? Yoksa genel katılma uymak zorunda mı kaldınız?**” sorumuzda öğrencilerin vermiş oldukları cevapların sayısal dağılımı tablo 36'da gösterilmiştir.

Tablo 36 Öğrencilerin Kendi İstemiş Oldukları Zaman Diliminde Kursa Katılıp/Katılmadıkları

	Çankaya		Yenimahalle		Etimesgut		Mamak		Genel Toplam	
	Cevap Sayısı	Yüzde	Cevap Sayısı	Yüzde	Cevap Sayısı	Yüzde	Cevap Sayısı	Yüzde	Cevap Sayısı	Yüzde
Kendi istediğim zaman dilimine göre kayıt yaptırırım	3	25%	10	83%	9	75%	12	100%	34	71%
Genel katılıma uymak zorunda kaldım	9	75%	2	17%	3	25%		0%	14	29%

Öğrencilerin % 71'i kendi istemiş oldukları zaman dilimi içerisinde kayıt yaptırdıklarını % 29'u ise genel katılıma uymak zorunda kaldıklarını söylemişlerdir.

“Kendi istediğim zaman dilimine göre kayıt yaptırırım” diyen öğrenciler Çankaya’da % 25, Yenimahalle’de % 83, Etimesgut’ta % 75 ve Mamak’ta % 100 ‘dür.

Çankaya harici diğer ilçelerde kursa katılan öğrencilerin çoğunluğunun ev hanımı olması, dolayısıyla sabah veya öğleden sonra açılan kursların kendi istedikleri zaman dilimine uyduğu ve bu sebeple de öğrenciler açısından herhangi bir problem oluşmadığı kanaatine varılmıştır.

Tablo 37’de 2017–2018 eğitim-öğretim yılında Çankaya, Yenimahalle, Etimesgut ve Mamak ilçelerinde zaman dilimlerine göre açılan kurs sayıları verilmiştir.³⁷

³⁷ Burada zikredilen sayılar fiziki (bina) olarak değil kurslar içerisinde açılan öğretim programlarına ait sayıları yansıtmaktadır.

Tablo 37 Zaman Dilimine Göre Açılan Kurs Sayıları (Temel Öğretim Programı)

Temel Öğretim	Çankaya	Yenimahalle	Etimesgut	Mamak	Toplam	Yüzde
12.00'den önce	122	118	67	118	425	47%
12.00–18.00 arası	66	90	36	62	254	28%
18.00'den sonra	0	2	0	0	2	0%
Hafta sonunda devam eden	65	67	37	58	227	25%
Sadece hafta sonu açılan	0	0	0	0	0	0%
Toplam	253	277	140	238	908	100%

Tablo 37'ye bakıldığında Temel öğretim programlarının çoğunlukla 12.00'den önce açıldığı ve Tablo 21 ders saatleri uygulama örnekleri arasında yer alan 4. Alternatifin % 25 oranında uygulandığı söylenebilir. Sadece hafta sonu açılacak temel öğretim program saati uygulaması bulunmamaktadır.

Aşağıda vermiş olduğumuz tabloda zaman dilimine göre açılan ek öğretim programlarının sayıları bulunmaktadır.

Tablo 38 Zaman Dilimine Göre Açılan Kurs Sayıları (Ek Öğretim Programı)

Ek Öğretim	Çankaya	Yenimahalle	Etimesgut	Mamak	Toplam	Yüzde
12.00' den önce	70	86	49	87	292	42,07%
12.00–18.00 arası	77	108	56	96	337	48,56%
18.00'den sonra	16	12	0	3	31	4,47%
Hafta sonunda devam eden	19	9	9	4	41	5,91%
Sadece hafta sonu açılan	18	5	1	0	24	3,46%
Toplam	200	220	115	190	694	

Tablo 38' de 12'den önce % 42, 12.00–18.00 saatleri arası % 49, hafta sonunda devam eden %6 ve tablo 27 ders saatleri uygulama örnekleri arasında

bulunan alternatif uygulama iki (sadece hafta sonu açılan)'nin % 3 oranında uygulandığı görülmektedir.

Etimesgut ilçesindeki 3 kişinin üniversite öğrencisi olması nedeniyle hafta sonu kurslara katılmak istedikleri ancak hafta sonunda açılan bir program olmadığı için hafta içi devam etmek zorunda kaldıkları görülmüştür. Tablo 38' de görüldüğü üzere Etimesgut'ta hafta içi başlayıp hafta sonu devam eden dokuz, sadece hafta sonu açılan bir kurs vardır. 18.00'den sonra açılan kurs bulunmamaktadır.

Genel katılıma uymak zorunda kaldım diyen öğrenciler Çankaya'da % 75, Yenimahalle'de % 17, Etimesgut'ta % 25 ve Mamak ilçesinde % 0' dır.

Çankaya'da karşımıza çıkan %75 oranında genel katılıma uymak zorunda kaldım ifadeleri bulunmaktadır.

Kanaatimizce Tablo 37 ve 38 incelendiğinde bu oranlarda oluşan farklılıkların sebepleri şunlar olabilir;

- 1) Mevcut 253 temel öğretim programı³⁸ arasında 18.00'den sonra açılan herhangi bir kurs bulunmaması,
- 2) Çalışma yapmış olduğumuz Kur'an kursunun genellikle kamu kurumları ve iş merkezlerinin bulunduğu bir bölgede yer alması,
- 3) Tablo 38'e göre açılan 200 Ek öğretim programından sadece 16'sının saat 18.00'den sonra açılan kurslar olduğu ve genel toplama oranla bu sayının³⁹ oldukça düşük olması,
- 4) Öğrencilerin büyük bir oranının genel katılıma uyup belli saatlerde işyerlerinden izin almak suretiyle kursa gelip sadece Kur'an- ı okuyup gitmeleri,
- 5) Öğrencilerden edindiğimiz önemli bilgiler neticesinde bazı öğrencilerin kurs açılabilmesi için sınıf yeter sayısının 12' ye ulaşıldığında, 18.00/23.00 saatleri arasında da kurs açılabileceğini

---

³⁸ 253 Temel öğretim programı, 253 kurs anlamına gelmemektedir. Çankaya'da bulunan kurslarda öğrenciler tarafından açılan toplam temel öğretim programı açma sayısıdır.

³⁹ Bkz. Ek 18/ Ek: 5 2017-2018 eğitim-öğretim yılı zaman dilimine göre kurs sayıları

bilmedikleri bu yüzden sabah-öğle tercihinde bulunarak genel katılıma uydukları,

gibi sebepler bulunmaktadır. Ancak bunlar arasında bizim görmediğimiz başka sebeplerde olabilir.

Araştırmamızın evreni olan Ankara ili, Çankaya, Yenimahalle, Etimesgut ve Mamak ilçelerindeki müftülüklerin ve İl müftülüğünün web sitesini incelediğimizde; “Kur’an Kursu Hizmetleri”⁴⁰ hakkında bilgi alınacak kısmın sitenin en altında yer aldığı ve fark edilirliliğinin olmadığı görülmektedir.

05.05.2016⁴¹ tarihinde il müftülüğü web sitesine yüklenen il geneli açılan Kur’an kurslarının isim listesi bulunmaktadır.⁴² D.İ.B’ den güncel olarak edindiğimiz bilgilerle⁴³ sitede bulunan kurs sayılarının eşleşmediği dolayısıyla bilgilerin güncel olmadığı anlaşılmaktadır.

Ayrıca programların (Temel ve ek öğretim) içeriği hakkında açıklayıcı bir bilginin bulunmadığı, ilçe müftülüklerinin⁴⁴ web sitelerinde ise aynı alanda bulunan linke tıkladığında il müftülüğü web sitesine yönlendirildiği ancak burada da sayfanın boş olduğu görülmektedir.

Aynı sorunun bir benzerini **“Öğrencilerin istediği herhangi bir zaman diliminde ihtiyaca binaen kurs açıyor musunuz?”** şeklinde kadrolu ve geçici öğretmenlere sorduğumuzda almış olduğumuz cevapların dağılımı tablo 39 ve Tablo 40’ta yer almaktadır.

---

⁴⁰ Bkz.

<https://ankara.diyamet.gov.tr/Sayfalar/contentdetail.aspx?MenuCategory=Kurumsal&contentid=235>

⁴¹ Bkz. Ek 25 DİB. SGB.19.07.2018 tarihli ve 84388362-719-E.95617 sayılı yazısı ile tarih hakkında bilgi alınmıştır.

⁴² Bkz. Ek 26 Ankara ili mesai saatleri dışında eğitim veren Kur’an kurslarının bilgileri

⁴³ Bkz. Tablo 38 Zaman Dilimine Göre Açılan Kurs Sayıları (Ek Öğretim Programı)

⁴⁴ Bkz. <https://ankara.diyamet.gov.tr/cankaya/> , <https://ankara.diyamet.gov.tr/yenimahalle/> <https://ankara.diyamet.gov.tr/etimesgut/> , <https://ankara.diyamet.gov.tr/mamak/>

Tablo 39 Kadrolu Öğreticilerin, Öğrencilerin İstekleri Doğrultusunda Kurs Açıp Açmadıkları

	Çankaya		Yenimahalle		Etimesgut		Mamak		Toplam	Yüzdesi
Evet	7	58%	8	67%	7	58%	10	83%	32	67%
Hayır	5	42%	4	33%	5	42%	2	17%	16	33%
Toplam	12		12		12		12		48	100%

Kur'an kursu öğretmenlerinin % 67'si öğrencilerin istediği zaman diliminde kurs açtıklarını söylemektedir. Kurslara talepler genellikle 12.00'den önce ve 12.00–18.00 saatleri arası olmaktadır. Geç saatlerde veya hafta sonu açılan kurslarda devamsızlık nedeniyle başarının düştüğü öğretmenler tarafından dile getirilmiştir.

Tablo 36'ya göre, öğrencilere yönelttiğimiz “ Kur'an Kursuna kayıt olurken size uygun olan, istemiş olduğunuz zaman dilimi için mi kayıt yaptırdınız? Yoksa genel katılıma uymak zorunda mı kaldınız?” sorusunda tespit edilen *Kendi istediğim zaman dilimine göre kayıt yaptırdım* 71 %, *Genel katılıma uymak zorunda kaldım* diyenler 29 % ve tablo 39'daki kadrolu öğretmenlerden elde etmiş olduğumuz veriler birbirine yakın oranda çıkmıştır. Kanaatimizce “İhtiyaçlı Odaklı Kur'an Kurslarının” amaçları arasında yer alan her kesimin kendi istediği zamana dilimine göre kursa kayıt yaptırabilmesi hedefi büyük oranda gerçekleşmiş durumdadır. Ancak programın hedefine tam manasıyla ulaşabilmesi için öğretmenlerde % 33'lük ve öğrencilerde % 29'lük oranda çıkan olumsuzluklar da göz ardı edilmemelidir.

Ayrıca 4 dönemden oluşan temel öğretim programıyla ilgili bir takım sorunların olduğu öğretmenler tarafından ifade edilmiştir.

ÇKÖ–2 “Kayıtların her dönemde yenilenmesi önceki öğrencilerle sonradan gelen öğrenciler arasında uyum problemline, derslerin ve konuların takibinde uyumsuzluğa sebep olmaktadır.” demektedir.

31 Mart - 01 Nisan 2012 tarihleri arası Ankara'da düzenlenen Yaygın Din Eğitimi Sempozyumu'nda Dr. Fatma AKDOKUR tarafından sunulan tebliğde, Hizmet Çeşitliliği Projesi: Pilot Uygulama Çerçevesinde yapılan araştırma da İstanbul ilinde farklı ilçe ve kurslarda görev yapan 40 öğreticiyle yapmış olduğu

anketin sonuçları zikredilmektedir. Bu sonuçlara göre yeni programda karşılaşılan olumsuzluklar başlığının f maddesinde “*Ara kayıt döneminde gelenlerin kaynaştırılmasında güçlük çekilmesi*” yönünde bir tespit bulunmaktadır (Akdokur, 2013, s. 102) .

ÇKÖ-2’nin ifadelerinden hareketle aynı problemin günümüzde de halen devam ettiği görülmektedir.

YKÖ-2: “Öğrenci çok ama dönem kısaltılması ve kayıt problemi yüzünden kimseye git diyemediğimiz için kayıtsız okutmak zorunda kalıyoruz. Kayıtlı olmadığı içinde gelmeme konusunda bir rahatlık oluyor.”

ÇKÖ-10: “Öğrencilerin sadece iki yıl gelebilmesini hem eğitim açısından hem de psikolojik açıdan yanlış olarak görüyorum. Dertli, yaşlı, sıkıntılı, yalnız kadınlar için terapi merkezi olarak görülen kurslarımız herkese her daim istedikleri kadar açık olmalıdır. Ayrıca eğitim seviyesine göre yetişkin bir kadının iki yılda her şeyi öğrenmesi mümkün olmuyor. Öğrenciler içerisinde okuma yazması olan ve olmayanlarla mezuniyet durumu farklı birçok hanım var.”

ÇKÖ-10’un bahsettiği konu temel öğretim programına öğrencilerin belli bir dönem hayıt haklarının olmasıdır. 2017–2018 Eğitim-Öğretim Yılı Kur'an Kursları Uygulama Esaslarında kayıt yaptırabilme süresinin 12 döneme uzatıldığı görülmektedir.⁴⁵

EKÖ-3“Öğrencilerin yaş ve eğitim durumuna göre gruplara ayrılması” gerektiğini söylemektedir.

Bölgelere ve kursların mevcut yapısına bakıldığında bu durumun B grubu (çift sınıflı bulunan) kurslarda olabileceği ancak tek sınıflı olan C grubu kurslarda ayırım yapılamayacağı düşünülmektedir.

MKÖ-1:“Kurslarda bağlayıcılığın olması.”

ÇKÖ-3: “Kur atlama yazılı veya sözlü sınava tabi tutulması lazım.”

---

⁴⁵ Bkz. 2017–2018 Eğitim-Öğretim Yılı Kur'an Kursları Uygulama Esasları 9. maddesinde “*Bir öğrenci temel öğretim programını en fazla 12 dönem, aynı ek öğretim programını ise en fazla 4 defa alabilecektir. Hatim Kuru, Yoğunlaştırılmış Dini Bilgiler Ek Öğretim Programları ve engelli öğrencilerin eğitim-öğretiminde sınırlandırma bulunmamaktadır.*” ifadesi yer almaktadır.

EKÖ-5: “Her yıl öğrenciler arasında yapılan Kur’an Kerim yarışmalarında komisyon öğrenciyle iççice olmayan kişilerden oluşuyor. Dolayısıyla hafızlık öğrencisinden beklenen okuma düzeyi yetişkin kadınlardan da bekleniyor ve kadınların şevki kırılabilir. Bu konularda daha titiz davranılmasını istiyorum.”

ÇKÖ-9: “Dersler çeşitlenmeli, branşlaşmaya gidilmeli, kurs değil okul bilinci oluşturulmalıdır.”

Öğrencilerin Kurslara gelme sebeplerini tespit edebilmek için yönelmiş olduğumuz “*Kur’an kursuna gelmeye nasıl karar verdiniz? Sizi Kur’an öğrenmeye sevk eden en önemli sebep nedir?*” sorumuza öğrencilerin vermiş oldukları cevaplar şöyledir:

ÇÖ-2: “Çocukken içimde Kur’an okuma aşkı vardı. Bir türlü fırsat bulamamıştım. Ondan dolayı kursa geldim.”

ÇÖ-3: “Daha önceleri çok kitap okudum, ama hayatımda hiçbir zaman tat alamadım. Kendimde hep manevi bir boşluk hissediyordum. Allah bana acaba ne diyor diye hep merak ediyordum. Sonra bir arkadaşım bana Kur’an Kurslarında eğitim verildiğini söyledi. Onun da teşviki ile Kur’an- Kerimi öğrenmeye karar verdim.”

ÇÖ-5: “Bizim çocukluğumuzda bu kadar imkân yoktu, öğrenemedim. Daha sonra toplantılara, mevlit programlarına katılmaya başlayınca Türkçesinden takip ettim. Sonra kendi kendime neden Arapçasını öğrenmiyorum dedim ve kursa gelmeye karar verdim.”

ÇÖ-10: “Ailem dini değerlere çok uzaktı. Küçükken öğrenmem için beni yönlendirmedi. Kur’an öğrenmek için Camiye giden arkadaşlarıma özeniyordum. İçimde hep bir ukde kalmıştı. Bundan dolayı Kur’an Kursuna geldim.”

ÇÖ-12: “Küçükken yaz Kur’an kursuna gitmişim orada bulunan ortamı sevmemiş ve ağlayarak bıraktım. Yarım kalan Kur’an öğrenme sevdam içimde hep bir ıstıraptı ve üniversiteyi bitirdikten sonra boş vaktim oldu böylece yarım kalan arzumu tamamlamak üzere buraya geldim.”

YÖ3 : “İçimde geç kalmanın üzüntüsü vardı. Çocuklarım benden önce öğrendi mahcupluk duygusu vardı. Bende Kur’an-ı öğrenmek için kursa geldim.”

YÖ-9 : “Kur’an-ı Kerimi manası ile birlikte okumak ayrıca hızlı bir şekilde okumak istiyordum bu sebeple geldim.”

ÇKÖ-1, ÇGÖ-1, EGÖ-1, MGÖ-1, MKÖ-1, öğrencilerin Kur’an-ı Kerimi okumayı öğrenmek için kursa geldiklerini söylemişlerdir.

YGÖ-8: “İlk amaç Kur’an-ı Kerim öğrenmek oluyor. Kursa başladıktan sonra daha fazla dini bilgi öğrenme noktasında hedefleri değişebiliyor.”

EÖ-1 : “İlkokula gittiğim yıllarda yaz tatillerinde Yaz Kur’an Kurslarına gidiyordum tam öğrenecekken tatil bitiyordu ve öğrenmem yarım kalıyordu. İçimde kalan o ukdeyi tamamlamak için buraya geldim.”

EÖ-3 : “Küçük yaşlarda ailemde kimse Kur’an okumayı bilmiyordu ayrıca ailem beni Kur’an kursuna da göndermedi. Ama ben hep o yaşlardan itibaren harfler nasıldır acaba diye merak içerisindeydim. Kur’an kursuna gelip öğrenmeye karar verdim.”

YKÖ-12: “Yaşlı olanlar Kur’an-ı Kerimi öğrenip okuyalım düşüncesindedir. Genç olanlar ise okumayı öğrenmek daha sonrada tefsirini de öğrenelim maksadıyla kurslara geliyorlar.”

YGÖ-9: “Kur’an-ı Kerimin manasını öğrenmek.”

EÖ-4: “Çevremde çok etkisi oldu. Yaşım ilerliyor daha ne zaman öğreneceksin gibi sorularla çok fazla muhatap oldum bu yüzden öğreneyim diye Kur’an kursunu tercih ettim.”

ÇÖ-6: “Küçükken hatim etmiştim daha sonra unuttum. Çocuklarla ilgilenmekten fırsat bulamıyordum. Şimdi çocuklarım büyüdü ve tekrar öğrenip eksikliklerimi tamamlamak ve tecvitle okumayı öğrenmek için geldim.”

ÇÖ-9: “Kur’an-ı lisede öğrenmiştim, ama harfleri vs. tam manasıyla yerine getirerek okuyamadığımı düşündüm ve eksiklerimi tamamlamak için geldim.”

ÇÖ-11: “Küçükken babam eve özel hoca tutmuştu Kur’an-ı Kerim okumayı öğrendim, ama tecvitle okumayı bilmiyordum ve hep tecvit öğrenmeyi istiyordum bu sebeple buraya geldim.”

YKÖ-1: “Kur’an-ı Kerim-i tecvitle ve güzel okumak genel amaç bunun yanında dini bilgiler öğrenmek için geliyorlar.”

ÇKÖ-3, ÇGÖ-2, ÇGÖ-4, YÖ-5, YGÖ-1, YGÖ-2, EÖ-9, EKÖ-1, EKÖ-2, EGÖ-5, MGÖ-4, EGÖ-4: “Tecvidli okumayı öğrenerek okuyuş hatalarını düzeltmek ve Kur’an-ı Kerimi hatmetmek için” geldiklerini söylemektedirler.

ÇKÖ-2, ÇGÖ-8, YKÖ-10, EKÖ-4, MKÖ-1, MGÖ-8, YGÖ-4: “Namaz duası ve sureleri ezberleme ve ezberlerindeki yanlışları düzeltmek” için kursların tercih edildiğini söylemektedirler.

Genel tabloya bakıldığında tüm ilçelerde bulunan öğrencilerin farklılık göstermeden değişik sebeplerle ama aynı amaçla; Kur’an’ı en iyi biçimde kaidelerine uygun olarak öğrenmek için Kur’an kurslarına geldiklerini görmekteyiz.

Prof. Dr. Ömer Aslan, Kur’an tilavetinin önemini şöyle belirtmektedir:

“Kur’an’ın sıradan bir Arapça metni olmayıp Allah kelamı olması, öteden beri Müslüman bilim adamlarını özellikle de Kur’an tilavetiyle meşgul olan kıraat âlimlerini, Kur’an’ın belli kurallara göre okunması gerektiği fikrine sevk etmiştir. Kur’an’ın belli kurallara göre okunmasını gerekli kılan unsur, onun sadece Allah kelamı olması değildir. Kur’an’ın lafız ve nazmı ile birlikte mütalaa edilmiş olması da bunda etkili olmuş olabilir. Bunlara ilaveten galat, yani kural dışı okuyuşların manayı olumsuz yönde etkileyeceği yolundaki endişeler de, Kur’an tilavetinde bir takım kuralların oluşturulmasında etkili olduğu kanaatindeyiz.

Kur’an, kendinden bahsederken, bir taraftan dilinin Arapça olduğunu, diğer yandan da, tertîl ile okunması gerektiğini ifade etmektedir. Bu durum da onun, belli başlı kaideler çerçevesinde okunmasının zorunlu olduğunu göstermektedir. Ayrıca sıradan bir metin olmaktan öte, onun ilahî bir kelim olması da, belli kriterlere göre okunmasının dînî gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır.” (Aslan, Haziran 2003)

Bu bilgilerle birlikte öğrencilerin inandıkları dinin yüce kitabının daha çok lafzi yönünü öğrenip düzgün bir şekilde okuma isteği içerisinde olduklarını söyleyebiliriz.

Allah Rasûlünün Yâsîn sûresi hakkında, “Onu ölenlerinizin (veya ölmek üzere olanlarınızın) yanında okuyunuz.” (İbn Mâce, “Cenâiz”, 4) buyurduğu rivayet edilmektedir.

Bazı öğrencilerin de kursa gelme amaçları arasında katıldıkları merasimlerde Kur’an-ı okuyabilmek, takip edebilmek ve vefat eden yakınlarına okumak içinde Kur’an-ı öğrenmek istedikleri görülmektedir. Kendi ifadeleri şöyledir:

ÇÖ-4 : “Babam Hac ‘da vefat etti ve bu beni çok etkiledi. Onun arkasından bir Fatiha okumayı dahi bilmiyordum. Bu sebeple Kur’an öğrenmeye geldim.”

ÇKÖ-7: “Kur’an-Kerimi öğrenip vefat eden yakınlarının arkasından en azından bir Yasin-i Şerif okuyabilmek için.”

ÇÖ-7 : “Abimle Kur’an kursuna gidiyorduk hocanın uzun bir sopası vardı ben korktum ve kursa gitmedim. Ama içimde hep bir eksiklik kaldı. Okul iş vs. derken birçok zaman geçti. Geçen sene babam vefat edince manevi eksikliği daha çok hissettim. Ona Yasin okumak istedim. Kursun önünden geçerken hocayla görüşüm. Aslında hocanın yanına gelirken acaba hoca tekrar kızar mı diye korktum. Fakat hocamız çok tatlı dille yaklaştı ve kursa gelmeye karar verdim.”

MÖ-2 : “Herkes okurken ben bilmediğim için utanıyordum kendimde eksiklik hissettiğim için mahcubiyetten dolayı Kur’an öğrenmeye karar verdim.”

MÖ -7 : “Kur’an-ı Kerimin okunduğu toplantılarda benden büyükler Kur’an okuyordu ve ben onların yanında mahcup oluyordum. Bu yüzden öğrenmeye karar verdim.”

MÖ-6 : “Eşim çok kıskançtı göndermedi. Kendimde eksiklik hissediyordum daha sonra eşim vefat etti en azından onun arkasından Kur’an okuyabilmek için gelmeye karar verdim.”

MKÖ-5: “Halk arasında çok okunan Yasin, mülk, nebe surelerini doğru bir şekilde okuyabilmek için buradayım.”

EÖ-2 : “Mevlit ve dua merasimlerine katıldığımda keşke bende bunlar gibi okuyabilsem diye hayıflanıyordum ve ondan dolayı Kur’an öğrenmek istedim.”

EÖ-8 : “Annem ve babam vefat etti. En azından onlara bir Yasin okumak istiyordum ve Kur’an kursuna gelmeye karar verdim.”

EKÖ-8 : “Bazı öğrenciler mevlit merasimlerinde başkaları Kur’an okurken onlara rezil olmamak ve kendilerinin de bildiğini kanıtlamak amacıyla Kur’an-ı Kerimi öğrenmek için geldiklerini söylemektedirler.”

MÖ -4 : “25 sene önce babam vefat etti. O zaman çok etkilendim. Babama bir Yasin bile okuyamıyorum ona hayırlı bir evlat olamıyorum diye çok üzülüyordum. Çocuklarım ufaktı öğrenemedim. Her şeyi yapıyorum neden Kur’an’ı öğrenmiyorum neden Allah’a iyi bir kul olamadım dedim ve gelmeye karar verdim.”

MGÖ-5: “Kur’an’a duyulan sevgi” cevabını vermiştir.

Çankaya’daki ÇKÖ-7, ÇÖ-4,ÇÖ-7’in ifadelerine baktığımızda manevi yönden etkilenip vefat eden bir yakını için Kur’an okumayı istemeleri, Mamak ve Etimesgut’taki grubumuzda MÖ-2,MÖ-4, MÖ-6, MÖ-7, MKÖ-5, EÖ-2, EKÖ-8’in ifadelerinden genellikle merasimlerde okumak ve mahcup olmamak için öğrenmek istedikleri anlaşılmaktadır.

Dinimizce ergenlik çağına ulaşan akıl ve idrak sahibi olanlar Allah'a ibadet etmekle sorumludur. Sevgili Peygamberimiz (sav) kendisine ibadetleri soran bir kimseye namaz, zekât, oruç ve hac ibadetinin Allah'ın emri olduğunu söylemiş, bunun üzerine muhatabının, “Seni hak din ile gönderen Allah'a yemin olsun ki bunlardan ne fazla yaparım ne de az!” demesi üzerine Rasûlullah (sav), “Eğer sözüne sadık kalırsa mutlaka cennete girer.” (Nesâî, “Sıyâm”, 1.) buyurmuştur.

Yüce Allah (c.c) Kur’an- Kerimde "Ben cinleri ve insanları, başka değil, sırf bana kulluk etsinler diye yarattım." ⁴⁶ (Zâriyât,51/56) buyurmaktadır. Öyleyse sözü edilen nasihatın özü, insanların ve cinlerin yaratılış amacını anımsatmaktır. Ayette belirtildiği üzere onların yaratılış amacı sadece Allah’a kulluk etmeleridir. Yaratılanların ibadetlerini en güzel şekilde öğrenerek Allah’a kulluk görevlerini en iyi bir biçimde yerine getirmeleri gerekir.

---

⁴⁶ Zâriyât,51/56 - وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ (٥٦)

Bu sebeple öğrencilerin kursa gelme amaçlarından bir diğeri de ibadetlerin düzgün bir şekilde yapılmasını öğrenebilmektir.

Bu konudaki ifadeleri şöyledir:

ÇÖ-1: “Babamın namaz kılmasına hep özenirdim. İçimde bir istek vardı. Emekli olduktan sonra düzgün bir şekilde ibadetlerimi yapmayı öğrenmek için kursa geldim.”

ÇÖ-8 : “Namazlarımı kılıyordum. Lakin eksikliklerimin olduğunu da biliyordum. Bu yüzden emekli olduktan sonra kursa gelerek bu eksikliklerimi tamamlamak istedim.”

ÇKÖ-8 : “Bilgilerini tazeleme, Namaz gibi ibadetleri doğru kaynağından öğrenip yanlışlarını düzeltme, var olan dini bilgisine yenilerini eklemek.”

YKÖ-8, EKÖ-7, EGÖ-2, MKÖ-6, İbadetlerini en doğru şekliyle öğrenmek ve düzgün yapabilmek için, dini bilgi öğrenme amacıyla.”

ÇKÖ-2, ÇGÖ-5, YKÖ-9, YGÖ-3, YGÖ-5, EGÖ-3, MKÖ-12: “Dini bilgiler öğrenmek, İlmihâl bilgilerini öğrenmek, eksikliklerini gidermek.”

ÇKÖ-4 : “Manevi açlıklarını gidermek, Yaşadıkları hastalık ve ölüm gibi musibetlerden dolayı dindarlaşmaya yönelerek dini bilgi öğrenmek ve ibadetleri düzgün bir şekilde yapabilmek için.”

ÇÖ-9 : “Hayatımda başka işlerle uğraştım lezzetini çıkardım. Rabbime karşı olan görevimi neden daha layıkıyla yapamıyorum diye düşündüm. Bu eksikliği tamamlamak için detaylı bilgi almaya karar verdim. Şuurlu bir İslami hayatım olsun istedim bu yüzden Kur’an kursuna geldim.”

YKÖ-7, MGÖ-1: İslamiyet’i daha ayrıntılı öğrenmek bilinçlenmek için geldim” şeklinde öğrencilerin kursları tercih ettiklerini söylemektedirler.

ÇGÖ-7: “İtikat konularını öğrenmek.”

MGÖ-2: “Günlük hayatta lazım olacak fikhi konuları öğrenmek.”

ÇKÖ-10 : Din eğitimlerine destek olması amacıyla geliyorlar”

ÇGÖ-11, EKÖ-4: “Peygamberimizin hayatını öğrenmek için gelenler var.”

ÇGÖ-6: “Değerler eğitimi”

ÇGÖ-10: “Manevi değerleri öğrenmek amacıyla.”

ÇKÖ-5: “Güzel ahlak sahibi olabilmek için neler yapılması gerekiyorsa öğrenmek ve uygulamak amacıyla.”

ÇGÖ-12: “Allah’a güzel bir kul olabilmek için.”

YÖ-2 : “Dini tam anlamıyla yaşayabilmek için.”

YÖ-6 : “Kendimde manevi eksiklik hissettiğim için geldim.”

YGÖ-7: “Allah’ın rızasını nasıl kazanırım düşüncesiyle Kur’an ve dini bilgiler öğrenmek için geliyorlar.”

EÖ-7 : “Namaz kılmayı bilmiyordum ve öğrenmeyi çok istiyordum bu sebeple geldim.”

Tüm bölgelerde öğrencilerin ibadetlerin doğru yapıllarını öğrenerek eksiklerini giderme arzusu içerisinde oldukları görülmektedir.

Çankaya’da bulunan öğrencilerin ortak görüşleri arasında “dünya işleri ile olan meşguliyetin ardından doğan manevi açlık ve bu açlığı giderebilmek, yaşadıkları hastalık ve ölüm gibi musibetlerden dolayı dindarlaşmaya yönelerek dini bilgileri öğrenebilmek için” Kur’an kursunu tercih etmiş oldukları görülmektedir.

Kur’an kursları, sosyal aktivitelerin bulunduğu mekânlardır. Bazı öğrencilerin buraları sosyalleşmek amacıyla da tercih ettikleri söylenebilir.

Örneğin:

ÇKÖ-11 : “Sosyalleşme, Sorunlarını paylaşıp çözüm bulma, yalnızlıklarını paylaşmak için geliyorlar.”

YGÖ-6: “Sosyalleşmek isteği amaçlar arasında yer alıyor. Örneğin dul kadınlar, komşuluk ve arkadaşlık ilişkilerinden mahrum olanlar, yaşları ilerleyip dünya işleri azalan insanlar bu amaçlarla kursları tercih ediyorlar.”

EKÖ-9 : “Bazı öğrenciler ise artık çocukları yanlarından ayrıldıktan sonra kendilerini bir boşlukta hissettikleri ve bu yalnızlıklarını da kursa gelerek gidermeye çalıştıklarını söylemektedirler.”

EGÖ-6: “Artık yaşımız geçti bu saatten sonra yapacak bir işimiz yok bari gidip bir Kur’an öğrenelim diye gelenler var.”

EKÖ-6, YKÖ-11, MKÖ-8: “Yaşı ilerlemiş kimseler can sıkıntısı nedeniyle çevre edinmek ve arkadaş bulmak için tercih ediyorlar.”

MKÖ-2: “Bazı yaşlılarda ölmeden önce dini görevimi yerine getireyim içim rahat olsun düşüncesi içerisinde olanlar var.”

YKÖ-2, YKÖ-4, YKÖ-5, EÖ-12, MKÖ-4, MGÖ-3, MGÖ-7, MGÖ-9: “Boş zamanları değerlendirmek, farklı bir aktivitem olsun diye geliyorlar.”

ÇKÖ-6 : “Evde sıkıldığı için vaktini değerlendirmek, arkadaş edinmek ve onlarla vakit geçirme isteği içerisinde olanlar var.”

YKÖ-6: “Evden uzaklaşmak”

EKÖ-11: “Oğluna kız aramak için.”

MKÖ-9: “Ders dışı etkinliklere katılmak”

MKÖ-10: “Komşusu geldiği için.”

MKÖ-11: “Ailesi istediği için.(Eşi Kur’an öğrenmesi için kursa gönderiyor)”

MKÖ-7: “Bazı teyzeler ısınmak için kursa geliyor.”

MGÖ-6: “Aile tavsiyesi.”

Kur’an kurslarının öğrenciler tarafından birer terapi merkezi olarak görülmesi ve kursların bu sebeple de tercih edilmesi tespitlerimiz arasında yer almaktadır.

Örneğin;

ÇKÖ-9 : “Psikolojik olarak rahatladığımı söyleyip kursa gelen öğrencilerimiz bulunmaktadır.”

ÇGÖ-9: “Kalan vakitlerini iyi değerlendirip, geçmişte yapamadıkları bazı sorumluluklarını yerine getirebileceklerine inanmaları, bir kısmının aile sorunları ile karşılaşip hocaları sorun çözebilecek biri olarak görüp manevi destek beklentileri ile gelenlerin olması, kimisinin Allah’ı arayış isinde olup inanç boşluğuna düştüğü anda ortamın insana huzur verdiğine inanması sebebiyle gelen öğrencilerimiz bulunmaktadır.”

YÖ-10: “Eşimle problemlerimiz vardı evde çok fazla sıkılıyordum ve böylelikle Kur’an kursuna gelmeye karar verdim.”

YKÖ-3: “Psikolojik olarak kendilerini rahatlatmak için geliyorlar.”

YGÖ-10: “Dünyevi sıkıntılarına ilaç olması amacıyla geliyorlar.”

EÖ-11: “Kayın pederim ve kayın validemle birlikte yaşıyoruz. Evde çok fazla bunaldım. Psikolojik sorunlarım olmaya başladı bir değişiklik olsun istedim ve Kur’an kursuna gelmeye karar verdim. Bana terapi gibi geldi ve bu sebeple devam ediyorum.”

EKÖ-5: “Boş vaktini Kur’an okuyarak değerlendirmek için, günlük hayatlarında yaşamış oldukları sıkıntı ve meşakkatlerden kurtulmak amacıyla kursu bir rehabilite merkezi olarak gördükleri için.”

EKÖ-10: “Evdeki kalabalıktan (kayın valide, kayın peder, elti, görümce) kurtulmak için.”

EKÖ-12, EGÖ-8: “Görevli hocaya psikolojik bütün sıkıntıları anlatıp rahatlamak için.”

MKÖ-3: “Kendi buldukları ortamdan sosyal olan bir ortama gelerek psikolojik sıkıntılarından kurtulmak için geliyorlar.”

MÖ-5: “Huzur bulduğum için kursa geliyorum.”

YÖ-1, MÖ-5 : “Çocuklarımıza güzel bir örnek olabilmek, öğrenmek ve öğretmek için”

EKÖ-3, EGÖ-9: “Çocuklarını dindar bir aile terbiyesi verebilmek, onlara güzel örnek olmak ve inançlı bir şekilde yetiştirmek amacıyla kursa gelenler bulunmaktadır.”

YÖ-1, MÖ-5, EKÖ-3 ve EGÖ-9’un ifadelerinden anlaşılacağı üzere öğrenciler, çocuklarına iyi bir örnek olabilmek ve onları dindar olarak yetiştirmek amacıyla kurslara gelmektedir.

Bazı öğrencilerin ise çocuklarına iyi örnek olmak ve onları en güzel şekilde yetiştirmek için bilgilenmek amacıyla kurslara geldikleri görülmektedir.

Öğrencilerin bazılarının çeşitli sebeplerden dolayı Kur'an öğrenmeye imkân bulamadıkları, bazılarının ise küçük yaşlarda iken gittikleri kurstaki öğreticinin tavrından etkilenerek kursu bıraktıkları ve öğreticinin yaklaşımına göre geldikleri kursların tercih edilme sebepleri arasında yer almaktadır.

Öğrencilerin ifadeleri şöyledir:

EÖ-5 : “Arkadaş tavsiyesi ile gidip ortamı bir göreyim diye geldim. Kur'an kursu öğreticisinin yaklaşımı beni çok etkiledi ve devam edip Kur'an-ı öğrenmeye karar verdim.”

EÖ-10: “Köyde böyle bir imkân yoktu, zaten olsaydı da köy işlerinin çok olmasından dolayı gidemezdim burada bu fırsatı bulunca da kursa geldim.”

MÖ-1 : “Çalıştığım dönemlerde kapanmam ve Kur'an öğrenmem çok zordu. Memur olmam nedeniyle bazı yasaklardan korktuğum için gelemedim. Emekli olduktan sonra kursa başlamaya karar verdim.”

MÖ -3 : “Daha önce öğrenmek istedim. Fakat diplomasız kursa almıyorlardı. Şimdi bu sorun ortadan kalktığı için geldim.”

MÖ-8 : “Dedem hocaydı, ama küçükken öğrenemedim. O yüzden öğrenme isteğim hep vardı gelemedim. Şimdi bu fırsatı değerlendirmek için geldim.”

MÖ-9 : “Eskiden kadın hocalar yoktu babam bu yüzden erkek hocaya (camiye) göndermedi öğrenemedim. Ancak artık böyle bir imkân var.”

MÖ10-: “Köyümüzde camiye Kur'an öğrenmeye gittiğimizde hoca kursa gelenlerden camide ısınma amaçlı yakacak odun istiyordu. Bizim maddi durumumuz iyi olmadığı için götüremedim. Bu yüzden Kur'an öğrenemedim. Şimdi bu tür sorunlar olmadığı için kursa gelip öğrenme isteğimi yerine getirmek için geldim.”

MÖ-12 : “Köyde yaşadığımız için küçük yaşlarda çobanlık yapıyorduk bu yüzden anne babam kursa göndermedi. Öğrenemedim. Kur'ân-ı Kerim ve dini bilgiler öğrenmek için kursa kayıt yaptırıldım.”

YÖ-4 : “Babam kız çocuğu okumaz diyerek küçükken ne okula nede Kur'an kursuna göndermedi öğrenemedim. Kur'an-ı Kerimi öğrenmek için geldim.”

YÖ-8 : “Kur’an öğrenmeyi çok istiyordum geceleri hep ağlıyordum. Engelli bir çocuğum vardı ona baktığımdan dolayı gelemedim. Çocuğumun tedavisi belli seviyeye gelince ilk fırsatta Kur’an Kursuna geldim.”

YÖ-11: “Şu anda olduğu gibi eskiden kadınlara yönelik Kur’an kursları yaygın değildi, köyümüzde ise hiç yoktu. Cami hocası da erkek olunca anne-babamızı göndermedi. Kur’an’ı öğrenemedik. Yaşımızda iyice ilerledi evde boş duracağıma gelip öğreneyim diye Kur’an Kursuna geldim.”

EÖ-6 : “Babam halı doku diye camiye göndermedi. İçimde bir ukde kalmıştı. Bu yüzden öğrenmek için geldim.”

EGÖ-7: “Köyde görev yapıyorum. İlk defa kurs açıldığı için ilgi yoğun. Öğrenci sayının düşüp sırf köyümüzdeki kurs kapanmasını diye kursa gelenler var.”

Ülkemizde yaşanan 15 Temmuz darbe girişiminden sonra halkımızın dini kurum ve kuruluşlar ile cemaatlere bakış açılarının değiştiği bilinmektedir. Bu konuda emekli Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Mehmet Görmez ’in açıklamaları şöyledir:

"Bu darbeden sonra toplumsal güven sarsıldı. Hiç kimsenin kimseye güveni kalmadı. En büyük zararı din-i mübin-i İslam gördü. Genç kardeşlerimizin dine olan güveni sarsıldı. Onun için o belayı, o kötülüğü de arkamızda bırakmak ve hep birlikte yeniden birbirimize olan emanımızı yenilemek için Hazreti Peygamber'in 'Emin' vasfı üzerinde durmamız lazım. Allah'ın iman nimetinden sonra bize lütfettiği en büyük nimetin, eman yani güven olduğunu bilelim. Eğer iman kalesi sağlam olmazsa emanı sağlayamayız. İmanı sadece Allah'a iman olarak değil, mümin hem Allah'a, peygamberlere, kitaplara, meleklerle, ahirete inanandır hem de mümin aynı zamanda güvenen ve güvenilendir."⁴⁷ (Güngör, 2017)

Çalışmamıza katılan öğrencilerden bazıları bu güvensizliği dile getirmişlerdir. Bazıları da televizyon kanallarında yayınlanan dini programlar hakkında farklı görüşler serdetmişler, sahih dini bilginin bu programlardan elde edilmesi konusundaki çekincelerini belirtmişlerdir.

---

⁴⁷ Bkz. başka bir haber: “Türkiye’de dine olan güven büyük yara aldı”

<http://www.milliyet.com.tr/turkiye-de-dine-olan-guven-buyuk-gundem-2432788/> Erişim tarihi: 12.08.2018

ÇGÖ-3: “Doğru anlamak ve dinimizi diyanet personelinden öğrenmek istedikleri için.”

MÖ11 : “Diğer Kur’an öğreten kurslara (cemaatlere) karşı güvensizliğimden dolayı DİB’in Kur’an Kursunun resmi olduğunu bildiğim için tercih ettim.”

YÖ-7 : “Televizyonlarda haddinden fazla ve çelişkili olarak verilen dini bilgiler kafamı çok karıştırdı. Sadece bir yerden doğru bilgiyi öğrenmek istiyordum ve bunun da Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı Kur’an kurslarında verilebileceğini düşündüğümünden dolayı burayı tercih ettim.”

Ayrıca paylaştığımız bu bilgilerin geneline ek olarak Çankaya’da manevi boşluğun ilk sıralarda yer aldığı, diğer ilçelerde ise Kur’an kursunun bir rehabilite merkezi olarak görülmesinin ön planda olduğunu söyleyebiliriz.

Eğitim seviyesi yüksek ve maddi refahı sağlamış gruplarda; dünya için her şeyi tatmış fakat manevi açlığı giderecek bir çare bulamamış olduklarından dolayı kursa katılıp; meseleye daha çok bilgi edinme, öğrenme güdüsü ile yaklaştıklarını, daha ortalama ilçelerde ise; öğrenmenin yanında çevre edinme, katılmış oldukları hatim, mevlit gibi programlarda başkalarına karşı mahcup olmamak için Kur’an öğrenme amaçlı kursları tercih ettiklerini ve ailevi problemlere çözüm arama gibi yan sebeplerinde etkili olduğu görülmektedir.

İlçeler arasında bir karşılaştırma yaptığımızda; Çankaya’da bulunan öğrencilerde genellikle akademik doygunluğa ulaşmış fakat manevi boşluk hissinden dolayı Kur’an kursuna gelme tercih edilirken, Yenimahalle de dini değerleri öğrenmenin ön planda olduğu, Etimesgut ve Mamak’ta ise genellikle ev ortamından uzaklaşmak, sosyalleşmek ve vefat eden yakınlarına Kur’an okumak amacıyla kurslara gelindiği görülmektedir.

Çankaya bölgesinde çıkan farklı sonuçları aslında şu şekilde açıklayabiliriz: Bölgenin demografik yapısını incelediğimizde; Bu bölgenin Ankara’nın çalışma alanı olduğunu görmekteyiz. TUIK’ in 2017 verilerine göre ilçeye kayıtlı olan kişi sayısı 921,999’dur. Ancak bu sayı gündüzleri iki milyonun üzerinde bir rakama ulaşmaktadır. Diğer ilçelere göre burada yaşayanların eğitim düzeylerinin daha yüksek olduğu yapılan çalışmalarda görülmektedir. (Şahin, Çekiç, & Gözcü, s. 164)

Tablo 34 incelendiğinde öğrencilerin % 62'sinin 41–60 yaş aralığında olduğu dolayısıyla küçük yaşlarda iken Kur'an öğrenmek istediklerinde ülkemizdeki kurs sayılarının oldukça yetersiz olduğundan dolayı öğrenemedikleri ve bu sebeple de kursları tercih ettikleri görülmektedir.

ÇÖ-4 ve MÖ-4'ün babalarının vefatlarının ardından manevi olarak vefa borçlarını ödeyebilmek için; arkalarından bir Kur'an okuyamamanın vermiş olduğu vicdani rahatsızlık ile öğrenmeyi geciktirmekten dolayı iç dünyalarında yaşadıkları pişmanlık duyguları kursu tercih etme sebepleri arasında yer almaktadır.

Kursa gelme amaçları arasında ÇÖ-7'nin vermiş olduğu cevap dikkat çekicidir. Küçük yaşlarda iken kursa gittiğinde kursun hocasının eli sopalı olması onu korkutmuş ve kursa devam etmemiştir. Erken yaşlarda yaşadığı bu kötü tecrübeden dolayı uzun yıllar çekimser davranmış ve bu güvensizlik hissinin yarattığı etki ile Kur'an öğrenme isteğinden mahrum kalmıştır. Bir gün Kur'an kursunun önünden geçerken içeri girip selam vermiş, hocanın nazik ve tatlı dille yaklaşımından çok etkilenerek, içinde kalan Kur'an öğrenme arzusunu tamamlamak için kursa kayıt yaptırdığını söylemiştir.

EÖ-6, EÖ-10, MÖ-12'nin verdiği cevaplar incelendiğinde, kırsal kesimdeki iş yoğunluğu, tarla bağ bahçe, çobanlık gibi meşguliyetlerin ebeveynler için öncelik sırasında ilk başlarda olması sebebi ile kız çocuklarının bu zaman dilimini kursa gitmek yerine aileye yardım ederek değerlendirmeleri gerektiği düşüncesi yerleşmiş ve buna bağlı olarak Kur'an öğrenme yaşlarının çok daha ileriye atılmış olduğunu görmekteyiz.

MÖ-11'in cevabında, Kur'an öğrenmenin yanı sıra dini olgunluk ve güven veren kurumlardan eğitim almanın hassasiyeti ile yaşamış olduğu tereddütleri hissediyoruz.

Benzer bir durum da YÖ-7'nin cevabıyla karşımıza çıkıyor. Yazılı ve görsel medyanın birçok karanlığa ışık tutabileceği gibi, doğru sanılan birçok yanılsı da algılarımıza sunduğunu ve belirli bir süzgeçten geçirilmediği takdirde, din ve Kur'an üzerindeki yaklaşımları olumsuz etkileyebildiği kanısına varmıştır. Her iki cevaptan da anlaşılacağı üzere, bu arayışların sonunda resmi bir kurumdan yani Diyanet İşleri

Başkanlığının Kur'an kurslarından eğitim almanın en güvenilir ve sıhhatli bir karar olduğu sonucuna varmışlardır.

YÖ-11'in sorumuza verdiği yanıt doğrultusunda ise ülkemizde uzunca bir dönem kadınların bu eğitimi alabilmeleri için yeterli imkânların sağlanmadığı, merkezi konumlardan ziyade kırsal bölgelerde de bu konuda ihtiyaçların giderilmemesi sebebi ile imkânsızlığa mahkûm edilip ertelenmiş bir Kur'an öğrenme isteği olduğunu anlamaktayız.

Bu sorudan almış olduğumuz cevaplar doğrultusunda alt problemlerimiz arasında yer alan "Öğrencilerin Kur'an Kursuna gelme amaçları nelerdir? Öğrencileri Kur'an-ı Kerimi öğrenmeye sevk eden sebepler nelerdir?" gibi soruların cevaplarını da ulaşılmış oluyoruz.

Sonuç olarak, bölgesel olarak değerlendirdiğimiz; Çankaya ve Yenimahalle'de öğrenim gören birçok öğrencinin daha çok ilmihâl bilgisi ve manevi değerleri öğrenmek, manevi sıkıntılara çare bulmak için geldikleri, Etimesgut ve Mamak ilçelerinde, çoğu öğrencinin ise boş zamanları değerlendirme ve psikolojik rahatsızlıkları giderme yollarını aramak ve vefat eden yakınlarının arkasından Kur'an okuyabilmek için kursları tercih ettikleri gibi bazı farklılıklar görülmektedir.

3.2. Öğrencilerin Kurstan Yararlanma Düzeyleri

Öğrencilerin kurslardan hangi derece yaralandıklarının öğrenmek için sorduğumuz "**Kur'an Kursunda öğrenmiş olduğunuz bilgileri eşiniz ve çocuklarınızla paylaşıyor musunuz? Ailenizdeki dini hayata etkileri nelerdir?**" sorusuna verilen cevapların sayısal dağılımı tablo 40'da gösterilmiştir.

Tablo 40 Öğrencilerin Kurslarda Öğrenmiş Oldukları Bilgileri Aileleri İle Paylaşıp Paylaşmadıkları

	Çankaya		Yenimahalle		Etimesgut		Mamak		Genel Toplam	
	Cevap Sayısı	Yüzde	Cevap Sayısı	Yüzde	Cevap Sayısı	Yüzde	Cevap Sayısı	Yüzde	Cevap Sayısı	Yüzde
Paylaşıyorum	11	92%	12	100%	12	100%	12	100%	47	98%
Paylaşmıyorum	1	8%		0%		0%		0%	1	2%

Kursa katılan öğrencilerin çoğunluğu kurslarda öğrenmiş oldukları bilgileri aileleri ile paylaştıklarını belirtmişlerdir. Aileleriyle paylaşmış oldukları bilgilerin onların dini hayatını etkileme noktasında ne gibi değişikliklerin olduğunu şöyle belirtmektedirler:

Çankaya’da bulunan öğrencilerin cevapları arasında şu hususlar yer almaktadır.

ÇÖ-1 : “Paylaşıyorum, ama şu an çocuklarım üzerinde çok etkili olamıyorum.”

ÇÖ-2 : “Çocuklarla paylaştığımda internetten biz araştırıyoruz diyorlar. Eşimle konuşup tartışabiliyoruz. Eşimle birbirimizin eksikliklerini gideriyoruz.”

ÇÖ-3 : “Kızım oruç tutmuyordu. Ben kursa gelmeye başladıktan sonra o da oruç tutmaya başladı.”

ÇÖ-4 : “Sûreleri yeni öğrendiğim için evde sesli sesli okuyorum. Eşim imam-hatip lisesi mezunu ama namaz kılmıyordu. Ben kursa gelip sureleri de öğrendikçe kendisi vicdan yapmaya başladı ve bunun sonucunda şu anda namazlarını kılıyor.”

ÇÖ-5 : “11 yaşındaki torunum bir şey olduğu zaman anneannene bana okur musun? Dua eder misin? Sen Kur’an kursuna gidiyorsun diyordu. Daha sonra gelip

“sen okudun sınavım iyi geçti” diyerek sevincini benimle paylaştı ve duânın önemini anlamış oldu.”

ÇÖ-6 : “Buradan aldığım bilgileri davranışlarımla hissettirmeye çalışıyorum.”

ÇÖ-7 : “Çocuklarım üzerinde daha etkin olmak istiyorum ve çocuklarımla paylaşıyorum etkili oluyor.”

ÇÖ-8 : “Teferruatlı bilgi sahibi olmadan yanlış bilgi vermemek adına çok fazla paylaşmıyorum.”

ÇÖ-9 : “Dindar bir ailenin çocuğu değilim bu yüzden çok fazla paylaşmamakla birlikte burada öğrenmiş olduğum bilgileri çocuklarıma öğretmeye çalışıyorum.”

ÇÖ-10: “İlgili konu aile ortamında geçtiğinde paylaşıyorum.”

Yenimahalle’de bulunan öğrencilerin dikkat çeken cevaplar ise şöyledir;

YÖ-1 : “Haftada iki kez sohbetler oluyor oradan öğrendiklerimi çocuklarıma anlatıyorum etkili oluyor.”

YÖ-2 : “Bilgileri öğrendikçe davranışlarım değişti. Aile hayatımız düzene girdi. Kavgalarımız olmuyor.”

YÖ-3 : “Ben namaz kılmaya başladıktan sonra görüncem de benden görerek namaza başladı.”

Etimesgut’taki okuyan öğrencilerden elde ettiğimiz verilerde;

EÖ-1 : “Abdest alırken eşim başımın arka tarafına mesh ettiğimi gördü ve bunu daha önce bilmediğini söyledi yeni bilgi öğrenmenin önemi anlamış oldu.”

EÖ-2 : “Torunlarım beni Kur’an okurken ve namaz kılarken görüp bundan etkilenecek benimle namaz kıyorlar. Hatta ezan okunduğunda: anneanne kalk namazını kıl, diye beni uyarıyorlar.”

EÖ-3 : “18 yaşında kızım var namaz konusunda benden etkilendi ara sıra namaz kıyor.”

EÖ-4 : “Kendi dini hayatımın şekillenmesinde daha etkili oldu ailemde çok fazla etkili olamıyorum.”

EÖ-5 : “Yurtta kalıyorum. Ailem Kur’an kursuna devam ettiğimi bildiği için ablam ve annem bundan etkilenerek namaz kılmaya başladılar ve beni sık sık arayarak namaz hakkında bilgi almaya çalışıyorlar.”

EÖ-6 : “Annem kursta edinmiş olduğum bilgileri görünce kendisi de kursa gelmeye başladı. Kardeşim ve babama da konusu geçtikte paylaşıyoruz. Dini hayatımızın şekillenmesine muhakkak etkileri olmuştur.”

EÖ-7 : “Eşim imam-hatip olduğundan dolayı çok fazla paylaşmıyorum. Kursa gelmeye başladıktan sonra dini bilgim daha fazla arttı ve psikolojik olarak rahatladığımı hissediyorum.”

EÖ-8 : “Kadınlar arası yapılan çay muhabbetlerinde mümkün olduğunca paylaşmaya çalışıyorum ve arkadaşlarımdaki etkisini de hissediyorum.”

EÖ-9 : “Eşim artık sürekli bu gün ne öğrendiniz diye soruyor. Bu sayede namaza başladı bir gün beni sabah namazı vaktinden bir saat önce kaldırır mısın dedi. Sebebini sorduğumda arkadaşı ile Hacı Bayram Camiine sabah namazına gideceklerini belirtti ve ilk namazını kıldı. “

EÖ-10: Eşim önceleri kursa gelmeme razı olmadı. Sonra ben bir şeyler öğrendikçe sürekli ona sende camiye git öğren dedim. Zaman zaman burada öğrenmiş olduğum yeni bilgileri kendisine sürekli aktardım ve çok etkili oldu. Şimdi ise namaz vakti geldiğinde eşim “Haydi vakit geçiyor Namazını kılmayacak mısın?” şeklinde kendisi beni uyarıyor. Ders çalışmadığım zaman ihmal etme diye bana kızıyor.”

EÖ-11: “12 yaşında olan kızım benden görerek namaza başladı. Eşime karşı olan yanlışlarımı daha fazla görmüş oldum. Aile hayatımızda etkili oldu.”

Mamak’ta öğrenim gören öğrencilerin cevaplarında ise şöyledir;

MÖ-1 : “Ben Kur’an okurken torunum bana özenerek oda öğrenmek istedi.”

MÖ-2 : 6. Sınıfa giden oğluma buradan öğrendiğim bilgi sayesinde Kur’ân-ı Kerim öğrettim.”

MÖ-3 : “Akrabalarımı Kur’an kursuna gitme yönünde teşvik ettim.”

MÖ-4 : “Çocuklarım namaz kıldığımı görünce namaza başladılar.”

MÖ-5 : “Eşim önceden beni Kur’an kursuna göndermiyordu. Sonra gizli gizli gelmeye başladım. Eşim bende olan değişikliği fark etti. Burada öğrenmiş olduğum bilgiler sayesinde (Eşimize karşı görevlerimiz, çocuklarımıza karşı görevlerimiz) Eşime karşı olan, çocuklarıma karşı olan tavırlarım değişince eşim şimdi kendisi kursa gelebilme için yardımcı oluyor. Evde yemeklerimi dahi yapıyor. Kendisi de camiye gitmeye başladı. Çocuğumuzu hafız olması için Kur’an kursuna gönderdik.”

MÖ-6 : “Kızım çok açık elbise giyiyordu. Burada örtünmenin ne kadar önemli olduğunu öğrendim ve kızıma anlattım. Kızım şu an kapandı ve giyim kuşamına dikkat ediyor.”

MÖ-7 : “Torunum namaza durduğumda yanıma gelerek başörtüsünü bağlayıp benimle birlikte namaza duruyor.”

MÖ-8 : “Komşularım benim sayemde Kur’an kursuna gelerek Kur’an öğrendiler.”

MÖ-9 : “Abdest alıp yemek yaptığımda yemeklerin daha bereketli ve lezzetli olduğunu fark ettim gibi dikkat çekici ifadelerin yer aldığını görmekteyiz.”

ÇÖ-3, ÇÖ-4, E-2’nin ve buna benzer birçok katılımcının belirttiği üzere; Kur’an kurslarında alınan eğitimin sadece Kur’an öğrenmekle kalmayıp, aynı zamanda diğer aile fertlerinin yahut yakın arkadaş çevresinin de; dine olan yaklaşımlarını olumlu yönde etkilediği görülmektedir. Büyük anneden etkilenen torunun namaz kılması, hanımından feyz alan eşin aile üzerindeki etkiyi fark edip, bu konuda destek olması sayabileceğimiz örneklerden bir kaçı arasında yer almaktadır. Bazı eşlerin başlangıçta karşı çıktığı halde; zaman içerisinde din olgusuyla kuşatılan bilgilerin ışığında kadınların kendini eşlerine karşı daha iyi ifade ediyor olması sebebiyle yaşanan pozitif duyguların ailenin güçlenmesine katkı sağladığını hissederek kendilerinin de bu yönde eğilim göstermeye başladıkları görülmektedir.

Bu sorudan aldığımız dönütler doğrultusunda; Kur’an kursunda öğrenilen bilgiler ailelerle paylaşılmakta ve olumlu sonuçlar alındığı görülmektedir.

Öğretici ve öğrencilerin Kur'an kurslarından yararlanma düzeyleri konusunda bazı talepleri de şöyledir;

EGÖ-3: “Öğrencilerde çalışmayı teşvik etmesi açısından not sistemi getirilmesi gerekmektedir.”

YÖ-2 : “Okuryazar olmayan kişiler ayrı sınıfta eğitime alınsın. Öğreticiler onlara daha fazla zaman harcamak zorunda kaldıkları için diğer öğrencilerin vaktinden çalınmış oluyor.”

YÖ-2'nin vermiş olduğu cevabın hem olumlu hem de olumsuz yönleri bulunmaktadır. Olumsuz gözüken tarafı YÖ2'nin ifadelerinde olduğu gibidir.

Kurslarda 7'den 70 yetmiş ayrı yaş grubundan ve okuma bilmeyenden üniversite mezununa kadar farklı eğitim düzeyinden öğrenciler bir arada bulunabilmektedir.

Nitekim Beşe tarafından yapılan çalışmada bu farklılığın avantajlı yönleri şöyle ifade edilmektedir:

“Kurslarda ki yaşı büyük öğrenciler, gençleri gördükçe gençleştiklerini, onların ezberleri kolay yapabilmelerine özendiklerini, kendilerinin de çok ezber yapmak istediklerini; ama zihinlerinin almadığını... bu zamana kadar Kur'an'ı öğrenmeye gelemedikleri için çok pişman olduklarını..., genç öğrenciler, bazen derslere katılmakta tembellik yapmak istediklerini, fakat kendilerinden yaşça büyük olanların çabaları karşısında etkilenip, gayrete geldiklerini..., yaşlılara sabrının, sevgisinin ve saygısının arttığını..., Aynı sınıf içerisinde farklı yaş aralığındaki öğrencilerin beraber ders işleminin, öğrencilerin anlatımıyla sorun olmadığı, küçüklerin büyüklerin tecrübelerinden, nasihatlerinden istifade ettiği; büyüklerin de küçüklerin enerjileriyle motive olup, hoş bir ortamda ders işlediklerini...” (Beşe, 2016, s. 129-131) söylemektedir.

Bu bilgilerden de anlaşılacağı üzere farklı yaş gruplarının oluşmasının olumlu taraflarını da göz önünde bulundurmak gerekir. EGÖ-3'ün “... *Not sistemi getirilmesi gerekmektedir*” YÖ-2'nin “*Okuryazar olmayan kişiler ayrı sınıfta eğitime alınsın*” düşünceleri kanaatimizce not sistemi getirilmesi ve ayrı gruplar oluşturulmasından ziyade gençlerin yaşlı olanlardan, yaşlıların ise genç olanlardan etkilenmesi

sağlanarak teşvik edilmesiyle kurslara zenginlik katan yaş profilinin avantaja çevrilmesi daha faydalı olabilir. Çünkü Kur'an kursları çatısı altında gerçekleştirilen faaliyet bir yaygın eğitim türüdür. Not sistemiyle öğrencilerin mahcubiyet yaşamaları gibi istenmeyen durumların yaşanması söz konusu olabilir. Yeterli sayıda öğretici istihdamı yapılamadığından dolayı her kursta farklı sınıf oluşturulmasına da imkân bulunamayabilir.

Bazı katılımcılar yetişkin kadınların kurslardan daha fazla düzeyde fayda sağlayabilmeleri için yaşanan sıkıntıları şöyle dile getirmişlerdir:

ÇKÖ-7: "Kurslara haftada bir olsun psikologların gönderilmesini istiyoruz."

ÇÖ-3: "Rehber öğretmen veya Psikologlar kurslarda görev alsın."

EKÖ-1: "Kurslara katılan çoğu kadınların Psikolojik sorunları oluyor. En azından ayda bir kez olsun alanında uzman din eğitimi almış psikologlar tarafından kursların ziyaret edilerek öğrencilerin desteklenmesi gerekmektedir. Kadınların bir çoğu Kur'an kurslarını terapi merkezi gibi görmektedir."

ÇÖ-3, ÇKÖ-7 ve EKÖ-1'in vermiş oldukları cevaplardan kursların terapi merkezi olarak görülmesinin bölgelere göre değişiklik göstermediği her bölgede bu şekilde görüşlerin bulunduğu anlaşılmaktadır.

ÇKÖ-4: "Öğrencilere yönelik etkinliklerin fazlaştırılması gerekir."

MGÖ-1: "Geziler düzenlenmeli."

MKÖ-3: "Sosyal etkinlik için imkânlar artırılmalı."

YÖ-1: "Sosyal aktiviteler yapılsın."

ÇGÖ-1: "Öğrencilerimiz Müftülüğümüz tarafından düzenlenen programlara katılmak istiyorlar. Bu gibi durumlarda araç sıkıntısı yaşıyoruz. Bu sebeple bazı öğrencilerimiz programlardan mahrum kalıyor."

YGÖ-2: "Sosyal etkinlikler öğrencinin motivesi açısından çok önemli"

Kur'an kursları kadınların sosyalleşmelerine katkı sağlayan bir alandır. Kadınların bu yerlerde kahvaltı ve çay molası yapmaları, evlerinden getirdikleri gıdaları paylaşmaları ve gündelik yaşamla ilgili konular üzerinde sohbet etmeleri

Kur'an kurslarının sosyalleşme uygulamalarının gerçekleştirilebildiği alanlar olduklarını göstermektedir.

Kur'an kurslarında yapılan bu aktivitelerin her ne kadar faydalı yönleri bulunsa da sosyo-ekonomik durumu düşük olan bölgelerde öğrencilerin kurslara devam etmesini engellediği gözlemlenmiştir. Örneğin, Mamak'taki MÖ-1'in söylemi şöyledir. *“Çay saatlerinde sırayla pasta börek getiriliyor. Bu uygulamanın olmamasını istiyorum. Maddi durumu veya sağlığı iyi olmayan kadınlar mahcup oluyor. İnsanlar bu konuda yarışa giriyor”*. Bu bilgiye göre çay molalarında öğrenciler tarafından yiyeceklerin sırayla kursa getirilmesi, ekonomik durumu zayıf olan öğrencilerin bu aktiviteye katılamaması onların diğerlerine karşı mahcubiyet yaşamalarına ve sonuç olarak kursa devam edememelerine sebep olduğu tespitlerimiz arasında bulunmaktadır.

Aynı şekilde YÖ-3'ün *“Öğrenciler tarafından kurslara aylık veya dönemlik ücret ödensin. Biz para verdiğimiz bir şeyin değerini biliriz”* ifadesinde bölgelere göre bu durumun kabul görmesi değişiklik gösterebilir.

Bu veriler doğrultusunda, daha profesyonel bir eğitim anlayışı ile çay saati vb. ekonomik maliyetle ilişkili etkinliklerin bir sistem dâhilinde bölge farklılıkları gözeticilerle yapılmasının daha uygun olacağı düşünülmektedir.

3.3. Öğrencilerin Öğretim Materyallerinden Yararlanma Durumu

a. Ders Kitapları

İhtiyaç Odaklı Kur'an Kurslarında Başkanlık tarafından hazırlanan *“Dinim İslam”* adlı ders kitabı kullanılmaktadır. Bu kısımda *“Öğretim Yöntem ve Materyalleri”* başlığı altında detaylı bilgilerine değindiğimiz *“Dinim İslam”* adlı ders kitabından öğrencilerin yararlanma seviyelerini öğrenebilmek amacıyla öğrenci ve öğretmenlerden elde ettiğimiz bulgulara yer verilecektir.

Öğrencilere **“Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından sizlere ücretsiz olarak dağıtılan Dinim İslam adlı ders kitabını faydalı buluyor musunuz?”** sorusunu yönelttiğimizde almış olduğumuz cevapların sayısal dağılımı tablo 41'de gösterilmiştir.

Tablo 41 Öğrencilerin “Dinim İslam” Adlı Ders Kitabı Hakkındaki Görüşlerinin Sayısal Dağılımı

	Çankaya		Yenimahalle		Etimesgut		Mamak		Genel Toplam	
	Cevap Sayısı	Yüzde	Cevap Sayısı	Yüzde	Cevap Sayısı	Yüzde	Cevap Sayısı	Yüzde	Cevap Sayısı	Yüzde
Evet	12	100%	7	58%	12	100%	12	100%	43	100%
Hayır		0%		0%		0%		0%	0	0%

Tablo 41’de görüldüğü üzere Çankaya, Etimesgut ve Mamak ilçelerinde öğrencilerin tamamı Yenimahalle ilçesinde ise yedi katılımcı kitabı faydalı bulduklarını beş katılımcı ise ek öğretim programında öğrenim gördükleri için kitap hakkında bilgilerinin olmadığını söylemişlerdir.

Öğreticilere kitabın yeterli olup olmadığını sorduğumuz “ **Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından ücretsiz olarak dağıtılan Dinim İslam adlı ders kitabını yeterli buluyor musunuz? (Cevabınız hayır ise nedenlerini paylaşır mısınız?) ”** sorusunda aldığımız cevaplarının sayısal dağıtımını tablo 42’de gösterilmiştir.

Tablo 42 Kadrolu Öğreticilerin “Dinim İslam” Adlı Ders Kitabı Hakkındaki Görüşlerinin Sayısal Dağılımı

	Çankaya		Yenimahalle		Etimesgut		Mamak		Toplam	Yüzdesi
Evet	5	42%	5	42%	10	83%	7	58%	27	56%
Hayır	7	58%	7	58%	2	17%	5	42%	21	44%
Toplam	12		12		12		12		48	100%

Kadrolu öğretmenlerin %56’sı kitabı yeterli bulduğunu, %44 ise yetersiz olduğunu söylemektedir.

Geçici öğretmenlerin kitap hakkındaki görüşlerinin sayısal dağılımı tablo 43’de yer almaktadır.

Tablo 43 Geçici Öğreticilerin “Dinim İslam” Adlı Ders Kitabı Hakkındaki Görüşlerinin Sayısal Dağılımı

	Çankaya		Yenimahalle		Etimesgut		Mamak		Toplam	Yüzdesi
Evet	11	92%	9	75%	12	100%	10	83%	42	88%
Hayır	1	8%	3	25%	0	0%	2	17%	6	13%
Toplam	12		12		12		12		48	100%

Çankaya’ da bulunan öğrencilerden ÇÖ-1: “ Kitap zamanında elimize ulaşmıyor ”, ÇÖ-2 ise “Kitap İslam’ı yeni öğrenenlere göre hazırlanmış. Biraz daha açıklayıcı olabilir” şeklinde ifadelerde bulunmuştur.

ÇKÖ-1: “Daha iyi olabilir. Öğrencilerin yaş seviyesi düşünülmeden hazırlanmış. Aşırı renklendirme ile hazırlanmış. Kitap içerisinde asıl bilgiye ulaşmakta zor oluyor.”

ÇKÖ-2: “Dinim İslam adlı ders kitabı çok özet şeklinde hazırlanmış mecburen detay veren kaynaklara yönelmek zorunda kalıyorum.”

ÇKÖ-8: “Müfredat daha özgür bırakılmalıdır.”

ÇGÖ-1: “Konulara biraz daha detaylı bir şekilde yer verilmesi.”

Yenimahalle ilçesindeki beş öğrenci kitap sayısının yetersiz olması nedeniyle kitabı hiç görmediklerini ve dolayısıyla kitap hakkında bilgi sahibi olmadıklarını söylemişlerdir. Diğer yedi öğrenci ise kitabı faydalı bulduklarını söyleyerek kitap hakkında olumsuz bir yorum yapmamışlardır.

Kadrolu öğretmenlerin beşi kitabı faydalı bulduğunu, yedisi ise kitabın yetersiz olduğunu düşünmektedir. Yedi öğreticinin genel görüşleri aynı olmakla beraber üç öğreticinin farklı ifadeleri şöyledir;

YKÖ-1: “En son hazırlanan dini bilgilerle ilgili kitaptaki bilgilerin dar tutulduğunu düşünüyorum.”

YKÖ-2: “Eksiklikler var. Kitabın dili kadınlar için ağır geliyor. Günlük bilgileri kapsasa daha iyi olur çünkü kitabi bilgiler genelde dinlenmiyor.”

YKÖ-3: Kitapların zamanında kurslara ulaşmıyor.”

Yenimahalle’de dokuz geçici öğretici yeterlidir derken, üç öğretici yetersiz bulduklarını söyleyerek şunları ifade etmiştir;

YGÖ-1: “Yetişkin kadınlara göre konular çok basit kalıyor.”

YGÖ-2: “İtikat ve ahlak konularında daha fazla bilgiye yer verilebilir.”

YGÖ-3: “Öğrencilere her sene aynı kitaptan ders anlattığımız için ikinci senede din dersi işlememizi istemiyorlar.”

Etimesgut’taki öğrencilerin hepsi kitabı faydalı bulmaktadır. Ancak bazı istek ve temennileri şöyledir;

EÖ-1: “Kitap içeriğinin yaş gruplarına göre biraz daha sadeleştirilmesi gerekmektedir.”

EÖ-2: “Ailevi konulara daha fazla yer verilmesini istiyorum.”

EÖ-3: “Yapılan açıklamaların örneklendirilmesinin daha fazla olması lazım.”

Etimesgut’taki öğreticilerin görüşleri;

EKÖ-1: “İçerik olarak güzel fakat sayı olarak yetersiz ve zamanında kurslara ulaşmıyor.”

EKÖ-2: “Etkinlik bakımından içeriği zenginleştirilebilir.”

EKÖ-3: “Namaz ünitesi biraz daha detaylı yapılabilir.”

EKÖ-4: “Konular çok yüzeysel anlatılmış.”

EKÖ-5: “Yeterli bulmuyorum. Mesela kadınların özel halleri hakkında daha çok kısımların olması gerekir. Bazen bu konuları açıklamada sıkıntı çekebiliyoruz.”

EKÖ-6: “Dinim İslam adlı ders kitabını yetersiz buluyorum. Konular iç içe sıkıştırılmış durumda konuları işlemeye zamanımız yetmiyor ve eğitim yarım kalıyor. Zamana göre ayarlanması gerektiğini düşünüyorum.”

Mamak'taki öğrencilerin tümü kitabı faydalı bulmaktadır. MÖ-1: “Daha ayrıntılı olursa seviniriz.”, MÖ-2: ise “Kitap araştırmaya yönlendiriyor. Araştırma yapmamız zor oluyor.” şeklinde ifadelerde bulunmaktadır.

Mamak kadrolu öğretmenlerin yedisinin kitabı yeterlidir, beşinin ise yetersizdir cevabı verdiklerini tablo 42’de ayrıca yetersiz diyen iki geçici öğreticinin de bilgilerini tablo 43’de sunmuştuk.

Buna göre;

MKÖ-1: “Kitap içerik olarak geliştirilebilir. Sayı bakımından kurslarımıza hem geç gönderiliyor hem de yetersiz sayıda geliyor.”

MKÖ-2: “Kitap yeterli yalnız öğretici tarafından tamamlanacak şekilde hazırlanmış biraz daha detaylandırılmalıdır.”

MKÖ-3: “Daha kapsamlı olmalı. Namazın sünnetleri, mekruhları gibi konular dâhil edilmemiş.”

MGÖ-1: “Daha kapsamlı olabilir.”

MGÖ-2: “Kitap sayısı çok yetersiz. Her öğrenciye kitap veremiyoruz.”

Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından sizlere ücretsiz olarak dağıtılan Dinim İslam adlı ders kitabını faydalı buluyor musunuz? sorumuza verilen cevaplar; kitabın temel olarak birçok bilgiyi kapsadığı fakat daha açıklayıcı olması gerektiği yönündedir.

Örneğin; bazı konularda meseleyi kavrayabilmeleri için daha somut örneklemelere gidilmesi, güncel konular üzerinden sonuca ulaştıracak sade bir anlatım olmasını ve ailevi konulara daha fazla yer verilmesini istediklerini anlıyoruz.

“Dinim İslam” adlı ders kitabını incelemiş olduğumuz başlık altında; öğrencilerin değişen yaş profilleri dikkate alındığında genç ve orta yetişkinler için konu anlatımlarının basite indirildiği, yaşlılık dönemindeki yetişkinler için ise bilgiye boğulmadan anlayacakları şekilde konulara yer verildiği tespitinde bulunmuştuk. Öğrencilerden elde ettiğimiz bulgularla düşüncemiz birbir örtüşmektedir.

Aslında bu noktada öğrencilere daha fazla sorumluluk düşmektedir. Öğretici ilgili konuyu anlatmadan önce konuya çok iyi hazırlanmalı ve konuyu ek bilgilerle desteklemelidir. Zaten Başkanlığın öğretim programı amaçları arasında da öğrenci ve öğretmenlerin aktif olması gelmektedir. Böylece öğrencilerin ve öğretmenlerin sadece kitabın verdiği bilgilerle kalmadan araştırma, öğrenme konusunda kendini geliştirmeye yöneliyor olmasıdır. Kanaatimizce bu konunun öğretici ve öğrenci merkezli olarak ele alınmasının araştırmaya müsait olduğu düşünülmektedir. Ayrıca öğrenciler çoğunlukla dağıtılan kitapların ellerine geç ulaşmasından ve yetersiz sayıda olmasından dolayı rahatsız olduklarını belirtmektedirler.

Ayşe Özyurt'un 2009 yılında İstanbul'un Kartal ilçesinde bulunan Kur'an kurslarında 15 ve 66 yaş aralığında bulunan kadınlara yönelik yapmış olduğu ankete 455 kişinin katıldığı görülmektedir. Katılımcıların *en fazla öğrenci* kısmını % 26,8'lik bir oranla 46 – 55 yaş (122 kişi) gurubu oluşturmaktadır. Bu oran bizim çalışma yaptığımız katılımcıların yüzdelik oranıyla benzer durumdadır.

Burada dikkat çekmek istediğimiz husus şudur. DİB'in Kur'an kursları 2009 yılında gündüzlü kurslar olarak faaliyet göstermekteydi. Kurslarda şu anda kullanılan "Dinim İslam" adlı ders kitabı daha önce dört kitap şeklinde ayrı olarak bulunmaktaydı. Bu kitaplar; İbadetim, İncim, Peygamberim ve Ahlâkım isimli kitaplardır. Bu uygulamanın da daha öncesine gittiğimizde "Temel Dini Bilgiler" isimli bir kitabın var olduğunu görmekteyiz.

Özyurt'un ders kitaplarıyla ilgili öğrencilerle yapmış olduğu anket sonucu değerlendirmesini kendi ifadeleriyle yer vermenin uygun olacağını düşünüyoruz.

Özyurt'un bulgularına göre;

"Öğrencilerin % 52,5'i ders kitaplarını beğenerek okuduğunu ve anladığını ifade etmiştir. % 28,1'i ise dini bilgiler ders kitaplarını beğenmediğini ve yeniden yazılması gerektiğini belirtmiştir. Onlara göre bu kitaplar fazla ayrıntıya girmekte ve konuları karmaşık bir biçimde ele almaktadır. Daha önceleri okutulan tek kitabın daha derli toplu ve anlaşılır olduğunu ve temel bilgilerin kısaca anlatımını içeren kitapçıkları tercih edeceklerini ifade etmişlerdir. Okuma-yazma güçlüğü yaşayan ve kitap okuma alışkanlığı olmayan öğrencilerin ise söz konusu kitapları anlamakta zorluk yaşadığı ortaya çıkmıştır." (Özyurt, 2009)

Bizim verilerimizle Özyurt'un verilerini karşılaştırdığımız da öğrencilerin % 52,5'inin kitapları anladığı ve beğenerek okudukları belirtmelerine rağmen, memnun olmayan % 28,1'in taleplerinin dikkate alınarak dört olan kitap sayısının tek kitaba düşürüldüğü ve öğrencilere göre fazla ayrıntılara girmekte olan konuların sadeleştirildiği anlaşılmaktadır.

2009 yılında aynı yaş grubunda bulunan öğrencilerin bazıları kitapların fazla ayrıntıya girdiğini söylerken 2018 yılına gelindiğinde yaş grubu benzer olan öğrenciler kitabın çok basit olduğu ve fazlasıyla sadeleştirilmiş olduğunu söylemektedirler.

Sonuç olarak bu güne kadar kurslarda okutulan ders kitaplarının içeriğinde henüz bir birlikteliğin sağlanmadığı çıkarılmaktadır.

Öğrenci ve öğretmenlerin kurslarda görmeyi arzu ettikleri ders kitaplarıyla ilgi bazı düşünceleri ise şöyledir:

ÇÖ-1, ÇGÖ-3: “Tefsirle ilgili derslerin kitaba dâhil edilmesini ve müstakil bir ders kitabının olmasını istiyorum.”

YGÖ-1: “Tefsir dersinin en azından sürekli okuduğumuz İslam'da itikat ve ahlakla ilgili surelerin tefsirinin mutlaka içerikler arasında yer alması gerekmektedir.”

MKÖ-4: “Ders kitapları görsel yönden zenginleştirilmeli. Mutlaka Kur'an meali tefsir dersleri olmalı.”

ÇÖ-7, ÇÖ-12, ÇKÖ-3, ÇKÖ-9, YKÖ-5 : “Dua, sureler ve resimli ibadet kitapları puntoları yaş grupları gözetilerek hazırlanıp dağıtılmalı.”

ÇKÖ-1: “Kur'an meali ders kitapları içerisinde yer almalı ayrıca ezberlenecek dua ve sureler ayrı kitap olarak verilmeli. Öğrencilerde *Kur'an-ı Kerimi Arapça okudum ve ben Müslümanlık görevi yapmış oldum* gibi bir tutum var. Arapça öğretimin yanı sıra ders programına tefsir dersi eklenerek öğrencilerin Kur'an-ı Kerim'in anlamı hakkında da bilgi sahibi olmalarını sağlayabiliriz.”

YÖ-4: “Kur'an meali üzerinde daha çok durulması lazım. Kur'an-ı hayatımızda yaşamak için öğrenelim.”

ÇKÖ-5: Tefekküre yönelik eserlerin olması gerekli,

Çankaya ve Yenimahalle'de bulunan öğrenciler tarafından Kur'an-ı öğrenmenin yanında tefsir, hadis ve Kur'an anlamaya yönelik ders kitaplarının bulunmalarını istedikleri ifade edilmektedir. Eğitim düzeylerinin farklı olduğu bölgelerde öğrencilerin ders içerikleriyle ilgili talepleri de değişmektedir.

ÇÖ-8: "Elif-ba cüzleri biraz daha geliştirilmeli."

YKÖ-8, EKÖ-8, MÖ-6: "Diyamet İşleri Başkanlığımız tarafından hazırlanan bir tecvit kitabımız yok, detaylı bir tecvid kitabını olmasını istiyoruz."

MKÖ-8: Yaz Kur'an Kursu öğrencilerine dağıtılan Elif-Ba Cüzünün karakter boyutunun biraz daha büyütülerek Temel Öğretime kayıt yaptıran öğrencilere de verilmesini istiyorum."

EKÖ-1: "Elif-Ba cüzünün genişletilmesi gerekli çünkü yeterli olmadığından dolayı öğrencilerin Kur'an-ı Kerime geçmeleri uzun sürüyor. Bol alıştırmanın olması daha faydalı olacaktır."

MÖ-5: "Elif-Ba cüzünün ayrıntılı ve büyük puntolu hazırlanması istifade etmemiz açısından daha iyi olacaktır diye düşünüyorum."

MKÖ-1: "Elif- Ba öğrenmeyi güçleştiriyor. Kendim katkıda bulunmak zorunda kalıyorum. Yaşlılara uygun olarak hazırlanması gerekir."

MKÖ-6: "Elif – Ba cüzleri açık ve daha okunaklı olmalı."

MKÖ-7: "Cüz hattının küçük olmasından dolayı göremeyen öğrenciler var biraz daha geliştirilebilir."

İhtiyaç Odaklı Kur'an Kurslarında ders kitabı olarak sadece "Dinim İslam" kitabının olduğundan daha önce bahsetmiştik. Kursların müfredat içeriği incelendiğinde⁴⁸ programın sadece temel dini bilgilerden ibaret olmadığı görülmektedir. ÇÖ-8, YKÖ-8, EKÖ-8 ve MÖ-6'nın söyledikleri gibi Başkanlık tarafından kurslarda kullanılmak üzere özel olarak hazırlanan bir tecvit kitabı

---

⁴⁸ Bkz. İhtiyaç Odaklı Kur'an Kursları Öğretim Programları – 2012, Temel Öğretim programları s.13–26. Ek Öğretim programları s.35–51
<http://www2.diyamet.gov.tr/EgitimHizmetleriGenelMudurlugu/Sayfalar/KuranKursuOgretimProgrami.aspx> Erişim Tarihi: 11.08.2018

bulunmamaktadır. Ayrıca Yaz kursları için hazırlanan Elif –ba cüzü vb. cüzler öğrenciler tarafından öğreticilerin yönlendirmesi ile temin edilmektedir.

“Diyaret İşleri Başkanlığı Kur’an Eğitim ve Öğretimine Yönelik Kurslar İle Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönetmeliği” nin 15. maddesinde Kur’an eğitim ve öğretiminde Başkanlıkça hazırlanan ders kitaplarının takip edileceği belirtilmektedir. Ancak hazırlanan ders kitaplarının sayısının mevcut programa göre yetersiz olması öğrencilerin sahih olmayan kaynaklarına yönelmesine sebep olabilir. Dolayısıyla derslerde okutulacak kitapların bir düzen içerisinde sunulması, öğrencilerin farklı kuruluşlar tarafından hazırlanan ve Başkanlıkça incelenmeyen⁴⁹ değişik kaynaklara başvurmalarını engelleyecektir.

Temel öğretim programının 1. düzeyinde ve Ek Öğretim programının 1.Kuru’nda yer alan Kur’an-ı Kerim alanında Kur’an öğrenmenin başlangıcı olan harfler ve özellikleri, isimleri, yazılışları, mahreçleri ve okunuşuyla ilgili özel durumlarının bulunduğu Elif-ba cüzünün ve içerisinde tecvit kurallarının da yer aldığı bir tecvit kitabının MKÖ–8, EKÖ–1,MÖ–5,MKÖ–1,MKÖ–6,MKÖ–7’nin belirttiği gibi ileri yaşlarda görme ve okuma problemi yaşayan kursiyerler için farklı şekillerde biçimlendirilmesinin eğitime olan adaptasyonu hızlandıracağı ve bu suretle bu alanda eksik görülen ihtiyacın giderileceği düşünülmektedir.

EKÖ–6: “Etkinlik kitapların olması.”

Temel ve Ek öğretim programlarında öğrenilen bilgilerin pekişmesini sağlayacak farklı etkinliklerin bulunduğu bir kitap hazırlanması da düşünülebilir.

EKÖ–1: “Kaynak kitap listesi veriliyor. Fakat bu kitapların hepsini almaya maddi imkânımız el vermiyor. Ayrıca öğrencilerin anlayabileceği şekilde yeterli sayıda da kaynak bulmak zor oluyor.”

MÖ–4: “Kurslarda kullanılan Kur’an-ı Kerimlerin yazı boyutlarının büyük olması ve kelimelerin fark edilecek şekilde yazılması.”

---

⁴⁹ Bkz. **Madde–5, d)** “Başkanlıkça incelenmek üzere havale edilen basılı, sesli ve görüntülü eserleri dini bakımdan inceleyerek yayınlanıp yayınlanamayacağına karar vermek”. 633 sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun

EÖ-7:” Kitaplar hazırlanırken yazı karakterlerinin biraz daha büyük olmasını istiyorum.”

MÖ-9: “Ek öğretimler için hazırlanmış olan herhangi bir kitap yok. Bir kitap hazırlanmasını istiyoruz.”

YÖ-2, YKÖ-9, MÖ-9, ÇÖ-4’ün ifadelerinden anlaşılacağı üzere ek öğretimler için hazırlanan herhangi bir materyal bulunmamaktadır.

Yapmış olduğumuz araştırma sonucunda İhtiyaç Odaklı Kur’an Kurslarında ders kitabı olarak sadece “Dinim İslam” adlı ders kitabının bulunduğu ve temel öğretim programlarında dağıtıldığı ek öğretim programlarına yönelik ise herhangi bir ders kitabının bulunmadığı görülmektedir.

b. Diğer Öğretim Materyalleri

Şüphesiz eğitimcilerin kullanmış olduğu materyaller eğitimin olmazsa olmazları arasında yer almaktadır.

“Materyal çeşitliliği sağlamak, öğrencilerin aktif öğrenebilmeleri için gerekli görülmektedir. Hedef ve kazanımlara uygun olmak koşuluyla her türlü materyal değerlidir” (Şimşek, 2012, s. 374).

Öğretim sürecindeki ilgi çekici ve en mühim adımlardan biri öğretim araç gereçlerinin kullanılmasıdır. Öğretim araç-gereçlerini, öğretme öğrenme sürecini oluşturan diğer öğelerden müstakil olarak düşünmek mümkün değildir. Dolayısıyla, bütün öğrenme-öğretme durumlarında kullanılacak tek bir araç-gereç tende bahsetmek mümkün gözükmemektedir (Yalın, 2004).

Eğitimde araç, öğrencinin öğrenmesi, öğretmenin aktif bir öğretme ortamı oluşturabilmesi için özel olarak hazırlanmış öğretim yardımcısıdır. Öğrencilerin eğitim hayatlarını zenginleştirmek, öğrenilecek konunun kavranabilmesini kolaylaştırmak ve öğretmenin etkenliğini çoğaltmak (Çınar, Bila tarih) açısından araçların önemli bir yeri vardır.

Öğretimde kullanılan araç-gereçlerin özellikleri arasında, gerçek eşya ve modeller, yazılı materyaller, görsel içerikler, fotoğraf, çizim, akıllı tahta, tepegöz, ses

araçları (Kaset, CD, DVD), video film, bilgisayar yazılımı ile oluşturulan uygulamalar bulunmaktadır.

Etkili ve doğru sunumda öğretim aracının mükemmel olması değil, içeriğin iyi tasarlanması anlamlı ve gereklidir.

Kur'an kurslarında kullanılan materyallerin yeterli olup olmadığını ve öğretime faydalı olacak araç-gereç, teknik donanım gibi hangi tür materyallerin kurslarda bulunması gerektiğini tespit edebilmek amacıyla öğrenci ve öğretmenlere sormuş olduğumuz sorudan almış olduğumuz cevaplar bu başlık altında değerlendirilecektir.

Öğrencilerin **“Diyaret İşleri Başkanlığı tarafından hazırlanan ve öğretmenler tarafından kullanılan materyalleri yeterli buluyor musunuz?”** sorusuna verdiklerin cevapların sayısal dağılımı tablo 44’te gösterilmiştir.

Tablo 44 - Öğrencilerin Materyallerin Yeter Düzeyi Hakkındaki Cevapların Sayısal Dağılımı

	Çankaya		Yenimahalle		Etimesgut		Mamak		Genel Toplam	
	Cevap Sayısı	Yüzde	Cevap Sayısı	Yüzde	Cevap Sayısı	Yüzde	Cevap Sayısı	Yüzde	Cevap Sayısı	Yüzde
Yeterli		0%		0%		0%		0%	0	0%
Yetersiz	12	100%	12	100%	12	100%	12	100%	48	100%

Tablo 44’ten anlaşılacağı üzere katılımcıların tamamı materyalleri yetersiz bulmaktadır.

ÇÖ-1: “Teknolojik imkânların çoğaldığı günümüzde kursumuzdaki araç-gereçler çok yetersiz durumdadır.”

EKÖ-7, MÖ-2 ve MKÖ-3: Projeksiyon cihazı, bilgisayar vb. teknolojik cihazların kurslara kazandırılması gerektiğini söylemişlerdir.

YÖ-3: “Kur’an Kursu öğrencilerine yönelik akıllı telefon uygulamalarının olmasını istiyorum.”

ÇÖ-6 : “Günümüzde gelişen teknolojiye öğrenim kurlarına göre kullanıcı adı ve şifre girişli tablet ve cep telefonu uygulamalarının yapılması ayrıca kurs öğreticisinin bu öğrenciyi sistem üzerinden takip edebilmesi gibi bir uygulamanın geliştirilmesi uygun olacaktır. Kitap ve materyal dağıtımları kurslar başlamadan önce yapılırsa daha iyi olur.”

ÇÖ-2: “Soru cevap şeklinde bilgi kartları hazırlanarak dağıtılsa bunları en azından evde ailemizle de paylaşıyoruz, bu şekilde çocuklarımıza ulaşmayı sağlayabiliriz.”

ÇÖ-5: “Kursumuzda bulunan araç-gereçleri kendi imkânlarımızla karşılıyoruz.”

EKÖ-12: “Başkanlık tarafından gönderilen materyaller yeterli değil birçok araç ve gereci kendimiz temin ediyoruz. Öğrencilerden para toplamak zorunda kalıyoruz bu yüzden onlara karşı mahcup durumda oluyoruz.”

EÖ-5: “Birçok araç ve gereci kendi aramızda para toplayarak alıyoruz. Bunların devlet tarafından veya cami dernekleri aracılığıyla karşılanmasını istiyoruz.”

YKÖ-3: “Materyalleri yeterli bulmuyorum kendi imkânlarımla edindiğim ek materyaller kullanmak zorunda kalıyorum.”

YKÖ-4: “Kurslarda kullanılmak üzere ortak bir materyal hazırlanmalı, herkes aynı eğitimi veremeyince sıkıntı oluyor.”

ÇÖ-11, ÇKÖ-7, ÇKÖ-8, YKÖ-1, MÖ-1: Görsel etkinliklerin olduğu materyallerin bulunması, örneklerin bol olduğu materyallerin olması gerektiğini ifade etmişlerdir.

MÖ-7: “Namaz ve Hac ibadetinin nasıl yapılacağını görsel olarak gösteren videoların hazırlanması.”

MÖ-3: “Siyer dersi anlatılırken kısa film şeklinde görselin bulunması.”

MKÖ-2: “Görsel materyaller olmalı. Kur’an-ı anlamaya yönelik kısa kısa küçük surelerden oluşan ders materyalleri olabilir.”

EÖ-2: “Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yaş gruplarına uygun bir şekilde hazırlanan slayt, video vs. gereçlerin olması gerektiğini düşünüyorum.”

EKÖ-5: “Öğrencilerin manevi duygularını artıracak görsel videoların Başkanlık tarafından hazırlanması.”

MKÖ-5: “Akıllı tahtaların kurslara alınması.”

EÖ-4: “Diyanet TV’de yayınlanan programda kullanılan akıllı tahta uygulamasının Başkanlık tarafından kurslarımıza da gönderilmesini istiyorum.”

EÖ-6 : “Harflerin ve dini bilgilerde anlatılan konuların projeksiyonla tahtaya yansıtılması lazım. Aramızda az işitenler en azından görsel olarak görebilir ve daha kalıcı olabilir.

YÖ-2, YKÖ-9: “Ek öğretimle ilgili hiçbir materyal verilmiyor.”

YKÖ-6: “Kadınlar evde ders çalışmaya imkân bulamıyorlar bu yüzden dersi derste işlenecek şekilde materyallerin hazırlanması.”

EÖ-3: “Konuyla ilgili haftalık fasiküller, kaza, kader, tecvit kuralları vs. konularla ilgili kartelaların olmasını arzu ediyorum.”

EKÖ-3: “Eğitim seviyesine göre materyallerin hazırlanması.”

EKÖ-6, YKÖ-7: “Yaş gruplarına göre materyallerin olması.”

MÖ-8: “Tecvit kartelalarının diyanet tarafından hazırlanması.”

EKÖ-4, YÖ-1: “Okuryazarlığı olmayanlar için görsel ve işitsel materyallerin çoğaltılması.”

MGÖ-2: “Okuma yazması olmayan öğrencilerde sıkıntı yaşıyoruz. Bu alanda materyal çalışması yapılmasını istiyoruz.”

EÖ-1: “Okuma yazma bilmiyorum. Dini bilgilerin, ezber yapılacak surelerin mp3 çalar tarzında bir alete yüklenerek öğrencilere dağıtılması. Parası bizler tarafından karşılansın en azından bu şekilde bir materyal olduğu zaman okuma yazma bilmeyenler, dinleyerek bu sorunu çözebilirler.”

Kursiyerlerin birçoğu görsel, dokunsal materyallerin verimi arttıracaklarını söylerken; tek düze bir eğitim sisteminden çok, renklendirilmiş, zenginleştirilmiş bir şekilde öğrenmeyi tercih ettiklerini vurgulamaktadırlar. Söz konusu materyaller eğitim sürecine dâhil edildiğinde memnuniyet derecelerinin artacağını ifade etmektedirler.

Öğreticilerin büyük bir kısmı kendilerine yönelik rehber kaynakların ve öğrencilerin seviye gruplarına göre daha zengin bir envanterin geliştirilmesi konusunda destek beklemektedirler. Daha zengin kaynaklarla işlenen derslerin daha verimli geçeceği noktasında hemfikir olan öğretmenler; bu konudaki eksiklerin bir kısmını kendi gayretleri ile karşıladıklarını da belirtmektedirler.

Çankaya ve Yenimahalle de bulunan öğrenciler daha çok teknolojik aletlerin artırılmasını Kur'an eğitiminin yanında İslami İlimler noktasında da desteğe ihtiyaç duyduklarını ifade ederek, daha derin daha ilmi bir eğitim almak istemektedirler.

Etimesgut ve Mamak'ta bulunan öğrenci ve öğretmenlerin ifadelerinden anlaşılacağı üzere; yaşlı olan ve okuma yazma bilmeyen bazı öğrencilerin öğrenmede güçlük çekmelerinden dolayı görsel ve işitsel materyal taleplerinin bu ilçelerde ön plana çıktığı görülmektedir.

3.4. Kursların Fiziki Şartları

Eğitim- öğretim yapılan yerin fonksiyonu eğitim açısından oldukça önemlidir. Kursun bulunduğu yerleşim alanı, sınıf ortamı, tuvalet vb. bulunması gereken kısımlar eğitim- öğretimi müspet veya menfi yönde etkilemektedir. Fiziki çevre, doğal çevrenin yanı sıra insanlar tarafından meydana getirilen iç mekânları da kapsamaktadır. Bu nedenle temiz ve sağlıklı bir eğitim ortamının oluşturulması gereklidir. Çünkü öğrencilerin içinde vakitlerini geçirdikleri ve çalışmalarını gerçekleştirdikleri çevrenin onların tüm davranışlarında etkili olduğu hususu günümüzde bilimsel bir gerçek olarak kabul görmektedir. Çeşitli bina projeleri, donatımı, modeli, iç düzenlemeleri, sıcaklığı, renk ve değişik objeler gibi özelliklerden meydana gelen çevre önce insanlar tarafından biçimlendirilmekte, daha sonra da insanlar aynı çevre tarafından biçimlenmektedirler.

Bu hususların önemine binaen kurslarının mevcut fiziki şartlarını tespit edebilmek amacıyla öğrencilere **“Öğrenim görmüş olduğunuz kursun Fiziki şartları sizce yeterli mi? Yeterli değilse nasıl olmasını isterdiniz?”** sorusunu yönelttiğimizde almış olduğumuz cevapların sayısal dağılımı tablo 45’te verilmiştir.

Tablo 45 Öğrencilerin Kursların Fiziki Şartları Hakkındaki Görüşlerinin Sayısal Dağılımı

	Çankaya		Yenimahalle		Etimesgut		Mamak		Genel Toplam	
	Cevap Sayısı	Yüzde	Cevap Sayısı	Yüzde	Cevap Sayısı	Yüzde	Cevap Sayısı	Yüzde	Cevap Sayısı	Yüzde
Yeterli	4	33%	11	92%	0%	0%	0%	0%	15	31%
Yetersiz	8	67%	1	8%	12	100%	12	100%	33	69%

Öğrencilerin % 31’i fiziki şartların yeterli olduğunu söylerken % 69’u yetersiz cevabını vermişlerdir.

Kadrolu öğretilere farklı bir şekilde yönelttiğimiz **“Şimdi veya daha önceki dönemlerde görev yapmış olduğunuz kursların fiziki şartları sebebiyle İhtiyaç Odaklı Kur’an Kurslarının uygulanmasında aksaklıklar oldu mu? Cevabınız evet ise bu aksaklıklar nelerdir?”** sorusuna öğretilerin vermiş oldukları cevapların sayısal dağılımı tablo 46’da gösterilmiştir.

Tablo 46 Kadrolu Öğretilerin Kursların Fiziki Şartları Hakkındaki Görüşlerinin Sayısal Dağılımı

	Çankaya		Yenimahalle		Etimesgut		Mamak		Toplam	Yüzdesi
Evet	4	33%	8	67%	8	67%	6	50%	26	54%
Hayır	8	67%	4	33%	4	33%	6	50%	22	46%
Toplam	12		12		12		12		48	100%

Öğretilerin % 54’ü fiziki şartların kurslardaki eğitim-öğretimi etkilediğini %46’sı herhangi bir problemin olmadığını söylemişlerdir.

Kursların fiziki şartlarıyla ilgili sormuş olduğumuz soruda öğrenci ve öğretmenlerin bazı görüşleri şöyledir;

ÇÖ-1: “Kursumuzun kapısı önünden camiye geçiliyor. Cami girişiyle kurs kapısının ayrı yerde olması bize sıkıntı veriyor.”

ÇÖ-2: “Camiden ayrı bir mekânda olmasını isterdim.”

ÇÖ-2’ye neden ayrı bir mekânda olmasını isterdiniz diye sorduğumuzda “çünkü ben başı açık bir kadını, kurstan çıkarken başımı açıyorum, cami bahçesinde olmamız sebebiyle erkek cemaat ile karşılaştığımızda arkamızdan hem Kur’an kursuna geliyor hem de başı açık şekilde söylemler duyuyoruz buda rahatsızlık veriyor. Kursa gelme şevkimiz kırılabilir. Öğrenmek isteyip te sırf bu yüzden kursa gelemeyen arkadaşlarımı tanıyorum.” şeklinde ifade etmiştir.

Aynı şekilde diğer ilçelerde bulunan öğrenci ve öğretmenlerin kursların cami altında olmasıyla ilgili benzer görüşleri bulunmaktadır.

EÖ-6: “Kurs girişimiz cami yanında olduğundan özellikle Cuma günleri çok sıkıntı çekiyoruz. Çoğumuz Cuma günleri kursa gelmiyoruz. Girip çıkamıyorsunuz, insanların gözleri sizin üzerinde oluyor buda rahatsızlık veriyor.”

EÖ-7: “Kursun caminin altında bulunması sorun oluyor. Örneğin: Camide vaaz, mevlit vs. programlar olduğunda haliyle ses bize kadar ulaşıyor ve derse uyum sağlamamızı engelliyor.”

ÇKÖ-5: “Kursların cami bodrumlarında yer alması kurslara karşı olan ilgiyi azaltmaktadır.”

YKÖ-6: “Kursların bodrum katlarında olması sıkıntılı oluyor.”

EÖ-4: “Caminin deposu olarak kullanılan bölüm sınıfa çevrilmiş durumda. Buda ister istemez Kur’an öğrendiğimiz bir yerin niçin ikinci planda olduğu sorusunu akla getiriyor.”

EKÖ-7: “Camilerin yanında veya içerisinde bulunması sebebiyle sık sık derslerin bölünmesine sebebiyet vermesi bir sorun oluşturmaktadır.”

EKÖ-8: “Kursumuzun caminin altında bulunmasından dolayı ferah bir ortam yok ve buda ders işleyişimizi olumsuz yönde etkiliyor.”

EÖ-2: “Kursumuza âdeta bir mahzene girer gibi giriyoruz. Açıkçası yerin üstünde olmasını isterdim.”

Öğrenci ve öğretmenlerin vermiş oldukları cevaplardan anlaşılacağı üzere kursların girişlerinin cami kapıları ile aynı yerde olması ve cami altların da bulunması yetişkin kadınların bazı sıkıntılar yaşamasına ve eğitimin aksamasına sebep olmaktadır.

Bir başka önemli nokta ise sınıf ortamlarıdır. Öğrenci ve öğretmenlerden edindiğimiz bilgilere göre sınıflarda bir takım sorunlar bulunmaktadır.

MKÖ-3: “Kurslar genelde cami altlarında olduğu için alt zemini sağlam olmayan binalarda su baskınları olabiliyor. Buda nem, rutubet ve koku oluşmasına sebep olduğu için öğrenci kaybına sebep oluyor.”

ÇÖ-3: “Kursumuzda hava sirkülasyonu olacak bir pencere bulunmamaktadır. Daha ferah olmasını istiyorum. Sürekli ışık altında ders görmek beni rahatsız ediyor.”

ÇKÖ-1: “Öğrencilerimiz genellikle yaşlı kesim olduğundan dolayı kursumuzun nemli ve rutubetli olması devamsızlıklara neden oluyor.”

YKÖ-8: “Kursun rutubetli olması.”

EKÖ-2: “Rutubetli ve bakımsız olması.”

MÖ-1: “Soğuk, nem, rutubet ve havasızlık en büyük problem.”

EKÖ-3, MKÖ-4: “Sınıfların dar olması.”

EKÖ-1: “Kursların tek sınıflı olması.”

YKÖ-9: “Öğretici sayısı çok sınıf sayısı az.”

Ayrıca ÇKÖ-1: “İhtiyaç Odaklı” eğitim içerisinde çok fazla çeşidin olması öğretici ve sınıfların yetersiz olduğundan dolayı taleplerin karşılanamamasına sebep olmakla birlikte görevlilere sıkıntı vermektedir.”

YKÖ-4: “Sınıf sayısının yetersizliği.”

MKÖ-1: “Ek ders açmaya çalıştığımızda sınıf yetersizliğinden dolayı açamıyoruz.”

MKÖ-6: “Öğrencilerin talebi çok fazla sayıda sınıfların yetersizliğinden dolayı hepsini aynı anda kabul edemiyor ve verimli bir şekilde ders işleyemiyoruz.”

MKÖ-5: “İki öğreticinin görev yapmış olduğu bir kursta tek sınıf bulunmaktadır. Ek öğretim açmak istediğinizde özellikle hafta içinde saatler çakıştığından dolayı bu programı uygulayamıyoruz. Kursta çift görevli olması ve tek sınıf olması ihtiyaç odaklı kurslar için yetersiz kalıyor.”

EKÖ-9: “Sınıflarımız çok küçük sıraları bitişik yapmak zorunda kalıyoruz. Ders esnasında öğrenciler arasında dolaşamıyoruz.”

EÖ-5: “Gruplar değişirken sıkıntılar yaşıyoruz. Bizim dersimiz bitmeden diğer grup gelmeye başlıyor. Buda ister istemez öğrenci ve öğretmenler arasında sürtüşmelere neden oluyor.”

EKÖ-5: “Sınıfların havasız olması.”

MÖ-2 : “Aydınlık bir sınıfın olmaması.”

ÇKÖ-4, EKÖ-4, MKÖ-2: “Kışın çok soğuk olması nedeniyle ısınma problemi yaşıyoruz.”

ÇKÖ-3, YKÖ-2: “Kursun soğuk olması ve ısınma problemi yaşandığı için öğrencilerde devamsızlıklar yaşanmaktadır.”

YKÖ-5: “Kursumuz sobalı, maddi problemler yaşıyoruz. Kurs binamız çok eski olduğu için zaman zaman bina sallanıyor öğrenciler kursa gelmek istemiyor.”

EKÖ-11: “Dernekler tarafından doğal gaz vs. ihtiyaçlarımız karşılanmadığından dolayı öğrencilerden istemek zorunda kalıyoruz. Bunun sonucunda sanki paralı eğitim veriyormuş gibi bir pozisyona düşüyoruz ve öğrenciye karşı eziklik hissetmemiz sebebiyle çok etkili olamıyoruz.”

EKÖ-11’in ifadelerine ek olarak ÇKÖ-2 ve ÇKÖ-5’ de cami derneklerinin kurslara ilgisiz kaldığını ve derneklerin Kur’an kurslarına destekte bulunması konusunda müftülüklerin uyarılarda bulunmalarının gerektiğini ifade etmişlerdir.

Yukarıdaki cevapları ve YKÖ-4, YKÖ-8, EKÖ-1, EKÖ-3, EKÖ-10, MKÖ-1, MKÖ-4, MKÖ-5, MKÖ-6, vd. öğretmenlerin vermiş oldukları cevapları da incelediğimizde kurslarda sınıfların yetersiz oluşu sebebiyle öğrenci katılımını

karşılayamamanın can sıkıcı bir hal aldığı, sınıflarda ısınma, rutubet ve hava sirkülasyonu gibi problemlerinin sıklıkla yaşandığı ve ivedilikle çözülmesi yönünde isteklerin ortaya çıktığını görmekteyiz.

Sınıf ortamının ısı derecesi önemlidir. Aşırı sıcak veya soğuk olan bir ortamın öğrencilerin derse yönelik konsantrasyonunu olumsuz yönde etkilediği söylenmektedir. Sıcaklığın yüksek ayarda olması “fiziksel rahatsızlıklara ilginin dağılmasına, zihnin gevşemesine ve bunların neden olduğu” bazı sorunlara yol açmaktadır. Sıcaklığın düşük ayarda olması ise öğrenciyi “ısınmaya yöneltmekte, zihnin öğretime odaklamasını güçleştirmektedir” (Karaçalı, 2006).

Kursların fiziki şartları hakkında diğer görüşlerde şu şekildedir:

ÇKÖ-6: “Küçük çocuğunu bırakacak yeri olmadığından kursa getirenler var. Onlar için ayrı bir oyun vs. bölümümüz yok. Kadınların çocuklarını bırakacak bir yerleri olmadığından dolayı mecburen onları kursa getiriyorlar bizde çocuğunuzu kursa getirmeyin diyemiyoruz. Lakin çocukların sınıf ortamında olması da ders işleyişimizi olumsuz yönde etkiliyor. Diğer öğrencilerde bundan rahatsız oluyor.”

EKÖ-2’de ÇKÖ-6’ya benzer ifadelerle “Çocuğu küçük olan kadınlar mecburen çocuklarını yanlarında getirdiklerinden dolayı dersin aksamasına sebep oluyor. Eğer kurslarımızda çocukların vakit geçireceği alanlar oluşturulursa derslerimizin bölünmesi engellenecektir.”

EGÖ-1: “ Küçük çocuğu olan ve çocuğunun gürültü yapmasından çekinerek kursa devam edemeyen kadınlar var. Sağlıklı ders ortamı oluşturulabilmesi için her kursta mutlaka çocukların vakit geçirebileceği bir alanın bulunması faydalı olacaktır.

Köseoğlu’nun konumuzla ilgili olan Yüksek lisans tezinde “Kadın yetişkin öğrencilerden hem çocuğu küçük olan annelerin kursa katılımını sağlamak hem de katılmış olanların eğitim gördüğü çatı altında çocuğunu gönül rahatlığıyla bırakabileceği bir mekan oluşturmak düşüncesiyle, kurslarda çocuk oyun alanlarının kurulması yada 4-6 yaş Kur’an kursları sayısının artırılması” (Köseoğlu, 2018, s. 184) yönündeki görüşleri tespit ve önerileri arasında bulunmaktadır.

Bu konuyla ilgili Başkanlık tarafından 2014 yılında açılan 4–6 yaş grubu Kur'an kurslarının gerekçeleri⁵⁰ arasında “kurslara devam eden öğrencilerin % 66’sını 23 ve üzeri yaş grubu yetişkin ev hanımlarının oluşturması ve bunların önemli bir kısmının 4–6 yaş arası çocuk sahibi olmasının dikkate alındığı belirtilmektedir” (Kur'an Kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş), 2014). Ancak ülke genelinde tüm kursların bünyesinde 4–6 yaş grubu Kur'an kurslarının bulunmadığı ve sadece bu tür kursların açılmasıyla bu sorunun giderilemeyeceği de çözülmesi gereken diğer bir husustur.

Kurslara katılan yetişkin kadınlar arasında küçük çocukları bulunan ve öğreticilerin ifadelerine bakıldığında eğitim-öğretimde bazı olumsuzlukların yaşanmaması için çocukların vakit geçirebileceği alanların oluşturulmasının acil ihtiyaçlar arasında yer aldığı görülmektedir.

YKÖ–1: “Kurslar yeterli ekipmanlar oluşturulmadan açılıyor. Özellikle köylerde görev yapan arkadaşlarımız bu noktada daha çok sıkıntı çekiyor.”

MÖ–3: “Sıra ve sandalyelerin yetişkinliklere yönelik hacimde olması gerekmektedir.”

EKÖ–10: “Her ne kadar Cami yanında eğitim yapsak da kurslarımızda bir mescidin bulunması gerekiyor. Örneğin uygulamalı bir şekilde namaz eğitimi yapmak istediğimizde kurs içerisinde bir alan bulunmamaktadır. Dolayısıyla uygulamalı ders anlatımında sıkıntı yaşıyoruz.”

YKÖ–7: “Kurslarımızda mescit, konferans salonu, çoklu lavabo ve tuvaletlerin bulunmaması ayrı bir sıkıntı.”

EÖ–1: “Sınıfımızda müstakil olmayan bir mutfak bulunmaktadır. Biz ders yaparken diğer sınıf öğrencileri çay vs. almak için girdiklerinde konsantremiz bozuluyor.”

EÖ–3: “Mutfak, banyo ve tuvaletlerin sınıflardan biraz daha uzak bir bölümde olması gerekiyor.”

---

⁵⁰ Bkz. Kur'an Kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş) – 2014.

[http://egitimhizmetleri.diyaret.gov.tr/Documents/Kur'an%20Kurslar%C4%B1%20C3%96%C4%9Fretim%20Program%C4%B1%20\(4-6%20Ya%C5%9F\)%20-%202014.pdf](http://egitimhizmetleri.diyaret.gov.tr/Documents/Kur'an%20Kurslar%C4%B1%20C3%96%C4%9Fretim%20Program%C4%B1%20(4-6%20Ya%C5%9F)%20-%202014.pdf)

YKÖ-3: “Temizlik işçisi olmadığı için temizlikle ilgili sıkıntılar yaşanıyor.”

ÇGÖ-4: “Kurslarda temizlik ihtiyacı konusunda sıkıntı yaşıyoruz. Temizlik elemanlarının kurslara verilmesini istiyoruz.”

EKÖ-6, MKÖ-7: “Kurslarımızda öğreticilerin ders veya iki öğretim arasında dinlenebileceği öğretici odaları yok. Dinlenme odalarının bulunmasını arzu ediyoruz.”

YKÖ-3: “Kurslarda denetimlerin sık sık yapılarak ortamların yerinde görülmesi gerekmektedir.”

Yenimahalle’de görüşme yapmış olduğumuz kursun fiziki şartları iyi olduğundan dolayı öğrenciler tarafından olumsuz yorum yapılmamıştır. Sadece çocukların vakit geçirebileceği bir oda olması gerektiğini söylemişlerdir.

Kur’an kurslarının bulunduğu binalar genellikle cami müstemilatlarında yer almaktadır.⁵¹ Tablo 45’te görüldüğü üzere öğrencilerin % 69’u kursların fiziki şartlarının yetersiz olduğunu belirtmektedirler.

Öne çıkan en önemli sorunlardan bir tanesi sınıf ortamlarının yeterince havadar olmaması, cami altlarında ve zemin katlarda bulunan kurslarda nem ve rutubet olması, sınıflarda bulunan tefrişatın yetişkinlere yönelik olmaması (sıra, sandalye vb.), küçük çocuğu olan kadınların çocuklarını kursa getirdiklerinde onların vakit geçirebileceği ayrı bir mekânın bulunmaması ve kurs girişlerinin cami cemaatinin camiye giriş yaptığı yerlerle aynı ortamda bulunması İhtiyaç Odaklı Kur’an Kurslarında verimliliği düşürdüğü öğrenci ve öğreticiler tarafından diler getirilmektedir.

Örneğin; Mamak’ta çalışma yapmış olduğumuz Kur’an kursunda iki sınıf bulunmaktadır. Bir sınıf caminin altında diğer sınıf ise lojman binasındadır. Caminin altında bulunan sınıfın fiziki şartları oldukça yetersiz nemli ve rutubetlidir. Diğer sınıf ise gayet temiz ve kullanışlıdır. Bu durumu öğrencilere sorduğumuzda şartları uygun olmayan sınıfta hiçbir öğrencinin öğrenim görmek istemediği ve buna bağlı olarak öğrenciler arasında ayrışma olması sebebiyle devamsızlıkların olduğu ve

---

⁵¹ Bkz. Ek 27 Kurs binalarına ait görseller.

kursa kayıt yaptırmaya gelen öğrencilerin iyi sınıfta işlenen dersin hocasına kayıt yaptırmaya çabası içerisine girdikleri söylenmektedir. Genel anlamda bu durum ekonomik düzeylerin düşük olduğu ilçelerde bu şekilde tezahür etmektedir.

Çankaya bölgesinde öğretmenlerin görüşleri tablo 46'ya göre %67 olumlu yönde çıkmıştır. Bunun da aynı Mamak örneğinde olduğu gibi ekonomik durumla ilişkili olduğu düşünülmektedir. Bu bölgede genelde fiziki şartlarda sorun bulunmamaktadır. Tablo 46'dan anlaşılacağı üzere kursların fiziki şartları bölgelere göre farklılık gösterebilmektedir.

Konuyla ilgili alanda yapılan diğer çalışmaları incelediğimizde çalışmamızı destekleyecek birçok veriye ulaşılmıştır. Bunlardan bazıları şöyledir:

Erkul'un "**eğitim görülen ortamların fiziksel koşullarının ekonomik imkânlarla ilişkisinin bulunduğu**" düşüncemizi destekleyici nitelikteki görüşü şöyledir.

"Öğreticilerin görev yaptığı kursların fiziki ortamını yetişkin eğitimi için oldukça yeterli görenlerin oranı % 25,8; yeterli görenlerin oranı % 33,6; kısmen yeterli görenlerin oranı ise % 31,6'dır. % 7,8'i yetersiz, % 1,2'si oldukça yetersiz görmektedir. Bu veriler Kur'an Kurslarının fiziki imkânlar bakımından yeterli olduğu noktasında bir kanaat oluşturmaktadır. Ancak İstanbul ekonomik imkânlar bakımından birçok yerden daha yeterli durumdadır. Bu sebeple İstanbul dışındaki yerlerde aynı sonuçların elde edilmesi beklenmemektedir" (Erkul, 2010, s. 61).

Korkmaz, kursların çoğunlukla cami altlarında olmasından dolayı rutubetli bir eğitim ortamına sahip olduğunu, bu durumun öğretmenleri ve kursiyerleri rahatsız ettiğini, dolayısıyla eğitimin bu durumdan olumsuz etkilendiğinin öğretmenler tarafından ifade edildiğini söylemektedir. Bunlara ek olarak, ülkemizde proje aşamasında müstakil Kur'an kursu binalarının yapılamadığını bunların çoğunlukla camilerin bodrum veya aşağı katlarının kursa çevrilmesi ile oluştuğunu ve böyle bir yapıya sahip olan kurslar da doğal olarak, rutubet, sıcaklık, soğukluk, gürültü, karanlık vb. sorunların meydana geldiğini, bu tür sorunları olan kursların İhtiyaç Odaklı Kur'an Kursları öğretim programlarını *etkenlikle* uygulamak için önemli bir takım yetersizlikler içerdiğini projenin başladığı ilk dönemlerde dile getirmektedir

(Korkmaz, Nisan 2013, s. 196). Korkmaz'ın verileri ile bizim verilerimiz benzerlik taşımaktadır.

İhtiyaç Odaklı Kur'an Kursları Pilot uygulama projesinin ilk yıllarında Mustafa Önder tarafından kaleme alınan bir makalede şu ifadeler yer almaktadır: Kursların “...fiziki mekânlarının icra ettikleri görevle mütenasip olmadığı, binalarının bakımsız ve sağlıksız olduğu bilinmektedir. Kurs açılabilmesi için gerekli şartların yeniden düzenlenmesi, ... Sağlıksız ve uygun olmayan kursların okullar gibi tek ve alt yapısı düzgün binalara taşınması, buralara profesyonel idareciler atanması, hem masrafları azaltacak, hem de eğitimin kalitesini artıracaktır.” (Önder, 2010, s. 297-308)

Bu bilgilerle birlikte kursların fiziki şartları değerlendirildiğinde, Başkanlık tarafından 2012 yılından bugüne kadar mevzuat olarak gerekli adımların atıldığı, fakat birçok kursta henüz üst seviyenin yakalanamadığı anlaşılmaktadır.

3.5 Öğreticilerin Mesleki Yeterlilikleri

Bu başlık altında yetişkinlerin eğitimlerinde en büyük rolü olan kadrolu ve geçici öğretmenlerin eğitim durumlarını ve mesleki yeterliliklerini tespit etmeye ve onlardan aldığımız bilgiler doğrultusunda değerlendirme yapmaya çalışacağız.

Öğreticilere yönelmiş olduğumuz “**En son bitirdiğiniz okul, mezuniyet durumunuz nedir?**” sorusuna kadrolu öğretmenlerin vermiş oldukları cevaplar tablo 47’de, geçici öğretmenlerin cevapları ise tablo 48’de verilmiştir.

Tablo 47 Kadrolu Öğreticilerin Eğitim Durumları

	Çankaya	Yenimahalle	Etimesgut	Mamak	Toplam	Yüzdesi
İmam Hatip Lisesi		1	1	1	3	6%
İlahiyat Önlisans	4	2	3	3	12	25%
İlahiyat Fakültesi	4	7	5	4	20	42%
İlahiyat Önlisans Diğer Lisans	3		1	3	7	15%
Diğer Lisans			1		1	2%
Yüksek Lisans	1	2	1	1	5	10%
Toplam	12	12	12	12	48	100%

Araştırmamıza katılan kadrolu öğretmenlerin % 42'si İlahiyat Fakültesi, % 25'i İlahiyat Önlisans, % 15 'i İlahiyat Önlisans + diğer lisans, % 6'sı İmam-Hatip Lisesi ve % 10'nun Yüksek Lisans mezunu oldukları görülmektedir.

İhtiyaç Odaklı Kur'an Kursları projesi hayata geçirilmeden önce Mehmet Korkmaz tarafından alanda yapılan doktora tezinde "2007 yılında İstanbul, Bursa, İzmir, Antalya, Ankara, Kayseri, Trabzon, Samsun, Erzurum, Malatya, Gaziantep illeri şehir merkezinde görev yapan ve kendileriyle anket ve mülakat yapılan 890 Kur'an kursu öğreticisinin % 34'ünü imam hatip lisesi, % 26,2'sini ilahiyat önlisans ve ilahiyat Meslek Yüksekokulu, yaklaşık olarak %20'sinide ilahiyat fakültesi mezunlarının oluşturduğu görülmektedir (Korkmaz, 2009)

Tablo 47'ye bakıldığında 2018 yılında öğretmenlerin öğrenim düzeylerinin yükseldiği anlaşılmaktadır. Son yıllarda yapılan alımlarda İlahiyat Fakültesi mezunlarına daha fazla kontenjan ayrılması Başkanlığın kurslara verdiği önemi göstermektedir.⁵²

⁵² Bkz. Son yıllarda yapılan alımlardaki kontenjanlar için Ek 6 18.11.2016 tarihli Açıkta atama duyurusu, Ek 7 31.12.2017 tarihli Sözleşmeli alım duyurusu.

Tablo 48 Geçici Öğreticilerin Eğitim Durumları

	Çankaya	Yenimahalle	Etimesgut	Mamak	Toplam	Yüzdesi
İHL	2	3	4	6	15	31%
İlahiyat Önlisans	9	5	8	5	27	56%
İlahiyat Fakültesi		4		1	5	10%
İlahiyat Önlisans + Diğer Lisans	1				1	2%
Diğer Lisans					0	0%
Yüksek Lisans					0	0%
Toplam	12	12	12	12	48	100%

Tablo 48'e göre geçici öğretmenlerin % 56'sı İlahiyat önlisans, % 31'i imam hatip lisesi ve % 10'nu ilahiyat fakültesi mezunudur. İlahiyat Fakültesi mezunlarının birçoğunun ücretli öğretmenliğe veya özel okullara yönelmesi sebebiyle geçici öğreticiliği daha çok İlahiyat Önlisans ve İHL mezunları tercih etmektedir. Tablo 48'de bu oran açıkça görülmektedir.

Tablo 49 Kadrolu Öğreticilerin Hizmet Süreleri

Çankaya				Yenimahalle				Etimesgut				Mamak			
Geçici	Vekil	Kadro	Toplam	Geçici	Vekil	Kadro	Toplam	Geçici	Vekil	Kadro	Toplam	Geçici	Vekil	Kadro	Toplam
		29	29			30	30			29	29			30	30
		27	27	1	10	11	11			21	21			20	20
7		5	12	5	5	10	10	5	3	5	13			17	17
2		9	11	1	9	10	10			13	13			15	15
		10	10			10	10			10	10			12	12
5		5	10			9	9			10	10	3		9	12
	6	3	9	3		5	8			10	10			11	11
2		6	8			7	7	3		5	8	5		5	10
3		5	8			6	6			7	7			10	10
2		5	7	1		5	6			5	5	2		5	7
		3	3			6	6			4	4	2		3	5
		2	2			4	4			1	1	1		4	5

Kadrolu öğretmenlerin geçici ve vekil olarak görev yaptıkları süreler toplam hizmet sürelerine eklenmiştir.

Araştırmamıza katılanlar arasında Çankaya’da görev yapan öğretmenlerin 2 ile 29 yıl, Yenimahalle’de görev yapanların 4 ile 30 yıl, Etimesgut’ta görev yapanların 1 ile 29 yıl ve Mamak’ta görev yapanların ise 5 ile 30 yıl arası hizmet süreleri bulunmaktadır. Katılımcıların yarısının on yıl ve üzeri görev süresi olduğu tablo 49’a yansımaktadır.

Tablo 50 Geçici Öğreticilerin Hizmet Süreleri

Çankaya	Yenimahalle	Etimesgut	Mamak
8 Yıl	6 Yıl	3 Yıl	3 Yıl
5 Yıl	5 Yıl	3 Yıl	3 Yıl
5 Yıl	4 Yıl	2 Yıl	3 Yıl
4 Yıl	3 Yıl	2 Yıl	2 Yıl
3 Yıl	2 Yıl	2 Yıl	2 Yıl
3 Yıl	2 Yıl	1 Yıl	2 Yıl
3 Yıl	2 Yıl	1 Yıl	1,5 Yıl
2 Yıl	2 Yıl	1 Yıl	1 Yıl
2 Yıl	2 Yıl	1 Yıl	1 Yıl
2 Yıl	1 Yıl	1 Yıl	1 Yıl
1 Yıl	1 Yıl	1 Yıl	1 Yıl
5 Ay	1 Yıl	5 Ay	1 Yıl

Tablo 50 incelendiğinde; Çankaya’da en az 5 ay en çok 8 yıl, Yenimahalle’de en az 1 yıl en çok 3 yıl, Etimesgut’ta en az 5 ay en çok 3 yıl ve Mamak’ta en az 1 yıl en çok 3 yıl geçici olarak çalışan öğretici bulunmaktadır.

Daha öncede bahsettiğimiz gibi Başkanlık tarafından uzun zamandır Kur’an kursu öğreticisi unvanında alımın yapılmaması ve ilahiyat fakültesi mezunları arasından tercih yapılmasının önlisans ve İHL mezunlarının görev sürelerine yansıdığı görülmektedir.

Tablo 51 Kadrolu Öğreticilerin Pedagojik Formasyon Alıp Almadıkları

	Çankaya		Yenimahalle		Etimesgut		Mamak		Toplam	Yüzde
Evet	4	33%	3	25%	3	25%	6	50%	16	33%
Hayır	8	67%	9	75%	9	75%	6	50%	32	67%
Toplam	12		12		12		12		48	

Tablo 51’de görüldüğü üzere Pedagojik formasyon alanların oranı % 33 iken, formasyon eğitimi almayanlar % 67’dir.

Öğreticilerin birçoğunun pedagojik formasyon eğitimi almadığı görülmektedir.

Öğreticilerle yapmış olduğumuz görüşmelerde pedagojik formasyon eğitimi alanların az olması bizi onların yaşadıkları veya yaşayacakları olumsuz bir durum karşısında nasıl bir tavır sergileyecekleri yönünde veri toplamaya yöneltmiştir.

Bu nedenle onlara sormuş olduğumuz **“Pedagojik yönden öğrencilerinizle herhangi bir problem yaşıyor musunuz? Problem yaşıyor iseniz, bu problemleri nasıl çözüyorsunuz?”** sorusunda yaşadıkları problemlere ilişkin çeşitli görüşler belirtmişlerdir. Bu görüşlerin bazıları aşağıda verilmiştir.

ÇKÖ-1: “Karşılıklı konuşarak halledebiliyorum.”

ÇKÖ-2: “İnternette araştırma yaparak.”

ÇKÖ-3: “Diğer öğretici arkadaşlara istişare yaparak.”

ÇKÖ-5: “Psikolojik kitaplar okuyorum.”

ÇKÖ-7: “Okuyarak ve araştırma yaparak sorunları çözmeye çalışıyorum.”

ÇGÖ-1: “Tecrübeli olan hocalarımızdan faydalanarak sorunları çözmeye çalışıyorum.”

ÇKÖ-4: “Hanımlar eş, akraba ve çocuklarıyla çok farklı problemler yaşamakta, dini ve manevi olarak destek olup, sıkıntı yaşadığım yerlerde işin ehli kişilerle iletişime geçiyorum.”

ÇKÖ-8: “Pedagojik formasyon alan arkadaşlardan yardım alıyorum.”

YKÖ-1: “Yaşanılan problemleri diğer hoca hanımlarla bilgi alışverişinde bulunularak, farklı yöntemler deneyerek aşmaya çalışıyoruz”

MKÖ-3: “İstişare yaparak.”

MKÖ-5: “Bir uzman arkadaştan destek alarak.”

EKÖ-1: “Daha önceki tecrübelerimle sorunları çözebiliyorum.”

MKÖ-6: “Tecrübelerimle sorunları aşmaya çalışıyorum.”

YKÖ-2: “Sabır ve sükûnetle sorunları çözmeye çalışıyorum.”

ÇKÖ-6: “Empati kurmaya çalışıyorum.”

YKÖ-3: “Onları dinleyerek, empati kurarak, sabredip hatadan dönmesini bekleyerek.”

YKÖ-4: “Empati yaparak çözüm odaklı çözmeye çalışıyorum.”

YGÖ-3: “Empati yaparak onların dilinden konuşmaya çalışıyorum.”

EGÖ-1: “Bazen yaş ve kişilik özelliklerine göre yaşadığım oluyor. Fakat ciddi sorunlar değil. Bu durumda onların seviyesine inerek, onları anlamaya çalışıyor ve empati yaparak bu durumu aşıyorum.”

YGÖ-2: “Karşılıklı konuşarak.”

Öğreticilerin benzer cevaplarını bir araya getirdiğimizde genellikle yaşadıkları problemleri tecrübelerle aşmaya çalıştıkları, internetten ve kitaplardan araştırma yöntemine başvurdukları, empati yöntemini kullandıkları ve yaşanan sorunla ilgili tecrübeli hocalardan faydalandıkları anlaşılmaktadır.

YGÖ-4 sorunları nasıl aştığını şöyle ifade etmektedir. “Gözlemlerinden anladığım kadarıyla öğrencilerde yanlış yapma korkusu çok fazla. Öğretici olarak onlara ilk anlatmaya çalıştığım; kursa gelme amaçlarının ne olduğunu idrak etmelerine yardımcı olmak, nasıl öğrenci olunur, bilgi nasıl doğru elde edilir ve nasıl pekiştirilir konularında bilgiler veriyorum. Her gün onlarla sohbet ederek dertleşiyoruz ve psikolojik rahatlama olduktan sonra ancak derse başlayabiliyoruz.”

EKÖ-2 yaşanan sıkıntıları şöyle ifade etmektedir. “Kursiyerlerin çoğu yaş itibari ile orta yaş üstünde olduğu için çok sorunlar yaşanmaktadır. Gönüllük esasına göre kursa devam etmektedirler. Üzerlerindeki sorumluluklar, hastalık vb. sebepler gelenlere nazaran başarılı olma oranlarını oldukça düşürmektedir.”

Karşılaşılan problemleri güler yüz ve tatlı dille, onların gönüllerini alıp teşvik ve motive ile aşmaya çalışılmaktadır. Kurs içerisinde düzenlenen etkinlikler sohbet ve dualar problemleri aşmada yardımcı olmaktadır.

MKÖ-1: “Yaşlıların tansiyon ve şeker hastalığı gibi sağlık sorunları olduğu için öğrenme gücü çekiyorlar. Benzetme, kısa ve öz anlatım yaparak sorunu çözmeye çalışıyorum.”

MKÖ-4: “Tek sınıflı bir kursta öğrencilerin yaş gurupları çok farklılık gösteriyor. Aynı ders saatleri içerisinde her yaş grubuna hitap etmek ve dikkatlerini bir noktada toplayabilmek bazen sorun oluyor.”

MGÖ-1: “Öğrencilerin yaş gurupları birbirinden farklı olduğu için bu nedenle onlara konuyu anlatırken hangi yaş grubuna göre anlatacağım noktasında sıkıntılar yaşıyorum. Öğrenci guruplarını okuturken diğer öğrenciler boş kalıyor bu konuda çözüm üretmede zorlanıyorum.”

YKÖ-5: “Bir sınıfta farklı yaş guruplarının olması aynı seviyede ders işlemeyi zorlaştırıyor. 70 yaşındaki bir teyzeye 25 yaşındaki bir genç kızın eğitim ve anlayış seviyeleri farklı olduğu için sıkıntılar yaşanabiliyor.”

MKÖ-2: “Gençlerde başka meşguliyetlerin olmasından dolayı dikkat dağınıklığı var.”

YGÖ-1: “Şimdiye kadar yaşamadım yaşarsam güler yüz ve sağduyuyla çözeceğime inanıyorum.”

Tüm öğreticilerin görüşlerinden anlaşılacağı üzere mesleğe başlamadan önce pedagojik formasyon eğitimi almayan öğreticiler çalışma ortamlarında bazı sorunlarla karşılaşmakta ve bu konudaki eksikliği deneme yanılma, tecrübelilerden yardım alma ve okuma yoluyla gidermeye çalıştıkları görülmektedir.

Kurslarda görev yapan geçici öğreticilerin pedagojik formasyon alıp almadıklarının bilgileri tablo 52’de verilmiştir.

Tablo 52 Geçici Öğreticilerin Pedagojik Formasyon Alıp Almadıkları

	Çankaya		Yenimahalle		Etimesgut		Mamak		Toplam	Yüzde
Evet	3	25%	0	0%	0	0%	2	17%	5	10%
Hayır	9	75%	12	100%	12	100%	10	83%	43	90%
Toplam	12		12		12		12		48	

Tablo 52’yi incelediğimizde 48 öğretici arasında yalnızca beş kişinin “Pedagojik Formasyon Eğitimi” aldığını görmekteyiz. Bu rakamın düşük olmasının sebebi, ülkemizde pedagojik formasyon eğitimi almaya hak kazanabilmek için lisans programlarının belirli bölümlerinde öğrenci veya mezun olmak şartının bulunmasından dolayı, tablo 48’de de görüldüğü üzere, bu şartı taşıyan ilahiyat fakültesi mezunlarının azınlıkta olması, bu eğitimi alma imkânını elde edemeyen imam hatip lisesi ve ilahiyat önlisans mezunlarının ise çoğunlukta olmasından kaynaklanmaktadır.

Formasyon eğitimi almayan öğretmenlere “**Geçici Öğretici olmanız sebebiyle öğrencilerle uyum sıkıntısı yaşıyor musunuz?**” sorusunu sorduğumuzda almış olduğumuz cevaplar aşağıda verilmiştir.

Öğreticilerin çoğunluğu sıkıntı yaşamadıklarını belirtirken bir kısmı da önemli hususlara değinmişlerdir.

ÇGÖ–1: “Gelecek dönemde bulunama ihtimali olduğu için kursa adapte olamıyorum.”

EGÖ–1: “Daha önce hafız yetiştirilen kursta çalıştım. Sıkıntılarım oluyordu. Yetişkin öğrenciler ile onları karşılaştırdığımda yetişkin kadınlarda herhangi bir sıkıntı yaşamadım. Çünkü daha bilinçli oluyorlar.”

EGÖ–2: “Öğrencilerimiz hocaların sürekli değişmesinden dolayı çok dert yanyyorlar. Herkesin öğretim şekli, mahreci farklı olunca adapte olamıyoruz diyorlar bizde bu konuda sıkıntılar yaşıyoruz.”

EGÖ–3: “Geçici öğretici olmanız sebebiyle öğrenci, kadrolu öğretici ile sizi kıyaslıyor kendinizi çok iyi yetiştirmelisiniz yoksa sıkıntı yaşanabiliyor.”

EGÖ-4: “Kendinizi benimsetene kadar ilk bir ay sıkıntı yaşıyorsunuz. Daha sonra sorun kalmıyor.”

ÇGÖ-1: “Eğitim-öğretim sonunda yeniden görevlendirilememe kaygısından dolayı adaptasyon sıkıntısı yaşıyorum.”

EGÖ-2: Öğrenciler tarafından hocaların sürekli değişiyor olmasından dolayı kendilerine geçici gözle bakılması nedeniyle öğretimde zaman zaman aksaklıkların olduğunu söylemiştir.

EGÖ-3 öğrencilerin kadrolu öğretici ile geçici öğreticiyi kıyaslama yoluna gitmesi sebebiyle geçici olarak çalışan öğreticilerin kendilerini alan konusunda çok iyi yetiştirmeleri gerektiğini yoksa çeşitli sıkıntıların yaşanabileceğini ifade etmesi olumsuzluklar arasında bulunmaktadır.

Kur’an kurslarındaki iş ve işlemlerin daha verimli ve düzenli yapılabilmesi için resmi kural ve kaideler bulunmaktadır. İdari iş ve işlemler yönetmelik ve yönergeye bağlı hükümlere göre yapılmaktadır. Her yıl eğitim-öğretim dönemi başında EHGM tarafından tüm il müftülüklerine eğitim-öğretim yılıyla ilgili Uygulama Esasları gönderilmektedir.

Bu çerçevede geçici öğreticilerin mevzuatlar hakkındaki bilgilerini belirlemek için kendilerine “**Kur’an Eğitim ve Öğretimine Yönelik Kurslar İle Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönetmeliği ve Eğitim-Öğretim yılı Kur’an Kursları Uygulama esasları hakkında bilginiz var mı? Yoksa neden?**” şeklinde bir soru yönelttik.

Çankaya müftülüğü bünyesindeki kurslarda görev yapan iki öğretici bilgilerinin bulunmadığını diğer öğretmenler konu hakkında bilgi sahibi olduklarını söylemişlerdir.

Etimesgut’taki geçici öğretmenlerin tamamı bilgilerinin olmadığını ifade etmişlerdir.

YGÖ-1: “Pek fazla değil çünkü bu çalışmalar geçici öğretmenlere yönelik değil.”

YGÖ-2 uygulama esaslarının kulaktan dolma bilgi olduğunu söylemiştir.

Mamak'ta iki öğreticinin yönetmelik ve uygulama esaslarından bilgisi var ancak hiç araştırma ihtiyacı hissetmedim diyen öğretmenlerde bulunmaktadır.

Almış olduğumuz cevaplarda görüldüğü gibi geçici öğretmenlerin birçoğunun yapmış oldukları görevin çerçevesini çizen yönetmelik ve uygulama esasları hakkında yeterince bilgilerinin bulunmadığı hatta ilginç olan cümlelerde, “*uygulama esaslarının kulaktan dolma bilgi olduğu ve araştırmaya gerek duyulmayacağı*” gibi ifadeler bulunmaktadır.

Mevzuat hakkında bilgisi olmayan bir görevlinin kurs yöneticisi ve idare ile sıkıntılar yaşaması muhtemeldir.

Diyanet İşleri Başkanlığı personelinin günün şartlarına uygun olarak görevlerini yerine getirebilmeleri amacıyla gereken bilgi, beceri ve davranışları kazanmaları için hizmet içi kursları düzenlenmektedir.

Öğreticilerin hizmet içi eğitim kurslarına katılmalarıyla ilgili sayısal bilgiler tablo 53'te gösterilmiştir.

Tablo 53 Kadrolu Öğreticilerin Hizmetiçi Eğitim Alıp Almadıklarının Sayısal Dağılımı

	Çankaya		Yenimahalle		Etimesgut		Mamak		Toplam	Yüzdesi
Evet	11	92%	11	92%	10	83%	9	75%	41	85%
Hayır	1	8%	1	8%	2	17%	3	25%	7	15%
Toplam	12		12		12		12		48	100%

Kadrolu öğretmenlerin % 85'i hizmet içi eğitime katıldıklarını % 15'i ise katılmadıklarını belirtmişlerdir. Bu bilgiden anlaşılacağı üzere öğretmenlerin çoğunluğu hizmet içi eğitimlere katılmıştır. Eğitime katılan kadrolu öğretmenlerin yapılan eğitimlerin yeterli olup olmadığı hakkındaki görüşleri tablo 54'te sunulmuştur.

Tablo 54 Kadrolu Öğreticilerin Hizmet İçi Eğitimleri Yeterli Bulup Bulmadıklarının Sayısal Dağılımı

	Çankaya		Yenimahalle		Etimesgut		Mamak		Toplam	Yüzdesi
Yeterli	7	58%	4	33%	4	33%	2	17%	17	35%
Yetersiz	5	42%	8	67%	8	67%	10	83%	31	65%
Toplam	12		12		12		12		48	100%

Tablo 54' incelendiğinde öğretmenlerin % 35'nin hizmetiçi eğitimleri yeterli bulduğu ve % 65'nin hizmet içi eğitimlerin yetersiz olduğu yönünde görüşleri bulunmaktadır.

Hizmet içi eğitimleri yetersiz bulduğunu söyleyen öğretmenlerin gerekçeleri aşağıda verilmiştir.

ÇKÖ-1: “Yapmış olmak için yapılan eğitimler faydasız oluyor. Öz ama kaliteli eğitimler verilmesini istiyorum.”

EKÖ-1: “Eğitimlerin formalite icabı olduğunu düşünüyorum.”

ÇKÖ-2: “Sistemli düzenli ve ihtiyaca yönelik eğitimlerin olmasını isterim.”

EKÖ-2: “Bazı hizmetiçi eğitimlerde ders veren hocaların eğitim ve tecrübe seviyesinin ders alan öğrencilerden daha düşük olduğu durumlarda isteksizlikten dolayı verim alınmıyor. Örneğin hafız olmayan bir hocaların hafız bir hocalardan ezber dinlemesi şeklinde durumlar var.”

EKÖ-4: “Hizmetiçi eğitim kursları uzman kişiler tarafından verilmiyor. Bizim içimizden bir hoca değil de üniversitelerde görev yapan alanında uzman hocalar tarafından verilecek bir eğitim daha faydalı olacaktır.”

EKÖ-3: “Kadın Kur'an Kursu öğretmenlerinin annelik gibi bir vazifeleri de olduğundan dolayı durumumuz göz önüne alınarak eğitimin yapılacağı zamanın iyi planlanmadığından verim düşük oluyor. Tam olarak eğitime adapte olamıyoruz. Bunun herhangi bir faydası olmuyor.”

EKÖ-5: “Kursların aktif olduğu dönemlerde eğitime tabi tutulduğumuzda Kur’an kursundan çıkıp hemen ardından eğitime gidiyoruz buda yapılan eğitimden verim almamızı engelliyor.”

Tablo 53’ e göre öğretmenlerin % 85’nin hizmetiçi eğitimlere katıldığı ve tablo 54’te öğretmenlerin % 65’nin bu eğitimleri yetersiz bulduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

Eğitimlerin daha verimli olması için zaman, öğretmen yöntem ve tekniklerin zenginleştirilmesi konusunda ortak görüşler bulunmaktadır.

Öğretmenlerin hizmetiçi eğitimlerle ilgili diğer talepleri şöyledir:

- ❖ Meal okuyacak kadar Arapça dersleri verilmelidir.
- ❖ Mahreç dersleri verilmelidir.
- ❖ Fıkıh dersleri verilmelidir.
- ❖ EHYS öğrenci kayıt ve tahakkuk sistemi hakkında eğitim verilmesi.
- ❖ Pedagojik eğitim verilmesi.
- ❖ Tefsir dersleri verilmesi.
- ❖ Hadis dersleri verilmesi.
- ❖ Hitabet dersleri verilmesi.
- ❖ Yetişkinlerin eğitim ve öğretimi nasıl yapılır konusunda eğitimler verilmeli.
- ❖ Psikoloji ve rehberlik eğitimleri yapılması.
- ❖ Aile seminerleri verilmeli.
- ❖ Çocuk gelişim seminerleri verilmeli.
- ❖ Teknolojiden daha iyi faydalanabilmemiz için bilgisayar kursları açılmalıdır.
- ❖ Aile içi iletişim ve rehberlik dersleri verilmeli.
- ❖ Danışmanlık eğitimi verilmeli.
- ❖ Mevzuat eğitimi verilmeli.

- ❖ Her Kur'an Kursu öğreticisi için Tashih-i Huruf kursu almasının faydalı olacağı.

Öğreticiler hizmet içi eğitimler sırasında; verilen eğitim içerisinde fihhi bilgilerin sadece ilmihâl özeti olarak kısa kısa geçilmesinin verimli olmadığını, hadis ve hadis usulü konusunda sahih ve mevzu hadislerin nasıl ve ne şekilde hangi kaynaklardan araştırılarak ayırt edilebileceği noktasında yöntem ve teknik bilgisinin indirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bunun yanında öğretmenlerin sadece Kur'an öğretmekle görevli olmadığı birçok İslami ilimlerle ilgili de bilgiye sahip olması gerektiği bilinciyle kazanmış olduğu birikimlerin; hizmet içi eğitimlerle de desteklenerek pekiştirilmesi gerektiğini söylemektedirler.

Öğreticilerin mesleki alanları hakkında diğer görüşleri ise şöyledir:

YKÖ-1: “Öğrenciler hocaların kılıf kıyafetlerine çok dikkat ediyorlar bu konuda kurslarda bir birlikteliğin sağlanması için çalışma yapılması gerekmektedir.”

YKÖ-1'in ifadesi dikkat edilmesi gereken bir konudur. Çünkü toplum içerisinde bütün alanlarda insanların dış görünümüne, alımlı, güzel ve iyi görüntüye gösterdikleri önem bilinmektedir. O halde bir din görevlisi olan Kur'an kursu öğretmenleri de fiziki görünüşüne dikkat etmeli, öğrencilerin karşısına düzgün bir giyim kuşama çıkmalıdır. Çünkü kılık-kıyafet ya da giyim kuşam, ferdin cemiyet içerisindeki yerinin belirlenmesinde, itibarının artmasında azımsanmayacak derecede önemli bir unsurdur. Bazı insanlar tanımadıkları kişileri ilk bakışta dış görünüşleri ve kılık-kıyafetlerine göre değerlendirir. Eğer sözü edilen kişi toplumun önünde olan bir din görevlisi ise bunun önemi daha iyi anlaşılmaktadır. Öyle ki; kılık-kıyafetin düzgün olması sadece din görevlisinde aranan bir özellik değil toplumun her kesimine has bir özellik taşımaktadır. Öyleyse kılık-kıyafette aşırıya kaçmadan gösterişsiz, temizlik, geleneklere uygun olma gibi hususlara dikkat edilmelidir. (Yılmaz, 2016, s. 122)

EKÖ-4: “Aynı ilçe veya aynı mahallede görev yapan öğretmenler birbirlerini tanımıyorlar. Müftülüklerimizin kaynaştırıcı etkinlikler düzenleyerek iletişim kopukluklarını gidermesini istiyorum.”

MKÖ-5: “Öğreticiler seçilirken klasik ezbere dayalı sınav sistemi yerine daha çok dini bilgisinin de ölçülerek alınması yönünde çalışmaların yapılması.”

Hizmet içi eğitimlerin görev açısından önemini dikkate alarak geçici öğretmenlere “Geçici öğretmen olarak görevlendirilirken Müftülük tarafından herhangi bir eğitime tabi tutulduunuz mu?” sorumuza verdikleri cevapların sayısal dağılımı tablo 55’te gösterilmiştir.

Tablo 55 Geçici Öğreticilerin Hizmetiçi Eğitim Görüp/Görmediklerinin Sayısal Dağılımı

	Çankaya		Yenimahalle		Etimesgut		Mamak		Toplam	Yüzdesi
Evet	8	67%	1	8%	0	0%	1	8%	10	21%
Hayır	4	33%	11	92%	12	100%	11	92%	38	79%
Toplam	12		12		12		12		48	100%

Tablo 55’e bakıldığında öğretmenlerin % 79’unun göreve başlarken herhangi bir eğitim görmedikleri anlaşılmaktadır.

İlk defa görevlendirilen geçici bir öğretmenin kursların yapısı, işleyişi ve öğrenci profili hakkında herhangi bir bilgisinin bulunmaması ve bu konularda eğitime tabi tutulmaması eğitim-öğretimin sağlıklı yürümesi açısından bazı sıkıntıları da beraberinde getirebilir.

3.6 Öğreticilerin İstihdam Şartları

Buraya kadar olan kısımlarda öğretmenlerin yetişkin eğitimleri konusunda yaşamış oldukları bazı sıkıntılara yer vermeye çalıştık. Bu başlık altında ise “Öğreticilerin İstihdam Şartları” hakkında değerlendirme yapmaya çalışacağız.

Öğrencilere sormuş olduğumuz “ Kur’an Kurslarında görev yapan Geçici Öğreticilerle, Kadrolu Öğreticiler arasında bir fark görüyor musunuz? Neler?” sorusuna vermiş oldukları cevapların sayısal dağılımı tablo 56’da verilmiştir.

Tablo 56 - Öğrencilerin Kadrolu ve Geçici Öğreticiler Arasında Fark Görüp Görmedikleri

	Çankaya		Yenimahalle		Etimesgut		Mamak		Genel Toplam	
	Cevap Sayısı	Yüzde	Cevap Sayısı	Yüzde	Cevap Sayısı	Yüzde	Cevap Sayısı	Yüzde	Cevap Sayısı	Yüzde
Evet	4	33%	0%	0%	4	25%	5	42%	13	26%
Hayır	8	67%	12	100%	8	75%	7	58%	35	74%

Öğrencilerin % 26'sı "Evet" cevabı verirken % 74'ü "Hayır" cevabını vermişlerdir.

Tablo 56'dan da anlaşılacağı üzere öğrencilerin çoğu öğretmenler arasında herhangi bir fark görmemektedir. Fark görüyorum diyen katılımcıların bu farkları paylaşımları istenilmiştir.

Buna göre;

ÇÖ-1: "Dersleri güzel işleyen geçici öğretmenler var ama genelde iletişimleri zayıf oluyor."

ÇÖ-2: "Emekli öğretmen olmam hasebiyle geçici ile kadrolu arasındaki farkı çok iyi biliyorum. Bu yüzden kadrolu öğreticide öğrenim görmek tercihimdir."

EÖ-1: "Geçici öğretici işinde iyi olabilir belki, ama bana çok fazla güven vermiyor."

EÖ-2: "Kadrolu olmayan bir öğreticide motivasyonumuz düşebiliyor."

EÖ-9: "Hoca değiştirmek kursa adapte olmamı etkiliyor. Değişmeyen bir kadrolu öğreticide öğrenemeye devam etmek isterim."

MÖ-1: "Geçici öğretici daimi olmadığı için adapte olamıyoruz. İkinci dönem kurstan ayrılıp başka hoca geldiğinde hoca değişikliğinden dolayı sıkıntı yaşayabiliyoruz."

YÖ-1: “Kadro lu öğretmenler daha serbest davranıyorlar. Geçici öğretmenler kursta tutunup kalabilmek için daha özverili çalışıyorlar.”

EÖ-7: “Geçici Öğreticiler dersi ve öğrenciyi çok fazla önemsemiyor.”

MÖ-2: “Geçici hocalarımızın yaklaşımları ve ders anlatım biçimleri de güzel ancak tek sorun geçici olmaları.”

ÇÖ-4: “Tecrübeli ve daimi bir öğretici tercihimdir. Çünkü işine daha bağlı oluyor ve daha özverili çalışıyor.”

ÇÖ-3: “Öğretim tecrübesi önemli.”

EÖ-3: “Kadro lu öğretmenler tecrübe sahibi olduklarından konuya daha sabırlı yaklaşabiliyorlar.”

EÖ-4: “Kadro lu öğretmenler işini daha çok benimsiyor.”

EÖ-5: “Daha önce geçici öğreticide de okudum. Kadro lu öğretmenlerin verdiği bilgiler daha çok etkili oluyor aradaki farkı hissedebiliyorum.”

EÖ-6: “Kadro lu öğretici daha prensipli oluyor.”

EÖ-8: “Kadro lu hocaya bir soru sorduğumda doğrudan cevap alabiliyorum. Geçici öğreticiye sorduğum soruda “bakıp daha sonra size söyleyeyim” gibi cevaplarla karşılaştım. Bu yüzden geçici öğreticinin bilgisi ile kadro lu öğreticinin bilgisi ve tecrübesi arasında fark olduğunu düşünüyorum.”

Bu bilgiler çerçevesinde öğrenciler; geçici öğretmenlerin daimi olmadıkları için her an kurstan ayrılma risklerinden dolayı motivasyonlarının düştüğünü, ilk kez görev alan öğretmenlerin iletişim ve anlatım zorlukları çektiğini bu sebeple tecrübeli ve daimi olan bir öğreticiyi tercih ettiklerini söylemektedirler. Bu durum; bazı kursiyerlerin hocanın bilgisine ve aynı zamanda eğitim sürecinin değişikliğe uğramadan devam etmesine olan güveni duymak istediklerini daha net bir şekilde anlatmaktadır. Öğrenciler arasından % 26’lık bir kesimin vermiş oldukları cevaplarda dikkate alınarak söz konusu hususlar ihmal edilmemelidir.

Soruyu farklı bir tarzda kadro lu öğretmenlere “**Sizce Geçici öğretici olarak görev yapan çalışanlarla ilgili sorunlar var mıdır? Varsa bu sorunlar nelerdir?**” şeklinde sorduğumuzda vermiş oldukları cevapların bazıları şöyledir:

ÇKÖ-1: “Yeterli bilgiye sahip değiller.”

ÇKÖ-2: “Tecrübesiz olmaları en büyük sorunların başında geliyor.”

ÇKÖ-3: “Geçici öğretmenler görev noktasında daha istekli oluyorlar, fakat alan bilgisi ve idari konular noktasında yetersiz kalıyorlar.”

ÇKÖ-4: “En önemli sorunları tecrübelerinin olmamasıdır. En azından kursa başlamadan önce iki haftada olsa tecrübeli bir öğreticinin yanında görev yapsa daha iyi olur.”

ÇKÖ-5: “Geçici öğretici seçimi yapılırken sadece Kur’an-ı kerim ve dini bilgiler yönünden değerlendirilmemeli kişinin öğretme ve öğrenciye yaklaşım yönleri de göz önünde bulundurulmalıdır.”

ÇKÖ-6: “Göreve başlamadan önce hizmetçi eğitim almaları gerekmektedir.”

ÇKÖ-7: “***Geçici olan*** bu adla nasıl benimsensin.”

YKÖ-1: “Öğretim yöntemleri noktasında sıkıntılar görüyorum.”

YKÖ-2: “Herhangi bir sorun yaşanmasına fırsat vermiyorum.”

YKÖ-3: “Eğitimlerini yetersiz buluyorum.”

YKÖ-4: “Mahreçlerinde sıkıntılar var.”

YKÖ-5: “Geçici öğretici oldukları için kadrolu öğretmenleri çok önemsemiyorlar ve iletişim kurma ihtiyacı duymuyorlar.”

YKÖ-6: “Sadece kendi öğrencilerini benimseyip diğer sınıflardaki öğrencilerle iletişim kurmaktan kaçınıyorlar ve kursta grupsal iletişim yaşanmasına sebep oluyorlar.”

YKÖ-7: “Hitabet sorunları var.”

YKÖ-8: “Eğer ihtiyaç varsa en az önlisans mezunları geçici olarak görevlendirilmelidir.”

YKÖ-9: “İkinci sınıf muamelesi gördüklerinden dolayı verimli olamadıkları kanaatindeyim.”

YKÖ-10: “Dönemsel olarak görev yaptıkları için tecrübe noktasında yetersizler.”

YKÖ-11:“Kadrolu öğretici ile yaşadıkları bir takım sorunları öğrencilere aksettiriyorlar buda kurslara karşı güveni sarsıyor.”

YKÖ-12:“Memuriyet kuralları hakkında çok fazla bilgi sahibi olmadıklarından dolayı başına buyruk hareket ediyorlar buda kursun disiplinini bozuyor.”

EKÖ-1: “Hemen adapte olamıyorlar.”

EKÖ-2: “Tecrübe eksikliği var.”

EKÖ-3: “Eziklik hissi var.”

EKÖ-4: “Mevzuatı bilmiyorlar.”

EKÖ-5: “Eğitim eksiklikleri çok fazla.”

EKÖ-6: “Öğrenci psikolojisi noktasında zorlanıyorlar.”

EKÖ-7: “Mesleki yönleri çok zayıf.”

EKÖ-8: “Kurumsal aidiyet eksikliği var.”

MKÖ-1: “Bazı geçici öğretmenler kurstaki kadrolu öğreticiyi saymıyor kendi kafasına göre hareket etmeye çalışıyor.”

MKÖ-2: “Kadrolu ve geçici öğretmenler arasında birbirlerine farklı bir tavır takınmalar. Üstün görmeler ne yazık ki gördüğüm en büyük sorun. Tabi bu olay kadrolu arkadaşlar arasında da oluyor.”

MKÖ-3: “Özlük hakları iyileştirilmeli.”

MKÖ-4: “Geçici öğreticiliğin verdiği güvensizlik. Eğer hoca geçici öğretici ise halk çok fazla talep göstermiyor. Kadrolu öğretmenlerin sınıflarında yığılma meydana geliyor.

MKÖ-5: “Eğitim anlamında çoğunluğu yetersiz.”

Aldığımız cevaplarda; çoğunlukla geçici öğretmenlerin tecrübe noktasında sıkıntı yaşadıklarını, hem akademik anlamda hem de idari bilgiler, mevzuat, öğretim teknikleri gibi konularda eğitim eksiklikleri olduğundan dolayı bazı problemlerle karşılaştıkları anlaşılmaktadır.

Bu soruda dikkat çeken önemli cevaplarda; ÇKÖ-7'nin söylemindeki “Geçici” olan biri bu adla nasıl benimsensin?” ve MKÖ-4'ün “geçici öğreticiliğin verdiği güvensizlik. Eğer hoca geçici öğretici ise halk çok fazla talep göstermiyor. Kadrolu öğretmenlerin sınıflarında yığılma meydana geliyor” YKÖ-9'un “İkinci sınıf muamelesi gördüklerinden dolayı verimli olamadıkları kanaatindeyim” şeklinde olan ifadelerdir.

Öğreticinin kadrolu ve geçici şeklinde ayırt ediliyor olması; öğrencilerin hocaya bakışını, kadrolu öğretmenlerin yaklaşımını dolayısıyla geçici öğreticinin kuruma ve kursa adaptasyon sorununu ortaya çıkarmaktadır. EKÖ-8'in vermiş olduğu “*Kurumsal aidiyet eksikliği*” cevabı belki de bu durumlardan kaynaklanıyor olabilir.

YKÖ-2'nin “*Herhangi bir sorun yaşanmasına fırsat vermiyorum*” cevabı da bazı kadrolu öğretmenlerin geçici öğretmenlere karşı sert tutumlu olduklarının göstergesi olabilir.

YKÖ-6'nın “...kursta grupsal iletişim yaşanmasına sebep oluyorlar” YKÖ-11'in “Kadrolu öğretici ile yaşadıkları bir takım sorunları öğrencilere aksettiriyorlar bu da kurslara karşı güveni sarsıyor” cevapları da oldukça manidardır.

Kurslarda öğrenciler arasında gruplaşmaların yaşanmasına fırsat verilmesi ve öğrencilerin öğretmenlere karşı tavır takınması ciddi manada sıkıntılar doğurarak kursların amacına uygun olmayan davranışların ortaya çıkmasına sebep olabilir.

Öğreticilerden elde ettiğimiz bulgularda söylem şekilleri dikkate alındığında bir takım sıkıntılarının olduğu görülmektedir.

Geçici öğretici olarak çalışmanın sıkıntılarını tespit edebilmek için geçici öğretmenlere “**Geçici Öğretici olarak çalışmak size sıkıntı veriyor mu? Cevabınız evet ise bu sıkıntılardan bahseder misiniz?**” şeklinde yönelttiğimiz soruya verilen cevapların sayısal dağılımı tablo 57'de verilmiştir.

Tablo 57 - Geçici Öğretici Olarak Çalışmak Size Sıkıntı Veriyor Mu? Sorusuna Geçici Öğreticilerin Verdikleri Cevapların Sayısal Dağılımı

	Çankaya		Yenimahalle		Etimesgut		Mamak		Toplam	Yüzdesi
Evet	6	50%	4	33%	8	67%	3	25%	21	44%
Hayır	6	50%	8	67%	4	33%	9	75%	27	56%
Toplam	12		12		12		12		48	

Geçici öğretmenlerin % 56'sı geçici olarak görev yapmanın kendilerine sıkıntı vermediğini, % 44'ü ise bu durumdan rahatsız olduklarını belirtmişlerdir.

Geçici öğretmenlerin bu konudaki söylemleri şöyledir:

ÇGÖ-1: “Daha verimli görev yapabilmek için mahalleyi tanıyana kadar dönem bitiyor bundan dolayı sıkıntılar yaşıyorum.”

ÇGÖ-2: “Yol sıkıntısı yaşıyorum.”

ÇGÖ-3: “Her an yerimize bir kadrolu öğretici atanacak endişesi ile tam olarak motive olamıyorum.”

ÇGÖ-4: “Bir sonraki seneye çalışıp çalışmayacağım belli olmadığı için program yapamıyorum.”

ÇGÖ-5: “Özlük haklarından yararlanamama noktasında sıkıntılar yaşıyorum.”

ÇGÖ-6: “Başka bir kursa görevlendirildiğimizde bize alışan öğrencileri bırakıp yeni öğrencilerle karşılaştığımda uyum sorunu yaşıyorum. Ayrıca kurstan ayrıldığımızda bazı öğrencilerde kursu bırakmak istiyor onların devam etmesini sağlama yönünde de sıkıntılar oluyor.”

YGÖ-1: “Kadrolu öğretmenlerin yapmış oldukları aynı işi yaptığımız halde özlük haklarından yararlanamıyoruz buda maddi manevi sıkıntılara yol açıyor.”

YGÖ-2: “En büyük sorunlardan bir tanesini belirsizlik, sürekli yer değiştirmek, alıştığın ortamı veya öğrencileri bırakmak bu öğrenciler açısından da sorun oluşturuyor. Sürekli sınava girmek zorunda kalmak sıkıntı veriyor. Eğer belli

bir yerimiz ve düzenimiz olsa öğrencilere karşı daha verimli oluruz diye düşünüyorum.”

YGÖ-3: “Bir dahaki seneye görev alama endişesi insanı yıpratıyor.”

YGÖ-4: “Yanında görev yapmış olduğumuz kadrolu öğreticiye göre sıkıntı çıkabiliyor veya çıkmıyor.”

EGÖ-1: “Devamlı çalışmadığım için özel program yapamıyorum.”

EGÖ-2: “Her yerde geçici öğretici olduğumuz bize hatırlatılıyor. Öğrenciler dahi hocam ne kadar süre bu kurstasınız gibi sorular sorduğunda motivasyonumuz haliyle düşüyor.”

EGÖ-3: “Elbette sıkıntı veriyor. Hafız olduğum için bende hafız yetiştiren bir kursta görev yapmak istiyorum. Ama geçici öğretici olunca böyle bir seçim yapma şansınız çok fazla olmuyor. Nereye gönderirlerse orda görev yapıyorsunuz. Haliyle isteksiz olabiliyorsunuz.”

EGÖ-4: “Mesela kurslarda ısınma problemi yaşıyoruz ve hiç kimse sizi muhatap almıyor. Sesinizi biraz fazla çıkarsanız dernek yönetimi ile ters düşmüş oluyorsunuz. Buda her an şikâyet edilmeniz ve işinizin elinizden alınması demek oluyor bu yüzden çok büyük problem yaşıyoruz.”

EGÖ-5: “Resmi iş ve işlemler hakkında çok fazla bilgim yok. Müftülükteki resmi işlemlerde sıkıntı yaşıyorum. Müftülüklerde personel tarafından çok hoş karşılanmıyoruz. “

EGÖ-6: “Görev yerimiz sabit olmadığından dolayı kadrolu öğretmenler gibi kursların yakınında ikamet etme imkânımız olmuyor. Aldığımız ücret yetersiz olduğundan büyük miktarı ulaşım için gidiyor. Ayrıca ulaşımında çok büyük sıkıntı yaşıyoruz.”“

EGÖ-7: Müftülüklerin size sahip çıkıp-çıkmasına göre sorun yaşayıp-yaşamama konusu değişebiliyor.”

EGÖ-8: “Kendimizi ait olarak hissedememek psikolojik olarak etkiliyor. Bunun sıkıntısını yaşıyorum.”

MGÖ-1: “Kadrolu hocalarla aynı işi yapmamıza rağmen karşılığında aynı değer ve saygıyı göremiyoruz.”

MGÖ-2: “Sürekli kurs değişimi ve ücretin az olması sebebiyle sıkıntılarımız oluyor.”

MGÖ-3: “Devamlı olsam öğrencilerimle diyalogum daha iyi olurdu.”

Geçici öğretici olarak çalışmanın kendilerine sıkıntı verdiğini belirtilen %44’ oranında bulunan öğretmenlerin bazılarının; ÇGÖ-3, ÇGÖ-4, YGÖ-2, YGÖ-3, gibi birçok cevapta belirttiği üzere, geçici olma durumu hem bu şekilde çalışan öğretmenleri hem de hitap ettikleri öğrenci topluluğunu adaptasyon noktasında olumsuz yönde etkilediği görülmektedir. Kuruma aidiyet duygusu geçici öğreticide oluşmuyor ve buna bağlı olarak ta; kendisini geri planda kalmış olarak hissediyor. Bu sorunda; motivasyon eksikliği maddi ve manevi zorlukları beraberinde getiriyor. Kadrolu öğretmenlerle özlük hakları arasında büyük farklar olduğu halde; iş yükü noktasında hemen hemen aynı şekilde çalışıyor olmalarının şevklerini kırdığının da altını çiziyorlar.

Geçici öğretmenlere yönelttiğimiz **“Sizce Kadrolu öğretmenlerin Geçici öğretmenlere yaklaşımları nasıldır?”** sorusunda düşünceleri şöyledir:

ÇGÖ-1: “Kadrolu hocalarımız ortama uyum sağlama noktasında her konuda bizlere destek oluyorlar.”

ÇGÖ-2: “İlk görev yerim Çankaya’dan farklı bir bölgede idi. Kadrolu öğretici ile çalışmıştım. Kadrolu öğreticinin bir öğretmen profili çizmesi gerekirken ders içerisinde öğrencilerin önünde azarlama, sınıf ayrımı yapılması, yapılan faaliyetlerde yer verilmemesi gibi durumlarla karşılaştım. Çankaya bölgesinde göreve başladığımda kadrolu öğretmenlerin sıcakkanlı yaklaşımları ile karşılaştım.”

ÇGÖ-3: “Bazı hoca hanımlar çok mütevazı iken bazıları geçici öğretmenleri küçümsüyor.”

YGÖ-1: “ İki yıldır farklı kurslarda çalıştım herhangi bir sıkıntı yaşamadım. Hatta yardımcı oldular.”

YGÖ-2: “Biz kadroluyuz siz daha yenisiniz bilgi ve tecrübeniz yok gibi imalarda bulunan öğretmenler oluyor.”

YGÖ-3: “Gayet soğuk ve mesafeli. Hiç yardımcı olmak istemiyorlar. Kendileri mecbur tutulursa ancak o zaman ilgileniyorlar. Beraberlik ruhu yok her şeyi kendilerine göre planlıyorlar.”

YGÖ-4: “Genel olarak iyi ama bazı öğretmenler küçümsüyor.”

EGÖ-1: “Kadrolu öğretmenler geçici öğretmenleri küçümseyerek tepeden bakıyorlar.”

EGÖ-2: “Bilgi, birikim ve tecrübelerini bizlere aktarmaktan kaçınıyorlar.”

MGÖ-1: “Hiç ılımlı değil.”

MGÖ-2: “Bizlere çoğu konuda yardımcı olmaya çalışan hocalarımız bulunmaktadır.”

MGÖ-3: “Kadrolu öğretmenlerin geçici öğretmenlere sorumluluklarından fazla yük yükleme çabasında oldukları bir yaklaşım tarzı var.”

MGÖ-4: “Çok samimi değil.”

MGÖ-5: “Mesafeliler.”

Kadrolu öğretmenlerin geçici öğretmenlere yaklaşımlarını test etmeye çalıştığımız bu soruda; ÇGÖ-1, MGÖ-2'nin verdikleri olumlu cevaplar arasında; Kadrolu hocaların ortama uyum sağlama noktasında kendilerine destek ve her konuda yardımcı oldukları bulunmaktadır.

ÇGÖ-2'nin farklı bir bölgede görev yaptığı esnada hocanın tutumunun çok sert olduğunu ve öğrencilerin içinde azarlandığını ancak Çankaya bölgesinde çalışmaya başladıktan sonra oradaki kadrolu öğretmenlerin kendisine çok sıcakkanlı davrandıklarını belirtmesi, öğrencilere yönelttiğimiz bazı sorularda tespit ettiğimiz, bölgelere göre tutum ve davranışların farklı olabildiğini göstermektedir.

Bu soruya verilen olumsuz cevaplar; YGÖ-2 ve EGÖ-1, MGÖ-4, MGÖ-5'in kadrolu öğretmenler tarafından, kendilerinin sürekli tecrübesiz oldukları noktasında eleştirilmelerinden, küçümsenerek mesafeli davranışlarından rahatsız oldukları, YGÖ-3 ile EGÖ-2'nin kadrolu öğretmenlerin kendilerine yardımcı

olmadıkları, bilgi, birikim ve tecrübelerini aktarmaktan kaçındıkları ifadeler bulunmaktadır.

Bölge ve kişilere göre zaman zaman öğretmenler arasında sıkıntıların yaşanabildiği, bu konuda kadrolu ve geçici öğretmenlerin görev ve sorumluluk alanlarının uygulama esaslarına alınarak hatırlatılması gerektiği sonucuna varılmıştır.

BÖLÜM IV

SONUÇ VE ÖNERİLER

Ülkemizde 15 Temmuz 2016 tarihinde yaşadığımız hain darbe girişiminden sonra vatandaşların farklı gruplar tarafından yapılan dinî eğitimlere güvenlerinin azaldığı bir gerçektir. Devletin resmi kurumu olan Diyanet İşleri Başkanlığına bu alanda büyük sorumluluklar düşmektedir. Bu sebeple yaygın din eğitimi kapsamında Kur'an kurslarında gerçekleştirilen yetişkin din eğitimleri oldukça önem arz etmektedir. Araştırma kapsamında elde ettiğimiz sonuçların ve bu sonuçlar neticesi tespit edilen önerilerin, buna bir nebze olsun katkı sağlayacağını ümit etmekteyiz.

4.1. Sonuç

Bu çalışma Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı İhtiyaç Odaklı Kur'an Kursları üzerinde bir alan araştırması olup, buralarda öğrenim gören 20 yaş ve üstü yetişkin kadınlar ve üzerlerinde resmi ve geçici görevi bulunan bir grup öğretici ile sınırlandırılmıştır. Araştırmada genel manada İhtiyaç Odaklı Kur'an Kurslarının mevcut durumu Ankara örneğinde tespit edilmeye çalışılmış, öğrencilerin kurslara gelme amaçları, kurslardan beklentileri, uygulamaya konulan programın işlevselliği, müfredat konuları, kullanılan materyaller ile öğretimin gerçekleştiği ortamların fiziki şartları gibi konular incelenmiştir.

Araştırmanın problemleriyle ilgili veriler, konulara uygun hazırladığımız sorular vasıtasıyla öğrenciler ve öğretmenlerle yapmış olduğumuz "Odak Grup Görüşmesi" tekniğiyle toplanmış ve bulgular değerlendirilmiştir.

İhtiyaç Odaklı Kur'an Kurslarının öğrencilere sağlamış olduğu kolaylıkların en önemlisi öğrencilerin kendi istedikleri zaman diliminde kursa gelebilmeleridir. Yapmış olduğumuz araştırma sonucu elde etmiş olduğumuz verilerde muhatap kitlenin program içeriği ve açılan kurslar hakkında yeterince bilgisinin olmadığı görülmektedir.

Bazı öğretmenlerin, öğrencilerin istedikleri zaman diliminde kurs açmama nedenleri arasında hafta sonu ve hafta içi saat 18.00'den sonra açılan kurslarda verilen ders saati ücretlerinin teşvik edici miktarda olmaması bulunmaktadır.

Kurslara gelen öğrencilerin beklenti ve istekleri bölgelere göre farklılık gösterebilmektedir.

Öğrencilerin Kur'an kursuna gelmelerinin başlıca sebepleri arasında Kur'an-ı Kerimi tecvit kurallarına uygun biçimde öğrenmek arzusu ilk sıralarda yer almaktadır.

Allah'a güzel bir kul olabilmek, ibadetlerin yapılışını doğru öğrenmek, Peygamberimizin hayatını öğrenmek ve dini bilgiler seviyesinin yükseltilmesi içinde kurslar tercih edilme sebepleri arasındadır.

Öğrencilerin kurslara katılma amaçlarından bir diğeri de mevlit merasimlerinde okunan Kur'an'ı takip edebilmek, vefat eden yakınlarına Kur'an okuyabilmek ve katıldıkları programlarda mahcup olmamak için Kur'an kurslarını tercih ettikleri anlaşılmaktadır.

Kur'an kursları bazı öğrenciler tarafından birer rehabilite merkezi olarak görülmektedir. Öğrenciler sosyal faaliyetlerde bulunmak, yeni arkadaş ve çevre edinmek, hem bilgi edinmek hem de sosyalleşmek suretiyle yaşamış oldukları birtakım sorunlara çözüm bulmak amacıyla da kursları tercih edebilmektedir.

Kalan vakitlerini iyi değerlendirip, geçmişte yapamadıkları bazı sorumluluklarını yerine getirebileceklerini düşünmeleri, bir kısmının aile sorunları ile karşılaşmış oldukları sorunlarını Kur'an kursu öğreticilerinin çözeceklerine inanarak manevi destek beklentisi içerisinde bulunmaları, kimisinin Allah'ı arayışı olup inanç boşluğuna düştüğü anda ortamın insana verdiği huzuru yakaladıklarına inanmalarından dolayı da Kur'an kursları tercih edilmektedir.

Vatandaşlar dini gruplara karşı oluşan güvensizlik sebebiyle DİB'in Kur'an kurslarından eğitim almanın daha güvenilir ve sıhhatli bir karar olduğunu düşünmektedir.

Kur'an kurslarında okuyan öğrencilerin öğrenmiş oldukları bilgileri aileleri ile paylaştıkları ve bu bilgilerin onların dini hayatında bir takım olumlu değişikliklere vesile olduğu görülmüştür. Bu bilgiye göre yetişkin kadınların Kur'an kursunda öğrenmiş oldukları bilgiler aile fertlerinin dini hayatlarına önemli katkılar sağlamaktadır diyebiliriz.

“Dinim İslam” adlı ders kitabı, Kur’an kursu öğrenci ve öğretmenleri tarafından faydalı görülmektedir. Fakat birçoğunun kitabın “çok fazla sadeleştirilmesinden dolayı orta yaş yetişkinlerin seviyelerine göre konuların biraz daha detaylandırılması” gerektiğini düşündükleri şeklinde görüşlerin hâkim olduğu anlaşılmaktadır

Öğrenci ve öğretmenlerden toplanan veriler doğrultusunda, Başkanlık tarafından Kur’an kurslarında temel öğretim programlarında okutulmak üzere hazırlanan “Dinim İslam” adlı ders kitabının zamanında ve yeteri miktarda kurslara dağıtılmadığı ve sadece temel öğretim programına katılan öğrencilere verildiği, ek öğretim programında herhangi bir kitabın bulunmadığı anlaşılmaktadır. Bu durumda, sayısı fazla olan öğrencilerin bulunduğu bir kursta eksik kitap dağıtımının, öğreticinin öğrencilerine karşı mahcubiyeti anlamına gelmesi muhtemeldir. Bu sebeple dini bilgilerin öğretildiği ders saatlerinde tek materyal olma özelliği taşıyan “Dinim İslam” adlı ders kitabının eğitim-öğretim dönemi başlamadan önce kurslara yeterli sayıda gönderilmesi ve ihtiyaç halinde öğretmenlerin yeni kitap taleplerinin mutlaka karşılanması önem taşımaktadır.

Öğrenci ve öğretmenlerden elde ettiğimiz bilgiler doğrultusunda kurslarda kullanılan materyallerin yeterli düzeyde olmadığı ve ek materyal ihtiyaçları bulunduğu tespitlerimiz arasında yer almaktadır.

Teknoloji hızlı bir şekilde gelişmektedir. Gün geçtikçe eğitim araç-gereç ve materyalleri artmakta, öğrenim daha da kolaylaşmaktadır. Kur’an kurslarında bu imkânlar mutlaka değerlendirilmelidir. Artık hayatımızın bir parçası olan bilgisayardan en üst düzeyde faydalanılarak, bilgisayar destekli eğitimden yararlanılmalıdır.

Öğrencilerin bazıları kurslara özel, kullanıcı adı ve şifreyle giriş yapılabilen mobil uygulamaların geliştirilmesini talep etmektedirler.

Bununla birlikte kurslara katılan her öğrenci ileri seviyede teknolojik uygulamaları veya materyalleri kullanamayabilir kullanması da beklenmemelidir. Çünkü muhatap kitle içerisinde eğitim seviyesi, bilgi ve becerisi ileri düzeyde olanların yanında, okuma-yazma bilmeyen vatandaşlarımız da bulunmaktadır. Bu

öğrencilerin varlığı da mutlaka dikkate alınarak araç-gereçlerden yüksek seviyede faydalanılmalıdır.

Yapmış olduğumuz çalışmada Kur'an kurslarının birçoğunun fiziki şartlarının yetersiz olduğu sonucuna varılmıştır. Fiziki şartlar yetersiz olduğunda öğrencilerin motivasyonu düşmekte, haliyle eğitim aksamaktadır. Bunun yanı sıra katılım asgari seviyeye inerek hedeflenen başarıya ulaşmakta zorluklar yaşanmaktadır. Fiziki şartları problemlili olan mekânlarda eğitim almak, dikkatin dağılmasına, odağın eğitimden çok kurs binasındaki aksaklıklarda toplanmasına sebep olmaktadır.

Öğreticilerin, öğretmenlik bilgi ve becerisi (pedagojik formasyon) konusunda eksikliğinin olduğu, Kur'an kursuna katılan öğrencilerin yaş farklılarından dolayı zaman zaman çeşitli sıkıntıların yaşandığı, yaşanan sorunların ise deneme yanılma ve tecrübeye başvurarak telafi edilmeye çalışıldığı sonucuna varılmıştır.

Öğreticiler, Başkanlık tarafından verilen hizmet içi eğitimleri yetersiz bulmaktadır. Eğitim verecek kişilerin uzman kişiler arasından seçilmesini ve faaliyet alanlarıyla ilgili konulara ağırlık verilmesini talep etmektedir.

Resmi kurumlarda çalışan görevlilerin görev alanlarıyla ilgili mevzuatı bilmesi önemli ve gereklidir. Yapmış olduğumuz çalışmada geçici öğretici olarak görev yapanların ilgili mevzuatlar hakkında yeterince bilgi sahibi olmadıkları ve idari yönden sıkıntılar yaşadıkları görülmektedir.

Kur'an kurslarında günlük ders saatleri temel ve ek öğretim programlarında toplamda en fazla 6 saattir. Dolayısıyla herhangi bir sağlık problemi olmayan bir kişinin yemek ihtiyacı olmayacaktır. Bazı kurslarda çay molalarında öğrencilerin sıraya konularak kursa pasta, börek vb. yiyecek getirdikleri ve bölgelere göre aktiviteye katılan öğrencilerin ekonomik durumlarının farklılık gösterdiği tespitlerimiz arasında bulunmaktadır. Her ne kadar kurslar öğrencilerin sosyalleşme pratiklerinin gerçekleştirilebildiği ortamlar konumunda olsa da maddi durumu çok iyi ya da zayıf olan öğrencilerin kurs içerisinde birlikte buldukları gözden kaçırılmamalıdır. Bu hususlar dikkate alındığında maddi durumu zayıf olan öğrencilerin bu aktivitede mahcup duruma düşebileceği ve bu sebeple bazı kesimlerin kurslardan yararlanmalarının önüne geçilebileceği unutulmamalıdır.

Temel Öğretim programlarının çoğunlukla 12.00'den (hafta içi) önce açıldığı ders saati uygulama örnekleri arasında yer alan 4. Alternatifin % 25 oranında uygulandığı, Ek Öğretim programlarında ise; 12.00–18.00 saatleri arası % 49, hafta sonunda devam eden % 6 ve ders saati uygulama örnekleri arasında bulunan ikinci alternatifin (sadece hafta sonu açılan) % 3 oranında uygulandığı DİB'den alınan istatistiki bilgilerden anlaşılmaktadır.

Çalışmamızda elde ettiğimiz verilerde temel öğretim programlarında 4 dönem kayıt alınmasından dolayı bazı aksaklıkların meydana geldiği görülmüştür. Kayıtların dönemselsel yapılması sebebiyle kayıt dönemi dışında kursa katılmak isteyen bir öğrenciyi öğretici resmi olarak (EHYS) sistemine dâhil edememektedir. Kur'an öğrenmek isteyen bir kişiyi geri çevirmenin doğru olmadığını bildiğinden dolayı da kursa gelmesine müsaade etmek zorunda kalmaktadır. Öğrenci kursa kayıtsız olarak devam etmektedir. Kursların bağlayıcılığı olan kararlı bir sisteme ihtiyacı vardır.

Üzerinde durulması gereken diğer önemli bir husus da kursların 4 farklı dönem ve düzeye bağlı olarak faaliyet göstermeleridir. Bu durumda öğretici her dönemde farklı düzeye geçmek suretiyle yapılan plan ve programa uymak zorundadır. Her düzey kendinden müstakil olarak planlanmıştır ve düzeyler ilerledikçe konularda buna paralel olarak değişmektedir. Örneğin;1. düzeyde derslerde “ Kur'an-ı Kerim okumaya giriş” anlatılırken, 2. düzeye geçildiğinde “Tecvit kuralları” anlatılmaya başlamıştır. 2 ve daha sonraki dönemlerde kursa yeni kayıt olan bir öğrenci sıfır noktasından Kur'an öğrenmeye başladığında öğreticilerin programı aksamakta ve zaman problemi ortaya çıkmaktadır.

Daha önce alanda yapılmış olan çalışmalarda 4 dönem kayıt sisteminin tavsiye edilmesi ve gerekçeler içerisinde kırsal kesimlerde olan vatandaşların kurslara devam edememesi gibi sebeplerden ötürü bu uygulamanın başlatılması yukarıda zikretmiş olduğumuz temel sorunları da beraberinde getirmektedir.

4.2 Öneriler

Yürütülen eğitim-öğretim faaliyetlerindeki sorunlar büyük oranda yapılan akademik çalışmalarla ortaya çıkarılmaktadır. Bu çalışmalar sonucu teklif edilen öneriler bu açıdan önem arz etmektedir.

Araştırmamızda da ortaya konulan önerilerin bu kapsamda değerlendirilmesi, Kur'an kurslarında sunulan din eğitiminin daha etkin ve verimli olmasına yardımcı olmasını ve söz konusu kurslara yönelik gerek müfredat gerekse öğretmenlerin yeterlilikleri ve eğitim materyalleri açısından yapılacak iyileştirmeler ile kursların niteliğinin ve kalitesinin artmasına vesile olmasını arzu ediyoruz. Bu itibarla Başkanlığın yaygın din eğitimi faaliyetleri arasında bulunan Kur'an kursu hizmetlerinin daha etkin ve verimli olabilmesi için mevcut İhtiyaç Odaklı Kur'an Kurslarında yapılması gerekenleri aşağıda belirtilen başlıklar halinde önerebiliriz:

1) Fiziki Şartların İyileştirilmesi

Kur'an kurslarının fiziki şartlarındaki olumsuz yönleri alanda yapılan hemen hemen her çalışmada dile getirilmekte ve zaman zaman eleştirilere maruz kalmaktadır. Kaliteli ve nitelikli bir eğitimin yapılabilmesi ortamın şartları ile orantılıdır.

Bu itibarla kursların fiziki yapısının eğitime uygun ve cazip hale getirilmesi, kurs binalarının dar mekânlara hapsedilip, bahçeden ve yeterli mekânlardan mahrum bırakılmaması, kursların ısınma, aydınlanma, güvenlik, temizlik vb. ihtiyaçlarının giderilmesi gerekmektedir.

- a) Her cami altında bir Kur'an kursu açmak yerine belediyeler, mahalle muhtarlıkları ve cami dernekleriyle işbirliği içerisinde bölgesel ihtiyaçlar doğrultusunda yeni kurs binalarının, eğitim vermek ve eğitimin kalitesinin yükseltilmesine katkıda bulunmak amacıyla Başkanlıkça belirlenen standartlara ve donanıma sahip olarak inşa edilmesinin daha uygun olacağı düşünülmektedir.
- b) Mahallelerde birbirine yakın 2, 3 hatta 4 kurs bulunmaktadır. Bu kursları bir binada toplayarak, içerisinde öğretici odası, konferans salonu, kütüphane, çocuklu annelerin çocuklarını bırakabileceği alan, mescit ve yeterince sınıfın bulunduğu gerek sağlık gerekse ortam yönünden nitelikli bir Kur'an kursu binası projesinin hayata geçirilmesi ve fiziki şartları bu projeye uygun olmayan kursların açılmasına izin verilmemesi, belirlenen hedeflerin yüksek seviyeye erişmesinde önemli bir role sahip olacaktır.

- c) Kurslarda ısınma problemi çokça yaşanmaktadır. Bu çerçevede Diyanet İşleri Başkanlığının program geliştirme çalışmalarıyla paralel olarak, kurslarda ısınma probleminin giderilmesi, buna yönelik ödenek yetersizliğine ilişkin gerekli önlemleri alması gerekmektedir. Bu konuda gerek Başkanlığa, gerek Cami ve Kur'an kursu derneklerine büyük sorumluluklar düşmektedir.

2) Kurs Faaliyetlerinin ve Etkinliklerinin Duyurulması ve Kursların Tanıtımı

- a) Kamu spotları hazırlanarak ulusal ve yerel medya vasıtasıyla kursların tanıtımı yapılabilir. Ayrıca Diyanet TV'de kursların tanıtıldığı spot reklamlar sürekli olarak yayınlanabilir.
- b) Müftülüklerin web sitesinde her ne kadar açılan kurs isimleri, türleri ve saatleri yer alsa da halkımızın ilgisini çekmesi ve kurslar hakkında bilgi sahibi olması açısından bu duyuruların güncel bir şekilde dinamik olarak yapılması gerekmektedir. Buna göre ilçe, saat, mahalle, öğretim şekli gibi filtreli bir sistem geliştirilebilir.
- c) Eğitim-öğretim dönemi başında ve dönem boyu Başkanlık bünyesinde faaliyet gösteren kurslarda yapılan programların, 18.00–23.00 saatleri arasındaki herhangi bir zaman diliminde de kurslardan istifade edilebileceği bilgisinin müftülüklerin web siteleri aracılığıyla güncel bir şekilde duyurulması vatandaşlar açısından daha etkili olabilir.
- d) Eğitim-öğretim dönemi başlamadan önce tanıtıcı el broşürleri dağıtılabilir.
- e) Vatandaşların Kur'an kursu hizmetleri hakkındaki bilgiye daha kolay erişimi için müftülük web sitelerinde farklı boyutlarda, sabit yada hareketli olabilen afişler/panolar hazırlanarak dikkatlerinin çekilmesi sağlanabilir.
- f) Kur'an kurslarının bağlı bulunduğu ilçe müftülüklerinin web sitelerinde "Kur'an kursları faaliyetlerimiz" şeklinde bir bölüm

oluşturularak kurslarda yapılan etkinlik ve faaliyetler haber tarzında sürekli yayınlanarak kurslara olan ilgi artırılabilir.

- g)** Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde kurs.diyanet.gov.tr alan adı altında sadece yaz dönemi kurslarına değil tüm kurslara yönelik hizmet sunan Kur'an kurslarının önemini ve tüm Türkiye'deki adreslerini belirten ve kurs öğreticilerinin birbiri ile haberleşebilecekleri bir forumdan oluşan (kurankursları.diyanet.gov.tr) bir sayfa yapılabilir.
- h)** Diyanet İşleri Başkanlığı alan adı altında Kur'an kurslarının kendilerine ait web sayfaları oluşturulabilir.
- i)** Diyanet İşleri Başkanlığı Namaz Vakti Mobil Uygulamasında "Cami Bul" seçeneği bulunmaktadır. Bu uygulamada bulunan özellik sayesinde, programı kullananlar cami konumuna kolayca ulaşabilmektedir. Bunlar arasına "Kur'an Kursu Bul" seçeneği de eklenebilir.

3) Öğretim Programlarının Gözden Geçirilmesi

- a)** İyi bir eğitim seviyesinin yakalanabilmesi için öncelikle yürürlüğe konulan program çalışmalarının zaman zaman test edilerek eksiklerin tespit edilmesi ve ivedilikle giderilmesi gerekmektedir.
- b)** Temel öğretim programı için önerimiz şudur: EHYS sisteminde kurslara kayıt olan öğrencilerin bilgileri tutulmaktadır. 1.dönemde 1.düzeeye kayıtlarda herhangi bir problem bulunmamaktadır. Fakat 2, 3 ve 4. dönemlere gelindiğinde sorular ve sorunlar ortaya çıkmaya başlamaktadır. Kursa kayıt olmak isteyen bir öğrenci elbette geri çevrilmemelidir. Ancak müfredat bakımından devam eden ahengin bozulmaması ve zamanı geçmiş olan düzeyin konuları hakkında bilgisi olmayan öğrencinin diğer öğrencilerden geri seviyede kalmaması adına;
  - 2, 3 veya 4. dönemlerde kayıt için kursa başvuran ve bir önceki dönem veya dönemlerde kaydı bulunmayan öğrencilerin mevcut dönem için seviye tespitinin yapılarak döneme uyum sağlayabilecek

şartları taşıyor ise “ Düzey atlatmak ” suretiyle kayıt işlemlerinin yapılması,

- Başkanlık tarafından hazırlanan “İhtiyaç Odaklı Kur’an Kursları Öğretim Programı” Temel Öğretim Programları Uygulama Esaslarının 3. maddesinde yer alan “*Öğrenci kayıtları..., öğrencilerin bilgi seviyeleri göz önünde bulundurularak alınabilecektir*” ibaresine dayanılarak; 2, 3 veya 4. dönemlerde kayıt için kursa başvuran ve bir önceki dönem veya dönemlerde kaydı bulunmayan öğrencilerin yapılan seviye tespitinde şartları taşıyor ise, temel öğretim programlarına kayıt edilmesinin sistemsal ve mevzuat olarak önleminin alınıp öğrencilerin bu ilave yükten kurtarılması,

- Temel öğretim programının içeriği hakkında öğrenciye bilgi verilip kaydının bir sonraki yıl eğitim-öğretim döneminde açılacak olan temel öğretim programına yapılabileceği veya bu şekilde başvuruda bulunan öğrencilerin sayısı, sınıf açılması için yeterli şartları taşıyorsa, kayıtların ek öğretim programlarına yapılabileceğinin hatırlatılması,

Bu şartlar da oluşmadığı takdirde, öğretmenler arasında birbirine yakın olan kurslarda askerlikteki badi sistemi gibi bir sistem oluşturulmalı, öğrencisi az olan öğretici kayıt dönemlerinde diğer öğretici ile istişare ederek kayıt taleplerini sınıf yeter sayısına ulaşacak çoğunluğun bulunduğu kursa yönlendirip ek öğretimlerin bu kurslarda açılmasını sağlamalıdır. Dolayısıyla kursa gelen öğrenciler geri çevrilmeyip bu hizmetten mahrum kalmamaları ve öğretmenlerin konsantrasyonu bozulmadan temel öğretim programlarının usulüne uygun olarak devam edip bu sorunun bir nebze hafifletilebileceği ümit edilmektedir.

- c) Çalışmamızın amaçları içerisinde yer alan bölge farklılıkları, köylerde veya bazı küçük ilçe merkezlerinde bulunan tek kurslar ve birbirine uzak olan kurslar da göz önünde bulundurularak temel öğretim programlarında dönemsel kayıtlarda yaşanan sıkıntıların giderilmesi hususunun mutlaka yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir.

4) Basılı, Sesli ve Görsel Materyallerin Zenginleştirilmesi

- a) “Dinim İslam” adlı ders kitabının genç ve orta yetişkin öğrenciler tarafından seviyesinin düşük olduğu, daha çok detaylara yer verilmesinin gerektiği kursiyerler ve öğretmenler tarafından ifade edilmektedir.

Her bölgede kursa gelen öğrencilerin yaş profiline uygun olarak sınıflar oluşturulamayacağı düşünüldüğünde yetişkin gruplar (genç, orta, yaşlı) için ayrı ayrı kitap hazırlanmasının da gereksiz olduğu düşünülmektedir. Ancak kurslara gelen öğrencilerin birçoğunun genç ve orta yetişkinler olduğu dikkate alınarak “Dinim İslam” adlı ders kitabı tekrar gözden geçirilmelidir.

- b) Öğretici, öğrencilerin seviyesini göz önünde bulundurarak dersleri anlatmalıdır. Bunun için de MEB’de bulunan “Öğretmen Kılavuz Kitabı” gibi öğretmenlere yardımcı olacak “Kur’an Kursu Öğreticisi Kılavuz” kitabı hazırlanabilir.
- c) Ek öğretime katılan öğrencilere de “Dinim İslam” adlı ders kitabının dağıtımını sağlanabilir ya da ek öğretim programlarına göre ayrı ders kitapları oluşturulabilir.
- d) Öğrencilerin bilgisayar, tablet ve cep telefonlarından kullanıcı adı ve şifre ile erişebilecekleri bir Kur’an kursu web/mobil uygulamasının Başkanlık tarafından hazırlanarak öğrencilerin istifadesine sunulması isabetli bir seçim olacağı düşünülmektedir. Örneğin; Kur’an-ı Kerimi yeni öğrenenler için ders tekrarları, sûre tekrarları, dualar vb. içeriklerin bulunduğu ayrıca kurs öğreticisinin öğrencinin çalışmasını sistem üzerinden takip edebileceği bir uygulama geliştirilebilir.
- e) Her Kur’an kursuna en az bir bilgisayar, projeksiyon yada akıllı tahta mutlaka kazandırılmalıdır.
- f) Okuma yazma bilmeyen vatandaşlarımıza yönelik de MP3,MP4 çalar şeklinde elektronik aletlere yüklenecek olan sureler, ders kitabında bulunan bilgilerin sesli kitap haline getirilmiş versiyonları yer alabilir.

Böylelikle bu kesimin de eğitimden yeteri derecede faydalanmaları sağlanabilecektir. Öğrencilerin de talepleri göz önünde bulundurularak geliştirilecek araç, gereç ve materyaller isteğe bağlı ücretli olarak temin edilebilir. Ancak bu işlem öğretmenler vasıtasıyla yapılmamalıdır. Türkiye Diyanet Vakfı Yayın evleri ve Diyanet Yayın evleri bu görevi üstlenerek vatandaşların materyallere ulaşmasına yardımcı olabilir.

- g)** Öğrencilerin kursa gelme amaçları arasında en önemli sebeplerin başında “Kur’an’ı tecvit kurallarına göre öğrenmek” istedikleri için kursları tercih etmeleri gelmektedir. Fakat temel öğretim programının Kur’an-ı Kerim öğrenme alanının 2. ve 3. düzeylerinde, ek öğretim programlarında da tecvidli okuma kuru olmasına rağmen Başkanlık tarafından kurslara dağıtılan herhangi bir tecvit kitabı bulunmamaktadır. Tecvit kitabının öğrenci profili dikkate alınarak detaylı bir şekilde hazırlanması acil ihtiyaçlar arasında yer almaktadır.
- h)** Müfredâtın içeriğine sahip haftalık fasiküller, kaza, kader, tecvit kuralları vb. konularla ilgili kartelalar hazırlanarak öğrencilere dağıtılabılır.
- i)** Kurslardaki eğitim birlikteliğinin sağlanabilmesi için öğretmenlerin anlatacağı derslerde, slayt, video vb. gibi ortak görsel materyaller oluşturulabilir.
- j)** Kur’an-ı yeni öğrenenlerin kolaylıkla okuyabileceği müfredat içerisinde yer alan, yüzünden okunması ve ezberlenmesi gereken sure ve dualar ayrı bir cüz şeklinde, görsellik ve puntoları dikkate alınarak hazırlanabilir.
- k)** Daha önceki yıllarda yayınlanan uygulama esaslarında tavsiye edilen kaynak kitap listesi yeniden güncellenerek cami dernekleri vasıtasıyla Kur’an kursu kütüphanelerine kazandırılabilir.

5) Öğreticilerin İstihdam Şartları ve Mesleki Yeterlilikleri

- a) Kur'an kursu hizmetlerinde büyük emekleri olan Kur'an kursu öğretmenlerinin göstermiş oldukları gayret ve çaba karşılığında başarılı olanlar takdir edilerek ödüllendirilmelidir.
- b) Çift öğretici olan kurslarda branşlaşmaya gidilebilir.
- c) Kur'an kurslarında görev yapan veya yapacak olan öğretmenlere eğitim-öğretim süreçlerinde kendilerine katkı sağlayacak olan formasyon eğitiminin sistematik bir şekilde üniversiteler aracılığıyla kazandırılması daha donanımlı bir hale gelmeleri noktasında faydalı olacaktır. Özellikle kurslara katılan öğrencilerin yetişkin kadınlar olması sebebiyle Başkanlıkça açılacak hizmet içi eğitimlerde, alanınca uzman kişiler tarafından yetişkin eğitimi, yetişkin din eğitimi, din psikoloji vb. derslere mutlaka yer verilerek tüm Kur'an kursu öğretmenleri hizmet içi eğitime belli aralıklarla tabi tutulmalıdır.
- d) Öğreticilerin teknolojik materyalleri kullanabilmeleri için temel bilgi ve teknoloji eğitimi mutlaka verilmelidir.
- e) Öğreticiler hizmet içi eğitime aktif eğitim-öğretim dönemi içerisinde değil yaz dönemlerinde (izin kullanmalarına da imkân tanınarak) alınmalıdır.
- f) Kursların bir plan dâhilinde Aile ve Dini Rehberlik Bürolarında görev yapan uzmanlar tarafından sık sık ziyaret edilerek öğretmenlerin yüklenmiş oldukları manevi danışmanlık ve uzmanlık görevleri hafifletilmelidir.
- g) Kur'an kursu öğreticisi alımı yapılırken sınavlarda komisyonlar genellikle müftü ve vaizlerden oluşmaktadır ve adaylara imam hatip lisesi ezber müfredatı ağırlıklı olarak sorulmaktadır. Kaliteli öğretici ve kaliteli eğitim için komisyonlarda 1 üyenin mutlaka alanı tanıyan eğitim uzmanlarından seçilerek; adaylara örnek ders anlatımı yaptırılmalı, öğrenciyle iletişim becerisi test edilmeli ve kıstaslar daha çok bu yönde ağırlaştırılmalıdır.

- h) Geçici öğretici çalıştırılması mümkün olduğu kadar az seviyeye indirilmelidir. Şayet ihtiyaç varsa geçici öğretmenlerin seçimleri kursların başlamasından en az kırk beş gün önce yapılmalıdır. Yada geçici olarak çalışan öğretmenler için her sene yeni sınavlar açmak yerine performans değerlendirme formlarının oluşturularak tecrübe kazanmış öğretmenlerin tespit edilip onlar arasından seçim yapılmasının daha uygun olacağı düşünülmektedir.
- i) Geçici öğretmenlerin en az bir aylık hizmet içi eğitimden sonra kurslarda görevlendirilmeleri, hizmet içi eğitimlerde yetişkin eğitimiyle beraber mutlaka mevzuat bilgilerine de yer verilmesi ve kurum aidiyetinin vurgulanması daha bilinçli ve özverili görev yapmalarına yardımcı olabilir.

6) Mevzuatın Güncellenmesi

- a) Öğreticiler tarafından hafta sonu ve saat 18.00'den sonra açılan kurslardaki ders saati ücretlerinin yeniden teklif edilecek bir kanuni düzenleme ile artırılması öğretmenlerin bu konuda teşvik edilmesine ve kursların daha da yaygınlaşmasına vesile olabilir.
- b) Öğreticilerin haftalık girebilecekleri zorunlu ve ek ders sınırlılıkları yeniden gözden geçirilmelidir.
- c) Mesai saatleri dışı ve hafta sonu için ödenen ek ders ücretleri yeniden düzenlenmelidir.
- d) Geçici öğretmenlerin ek ders ücretlerinin iyileştirmesi için çalışmalar yapılmalıdır.
- e) “Geçici Öğretici” unvan tabirinin “Yardımcı Kur’an Kursu Öğreticisi” şeklinde kullanılmasının öğrencilerin ve diğer personelin geçici süreyle istihdam edilen öğretmenlere karşı tutum ve davranış bakımından daha düzgün bir ifade olacağı düşünülmektedir

7) Kursların Denetiminin Yapılması

- a) Her ne kadar mevzuat ve yönergelerde kursların açılması için fiziki şartlarla ilgili bir prensibin olduğu görülse de çoğu kursun fiziki

şartlarının hali hazırda yönetmelik ve yönergeye uygun olmadığı düşünülmektedir. Bu sebeple de faaliyet gösteren kursların denetimlerinin sıklaştırılarak şartları taşımayanların iyileştirilmesi yönüne gidilmelidir.

- b)** Kanaatimizce müfettiş veya murakıplar tarafından gerçekleştirilen denetimlerde, kurslardaki araç gereçlerin var olup olmadığı, kurs açılması için yeterli bulunan öğrenci sayılarının azalıp azalmadığı, ders defterinin doldurulup doldurmadığı gibi konuların yanı sıra, alanın/eğitim uzmanları tarafından; derslerin ne düzeyde doğru olarak işlenip işlenmediği, kurs öğreticisinin ders anlatım biçimleri ve öğrencilerin seviyelerinin geçen zaman süresince ne derecede ilerleme gösterdiği gibi konuların, öğretmenler kırılmadan, incitilmeden, rehberlik yapılacak bir yolun çizilerek belirli periyotlar halinde düzenli olarak gerçekleştirilmesinin daha faydalı olacağı düşünülmektedir.

8) Sosyal Aktivite ve Etkinlikler

- a)** Belediyelerle işbirliği yapılarak öğrencilere kültürel geziler düzenlemek suretiyle kursların aktiviteleri artırılabilir.
- b)** İlçelerdeki kurslarda kardeş Kur'an kursu projeleri ile sosyal aktiviteler yapılabilir.
- c)** Müftülükler tarafından zaman zaman personel buluşmaları yapılarak kadrolu ve geçici öğretmenler arasında kaynaşma ortamları oluşturulabilir.
- d)** Kur'an kurslarında gerçekleştirilen etkinlikler arasında bulunan çay molalarında öğrencilerin sırayla yiyecek getirmeleri, bazı kursiyerlerin maddi durumlarının zayıf olması nedeniyle sıkıntıların yaşanmasına sebep olabilmektedir. Öğrencilerin fizyolojik, psikolojik ve sosyo-ekonomik durumları da göz önüne alınarak, bu aktivitenin "Kurs Aile Birliği" tarafından oluşturulacak bir fonla yapılması daha uygun olabilir.

9) Verilerin Toplanması

Web tabanlı çalışan Eğitim Hizmetleri Yönetim Sistemi öğreticilere büyük kolaylıklar getirmiştir. Bundan sonra yapılacak akademik çalışmalara da yön vermesi açısından bu sistem içerisine öğreticiler tarafından dönem sonlarında doldurulmak üzere “öğrenciler için değerlendirme formu” nun hazırlanarak veri tabanı oluşturulması sağlanmalıdır. Örneğin, öğrencilerin yaş grupları, sosyo-ekonomik vb. durumları belirtilerek dönem içerisinde hangi seviyeye ulaştığı, ezberlenecek dua ve sureleri ne kadar sürede başardığı gibi sorular değerlendirme formunda yer alabilir. Hatta öğrenciler tarafından kursların değerlendirilmesiyle ilgili bir form da geliştirilebilir. Forumda yer alması gerekli görülen hususların alanda uzman kişiler tarafından yapılacak bir çalışma ile daha detaylı bir biçimde oluşturulmasının uygun olacağı düşünölmektedir.

KAYNAKÇA

- _____. (1999). Cumhuriyet Döneminde Din Eğitimi ve Kur'an Kursları. *Kuruluşundan Günümüze Diyanet İşleri Başkanlığı*. içinde Ankara: T.D.V. Yayınları.
- _____. (2012). *İhtiyaç Odaklı Kur'an Kursları Öğretim Programları (Yüzünden Okuyanlar İçin)*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı.
- _____. (2012, 07 23). Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an Eğitim ve Öğretimine Yönelik Kurslar İle Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönergesi. Ankara.
- _____. (2012, 04 07). Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an Eğitim ve Öğretimine Yönelik Kurslar İle Öğrenci Yurt Ve Pansiyonları Yönetmeliği. Ankara: Resmi Gazete.
- _____. (2014). Kur'an Kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş). Diyanet İşleri Başkanlığı.
- _____. (2017). *Diyanet İşleri Başkanlığının Kadın ve Aile Çalışmaları* (1 b.). Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- _____. (2018). *2017-2018 Eğitim-Öğretim Yılı Kur'an Kursları Uygulama Esasları*. 08 24, 2018 tarihinde Kur'an Kursları Uygulama Esasları: <http://hukukmusavirligi.diyamet.gov.tr/Documents/2017-2018%20E%C4%9Fitim%20%C3%96%C4%9Fretim%20Y%C4%B11%C4%B1%20Kur'an%20Kurslar%C4%B1%20Uygulama%20Esaslar%C4%B1.pdf> adresinden alındı
- _____. (2018). *Diyanet İşleri Başkanlığının Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi Konusunda Görüş ve Uygulamaları* (4 b.). Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- _____. (Ankara 2014). *Diyanet İşleri Başkanlığı Personel Yeterlilikleri*. 08 08, 2018 tarihinde http://www2.diyamet.gov.tr/EgitimHizmetleriGenelMudurlugu/Documents/Personel_Yeterlilikleri_2014.pdf adresinden alındı
- AĞCA, H. (1993). *Ailede Eğitim* (s. XI). içinde Ankara: T.D.V. Yayınları.

- Aile ile İlgili Sıkça Sorulan Sorular* (1 b.). (2015). Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- AKDOKUR F. (2013). İhtiyaç Odaklı Kur'an Kursları Öğretim Programları. *Yaygın Din Eğitimi Sempozyumu -I (30 Mart - 01 Nisan 2012, Ankara)* (Cilt 1, s. 95-107). içinde Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- AKŞENER T. (2012). Diyanet İşleri Başkanlığına Bağlı Kur'an Kurslarında Yeni Düzenlemeler ve Din Eğitimi (Adana Örneği). Adana: Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Ve Din Bilimleri Anabilim Dalı.
- AKTU Y. (2016). Life Structure of Early Adulthood Period. *Current Approaches in Psychiatry*, 8(2):162-177 doi: 10.18863/pgy.12690.
- ALPAYDIN Y. (2011). *Eğitici El Kitabı*. İstanbul: Nakış Ofset.
- ARPACI F. (2005). *Farklı Boyutlarıyla Yaşlılık*. Ankara: Türkiye İşçi Emeklileri Derneği Eğitim ve Kültür Yayınları.
- ASLAN Ö. (Haziran 2003). Kur'an Tilavetinde Tecvîd'in Gerekliliği ve Lahn (Okuyuş Hataları). *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, VII / 1, 357-372. 08 12, 2018 tarihinde Retrieved from <http://dergipark.gov.tr/cuifd/issue/4302/257463> adresinden alındı
- AYDIN M. Ş. (Ağustos 2010). *Bir Din Eğitimi Kurumu Olarak Kur'an Kursu* (2 b.). Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- AYHAN H. (1986). *Eğitime Giriş ve İslamiyetin Eğitime Getirdiği Değerler*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- BALCI A. (2013). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler*. Ankara: Pegem Akademi.
- BARDAKOĞLU A. (2010). *21.Yüzyıl Türkiye'sinde Din ve Diyanet*. (Ö. Menekşe, Dü.) Ankara: DİB Yayınları.
- BAŞAR S. (2011). *Kur'an-ın İlk Kadın Yorumcuları*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- BEŞE S. (2016). Yetişkin Kur'an Kurslarının Kuşak Çatışmalarını Önlemedeki Rolü (Keçiören Örneği). Çorum: Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Hitit

Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı.

- BİLGİZ M. (2011). Kur'anda İlim Kavramı. *Kur'an Özel Sayısı*. içinde Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- BOZKURT N. (1993). "Dârülkurrâ". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (s. 543-545). içinde Ankara: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi.
- BUYRUKÇU R. (2001). *Kur'an Kurslarında Din Eğitimi ve Öğretiminin Verimliliği Üzerine Bir Araştırma(Göller Bölgesi Örneği)*. Isparta: Fakülte Kitap Evi.
- COŞKUN S. (2005). Yetişkin Eğitimi ve Hz. Peygamber'in (sav) Tatbikatı. İ. Canan içinde, *İslam' da Aile ve Çocuk Terbiyesi (II)*. İstanbul: Ensar Neşriyat.
- ÇAĞRICI M. (2002). "Kur'an Kursu". *TDV İslâm Ansiklopedisi* (s. 423-426). içinde İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. 08 09, 2018 tarihinde <https://islamansiklopedisi.org.tr/kuran-kursu> adresinden alındı
- ÇAĞRICI M. (2012). *İslam Düşüncesinde Ahlak* (4 b.). İstanbul: Dem Yayınları.
- ÇELEBİ A. (2013). Medreselerin Açılmasından Önceki Öğretim Yerleri. *İslam'da Eğitim Öğretim Tarihi* (A. Yardım, Çev., s. 24). içinde İstanbul: Damla Yayınevi.
- ÇELİK A. (2013). *Din Eğitimi Tarihi*. İstanbul: Arı Sanat Yayınevi.
- ÇETİN A. (1986). Kur'an Öğretimi Tarihi ve Öğretim Kurumları. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 95-101.
- ÇETİN A. (2014). *Kur'an İlimleri ve Kur'an-ı Kerim Tarihi*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- ÇINAR F. (Bila tarih). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı*. 08 11, 2018 tarihinde http://materyaltasarim.weebly.com/uploads/2/5/8/4/25841747/temel_kavramlar.pdf adresinden alındı
- ÇOKLUK Ö. (2011). Nitel Bir Görüşme Yöntemi: Odak Grup Görüşmesi. *Kuramsal Eğitimbilim*, 4 (1), 95-107.

- DEMİRCAN A. (2017). Hz.Peygamber Döneminde Kur'an Öğretimi. *Din ve Hayat*(31), 14-19.
- Diyanet İşleri Başkanlığı*. (2018, 07 20). www.diyamet.gov.tr:471/ihitiyaç-odaklı-kur'an-kursları adresinden alındı
- DUMAN A. (2007). *Yetişkinler Eğitimi* (1 b.). içinde Ankara: Ütopya Yayınevi. el-Cevherî İsmâil b. Hammâd. (tarih yok). *es-Sihâh: Tâcü'l-Lüga ve Sihâhü'lArabıyye* (nşr. Ahmed Abdülgafûr Attâr, "dyn" md. Mısır.
- ERDİL K. (1991). Aile ve Önemi. *Aile Okulu* (s. 19). içinde Ankara: T.D.V. Yayınları.
- ERKUL E. (2010). Kur'an Kurslarında Yetişkinlik Dönemi Yöntem ve Teknikleri. Sakarya: Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı Din Eğitimi.
- FİDAN H. (Haziran 2011). *Değişen Dünyada Kadın* (3 b.). Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- FİDAN N., & Erden, M. (1998). *Eğitime Giriş*. Ankara: Alkım Yayınevi.
- GÖZÜTOK Ş. (2012). *İslam'ın Altın Çağında İlim* (s. 47). içinde İstanbul: Nesil Yayın Grubu.
- GÜNDÜZ T. (1998). Türkiye'de Cumhuriyet Dönemi Din Eğitimi ve Öğretimi Kronolojisi (1923-1998). *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7(7), 543-557.
- GÜNGÖR O. (2017, 04 21). *Diyanet İşleri Başkanı Görmez: 15 Temmuz'dan sonra toplumsal güven sarsıldı*. 08 12, 2018 tarihinde Anadolu Ajansı: <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/diyanet-isleri-baskani-gormez-15-temmuzdan-sonra-toplumsal-guven-sarsildi/801851> adresinden alındı
- HAMİDULLAH M. (1972). *İslam Peygamberi* (Cilt II). (M. Mutlu, Çev.) İstanbul: İrfan Yayınevi.
- HAMİDULLAH M. (2003). Suffa ve Diğer Okullar. *İslam Peygamberi* (S. TUĞ, Çev.). içinde Ankara: İmaj İç ve Dış Tic. A.ş.

- İBN MANZUR .. (1956). *Lisanü'l Arab "dyn" md.* Beyrut.
- KARAÇALI A. (2006). Sınıf Yönetimini Etkileyen Fiziksel Değişkenlerin Değerlendirilmesi. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi*, 7(1), 145-155.
- KARAGÖZ İ. (2015). *Dini Kavramlar Sözlüğü* (6 b.). Ankara: DİB Yayınları.
- KARAMAN H., Yılmaz, H., Karagöz, İ., & Altuntaş, H. (2015). *Din Görevlisi Rehberi* (2 b.). Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- KARAYİĞİT N. (2017, Mart). Sosyo-Ekonomik Düzeyin Psiko-Sosyal Gelişim ve Dindarlığa Etkileri. *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*(7), 119-133.
- KAYA H. E. (2014). Küreselleşme Sürecinde Yaşam Boyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi Gerçeği. *Akademik İncelemeler Dergisi (Journal of Academic Inquiries)*, 9(2), 1-21.
- KAZICI Z., & Ayhan, H. (2010). *"Talim ve Terbiye"* . *DİA* (Cilt 39). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- KILAVUZ M. (2010). Kur'an Kursları ve Yetişkin Din Eğitimi. Ş. Karaköse içinde, *Etkili Din Öğretimi* (3 b., s. 121-166). İstanbul: Tedef Yayınları.
- KİNANİ B. İ. (2012). *İslami Gelenekte Eğitim Ahlakı* (1 b.). (M. Ş. Aydın, Çev.) Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- KNOWLES M. S., Holton, E., & Swanson, R. (2015). *Yetişkin Eğitimi* (1 b.). (O. Gündüz, Çev.) İstanbul: Kaktüs Yayınları.
- KOÇ M., Yavuzer, Y., Demir, Z., & Çalışkan, M. (2001). *Gelişim ve Öğrenme*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- KORKMAZ M. (2009, Aralık). Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlilikleri Açısından Kendilerini Değerlendirmeleri. Kayseri: Basılmamış Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KORKMAZ M. (Nisan 2013). *İhtiyaç Odaklı Yaygın Din Eğitimi Kur'an Kursları: Kayseri Örneği*. Kayseri: Tezmer.

- KÖSEOĞLU S. (2018). Kadın Yetişkinlerin Din Eğitiminde Değerler Eğitimi: Kur'an Kursları Örneği. Ankara: Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Ve Din Bilimleri Anabilim Dalı (Din Eğitimi).
- KÖYLÜ M. (2000). *Yetişkin Din Eğitiminin Teorik Temelleri*. Samsun: Etüt Yayınları.
- KÖYLÜ M. (2014). *Yetişkinlik Dönemi Din Eğitimi*. İstanbul: Dem Yayınları.
- KURT İ. (2014). *Yetişkin Psikolojisi* (2 b.). Ankara: Akçağ Basım Yayım Pazarlama A.ş.
- MEB. (2011). *Yaşlılık Süreci*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- MERTOĞLU M. S. (2012). "Vahiy Katibi". *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Cilt 42, s. 447-449). içinde İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi.
- Mevzuat Bilgi Sistemi*. (2004, 09 26). 11 25, 2017 tarihinde <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf> adresinden alındı
- Milli Eğitim Temel Kanunu. (1973, 06 24). *Resmi Gazete*(14574).
- ONUR B. (2000). *Yetişkin Psikolojisi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- ORÇUN C. (2014). Yetişkin Eğitimi – Androgoji. *Güvenlik Yönetimi Dergisi*, 62-65.
- ÖCAL M. (2017). İslâm'ın İlk Yıllarından Yakın Döneme Kadar Kur'an Eğitim ve Öğretimi. *Din ve Hayat*(31), 8-13.
- ÖNDER M. (2010). Yeni Öğretim Programı Ve 8 Ay Süreli Kur'an Kursları (Muhteva, Uygulama, Problemler Ve Çözüm Önerileri). *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*(15:2), 297-308.
- ÖZÜDURU Ö. (2003). Genel Öğretimde Din Öğretiminin Rolü ve Önemi. *II.Din Şurası Tebliğ ve Müzakereleri* (s. 450). içinde Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- ÖZYURT A. (2009). *Kur'an Kurslarında Kadınlara Yönelik Din Eğitimi (Kartal Örneği)*. İstanbul: Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Ana Bilim Dalı Din Eğitimi Bilim Dalı.

- Ragıb Ebu'l-Kâsım el-Huseyn Muhammed el-İsfehani. (1986). *el-Müfredâd fi Garibi'l Kur'ân "dyn" md.* İstanbul.
- REÇBER M. S. (2007). İslam Metafiziği: Kavramsal Bir Çerçeve. *İslam'a Giriş Ana Konulara Yeni Yaklaşımlar* (3 b., s. 103-113). içinde İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- SEMİZ H. (2011). Kur'an Kurslarında Yetişkin Kadınların Din Eğitimi. Rize: Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Rize Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- SEVEN M., & Engin, A. O. (2008). Öğrenmeyi Etkileyen Faktörler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(2), 1-24.
- ŞAHİN H. (2011). İslam Kültür Tarihinde 'Kur'ân Hıfzı' Geleneği ve Günümüzdeki Uygulama Biçimleri. Ankara: Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri (Tefsir) Anabilim Dalı.
- ŞAHİN S. Z., Çekiç, A., & Gözcü, A. C. (Aralık/December 2014). Ankara'da Bir Yerel Yönetim Monografisi Yöntemi Denemesi: Çankaya Belediyesi Örneği. *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 159-183,.
- ŞİMŞEK E. (2012). Din Öğretiminde Materyal Geliştirme Etkinlikleri. *Yaygın Din Eğitimi Sempozyumu -I 31 Mart -01 Nisan 2012* (s. 374). içinde Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- TDK. (2017). *Türk Dil Kurumu*. 11 2017, 2017 tarihinde TDK: <http://www.tdk.gov.tr/> adresinden alındı
- TİTMUS C., Buttedahl, P., Ironside, D., & Lengrand, P. (1985). *Yetişkin Eğitimi Terimleri*. (A. Oğuzkan, Çev.) Ankara: UNESCO Türkiye Milli Komisyonu.
- TOPALOĞLU B., Yavuz, Y. Ş., & Çelebi, İ. (2015). *İslam'da İman Esasları* (2 b.). Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- TOSUN C. (2012). *Din Eğitimi Bilimine Giriş* (6 b.). Ankara: Pegem Akademi.
- TÜİK. (2017, 08 24). 12 01, 2017 tarihinde Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24678> adresinden alındı
- TÜMER G. (1994). Genel Olarak Din. *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Cilt 9, s. 312-313). içinde TDV İslâm Araştırmaları Merkezi.

- Türk Medeni Kanunu. (2001, 11 22). 11 25, 2017 tarihinde <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4721.pdf> adresinden alındı
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. (1982).
- Türkiyede Yaygın Eğitim. (2013). *APL Transfer Platformu*. 12 02, 2017 tarihinde <http://www.apltransfer.gov.tr/>:
<http://www.apltransfer.gov.tr/data/550acc79369dc52488d41be4/Turkiyede%20Yag%C4%B1n%20Egitim.pdf> adresinden alındı
- UYSAL M. (2017). *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Yetişkin Eğitimi*. 11 18, 2017 tarihinde Jandarma Genel Komutanlığı: https://vatandas.jandarma.gov.tr/KYSOP/uzaktan_egitim/Documents/5%20YE.pdf adresinden alındı
- VAROL M. B. (2001). Hulefâ-i Râşidîn Dönemi Eğitim ve Öğretim Faaliyetlerine Genel Bir Bakış (II) (Eğitim-Öğretim Kurumları ve Metodları). *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*(11), 157-175.
- YALIN H. İ. (2004). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme* (12 b.). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- YARAN C. S. (2012). *İslam Ahlak Felsefesine Giriş* (2 b.). İstanbul: Dem Yayınları.
- YILDIRIM A. (2011). *Eleştirel Pedagoji* (2 b.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- YILMAZ H. (2013). *Camilerin Eğitim Fonksiyonu*. İstanbul: Dem Yayınları.
- YILMAZ H. (2016). *Dini Hitabet*. Sivas: ISBN 978-605-83079-02.
- ZENGİN Z. S. (2011). Cumhuriyet Döneminde Kur'an Kurslarının Kurulması ve Gelişimi. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 11(2), 1-24.

EKLER

Ek 1 Araştırma izin dilekçesi ve ekleri

T.C.
CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı Başkanlığına

Anabilim dalımız 20169326032 nolu Yüksek Lisans öğrenciyim. Tez çalışmam kapsamında "İhtiyaç Odaklı Kur'an Kurslarında Yetişkinlerin Eğitimi" konusunda "Diyaret İşleri Başkanlığı - Ankara İli- Çankaya, Etimesgut, Mamak ve Yenimahalle İlçe Müftülüklerine bağlı Kur'an Kurslarında Öğrenci ve Kur'an Kursu Öğreticileri ile görüşerek" araştırma yapabilmem için izin işlemlerinin yapılması hususunda;

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

02/05/2017

Adı Soyadı

Enes ÇINAR

T.C. Kimlik No: 27370704314

Çalışma Süresinin Başlama ve Bitiş Tarihi

2 Mayıs 2017 - 31 Aralık 2017

Adres:

Alsancak Mahallesi 2194.Sokak No:4 Daire 13
Etimesgut / Ankara

Tel No:

0546 544 3600

Fax: 0312 285 6744

Eklere:

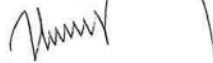
- 1- Araştırma Önerisi
- 2- Grup Odak Görüşmesi Formu
- 3- Nüfus Cüzdanı Fotokopisi

Sakınca yoktur

Danışman

Prof.Dr.Hüseyin YILMAZ

Adı Soyadı-İmza

İmza

GRUP ODAK GÖRÜŞMESİ FORMU

EK: 1

ARAŞTIRMAYA KATILAN ÖĞRENCİLERE YÖNELTİLECEK SORULAR

Soru 1: Kur'an Kursuna kayıt olurken size uygun olan, istemiş olduğunuz zaman dilimi için mi kayıt yaptırınız? Yoksa genel katılama uymak zorunda mı kaldınız?

Soru 2: Kur'an Kursuna gelmeye nasıl karar verdiniz? Sizi Kur'an öğrenmeye sevk eden en önemli sebep nedir?

Soru 3: Kur'an Kursunda öğrenmiş olduğunuz bilgileri eşiniz ve çocuklarınızla paylaşıyor musunuz? Ailenizdeki dini hayata etkileri nelerdir?

Soru 4: Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından sizlere ücretsiz olarak dağıtılan Dinim İslam (Temel Bilgiler) ders kitabını faydalı buluyor musunuz?

Soru 5: Kur'an Kurslarında görev yapan Geçici Öğreticilerle, Kadrolu öğretmenler arasında bir fark görüyor musunuz? Neler?

Soru 6: Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından hazırlanan ve öğretmenler tarafından kullanılan materyalleri yeterli buluyor musunuz? Yeterli veya yetersizse nedeni nedir?

Soru 7: Kur'an Kursunda ne gibi materyallerin olmasını isterdiniz?

Soru 8: Öğrenim görmüş olduğunuz Kursun Fiziki şartları sizce yeterli mi? Yeterli değilse nasıl olmasını isterdiniz?

Soru 9: Başka önerileriniz var mı?

ARAŞTIRMAYA KATILAN KADROLU ÖĞRETİCİLERE YÖNELTİLECEK SORULAR

Soru 1: Öğrencilerin kursa gelme amaçları nedir?

Soru 2: En son okul mezuniyet durumunuz nedir? Pedagojik Formasyon Eğitimi aldınız mı?

Soru 3: Kaç yıldır bu görevi yapıyorsunuz?

Soru 4: Pedagojik yönden öğrencilerle herhangi bir problemle karşılaşıyor musunuz? Karşılaşıyor iseniz bu problemleri nasıl çözüyorsunuz?

Soru 5: Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından hazırlanan materyaller sizce yeterli midir? Yeterli veya yetersizse nedeni nedir?

Soru 6: Öğrencilerin istediği herhangi bir zaman diliminde ihtiyaca binaen Kurs açıyor musunuz?

Soru 7: Şimdi veya daha önceki dönemlerde görev yapmış olduğunuz kursların fiziki şartları sebebiyle İhtiyaç Odaklı Kur'an Kurslarının uygulanmasında aksaklıklar oluyor mu? Neler?

Soru 8: Sizce Geçici öğretici olarak görev yapan çalışanlarla ilgili sorunlar var mıdır? Varsa bu sorunlar nelerdir?

Soru 9: Müftülük tarafından Hizmetiçi eğitime tabi tutulduunuz mu? Eğitimleri yeterli buluyormusunuz?

Soru 10: Başka önerileriniz var mı?

ARAŞTIRMAYA KATILAN GEÇİCİ ÖĞRETİCİLERE YÖNELTİLECEK SORULAR

Soru 1: Öğrencilerin kursa gelme amaçları nedir?

Soru 2: En son okul mezuniyet durumunuz nedir? Pedagojik Formasyon Eğitimi aldınız mı?

Soru 3: Kaç yıldır bu görevi yapıyorsunuz?

Soru 4: Pedagojik yönden öğrencilerle herhangi bir problemle karşılaşıyor musunuz? Karşılaşıyor iseniz bu problemleri nasıl çözüyorsunuz?

Soru 5: Geçici Öğretici olmanız sebebiyle öğrencilerde uyum sıkıntısı oluyor mu?

Soru 6: Geçici Öğretici olarak çalışmak size sıkıntı veriyor mu? Neden?

Soru 7: Geçici öğretici olarak görevlendirilirken Müftülük tarafından herhangi bir eğitime tabi tutuldu mu?

Soru 8: Sizce Kadrolu öğretmenlerin Geçici öğretmenlere yaklaşımları nasıldır?

Soru 9: Kur'an Eğitim Ve Öğretimine Yönelik Kurslar İle Öğrenci Yurt Ve Pansiyonları Yönetmeliği ve 2015-2016 Eğitim-Öğretim yılı Kur'an Kursları Uygulama esasları hakkında herhangi bir fikriniz var mı? Yoksa neden?

Soru 10: Başka önerileriniz varmı?

T.C.
CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Tarih:05.05.2017 10:57
Sayı:99711239-300-E.00000158232
158232

Sayı : 99711239-300
Konu : Enes ÇINAR

REKTÖRLÜK MAKAMINA

Enstitümüz Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Enes Çınar "İhtiyaç Odaklı Kur'an Kurslarında Yetişkinlerin Eğitimi" konulu tez çalışması yapmaktadır. Adı geçen öğrencimizin tezi ile ilgili anket yapabilmesi için Diyanet İşleri Başkanlığından gerekli iznin alınması hususunda;

Bilgilerinize ve gereğini arz ederim.

e-İmzalıdır
Prof. Dr. Ahmet ŞENGÖNÜL
Müdür

Ek: 3 Adet

Bu belge 5070 sayılı elektronik imza kanuna göre güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Evrakın elektronik imzalı suretine <https://ebelgedogrulama.cumhuriyet.edu.tr> adresinden 5bb7ef48-39d1-4133-b280-dacacb88b7aa kodu ile erişebilirsiniz.
Adres: Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü SİVAS
Tel:0 346 219 1150 Faks:0 346 219 1149 E-posta: sosyalbilenst@cumhuriyet.edu.tr

Ek 1/ Ek: 3 Cumhuriyet Üniversitesi'nin 05.05.2017 tarihli ve 158232 sayılı yazısı

Tarih ve Sayısı: 18/05/2017-7916

Tarih:16.05.2017 13:19
Sayı:30182376-300-E.00000161052

T.C.
CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Sayı : 30182376-300
Konu : Anket Çalışması (Enes ÇINAR)

ANKARA İL MÜFTÜLÜĞÜNE

Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Enes ÇINAR, "İhtiyaç Odaklı Kur'an Kurslarında Yetişkinlerin Eğitimi" konulu yüksek lisans tez çalışmasıyla ilgili anket formunu 02.05.2017-31.12.2017 tarihleri arasında Çankaya, Etimesgut, Mamak ve Yenimahalle İlçe Müftülüklerine bağlı Kur'an kurslarındaki öğrencilere ve Kur'an kursu öğreticilerine uygulamak istemektedir. Gereğini rica ederim.

e-İmzalıdır
Prof. Dr. Ünal KILIÇ
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

Ek:
1- Araştırma Önerisi
2- Anket Formu

BELGENİN ASLI
ELEKTRONİK İMZALIDIR
16.05.2017

Bu belge 5070 sayılı elektronik imza kanuna göre güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Evrakın elektronik imzalı suretine <https://ebelgedogrulama.cumhuriyet.edu.tr> adresinden 5bb7ef48-39d3-4133-b280-dacac688b7aa koda ile erişebilirsiniz.

Adres: Cumhuriyet Üniversitesi Rektörlüğü SIVAS

Tel:0 346 219 1010 Faks:0 346 219 1110 E-posta: ryaziisl@cumhuriyet.edu.tr

1 / 1

Ek 2 Ankara İl Müftülüğünün 24.05.2017 tarihli ve E.5823 sayılı yazısı.

Evrak Tarih ve Sayısı: 24/05/2017-E.5823

Pin: 68651

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
İl Müftülüğü

Sayı :54404498-250-
Konu :Anket Çalışması (Enes ÇINAR)

KAYMAKAMLIĞINA
(Müftülük)

İlgi : 06/05/2017 tarihli ve 30182376-300-E.161052 sayılı yazı.

Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Enes Çınar'ın, yüksek lisans tezinde kullanmak üzere ilçenizde ki İhtiyaç Odaklı Kur'an kurslarında anket çalışması yapmak istediğine dair ilgi yazı ve ekleri ilişikte gönderilmiştir.

Başkanlığımız mevzuatı çerçevesinde, ilgiliye gerekli kolaylığın sağlanması hususunda gereğini rica ederim.

Mehmet SÖNMEZOĞLU
Vali a.
İl Müftüsü

Ek:
İlgi yazı ve ekleri

Dağıtım :
Çankaya Kaymakamlığı (Müftülük)
Etimesgut Kaymakamlığı (Müftülük)
Mamak Kaymakamlığı (Müftülük)
Yenimahalle Kaymakamlığı (Müftülük)

Doğrulamak için: <http://10.100.24.215/Belgedogrulama.aspx?V=BE5N6PEA>

Adres: Kültür Mah. Olgunlar Sok. 29/A Yenisehir-Çankaya/Ankara 06640

E-Posta: ankara@diyanet.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için irtibat: Şahin UYAR

Tel: 4170164/136 Faks: 0(312) 417 08 61

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununa göre Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.

Evrak sorgulaması <http://10.100.24.215/Belgedogrulama.aspx?V=BE5N6PEA> adresinden yapılabilir. (PIN:68651)

*Oluy
ah n. a. a. a. a.*

Ek 3 Çankaya Müftülüğünün 05.06.2017 tarihli ve 385 sayılı oluru

T.C.
ÇANKAYA KAYMAKAMLIĞI
İlçe Müftülüğü

Sayı : 33892744-730.08.03-
Konu : Anket Çalışması

385

05 Haziran 2017

KAYMAKAMLIK MAKAMINA

İlgi : Ankara İl Müftülüğünün 24.05.2017 tarihli ve 54404498-250-E.5823 sayılı yazısı.

Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Enes ÇINAR'ın, yüksek lisans tezinde kullanmak üzere İlçemizdeki İhtiyaç Odaklı Kur'an Kurslarında 02.05.2017-31.12.2017 tarihleri arasında "İhtiyaç Odaklı Kur'an Kurslarında Yetişkinlerin Eğitimi" adlı tez çalışması yapacağı ilgi yazı ile bildirilmektedir.

Bu itibarla; adı geçenin belirtilen tarihler arasında, Müftülüğümüze bağlı İhtiyaç Odaklı Kur'an Kurslarında görev yapan Kur'an Kursu görevlileri ile öğrencilere yönelik anket çalışması yapmasını olurlarınıza arz ederim.

Hande GEVHER
İlçe Müftüsü

OLUR
.../06/2017

Kadir ÇAKIR
Kaymakam

Ek 4 04.12.2017 tarihli ve 114887 sayılı dilekçe

DIYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞINA
(Strateji Geliştirme Başkanlığı)

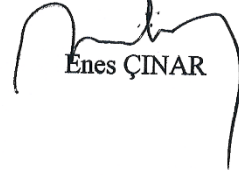
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans öğrencisiyim.

“İhtiyaç Odaklı Kur’an Kurslarında Yetişkinlerin Eğitimi” konulu yüksek lisans tez çalışmamda kullanılmak üzere Diyanet İşleri Başkanlığının kuruluşundan günümüze kadar yapılan istatistikler çerçevesinde Türkiye geneli; Kur’an kursu sayıları, Kur’an kursu öğretici sayıları, yüzünden okuyan ve belge alan öğrenci sayıları, hafızlık yapan ve belge alan öğrenci sayılarının, Başkanlığınızca uygun görülmesi halinde tarafıma yazılı olarak verilmesi hususunda;

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

Adres :
Alsacancak Mahallesi
2194.Sok. No:4
Etimesgut / Ankara
Tel: 0546 544 3600

04.12.2017

Enes ÇINAR

Diyanet İşleri Başkanlığı
04/12/2017
114887

Ek 5 DİB. SGB- 08.12.2017 tarihli ve 30339839-042-E.113728 sayılı yazısı.

T.C.
BAŞBAKANLIK
Diyanet İşleri Başkanlığı

e-İmzalıdır

Sayı : 30339839-042-E.113728
Konu : Kur'an Kursu İstatistikleri

08.12.2017

Sayın Encs ÇINAR
Alsancak Mahallesi 2194. Sokak No:4 Etimesgut/ANKARA

İlgi : 04.12.2017 tarih ve 114887 sayılı dilekçe.

İlgi dilekçeniz incelenmiştir. Başkanlığımız kayıtlarında yer alan ve yüksek lisans tezimize temel teşkil edecek olan Kur'an kursu istatistikleri ekte gönderilmiştir. Bilgilerini rica ederim.

Zuha Döndü SEVEN
Stratejik Planlama ve Yönetimi Geliştirme Daire Başkan
V.

Ek:Kur'an Kursu İstatistikleri (3 Sayfa)

Üniversiteler Mah. Dumlupınar Bulv. No : 147/A 06800 Çankaya/Ankara
Telefon: 312 295 79 07 Faks: 0 312 287 63 85
e-posta: stratejikplanlama@diyanet.gov.tr İnternet Adresi: www.diyanet.gov.tr

Bilgi için: Abdülkerim SARI
İstatistikçi
Tel No: (312) 295 79 15

Bu belge 5070 sayılı Kanun gereği güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. Doğrulama Kodu = EACR-UF10-JS39-5670

Kur'an Kursları, Kur'an Kursu Öğreticileri, Yüzüne ve Hifza Çalışan Öğrenci Sayılarını İle Belge Alan Öğrenci Sayıları

Yıllar	Kur'an Kursu		Öğretici Sayıları						Yüzüne Çalışan Öğrenci Sayısı			Hifza Çalışan Öğrenci Sayısı			Yüzünden Okuma Belgesi Alan Öğrenci Sayısı			Hafızlık Belgesi Alan Öğrenci Sayısı					
	Öğretme Açık	Öğretme Kapalı Ara verilen	Kadrolu		Geçici		Genel Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	
			Kadın	Erkek	Kadın	Erkek																	Kadın
1932-1933	9						9					232											
1934-1935	19						11				25	231	256										
1935-1936	15						14				35	358	393										
1936-1937	16						14				37	372	409										
1940-1941	56						56				309	1.380	1.689										
1941-1942	65						68				394	1.369	1.763										
1943-1944	38						34				471	1.081	1.552										
1944-1945	46						46				433	1.520	1.953										
1945-1946	61						65				744	2.021	2.765										
1947-1948	99						104				1.570	4.181	5.751										
1949-1950	127						130				2.303	6.403	8.706										
1970																							
1973																							
1980-1981	2.610						1.924				34.293	25.513	59.806	3.713	4.297	8.010	14.828	11.077	25.905	186	575	761	
1981-1982	2.773						1.924				52.934	30.751	83.685	4.140	5.200	9.340	23.551	16.426	39.977	205	784	989	
1982-1983	2.946						2.416				52.934	36.103	89.037	5.425	6.806	12.231	32.468	27.016	59.474	243	873	1.116	
1983-1984	3.047						2.522				58.156	42.107	100.263	6.780	7.625	14.405	37.979	23.405	61.384	363	1.103	1.456	
1984-1985	3.047						2.756				53.211	34.755	87.966	6.954	7.573	14.527	40.018	23.969	63.987	528	1.386	1.923	
1985-1986	3.335						3.248				65.184	38.244	103.428	6.810	7.442	14.252	43.838	36.244	80.082	618	1.758	2.376	
1986-1987	4.033						3.515				71.580	44.675	116.255	6.774	7.845	14.619	49.410	25.882	75.272	725	1.588	2.314	

İlan tarihi 18.11.2016

2016 Yılı Açıktan Atama Sınavı (Kur'an Kursu Öğreticisi) Duyurusu

Başkanlığımız taşra teşkilatındaki münhal Kur'an kursu öğreticisi kadrolarına; 2014 yılı KPSS puan sırası esas alınarak her bir grup için tabloda belirtilen boş kadro sayısının üç (3) katına kadar çağrılacak adaylar arasından sözlü sınav sonucu başarı sırasına göre Kur'an kursu öğreticisi alınacaktır.

SINIFI	UNVANI	GRUP	KPSS MEZUNİYET DURUMU	KADRO DERECEŚİ	KPSS PUANI	KONT. SAYISI
D.H.S.	Kur'an Kursu Öğreticisi	1	İlahiyat Fakültesi+Hafız	8 - 12	KPSSP-124	40
		2	İlahiyat Fakültesi	8 - 12	KPSSP-124	240
TOPLAM						280

Siteye erişim tarihi:13.07.2018

İlgili duyuru metni linki: [http://insankaynaklari.diyaret.gov.tr/detay/342/2016-yılı-acıktan-atama-sınavı-\(kur'an-kursu-öğreticisi\)-duyurusu](http://insankaynaklari.diyaret.gov.tr/detay/342/2016-yılı-acıktan-atama-sınavı-(kur'an-kursu-öğreticisi)-duyurusu)

Not: Duyuru metninin tamamı için siteye erişim sağlayınız.

Sözleşmeli Kur'an Kursu Öğreticisi, İmam-Hatip ve Müezzin-Kayyım Alımı

Diyanet İşleri Başkanlığından;

Başkanlığımız taşra teşkilatındaki sözleşmeli pozisyonlarına; 2016 yılı KPSS puan sırası esas alınarak her bir grup için tabloda belirtilen boş kadro sayısının 3 (üç) katı sözlü sınava çağrılacak adaylar arasından sınav sonucu başarı sırasına göre 4-B sözleşmeli **Kur'an kursu öğreticisi, imam-hatip ve müezzin kayyım** alınacaktır.

UNVANI	GRUBU	KPSS PUANI	MEZUNİYET DURUMU	KONTENJAN SAYISI
4-B Sözleşmeli Kur'an Kursu Öğreticisi	1	KPSSP124	İlahiyat Fakültesi +Hafız	100
	2	KPSSP124	İlahiyat Fakültesi	2.000
	3	KPSSP124	Diğer Lisans + İlahiyat Ön lisans + İ.H.L. + Hafız	5
	4	KPSSP124	Diğer Lisans + İlahiyat Ön lisans + İ.H.L.	20
	5	KPSSP124	Diğer Lisans + İ.H.L. + Hafız	5
	6	KPSSP124	Diğer Lisans + İ.H.L.	10
	7	KPSSP123	İlahiyat Ön Lisans + İ.H.L. + Hafız	450
	8	KPSSP123	İlahiyat Ön lisans + İ.H.L.	50
	9	KPSSP123	İlahiyat Ön lisans	20
	10	KPSSP123	Diğer Ön Lisans + İ.H.L.	20
	11	KPSSP122	İ.H.L. + Hafız	300
	12	KPSSP122	İ.H.L.	20
TOPLAM				3000

İNSAN KAYNAKLARI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Siteye erişim tarihi:13.07.2018

İlgili duyuru metni linki: <http://insankaynaklari.diyanet.gov.tr/detay/402/sözleşmeli-kur'an-kursu-öğreticisi-imam-hatip-ve-müezzin-kayyım-alımı>

Ek 8 31.07.2017 tarihli kurumiçi naklen erkek kur'an kursu öğreticisi alımı

İlan tarihi 31.17.2017

2017 Yılı Kurum İçi Naklen (Kur'an Kursu Öğreticisi) Giriş Sınavı Duyurusu

Diyanet İşleri Başkanlığından;

Başkanlığımız teşkilatında farklı unvanlarda çalışmakta olup Kur'an kursu öğreticisi kadrolarına geçmek isteyenlere yönelik MBSTS puan sırası esas alınarak aşağıdaki tabloda belirtilen boş kadro sayısının üç katına kadar Başkanlıkça yapılacak sözlü sınava çağrılacak adaylar arasından sınav sonucu başarı sırasına göre naklen atama yapılacaktır

KADROLARA AİT BİLGİLER			
BULUNDUĞU YER	UNVAN	SINIF	BOŞ KADRO SAYISI
Taşra Teşkilatı	Kur'an Kursu Öğreticisi	D.H.S	200

I- BAŞVURU ŞARTLARI

- 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 48 inci maddesinde belirtilen şartları taşımak,
- Diyanet İşleri Başkanlığı Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliğinin 5 inci maddesinin (b) bendinde belirtilen "Ortak Nitelik" şartını taşımak,
- Halen Başkanlığımız teşkilatında 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 4/A maddesine göre kadrolu devlet memuru olarak çalışıyor olmak,
- Memuriyette adaylığı kalkmış olmak,
- İmam hatip lisesi mezunu veya üstü dini öğrenim düzeyine sahip olmak,
- Kur'an kursu öğreticiliği yapmaya mani bir engeli bulunmamak,
- Hafız olmak,
- 8. Erkek olmak,**
- Başkanlığımızca 2015, 2016 ve 2017 yıllarında yapılan Mesleki Bilgiler Seviye Tespit Sınavının (MBSTS) her hangi birinden en az 60 (altmış) puan almış olmak,
- Halen Başkanlığımızda Kur'an kursu öğreticisi olarak çalışmamak veya bu unvanda müktesebi bulunmamak

...

Siteye erişim tarihi:14.07.2018

İlgili duyuru metni linki: [http://insankaynaklari.diyaret.gov.tr/detay/377/2017-yili-kurum-ici-naklen-\(kur'an-kursu-ogreticisi\)-giris-sinavi-duyurus](http://insankaynaklari.diyaret.gov.tr/detay/377/2017-yili-kurum-ici-naklen-(kur'an-kursu-ogreticisi)-giris-sinavi-duyurus)

Not: Duyuru metninin tamamı için siteye erişim sağlayınız.

Ek 9 06.12.2017 tarihli ve 116091 sayılı dilekçe

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞINA
Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü

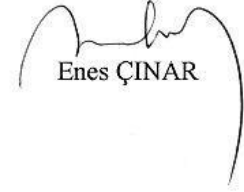
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans öğrencisiyim.

“İhtiyaç Odaklı Kur’an Kurslarında Yetişkinlerin Eğitimi” konulu yüksek lisans tez çalışmamda kullanılmak üzere; Cumhuriyetin kuruluşundan, günümüze kadar olan dönemde, Kur’an Kursları ile ilgili yapılan öğretim programları ve mevzuat çalışmalarının Genel Müdürlüğünüzce uygun görülmesi halinde tarafıma yazılı olarak verilmesi hususunda;

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

Adres :
Alsacancak Mahallesi
2194.Sok. No:4
Etimesgut / Ankara
Tel: 0546 544 3600

06.12.2017

Enes ÇINAR

Diyamet İşleri Başkanlığı
06/12/2017
116091

Ek 10 DİB.EHGM- 07.12.2017 tarihli E.112679 sayılı yazısı

T.C.
BAŞBAKANLIK
Diyaret İşleri Başkanlığı

e-inyaldir

Sayı : 67567140-1-E.112679
Konu : Kur'an kursları program ve mevzuatı

07.12.2017

Sayın Enes ÇINAR
Alsancak Mah. 2194 Sok. No:4 Etimesgut/ANKARA

İlgi : 06.12.2017 tarihli ve 116091 sayılı dilekçe.

İlgi dilekçenizde talep ettiğiniz geçmişten günümüze Kur'an kursları öğretim programları ve mevzuat çalışmaları CD ortamına aktararak tarafınıza gönderilmiştir.

Bilgilerinizi rica ederim.

Cafer Tayyar DOYMAZ
Başkan a.
Program Geliştirme Daire Başkanı

Ek:CD

Üniversiteler Mah. Dumlupınar Bulv. No : 147/A 06800 Çankaya/Ankara
Telefon: 0 312 295 80 54 Faks: 0 312 287 68 59
e-posta: programgelistirme@diyanet.gov.tr İnternet Adresi: www.diyanet.gov.tr

Bilgi İçin: Musa ŞAİBAZ
V.H.K.I.
Tel No: 0312 295 80 70

Bu belge 5070 sayılı Kanun gereği güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. Doğrulama Kodu = QARE-SAI0-CG39-3073

Bu yazı ekinde alınan belgeler:

Ek 11 Yüz Yatılı Kur'an Kursu Hafızlık Projesi İşbirliği Protokolü

Ek 12 DİB. EHGM-16.09.2010 tarihli ve 795 sayılı Pilot Uygulamanın başlatıldığına dair Onay

Ek 13 DİB. DİYK-02.09.2010 tarihli ve 795 sayılı yazısı

Ek 14 DİB. EHGM-04.07.2011 tarihli ve 532 sayılı Pilot Uygulamanın devamına dair Onay

Ek 16 T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü'ne bağlı Yurtlarda Kur'an Eğitimi ve Öğretimi Kursu Açma İşbirliği Protokolü

Ek 11 Yüz Yatılı Kur'an Kursu Hafızlık Projesi İşbirliği Protokolü

TÜRKİYE DİYANET VAKFI
GENEL MERKEZİ

Sayı 0320.EKS/822.4- **35**
Konu Hafızlık Projesi İşbirliği
Protokolü.

Ankara **18/01/2013**

T.C.
DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI
(Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğüne)
ANKARA

- İLGİ : a) 26.12.2012 tarih ve B.02.1.DİB.0.72.01-251-2894 sayılı yazınız ve eki Protokol.
b) 16.08.2012 tarih ve 0320.EKS/825.9-632 sayılı yazımız.
c) 08.01.2013 tarih ve 1448 sayılı Mütevelli Heyet Kararı.

İlgi (a) yazınız ve eki "Hafızlığa Yönelik Yüz Yatılı Kur'an Kursu Projesi İşbirliği Protokolü" Vakfımızca değerlendirilmiş olup;

Mesleki bilgilerini görevinde etkin bir şekilde uygulayabilen, ahlakı ve davranışı ile herkese örnek olabilen, sosyal hayatta etkin ve üretken donanımlı hafızları yetiştirerek, bu hafızları, sadece hafız öğrencilerin eğitim görmesine tahsis edilen İmam-Hatip Liselerinde okutmak ve İHL eğitimlerini tamamlayanları ilahiyat fakültelerine yönlendirerek, Diyanet İşleri Başkanlığının merkez ve taşra teşkilatları ile bağlı kuruluşlarındaki hafız personel sayısını artırmak maksadıyla hazırlanan **"100 Yatılı Kur'an Kursu Hafızlık Projesi İşbirliği Protokolü'nün** Diyanet İşleri Başkanlığının ilgi (a) yazısı ekindeki şekliyle kabulü, söz konusu proje ile ilgili daha önce alınan ve ilgi (b) yazımızla Başkanlığa bildirilen 08.08.2012 tarih ve 1434/26 sayılı kararın aynen uygulanmasına devam edilmesi ve protokolün imzalanması ilgi (c) kararla uygun görülmüştür.

Bu sebeple, söz konusu Protokol üç nüsha olarak imzalanılarak ekte sunulmuştur.

Bilgilerinizi arz ederim.

Saygılarımla.

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI	
Destek Hizmetleri Daire Başkanlığı	
(Genel Müdürlük Arşiv Birimi)	
Kayıt	23.01.2013
Tarih	6387
Sayı	

İsmail PALAKOĞLU
Genel Müdür

Ek : 3 adet Protokol.

YÜZ YATILI KUR'AN KURSU

HAFIZLIK PROJESİ

İŞBİRLİĞİ PROTOKOLÜ

ANKARA 2012

AG 756

PROTOKOL

Taraflar

Madde 1- Bu protokol, Diyanet İşleri Başkanlığı Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Milli Eğitim Bakanlığı Din Öğretimi Genel Müdürlüğü ve Türkiye Diyanet Vakfı arasında yapılmıştır.

Tanımlar

Madde 2- Protokol metninde kullanılan;

1-Eğitim Hizmetleri: Diyanet İşleri Başkanlığı Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nü,

2-Din Öğretimi: Milli Eğitim Bakanlığı Din Öğretimi Genel Müdürlüğü'nü,

3-Vakıf: Türkiye Diyanet Vakfı'nı,

4- Mütvevelli Heyeti: Türkiye Diyanet Vakfı Mütvevelli Heyeti'ni ifade eder.

Protokolün konusu

Madde 3- 1-Yüz Yatılı Kur'an Kursu Hafızlık Projesi dahilinde yetiştirilen hafız öğrencilerin, sadece hafız öğrencilerin öğrenim görmesine tahsis edilen İmam Hatip Liselerinde okutulması ve İmam Hatip Liselerinden mezun olan proje kapsamındaki öğrencilerin İlahiyat Fakültelerine yönlendirilmesi.

2-Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından her yıl yapılan HAFIZLIK final yarışmasına katılan öğrencilerden isteyenlerde proje kapsamına alınabilecektir.

Protokolün amacı

Madde 4-

1. Mesleki bilgilerini görevinde etkin bir şekilde uygulayabilen, ahlakı ve davranışı ile herkese örnek olabilen, sosyal hayatta etkin, üretken, uzlaşıcı rol alan, donanımlı hafızlar yetiştirerek bu hafızları 16 il merkezinde sadece hafız öğrencilerin öğrenim görmesine tahsis edilen İmam Hatip Liselerinde okutmak ve İmam Hatip Lisesi eğitimini tamamlayanları da İlahiyat Fakültelerine yönlendirmek,
2. Diyanet İşleri Başkanlığının merkez ve taşra teşkilatlarında ve bağlı kuruluşlarındaki hafız personel sayısını artırmak,
3. Hafızlığa başlayan öğrencileri İlahiyat Fakültesini bitirinceye kadar Milli Eğitim Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı ve Türkiye Diyanet Vakfınca desteklemek.

Sorumluluk

Madde 5-

1. Bu protokolün yürütülmesinde taraflar kendi alanlarıyla ilgili hususlarda yetkili ve sorumludur.
2. Her eğitim öğretim yılı sonunda proje kapsamında taraflar arasında değerlendirme toplantısı yapılacaktır.

DE 7/6/6 1

Diyanet İşleri Başkanlığı Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yapılacak iş ve işlemler

Madde 6-

1. Projenin dahilinde Hafız yetiştirilecek Kur'an kurslarını belirlemek.
2. Hafızlığı sevdirci, özendirici ve hafızlığın önemini vurgulayan çeşitli programlar düzenleyerek film, CD, sinevizyon gibi yayınlarla projeyi halka tanıtmak,
3. Belirlenen Kur'an kurslarında görev yapan öğretmenlerden performans ve verimliliği yetersiz olanları tespit edip hafız, alanında uzman ve başarılı öğretmenler ile yer değiştirmek,
4. Kurslarda derslerin dışında geliştirici ve motivasyon artırıcı, eğitici seminerler düzenleyip öğrencilerin farklı alanlarda da gelişmelerine katkı sağlamak,
5. Diyanet İşleri Başkanlığı kadrolarına yapılan atamalarda bu eğitimi tamamlayanlara öncelik verilmesini sağlamak.

Milli Eğitim Bakanlığı Din Öğretimi Genel Müdürlüğü tarafından yapılacak iş ve işlemler

Madde 7-

1. Hafızlığı sevdirci, özendirici ve hafızlığın önemini vurgulayan çeşitli programlar düzenleyerek film, CD, sinevizyon gibi yayınlarla projeyi halka tanıtmak,
2. Sadece hafız öğrencilerin öğrenim göreceği İmam Hatip Liselerini belirlemek,
3. Bu İmam Hatip Liselerine başarılı, hafız, alanında uzman öğretmenler atamak,
4. Bu okullardaki öğrencilere devlet parasız yatılı statüsü sağlamak,
5. Okul programındaki derslerin dışında geliştirici ve motivasyon artırıcı, eğitici seminerler ve kurslar düzenleyip öğrencilerin farklı alanlarda da gelişmelerine katkı sağlamak,
6. İmam Hatip Lisesinde öğretimini tamamlayan başarılı öğrencileri, İlahiyat Fakültelerine yönlendirmek.

Türkiye Diyanet Vakfı tarafından yapılacak iş ve işlemler

Madde 8-

1. Bu proje kapsamında İmam Hatip Liselerinde öğrenim gören hafız öğrencilere verilecek burslar ile ilgili hususlarda Vakıf Mütevelli Heyetince uygun görülme kaydıyla gerekli desteği sağlamak,
2. Bu proje kapsamında İmam Hatip Liselerinde öğrenim gören öğrencilere yurt içindeki İlahiyat Fakültelerinde öğrenim gören hafız öğrencilere vakıf Mütevelli Heyetince uygun görülme kaydıyla verilecek burslar ile ilgili hususlarda gerekli desteği sağlamak,

DE 1/5 6 2

Değişiklik

Madde 9 –

İhtiyaç duyulması halinde taraflar arasında bu protokolda gerekli değişiklikler yapılabilecektir.

Protokolün süresi

Madde 10- Protokol herhangi bir süre ile sınırlandırılmamıştır. Ancak yazılı mutabakat sağlanması halinde protokol sona erer.

Yürürlük

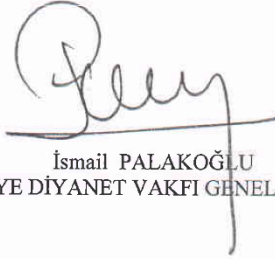
Madde 11- İmza tarihinden itibaren yürürlüğe girecek olan iş bu protokol kapak dahil 4(dört) sayfa, 11(onbir) maddeden oluşmaktadır. 3(üç) nüsha olarak düzenlenmiş ve taraflarca.../.../2012’de imzalanmıştır.

Prof. Dr. Ali ERBAŞ
EĞİTİM HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRÜ

Prof. Dr. İrfan AYCAN
DİN ÖĞRETİMİ GENEL MÜDÜRÜ

İsmail PALAKOĞLU
TÜRKİYE DİYANET VAKFI GENEL MÜDÜRÜ

Ek 12 DİB. EHGM-16.09.2010 tarihli ve 795 sayılı Pilot Uygulamanın başlatıldığına dair onay

T.C.
BAŞBAKANLIK
Diyaret İşleri Başkanlığı
Sayı : B.02.1.DİB.0.72.03.254 - 795
Konu : Kur'an Kursları Öğretim Programları
(Pilot Uygulama)

16/09/2010

DEVLET BAKANLIĞINA

İlgi : a) Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an Kursları ile Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönetmeliği.
b) Din İşleri Yüksek Kurulu'nun 01.09.2010 tarihli ve 2010/81nolu Kararı.

Başkanlığımızca, yaygın din eğitimi faaliyetleri Kur'an kursları aracılığıyla yürütülmekte olup son yıllarda Kur'an kursları hizmetlerinde nitelik/nicelik bakımından önemli olumlu gelişmeler kaydedilmiştir. Bütün bu olumlu gelişmelere rağmen, vatandaşlarımızın bir kısmı bu hizmetten yararlanamamaktadır. Kur'an kurslarında yürütülen yaygın din eğitimi faaliyetlerinin daha etkin, verimli ve toplumun geniş bir kısmının istifadesine sunulması, yaşanan sorunlara çözüm üretilmesi ve öğrencilerden daha çok verim alınması amacıyla yeni düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu amaçla 21 Ekim 2008 tarihinden bu yana, Kur'an kurslarımızdan hizmet bekleyenlerin eğitim ihtiyaçları da göz önünde bulundurularak, yapılan program geliştirme çalışmaları sonucunda pilot olarak seçilen il/ilçelerde uygulanmak üzere öğretim programları hazırlanmıştır. Pilot uygulama sonucu elde edilecek verilere göre programlara son şekli verilerek yurt genelinde uygulanması için çalışmalar yapılacaktır.

Bu itibarla;

1. Dönem ve kur esasına dayalı olarak geliştirilip Din İşleri Yüksek Kurulunun ilgi (b) Kararı ile uygulamaya konulması uygun görülen ek-1 programların, 2010-2011 eğitim-öğretim yılında ek-2'de belirtilen illerin uygun görecekları Kur'an kurslarında pilot olarak uygulanmasını,

2. Pilot olarak uygulanacak Kur'an kurslarında ilgi (a) da belirtilen ve şu anda uygulamada olan "Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an Kursları ile Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönetmeliği'nin;

- Kayıt İşlemleri,
- Kayıt Silme,
- Kurslarda Öğrenci Mevcudu,
- Eğitim-Öğretimin Başlaması ve Sona Ermesi
- Haftalık/Günlük Ders Saatleri ve Ders Konularının İşlenmesi,
- Devamsızlıklar vb.

Hususların pilot uygulama boyunca ektaki programa göre uygulanmasını tasviplerine arz ederim.

Prof. Dr. Ali BARDAKOĞLU
Diyaret İşleri Başkanı

O L U R
.../.../2010

Faruk ÇELİK
Devlet Bakanı

Ekler :

1. Kur'an Kursları Öğretim Programı (15 sayfa)
2. Pilot Uygulama İçin Seçilen İller (1 sayfa)

Ek 13 DİB. DİYK-02.09.2010 tarihli ve 795 sayılı yazısı

T.C.
BAŞBAKANLIK
Diyanet İşleri Başkanlığı

Sayı : B.02.1.DİB.0.10.358.99/
Konu : "Kur'an Kursları Öğretim Programları"

795

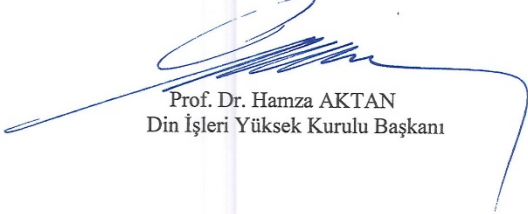
02-09-2010

DİN EĞİTİMİ DAİRESİ BAŞKANLIĞINA

İlgi : a) 27/08/2010 tarihli ve B.02.1.DİB.0.72.03-254/691 sayılı Makam Onayı ve ekleri.
b) 01/09/2010 tarihli ve B.02.1.DİB.0.10.101-02/2010/81 No'lu Kurul Kararı.

Dairenizce hazırlanan ve ilgi (a) Makam Onayı ekinde incelenmek üzere Kurulumuza gönderilen "Kur'an Kursları Öğretim Programları" incelenmiş ve ilgi (b) Din İşleri Yüksek Kurulu Kararı ile söz konusu programın, yapılan düzeltmelerle uygulanabileceğine karar verilmiştir.

Bilgi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Hamza AKTAN
Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanı

EK :
1. Kom. Kararı (1 sh)
2. Kur'an Kursları Öğretim Programları (15 sayfa)

Prof. Dr. G. S. G.
Md. ne
02/09
re

Üniversiteler Mh. Dumlupınar Bulvarı No: 147/A 06800 Çankaya/ANKARA
İrt. Tel: 0 (312) 295 76 26 Şef : Z.AĞCA

02.09.2010
6533

Ek 14 DİB. EHGM-04.07.2011 tarihli ve 532 sayılı Pilot Uygulamanın devamına
dair onay

EK-1

T.C.
BAŞBAKANLIK
Diyanet İşleri Başkanlığı

Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü

Sayı : B.02.1.DİB.0.72.03.254/532

04/07/2011

Konu : Kur'an Kursları Öğretim Programları
(Pilot Uygulamaya Devam Edilmesi)

DEVLET BAKANLIĞINA

İlgi : a) 16.09.2010 tarihli ve B.02.1.DİB.0.72.03.254/795 sayılı onay,
b) Din İşleri Yüksek Kurulu'nun 01.09.2010 tarihli ve 2010/81nolu Kararı.

Kur'an kurslarımızdan hizmet bekleyen vatandaşlarımızın eğitim ihtiyaçları da göz önünde bulundurularak, yapılan program geliştirme çalışmaları sonucunda pilot olarak 8 ilde seçilen kurslarda uygulanmak üzere öğretim programları hazırlandığı ve ilgi (a) onay ile yürürlüğe konulduğu malumdur.

Pilot uygulama sonucu elde edilen veriler değerlendirilmiş, bu veriler doğrultusunda program geliştirilerek daha önce uygulanan 8 ilin (Ankara, Düzce, İstanbul, İzmir, Kayseri, Rize, Tekirdağ ve Van) tamamında, müftülüğün uygun göreceği Kur'an kurslarında olmak üzere; büyükşehir statüsünde olan (Adana, Antalya, Bursa, Diyarbakır, Erzurum, Eskişehir, Gaziantep, Mersin, Kocaeli, Konya, Samsun ve Sakarya) illerde 10, diğer illerde ise 5 kursta yürütülmesinin uygun olacağı düşünülmektedir.

Bu itibarla;

1. Dönem ve kur esasına dayalı olarak geliştirilip Din İşleri Yüksek Kurulunun ilgi (b) Kararı ile uygulamaya konulması uygun görülen ek programların uygulanmasını,

2. Pilot olarak uygulanacak Kur'an kurslarında Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an Kursları ile Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönetmeliği'nin;

- Kayıt İşlemleri,
- Kayıt Silme,
- Kurslarda Öğrenci Mevcudu,
- Eğitim-Öğretimin Başlaması ve Sona Ermesi,
- Haftalık/Günlük Ders Saatleri ve Ders Konularının İşlenmesi,
- Devamsızlıklar vb.

Hususların yukarıda belirtildiği şekilde Kur'an kurslarında 2011-2012 eğitim-öğretim yılında ekteki programa göre pilot olarak uygulanmasının devamını tasviplerine arz ederim.

İ M Z A
Prof. Dr. Mehmet GÖRMEZ
Diyanet İşleri Başkanı

O L U R
.../.../2011

İ M Z A
Faruk ÇELİK
Devlet Bakanı

Ek: Kur'an Kursları Öğretim Programları

Ek 15 Duyuru Afifleri

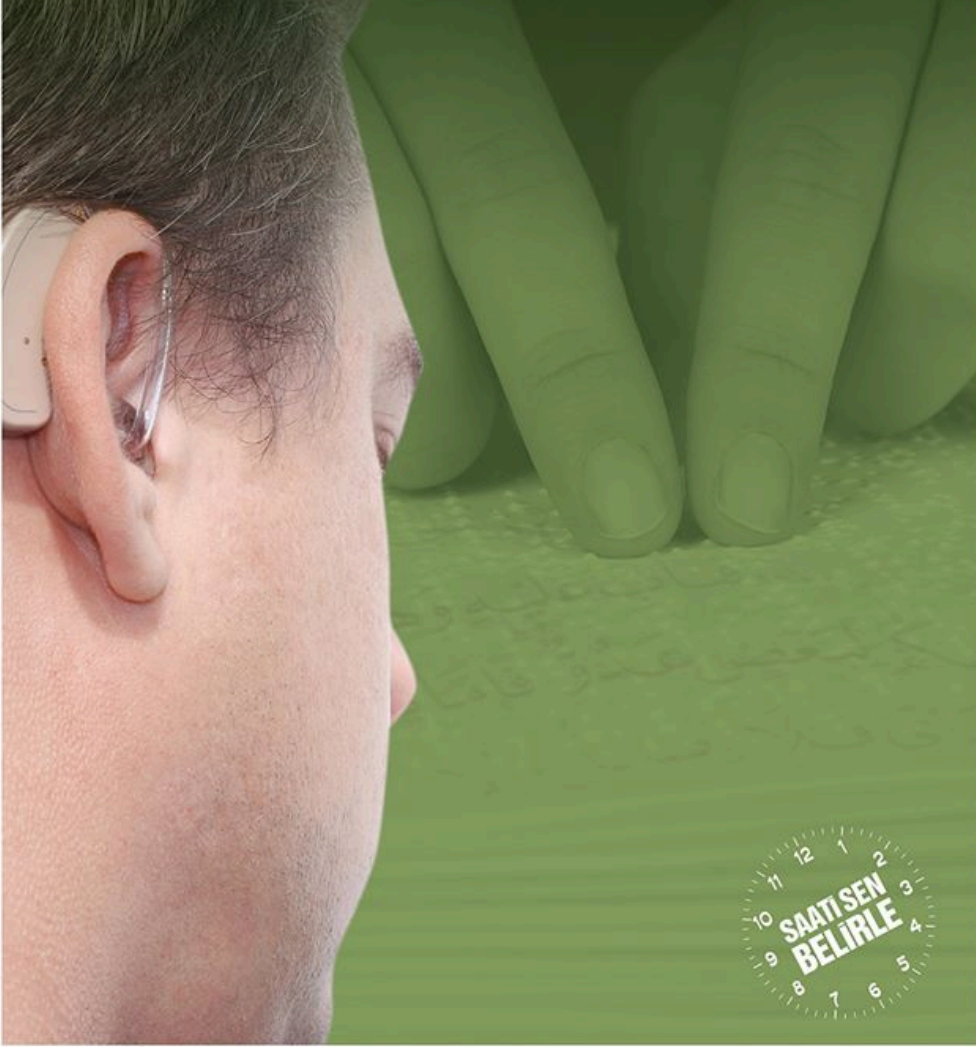
MÜRACATLARINIZ İÇİN
MÖFTÜLÜKLER
KURAN KURSLARI
CAMİLER

kurs.diyenet.gov.tr

KUR'AN İÇİN YOK ENGEL YETER Kİ SEN DE GEL

kurum.gov.tr | İletişim: 0312 364 9331

MÜRACATLARINIZ İÇİN
MÜFTÜLÜKLER
KURAN KURSLARI
CAMİLER

kurs.diyagnet.gov.tr

YURDUMDA KUR'AN ÖĞRENİYORUM

tasarım: and.azg | logo: TDY Numaralı: 0123 564 0131

MÜRACATLARINIZ İÇİN
MÜFTÜLÜKLER
KURAN KURSLARI
CAMİLER

kurs.diyaret.gov.tr

ANNE-ÇOCUK ELELE BERABER KUR'AN ÖĞRENMEYE

kuram.erd.org | İhadi TCV Numaralı: 0112 361 9131

MÜRACATLARINIZ İÇİN
MÜFTÜLÜKLER
KURAN KURSLARI
CAMİLER

kurs.diyanet.gov.tr

Yaratan Rabbinin adıyla

OKU

25 Eylül'de

Kur'an
Kurslarında
Buluşalım

Müracaat:
İl/ İlçe Müftülükleri
Kur'an Kursu Öğreticileri - Cami Görevlileri

Engelliler

4-6 yaş çocuklar

Hafızlık

Yüzine

Gençler

Çalışanlar

Ev hanımları

www.diyenet.gov.tr

Ek 16 T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü'ne bağlı Yurtlarda Kur'an Eğitimi ve Öğretimi Kursu Açma İşbirliği Protokolü

**T.C.
BAŞBAKANLIK
DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI
EĞİTİM HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ**

İLE

**T.C.
GENÇLİK VE SPOR BAKANLIĞI
YÜKSEK ÖĞRENİM KREDİ VE YURTLAR KURUMU
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ'NE BAĞLI YURTLARDA
KUR'AN EĞİTİM VE ÖĞRETİMİ KURSU AÇMA
İŞBİRLİĞİ PROTOKOLÜ**

ANKARA - 2013

**T.C. BAŞBAKANLIK DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI EĞİTİM
HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ İLE T.C. GENÇLİK VE SPOR
BAKANLIĞI YÜKSEK ÖĞRENİM KREDİ VE YURTLAR KURUMU
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ'NE BAĞLI YURTLARDA KUR'AN EĞİTİM VE
ÖĞRETİMİ KURSU AÇMA İŞBİRLİĞİ PROTOKOLÜ**

Protokolün Amacı

Madde 1- Kur'an-ı Kerim öğrenme ve İslam Dininin inanç, ibadet ve ahlak esasları ile Hz. Peygamberin hayatı ve örnek ahlakı hakkında dini bilgiler alma ihtiyacı duyan ve bu hizmetten yararlanmak isteyen gerek yurtlarda barınan öğrencilerin gerekse yurt çalışanlarının taleplerini karşılamak.

Protokolün Konusu

Madde 2- Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu bünyesindeki yurtlarda barınan öğrencilerin ve çalışanların Kur'an-ı Kerim ve dini bilgiler alma taleplerini karşılamak amacıyla il/ilçe müftülükleri tarafından kurslar düzenlemek.

Dayanak

Madde 3- Bu Protokol, 633 sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun'un İslam Dininin inançları, ibadet ve ahlak esasları ile ilgili işleri yürütmek, din konusunda toplumu aydınlatmak ve ibadet yerlerini yönetmek, 07.04.2012 tarih ve 28257 Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an Eğitim ve Öğretimine Yönelik Kurslar ile Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönetmeliği ile 16.08.1961 tarihli ve 351 sayılı Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Kuruluş Kanunu, Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Sosyal, Kültürel ve Sportif Faaliyetler Statüsü'nün ilgili maddelerine dayanılarak hazırlanmıştır.

Taraflar

Madde 4- Bu protokol, Diyanet İşleri Başkanlığı Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü ile Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü arasında yapılmıştır. Tarafların her türlü tebligat ve haberleşme adresleri aşağıda belirtilmiştir:

- a) T.C. BAŞBAKANLIK DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI
Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü
Adres : Üniversiteler Mah. Dumlupınar Bulv. No : 147/A 06800 Çankaya/Ankara
Telefon : 0312 295 80 59
Faks : 0312 287 68 59
- b) T.C. GENÇLİK VE SPOR BAKANLIĞI
Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü
Adres : Söğütözü Mah. 2176 Sok. No:25 Çankaya/Ankara
Telefon : 0312 551 60 00
Faks : 0312 551 65 7

R.K. VE

Tanımlar

Madde 5- Protokol metninde kullanılan;

- a) **EHGM:** Diyanet İşleri Başkanlığı Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğünü,
- b) **YURTKUR:** Yükseköğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğünü,
- c) **Bölge Müdürlüğü:** Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Bölge Müdürlüklerini,
- d) **Müftülükler:** İl ve ilçe müftülüklerini,
- e) **Yurt Müdürlüğü:** Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Yurt Müdürlüklerini,

Sorumluluk

Madde 6- Bu protokolün yürütülmesinde taraflar kendi alanlarıyla ilgili hususlarda yetkili ve sorumludur. Söz konusu protokolle ilgili;

- a) Merkezde sorumlu birimler: Diyanet İşleri Başkanlığı Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yaygın Din Eğitimi Daire Başkanlığı ile Gençlik ve Spor Bakanlığı Yükseköğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü Eğitim Dairesi Başkanlığı;
- b) Taşrada sorumlu birimler: Müftülükler ile YURTKUR Bölge Müdürlükleri ve Yurt Müdürlüklerinden oluşur.
- c) Her eğitim öğretim yılı sonunda protokol kapsamında taraflar arasında değerlendirme toplantısı yapılacaktır.

EHGM ile müftülükler tarafından yapılacak iş ve işlemler

Madde 7- Diyanet İşleri Başkanlığı Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü ile müftülükler tarafından;

- a) Yurtlarda barınan öğrencilerin ve çalışanların Kur'an öğrenme ve dini bilgiler alma taleplerini müftülüklerce karşılamak,
- b) Talepte bulunanların sayısı en az 12 ve üzerinde olması durumunda; ihtiyaçları karşılamak üzere YURTKUR binalarında açılan D Grubu Kurslara, Kur'an Kursu Öğreticisi görevlendirmek,
- c) Öğretici görevlendirmelerinde kadrolu ve sözleşmeli öğreticiler öncelikli olarak görevlendirilir. Vekil veya geçici olarak görevlendirilecek öğreticilerde ise İlahiyat Fakültesi mezunu, sonra İlahiyat Ön lisans, daha sonra İmam Hatip Lisesi Mezunu Hafız olan öğretici sıralaması göz önünde bulundurularak görevlendirme yapmak,
- d) Açılacak D Grubu Kurslarda İhtiyaç Odaklı Kur'an Kursları Öğretim Programlarını uygulamak,
- e) Programların içeriğinde Kur'an-ı Kerim (öğrenme, tecvitli okuma, güzel okuma ve ezber, ezber ve anlam) ve Dini Bilgiler (itikad, ibadet, ahlak, siyer, tefsir, hadis, arapça) eğitimi ve öğretimini vermek,
- f) Yurtlarda açılacak kurslar ve programlar hakkında bilgiler vermek amacıyla müftülük personeli ve kurs öğreticileri tarafından, bölge müdürlüklerinde / yurt müdürlüklerinde tanıtım etkinlikleri düzenlemek,

RK NE

- g) Başkanlık yayınlarından Kur'an-ı Kerim, ilmihal, Diyanet Aylık Dergi vb. yayınları, yurt müdürlükleri bünyesinde barınan öğrencilere ücretsiz sunmak,
- h) Kutlu Doğum Haftası, Camiler haftası, Mevlana Haftası, Çanakkale Zaferi ve Şehitleri Anma vb. etkinlikleri bölge müdürlükleri / yurt müdürlükleri ile işbirliği içerisinde yurt binalarında veya belirlenen diğer mekanlarda düzenlemek,
- i) Talepleri karşılamak üzere kursların düzenleneceği yeri, bölge müdürlükleri / yurt müdürlükleri ile il / ilçe müftülükleri tarafından koordineli bir şekilde eğitim öğretime hazır hale getirmek,

YURTKUR ile bölge ve yurt müdürlükleri tarafından yapılacak iş ve işlemler

Madde 8- Yurtlarda barınan öğrenciler ile çalışanların İslam dini bilgilerini alma ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla;

- a) Kur'an-ı Kerim öğrenme, İslam dininin inanç, ibadet ve ahlak esasları ile Hz. Peygamberin hayatı ve örnek ahlakı hakkında dini bilgiler alma ihtiyacı duymakta olup ve bu hizmetten yararlanmak isteyen gerek yurtlarda barınan öğrencilere gerekse personele konunun uygun görülen araçlarla duyurulmasını sağlamak,
- b) Verilecek öğretim programlarının haftanın yedi günü, sabah 07 akşam 23 saatleri arasında olabileceği ve sunulan programlarda sınav dönemi vb. etkinliklerin göz önünde bulundurulacağı hususlarını duyurmak,
- c) Yurtlarda açılacak kurslar ve programlar hakkında bölge/yurt müdürlüklerinde tanıtım etkinliklerinin düzenlenebilmesi için her türlü ortamı hazırlamak,
- d) Yurtlarda barınan öğrencilerin ve çalışanların Kur'an öğrenme ve dini bilgiler alma taleplerini müftülüklere bildirmek,
- e) Talepleri karşılamak üzere kursların düzenleneceği yeri, yurt müdürlükleri ile il / ilçe müftülükleri tarafından koordineli bir şekilde eğitim öğretime hazır hale getirmek,
- f) Yurt binalarında veya belirlenen diğer mekanlarda Kutlu Doğum Haftası, Camiler Haftası, Mevlana Haftası, Çanakkale Zaferi ve Şehitleri Anma vb. etkinlikleri müftülükler ile işbirliği içerisinde düzenlemek.

Değişiklik hükümleri

Madde 9- İhtiyaç duyulması halinde taraflar karşılıklı mutabakat sağlayarak, bu protokolde değişiklik ve ilave yapabilir.

Protokolün süresi

Madde 10- Bu protokol herhangi bir süreyle sınırlanmamıştır. Ancak yazılı mutabakat sağlanması halinde protokol sona erer.

Yürütme

Madde 11- Bu protokol hükümlerini Başbakanlık Diyanet İşleri Başkanlığı Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü ile Gençlik ve Spor Bakanlığı Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü yürütür.

RK DE

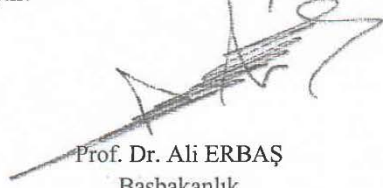

Yürürlük

Madde 12- Bu protokol; 12 (on iki) madde ve 5 (beş) sayfadan ibaret olup 28/11/2013 tarihinde iki nüsha olarak imzalanıp yürürlüğe girmiştir.

Prof. Dr. Recep KAYMAKCAN
Gençlik ve Spor Bakanlığı
Yükseköğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu
Genel Müdürü

Prof. Dr. Ali ERBAŞ
Başbakanlık
Diyanet İşleri Başkanlığı
Eğitim Hizmetleri Genel Müdürü

Ek 17 20.11.2017 tarihli 109955 sayılı dilekçe

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞINA
(Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü)

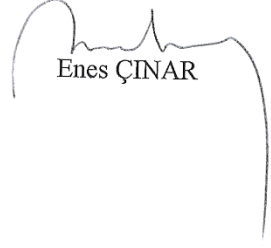
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans öğrencisiyim.

“İhtiyaç Odaklı Kur’an Kurslarında Yetişkinlerin Eğitimi” konulu yüksek lisans tez çalışmamda kullanılmak üzere İhtiyaç Odaklı Kur’an Kurslarının Pilot Uygulama olarak başladığı 2012 yılından itibaren yüzünden okuyan öğrenciler için düzenlenen; (A,B,C,D Grubu Kurslar) Açık Kur’an kursu sayısı, Öğrenci sayısı, kadrolu öğretici sayısı ve geçici öğretici sayılarının ek 2’de sunmuş olduğum örnekteki şekilde, 2016-2017 Eğitim-Öğretim yılında 4 dönem içerisinde Temel öğretim programlarına dönem bazında yeni kayıt olan öğrenci sayılarının ise Ek-3’de sunmuş olduğum örnekteki şekilde, Genel Müdürlüğünüzce uygun görülmesi halinde tarafıma yazılı olarak verilmesi hususunda;

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

Adres :
Alsacacak Mahallesi
2194.Sok. No:4
Etimesgut / Ankara
Tel: 0546 544 3600

20.11.2017

Enes ÇINAR

EKLER :

- 1- Tez Çalışması Rektörlük Onayı
- 2- Kurs, Öğrenci ve Öğretici Sayıları Tablo
- 3- Yeni Kayıt Olan Öğrenci Sayıları Tablo

Diyamet İşleri Başkanlığı
20/11/2017
109955

Ek 18 DİB. EHGM. 05.12.2017 tarihli ve 45796484-1-E.111919 sayılı yazısı

T.C.
BAŞBAKANLIK
Diyadin İşleri Başkanlığı

e-İmzalıdır

Sayı : 45796484-1-E.111919
Konu : Yüksek Lisans Talebi

05.12.2017

Sayın Encs ÇINAR
Alsancak Mah. 2194 Sok. No:4 Etimesgut/ANKARA

İlgi : 20.11.2017 tarihli ve sayılı yazı.

İlgi dilekçe ile istemiş olduğunuz Yüksek Lisans tezinizde kullanılacak olan İhtiyaç Odaklı öğretim programına ait sayısal veriler ektedir.
Bilgilerinizi rica ederim.

Bünyamin ALBAYRAK
Başkan a.
Yaygın Din Eğitimi Daire Başkanı

Üniversiteler Mah. Dumlupınar Bulv. No : 147/A 06800 Çankaya/Ankara
Telefon: 0 312 295 8105 - 8102 Faks: 0 312 295 8103
e-posta: yaygindinegitimi@diyanet.gov.tr İnternet Adresi: www.diyanet.gov.tr

Bilgi için: Ömer ALINMAZ
Din Hiz.Uzm.
Tel No: 2958116

Bu belge 5070 sayılı Kanun gereği güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. Doğrulama Kodu = MHHT-VJ10-AD39-1686

Ek 18/ Ek: 1 2013-2017 yılları arası Türkiye Geneli Temel ve Ek Öğretim İstatistikleri

EK -1

2013-2017 YILLARI ARASI TÜRKİYE GENELİ
İHTİYAÇ ODAKLI KUR'AN KURLARI
TEMEL VE EK ÖĞRETİM PROGRAMI
SAYISAL BİLGİLERİ

(Kur'an Kursu, Kur'an Kursu Öğreticisi ve Öğrenci Sayıları)

TEMEL VE EK ÖĞRETİM KURS SAYISI					
YIL	AGrubu	BGrubu	CGrubu	DGrubu	Toplam
2013-2014	129	848	13.189	10.393	24.559
2014-2015	124	838	13.592	12.575	27.129
2015-2016	124	824	13.197	12.339	26.484
2016-2017	138	872	12.453	10.705	24.168
2017-2018	130	785	12.301	11.578	24.794

TEMEL VE EK ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA GÖREV ALAN ÖĞRETİCİ SAYISI

KADROLU ÖĞRETECİ SAYILARI			GEÇİCİ ÖĞRETECİ SAYILARI			Genel Toplam	
YIL	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın		Toplam
2013-2014	2.130	16.517	18.647	622	16.504	17.126	35.773
2014-2015	2.131	15.718	17.849	1.018	18.393	19.411	37.260
2015-2016	2.223	14.855	17.078	1.329	16.833	18.162	35.240
2016-2017	2.369	13.250	15.619	1.181	14.253	15.434	31.053
2017-2018	2.020	11.993	14.013	1.245	15.944	17.189	31.202

TEMEL VE EK ÖĞRETİM PROGRAMLARINA KAYIT OLAN ÖĞRENCİ SAYISI

ÖĞRENCİ SAYILARI			
YIL	Erkek	Kadın	Toplam
2013-2014	60.145	1.061.299	1.121.444
2014-2015	74.669	1.058.905	1.133.574
2015-2016	85.948	949.590	1.035.538
2016-2017	86.101	803.600	889.701
2017-2018	71.639	726.369	798.008

Rapor Tarihi: 04.12.2017

SAYFA: 6/1

Ek 18/ Ek: 2 2013-2017 yılları arası Ankara Geneli Temel ve Ek Öğretim İstatistikleri

EK -2

2013-2017 YILLARI ARASI ANKARA GENELİ
İHTİYAÇ ODAKLI KUR'AN KURSLARI
TEMEL VE EK ÖĞRETİM PROGRAMI
SAYISAL BİLGİLERİ

(Kur'an Kursu, Kur'an Kursu Öğreticisi ve Öğrenci Sayıları)

TEMEL VE EK ÖĞRETİM KURS SAYISI					
YIL	AGrubu	BGrubu	CGrubu	DGrubu	Toplam
2013-2014	3	27	679	225	934
2014-2015	3	25	713	240	981
2015-2016	4	27	721	314	1.066
2016-2017	2	31	703	337	1.073
2017-2018	2	36	700	341	1.079

TEMEL VE EK ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA GÖREV ALAN ÖĞRETİCİ SAYISI

KADROLU ÖĞRETECİ SAYILARI				GEÇİCİ ÖĞRETİCİ SAYILARI			Genel Toplam
YIL	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	
2013-2014	59	1.350	1.409	2	568	570	1.979
2014-2015	41	1.427	1.468	6	436	442	1.910
2015-2016	56	1.437	1.493	5	483	488	1.981
2016-2017	70	1.321	1.391	3	417	420	1.811
2017-2018	56	1.245	1.301	2	453	455	1.756

TEMEL VE EK ÖĞRETİM PROGRAMLARINA KAYIT OLAN ÖĞRENCİ SAYISI

ÖĞRENCİ SAYILARI			
YIL	Erkek	Kadın	Toplam
2013-2014	952	67.870	68.822
2014-2015	957	67.526	68.483
2015-2016	1.410	66.107	67.517
2016-2017	1.537	57.841	59.378
2017-2018	1.136	49.658	50.794

Rapor Tarihi: 04.12.2017

SAYFA: 6/2

Ek 18/ Ek: 3 2016-2017 yılları arası Türkiye Geneli Temel Öğretim Programına
Kayıt Dönemlerinde Yeni Kayıt olanların sayıları

EK -3

2016-2017 EĞİTİM ÖĞRETİM YILI TÜRKİYE GENELİ
İHTİYAÇ ODAKLI KUR'AN KURSLARI
TEMEL ÖĞRETİM PROGRAMINA
KAYIT DÖNEMLERİNDE
YENİ KAYIT OLAN ÖĞRENCİLERİN SAYISAL BİLGİLERİ

ERKEK ÖĞRENCİ					
DÖNEMLER	AGrubu	BGrubu	CGrubu	DGrubu	Toplam
1.Dönem	2.790	10.530	16.493	4.660	34.473
2.Dönem	1.296	6.846	17.492	28.795	54.429
3.Dönem	636	3.161	5.537	12.408	21.742
4.Dönem	149	821	1.368	3.121	5.459

BAYAN ÖĞRENCİ					
DÖNEMLER	AGrubu	BGrubu	CGrubu	DGrubu	Toplam
1.Dönem	6.424	11.889	188.568	16.282	223.163
2.Dönem	2.560	9.827	185.859	159.478	357.724
3.Dönem	1.045	3.840	72.573	60.167	137.625
4.Dönem	325	1.133	22.783	16.550	40.791

Rapor Tarihi: 04.12.2017

SAYFA: 6/3

Ek 18/ Ek: 4 2016-2017 yılları arası Ankara Geneli Temel Öğretim Programına
Kayıt Dönemlerinde Yeni Kayıt olanların sayıları

EK -4

2016-2017 EĞİTİM ÖĞRETİM YILI ANKARA GENELİ
İHTİYAÇ ODAKLI KUR'AN KURLARI
TEMEL ÖĞRETİM PROGRAMINA
KAYIT DÖNEMLERİNDE
YENİ KAYIT OLAN ÖĞRENCİLERİN SAYISAL BİLGİLERİ

ERKEK ÖĞRENCİ					
DÖNEMLER	AGrubu	BGrubu	CGrubu	DGrubu	Toplam
1.Dönem	15	261	839	169	1.284
2.Dönem		107	728	270	1.105
3.Dönem		51	310	165	526
4.Dönem		11	44	42	97

BAYAN ÖĞRENCİ					
DÖNEMLER	AGrubu	BGrubu	CGrubu	DGrubu	Toplam
1.Dönem	117	991	18.935	363	20.406
2.Dönem	41	599	11.929	4.533	17.102
3.Dönem	8	276	4.685	2.437	7.406
4.Dönem	4	70	1.569	1.153	2.796

Rapor Tarihi: 04.12.2017

SAYFA: 6/4

Ek 18/ Ek: 5 2017-2018 eğitim-öğretim yılı zaman dilimine göre kurs sayıları

EK-5

2017-2018 EĞİTİM-ÖĞRETİM YILI ZAMAN DİLİMİNE GÖRE KURS SAYILARI

İLÇE ADI	ÖĞRETİM TÜRÜ	GÜNÜN HANGİ ZAMAN ARALIĞI	KURSSAYISI
Ankara Çankaya	EK ÖĞRETİM	12 DEN ÖNCE	70
Ankara Etimesgut	EK ÖĞRETİM	12 DEN ÖNCE	49
Ankara Mamak	EK ÖĞRETİM	12 DEN ÖNCE	87
Ankara Yenimahalle	EK ÖĞRETİM	12 DEN ÖNCE	86
Ankara Çankaya	TEMEL ÖĞRETİM	12 DEN ÖNCE	122
Ankara Etimesgut	TEMEL ÖĞRETİM	12 DEN ÖNCE	67
Ankara Mamak	TEMEL ÖĞRETİM	12 DEN ÖNCE	118
Ankara Yenimahalle	TEMEL ÖĞRETİM	12 DEN ÖNCE	118
Ankara Çankaya	EK ÖĞRETİM	12-18 ARASI	77
Ankara Etimesgut	EK ÖĞRETİM	12-18 ARASI	56
Ankara Mamak	EK ÖĞRETİM	12-18 ARASI	96
Ankara Yenimahalle	EK ÖĞRETİM	12-18 ARASI	108
Ankara Çankaya	TEMEL ÖĞRETİM	12-18 ARASI	66
Ankara Etimesgut	TEMEL ÖĞRETİM	12-18 ARASI	36
Ankara Mamak	TEMEL ÖĞRETİM	12-18 ARASI	62
Ankara Yenimahalle	TEMEL ÖĞRETİM	12-18 ARASI	90
Ankara Çankaya	EK ÖĞRETİM	18 SONRASI	16
Ankara Mamak	EK ÖĞRETİM	18 SONRASI	3
Ankara Yenimahalle	EK ÖĞRETİM	18 SONRASI	12
Ankara Yenimahalle	TEMEL ÖĞRETİM	18 SONRASI	2
Ankara Çankaya	EK ÖĞRETİM	HAFTASONUNDA DEVAM EDEN	19
Ankara Etimesgut	EK ÖĞRETİM	HAFTASONUNDA DEVAM EDEN	9
Ankara Mamak	EK ÖĞRETİM	HAFTASONUNDA DEVAM EDEN	4
Ankara Yenimahalle	EK ÖĞRETİM	HAFTASONUNDA DEVAM EDEN	9
Ankara Çankaya	TEMEL ÖĞRETİM	HAFTASONUNDA DEVAM EDEN	65
Ankara Etimesgut	TEMEL ÖĞRETİM	HAFTASONUNDA DEVAM EDEN	37
Ankara Mamak	TEMEL ÖĞRETİM	HAFTASONUNDA DEVAM EDEN	58
Ankara Yenimahalle	TEMEL ÖĞRETİM	HAFTASONUNDA DEVAM EDEN	67
Ankara Çankaya	EK ÖĞRETİM	SADECE HAFTA SONU AÇILAN	18
Ankara Etimesgut	EK ÖĞRETİM	SADECE HAFTA SONU AÇILAN	1
Ankara Mamak	EK ÖĞRETİM	SADECE HAFTA SONU AÇILAN	0
Ankara Yenimahalle	EK ÖĞRETİM	SADECE HAFTA SONU AÇILAN	5

Ek 18/ Ek: 6 2014-2016 yılları arası Çankaya, Etimesgut, Mamak ve Yenimahalle kurs sayıları

EK-6

**2014-2016 YILLARI ARASI
ANKARA İLİ ; ÇANKAYA,ETİMESGUT,MAMAK VE YENİMAHALLE İLÇELERİ
TEMEL VE EK ÖĞRETİM KURSLARININ SAYISAL BİLGİSİ**

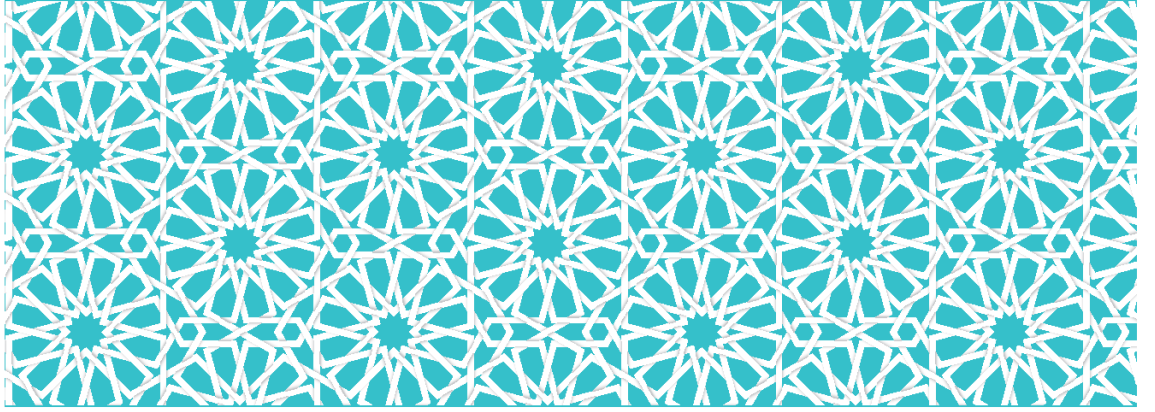
ANKARA ÇANKAYA							
YIL	KURS SAYISI	ÖĞRETİCİ		TOPLAM	ÖĞRENCİ		TOPLAM
		ERKEK	KADIN		ERKEK	KADIN	
2014-2015	125	4	206	210	86	7.113	7.199
2015-2016	127	3	205	208	63	6.458	6.521
2016-2017	143	10	202	212	159	5.935	6.094

ANKARA ETİMESGUT							
YIL	KURS SAYISI	ÖĞRETİCİ		TOPLAM	ÖĞRENCİ		TOPLAM
		ERKEK	KADIN		ERKEK	KADIN	
2014-2015	60	5	110	115	80	4.514	4.594
2015-2016	71	6	137	143	97	5.082	5.179
2016-2017	74	6	120	126	97	4.245	4.342

ANKARA MAMAK							
YIL	KURS SAYISI	ÖĞRETİCİ		TOPLAM	ÖĞRENCİ		TOPLAM
		ERKEK	KADIN		ERKEK	KADIN	
2014-2015	127	5	227	232	93	9.070	9.163
2015-2016	137	4	241	245	185	8.620	8.805
2016-2017	140	6	207	213	161	7.402	7.563

ANKARA YENİMAHALLE							
YIL	KURS SAYISI	ÖĞRETİCİ		TOPLAM	ÖĞRENCİ		TOPLAM
		ERKEK	KADIN		ERKEK	KADIN	
2014-2015	109	6	226	232	125	7.881	8.006
2015-2016	117	1	226	227	18	8.161	8.179
2016-2017	113	6	224	230	71	6.796	6.867

Ek 19 Dinim İslam Adlı Ders Kitabı Görseli

**KUR'AN KURSU ÖĞRETİCİ ve ÖĞRENCİLERİNE YÖNELİK
TAVSİYE KİTAP LİSTESİ -1**

Kur'an kurslarımızda;

Öğreticilerimizin mesleki bilgi ve formasyonlarına katkı sağlamak,
Kur'an kursları programlarımızdaki öğrenme alanlarına katkı sağlamak,
Bilinçli ve nitelikli okuma alışkanlığı kazandırmak,
Öğrencilerin araştırma ve öğrenmeye olan ilgi ve iştiaklarını artırmak,
Değerlerin ezberlenmesinin ötesinde özümsemesine katkı sağlamak,
Kur'an kursu eğitiminin niteliğini artırmak,
Kur'an kurslarında etkinlik ve verimliliği artırmak,
Kur'an kurslarının toplumdaki saygınlığını artırmak üzere "Tavsiye Kitap Listesi"
oluşturulmuştur.

KUR'AN KURSU ÖĞRETİCİLERİNE YÖNELİK TAVSİYE KİTAP LİSTESİ *		
* Not: Kitap Listesi alfabetik olarak sıralanmıştır.		
Sıra No	Kitap Adı	Yazarı
1.	Aişe (r.a)	Sibel ERASLAN
2.	Bir Din Eğitim Kurumu Olarak Kur'an Kursu	Prof. Dr. Muhammet Şevki AYDIN
3.	Bir Milletın Yeniden Dirilişı Çanakkale	Editör: Yunus ÖZDAMAR
4.	Bu Ülke	Cemil MERİÇ
5.	Çocuklarımıza Dinimizi Nasıl Öğretelim	Şaban KARAKÖSE

KUR'AN KURSU ÖĞRETİCİLERİNE YÖNELİK TAVSİYE KİTAP LİSTESİ *		
* Not: Kitap Listesi alfabetik olarak sıralanmıştır.		
Sıra No	Kitap Adı	Yazarı
6.	Dini Danışma ve Rehberlik	Prof. Dr. Suat CEBECİ
7.	Din Eğitiminde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	Aytekin BULUT
8.	Din Eğitiminde Etkili İletişim	Prof. Dr. Ahmet KOÇ
9.	Diriliş Neslinin Amentüsü	Sezai KARAKOÇ
10	Etkili Din Öğretimi	Editör: Şaban KARAKÖSE
11	Gelişimsel Basamaklara Göre Din Eğitimi	Editör: Prof. Dr. Mustafa KÖYLÜ
12	Hadis İlmine Giriş	Prof. Dr. M. Emin ÖZAFŞAR
13	Hadislerle Gerçekler	Prof. Dr. İ. Lütfi ÇAKAN
14	Hafızlık Risalesi	Osman EGİN-Hüseyin ÖRESİN
15	Hâtemü'l-Enbiya Hz. Muhammed ve Hayatı	Ali Himmet BERKİ-Osman KESKİOĞLU
16	Hz. Peygamber Din ve Samimiyet	Komisyon
17	Hz. Peygamberin İzinden	Prof. Dr. Bünyamin ERUL
18	Hz. Peygamber'in Etrafındaki Çocuklar ve Gençler	Doç. Dr. Âdem APAK

KUR'AN KURSU ÖĞRETİCİLERİNE YÖNELİK TAVSİYE KİTAP LİSTESİ *		
* Not: Kitap Listesi alfabetik olarak sıralanmıştır.		
Sıra No	Kitap Adı	Yazarı
19	Hız. Peygamber ve İnsan Yetiştirme Düzeni	Komisyon
20	İslam Ahlakı Temel Konular-Güncel Yorumlar	Komisyon
21	İslam	Sezai KARAKOÇ
22	İslâm'da İman Esasları	Prof. Dr. Bekir TOPALOĞLU, Prof. Dr. Yusuf Şevki YAVUZ, Prof. Dr. İlyas ÇELEBİ
23	Kalbin Erbaini	Prof. Dr. Mehmet GÖRMEZ
24	Kur'an ve Kâinat Dilinden İman Esasları İslam İnanç İlmihali	Ümit ŞİMŞEK
25	Kur'an'la Buluşmak 1-2	Rıfat ORAL
26	Marifetullah O'nu Bilmek O'nu Tanımak	Prof. Dr. Hasan Kâmil YILMAZ
27	Mehmet Akif Ersoy Safahat	M. Ertuğrul DÜZDAĞ
28	Melekler Âlemi/İlâhî Dinlerde Melek İnanç	Prof. Dr. Ali ERBAŞ
29	Modern Düşüncenin İslâm Anlayışı	Salim ÖĞÜT

2015-2016 Eğitim-Öğretim Yılı Kur'an Kursları Uygulama Esasları Ek : 7

KUR'AN KURSU ÖĞRETİCİLERİNE YÖNELİK TAVSİYE KİTAP LİSTESİ *		
* Not: Kitap Listesi alfabetik olarak sıralanmıştır.		
Sıra No	Kitap Adı	Yazarı
30	Örneklerle İslam Ahlakı	Prof. Dr. M. Yaşar KANDEMİR
31	Örneklerle Peygamberimiz	Prof. Dr. Abdurrahman ÇETİN
32	Peygamberimizin Şemali	Prof. Dr. Ali YARDIM
33	Peygamberimizin Hitabeti	Ahmet Lütü KAZANCI
34	Peygamberimin Sevdiği Müslüman	Prof. Dr. M. Yaşar KANDEMİR
35	Sevgi Medeniyeti	Prof. Dr. Raşit KÜÇÜK
36	Şiddet Karşısında İslam	Komisyon
37	Tarihe Tanıklığım	Aliya İZZETBEGOVİÇ
38	Türkiye'nin Maarif Davası	Nurettin TOPÇU
39	Vahyin Aydınlığında Yürümek	Prof. Dr. İbrahim H. KARSLI
40	Yarınki Türkiye	Nurettin TOPÇU
KUR'AN KURSU ÖĞRENCİLERİNE YÖNELİK TAVSİYE KİTAP LİSTESİ		
ÇOCUKLAR İÇİN		
Sıra No	Kitap Adı	Yazarı

KUR'AN KURSU ÖĞRETİCİLERİNE YÖNELİK TAVSİYE KİTAP LİSTESİ *		
* Not: Kitap Listesi alfabetik olarak sıralanmıştır.		
Sıra No	Kitap Adı	Yazarı
1.	Allah'a İman Ediyorum	Naim ÖZGEN
2.	Beni ve Her Şeyi Yaratan Allah	Rabia GÜLCAN
3.	Biricik Peygamberim ve Onun Çağındaki Çocuklar	Prof. Dr. Mehmet Emin AY
4.	Bizim İçin Dua Eden Melekler	Elif ARSLAN
5.	Canım Peygamberim	Yavuz BAHADİROĞLU
6.	Cemil Dede Namaz Sürelerini Anlatıyor	Mehmet Nezir GÜL
7.	Cemil Dede Namaz Dualarını Anlatıyor	Mehmet Nezir GÜL
8.	Çocuk ve Peygamber	Prof. Dr. Mehmet Emin AY
9.	Çocuklar İçin Kur'an Terimleri Sözlüğü	Selcen Yüksel ARVAS
10	Çocuk Kahramanlar Al Bayrak	Erhan DÜNDAR-Orhan DÜNDAR
11	Dini Değerler Serisi	Esmâ BUDAK - Dr. Faruk KANGER Gülser ÖZTÜRK - Nehir Aydın GÖKDUMAN Neslihan Nur TÜRK - Tuğba Güler BOZKAYA
12	Dinimi Öğreniyorum	Komisyon

2015-2016 Eğitim-Öğretim Yılı Kur'an Kursları Uygulama Esasları Ek : 7

KUR'AN KURSU ÖĞRETİCİLERİNE YÖNELİK TAVSİYE KİTAP LİSTESİ *		
* Not: Kitap Listesi alfabetik olarak sıralanmıştır.		
Sıra No	Kitap Adı	Yazarı
13	Dualarımı Öğreniyorum	Rabia GÜLCAN
14	Ela İle Efe Umreye Gidiyor	Şebnem Güler KARACAN
15	En Güzel Örnek Peygamber	Pervin Ayşe YAŞA
16	Gökkuşuğu Dostları	Bestami YAZGAN
17	Hikâyelerle Çocuklara Esmâ-i Hüsnâ	Selcen Yüksel ARVAS
18	Hikâye Treni	Elif ARSLAN
19	İbadetlerimi Öğreniyorum	Ayşe ÖZTÜRK
20	Kitabımı Öğreniyorum	Osman ÖZBAĞÇE
21	Kur'an-ı Kerim'deki Sûreleri Tanıyalım	Bilgenur ÇORLU
22	Onun Dediği Olur Kaza ve Kader	Ayşenur ÇALIKÇI
23	Ömer Seyfettin Serisi (5 Kitap) (Pembe İncili Kaftan, Ferman, Selahaddin Eyyübi ve Bilgin, Kütük,Forsa)	Ömer Seyfettin
24	Peygamber Hikâyeleri	Bilge Nur ÇORLU
25	Peygamberimi Öğreniyorum	Komisyon

KUR'AN KURSU ÖĞRETİCİLERİNE YÖNELİK TAVSİYE KİTAP LİSTESİ *		
* Not: Kitap Listesi alfabetik olarak sıralanmıştır.		
Sıra No	Kitap Adı	Yazarı
26	Peygamberimizin Dilinden Kıssalar	Prof. Dr. M. Yaşar KANDEMİR
27	Rabbim Allah	Özkan ÖZE
28	Sekiz Elmalı Kolye	Mustafa AKGÜN
29	Sevgi Serisi (5 Kitap) Başka Kardeşler, Mucize Hayvanlar 1-2, Küçük Bir Kızın Sırları, Bilge Çocuk	Ahmet Faruk KILIÇ
30	Sonsuz Hayat Ahiret Yurdu	Ayla ABAK
31	Yeryüzü ayetleri 1 Büyük Karanlığın Sırrı Yeryüzü ayetleri 2 Mucizeler Fabrikası	Özkan ÖZE
32	Yol Gösterici Kutsal Kitaplar	Hatice DEMİRBAĞ
33	Yürek Dede İle Padişah	Cahit ZARİFOĞLU
GENÇLER İÇİN		
Sıra No	Kitap Adı	Yazarı
1.	Allah'a İman	Yrd. Doç. Dr. Ulvi Murat KILAVUZ

KUR'AN KURSU ÖĞRETİCİLERİNE YÖNELİK TAVSİYE KİTAP LİSTESİ *		
* Not: Kitap Listesi alfabetik olarak sıralanmıştır.		
Sıra No	Kitap Adı	Yazarı
2.	Ahirete İman	Prof. Dr. Süleyman TOPRAK
3.	Bir Fiil Yaratmak Eserden Esmaya	Ümit ŞİMŞEK
4.	Binlerce Diliyle İnsan Yüzü	Ümit ŞİMŞEK
5.	Cami ve Gençlik	Komisyon
6.	Çöle İnen Nur	Necip Fazıl KISAKÜREK
7.	Çağdaş İnanç Problemleri	Prof. Dr. Temel YEŞİLYURT
8.	Çanakkale Mahşeri	Mehmed NİYAZI
9.	Efendimizi (s.a.s) Sahabe Gibi Sevmek	M. Emin YILDIRIM
10	Fatih Sultan Mehmet ve İstanbul'un Fethi	Yavuz BAHADIROĞLU
11	Gençler İçin Peygamberimizin Hayatı	Prof. Dr. M. Yaşar KANDEMİR
12	Gençlerle Söyleşi	Mehmet ERDOĞAN
13	Gençlerle Başbaşa	Ali Fuat BAŞGİL
14	Gençlerin Hayat Prensipleri Hz. Lokman'ın Oğluna Öğütleri	Şaban KARAKÖSE

KUR'AN KURSU ÖĞRETİCİLERİNE YÖNELİK TAVSİYE KİTAP LİSTESİ *		
* Not: Kitap Listesi alfabetik olarak sıralanmıştır.		
Sıra No	Kitap Adı	Yazarı
15	Genç Sahabiler	Veysel AKKAYA
16	Gözümün Nuru Namaz	Osman ERSAN
17	Gül Yetiştiren Adam	Rasim ÖZDENÖREN
18	Her Şeyin Hikâyesini Merak Eden Adam Tefekkür Gezileri	Ümit ŞİMŞEK
19	İki Dirhem Bir Çekirdek	İskender PALA
20	İlahi Adalet ve Rahmet Penceresinden Kötülük ve Musibetler	Prof. Dr. Metin ÖZDEMİR
21	İsyan Ahlâkı	Nurettin TOPÇU
22	Kardeşlik Yazıları	Komisyon
23	Kadere İman	Prof. Dr. Cağfer KARADAŞ
24	Kitaplara İman	Prof. Dr. İlyas Çelebi
25	Kur'an ve Kâinat Dilinden İman Esasları İslam İnanç İlmihali	Ümit ŞİMŞEK
26	Kur'an'dan Öyküler	Sadık YALSIZUÇANLAR
27	Kur'an Öğrencisine Öğütler	Ebubekir Acurrî (Terc. Ahmet ÜRKMEZ)
28	Meleklerle İman	Prof. Dr. Kamil GÜNEŞ

2015-2016 Eğitim-Öğretim Yılı Kur'an Kursları Uygulama Esasları Ek : 7

KUR'AN KURSU ÖĞRETİCİLERİNE YÖNELİK TAVSİYE KİTAP LİSTESİ *		
* Not: Kitap Listesi alfabetik olarak sıralanmıştır.		
Sıra No	Kitap Adı	Yazarı
29	Neden Müslüman Oldum İhtida Öyküleri	Aydoğan ARI-Yusuf ARABULUT
30	Peygamberlere İman	Prof. Dr. Mustafa AKÇAY
31	Peygamberimizin Hayatı	İrfan YÜCEL
32	Peygamberimizin Dilinden Kıssalar	Prof. Dr. M. Yaşar KANDEMİR
33	Sahabeden 101 Hatıra	Prof. Dr. Yaşar KANDEMİR
YETİŞKİNLER İÇİN		
Sıra No	Kitap Adı	Yazarı
1.	Âlemlere Rahmet Hz. Muhammed	Komisyon
2.	Ailem Kitap Seti	Komisyon
3.	Başkaları İçin Ağlayabilmek	Doç. Dr. Halil ALTUNTAŞ
4.	Bilinçli Aile Olmak	Nevzat TARHAN
5.	Çanakkale Unutulmasın	Sezgin ÇEVİK
6.	Diyanet Kültür Serisi	Komisyon
7.	Dualar	Komisyon
8.	Duayı Anlamak	Doç. Dr. Halil ALTUNTAŞ

KUR'AN KURSU ÖĞRETİCİLERİNE YÖNELİK TAVSİYE KİTAP LİSTESİ *		
* Not: Kitap Listesi alfabetik olarak sıralanmıştır.		
Sıra No	Kitap Adı	Yazarı
9.	Ehl-i Beyt Sevgisi	Dr. Ömer MENEKŞE
10	Ezanı Anlamak	Doç. Dr. Ömer ÖZPINAR
11	Günlük Hayatımızda Helâller ve Haramlar	Hayrettin KARAMAN
12	Günahlar Tövbe ve İstiğfar	Prof. Dr. İsmail KARAGÖZ
13	Haccı Anlamak	Prof. Dr. Bünyamin ERUL-Dr. Ekrem KELEŞ
14	Hanım Sahabiler	Abdullah KARA-Hilal KARA
15	Hz. Peygamber ve İnsan Onuru	Komisyon
16	Hz. Peygamber ve Kardeşlik Hukuku	Komisyon
17	Hz. Peygamber ve Merhamet Eğitimi	Komisyon
18	Hz. Peygamber ve Birlikte Yaşama Ahlakı	Komisyon
19	İnsani Sorumluluk Komşuluk	Komisyon
20	İyilik Vakti	Komisyon
21	40 Hadis 40 Yorum	Prof. Dr. İsmail Hakkı ÜNAL
22	Kimsesizlerin Kimsesi Olmak	Komisyon

2015-2016 Eğitim-Öğretim Yılı Kur'an Kursları Uygulama Esasları Ek : 7

KUR'AN KURSU ÖĞRETİCİLERİNE YÖNELİK TAVSİYE KİTAP LİSTESİ *		
* Not: Kitap Listesi alfabetik olarak sıralanmıştır.		
Sıra No	Kitap Adı	Yazarı
23	Kötü Çocuk Yoktur	Ali ÇANKIRILI
24	Kur'an ve Kâinat Dilinden İman Esasları İslam İnanç İlmihali	Ümit ŞİMŞEK
25	Mevlana'dan Düşündürten Hikâyeler	Şaban KARAKÖSE
26	Mutlu Evlilik	Prof. Dr. M. Cevat AKŞİT
27	Mutlu Bir Yuva İçin	Prof. Dr. M. Yaşar KANDEMİR
28	Namaz Dirilişe Çağrı	Ahmet BULUT
29	Orucu Anlamak	Doç. Dr. Soner GÜNDÜZÖZ
30	Peygamberimiz ve Günlük Hayatı	Prof. Dr. Hasan Kâmil YILMAZ
31	Siyer-i Nebi	Osman KESKİOĞLU
32	Sorunlarımız-Sorumluluklarımız Serisi	Komisyon
33	Zekâtı Anlamak	Dr. Muhlis AKAR-Dr. Ercan ESER

ENGELLİLER İÇİN			
Sıra No	Kitap Adı	Yazarı	Yayınevi
1.	Braille Kur'an Okumaya Giriş Alfabeti	Doç. Dr. Tayyar ALTIKULAÇ	DİB Yayınları
2.	Braille Kur'an-ı Kerim	Komisyon	DİB Yayınları
3.	Brail Hadislerle İslam	Komisyon	DİB Yayınları
4.	Braille Diyanet Çocuk Dergisi sayıları	Komisyon	DİB Yayınları
5.	Braille Cemil Dede Namaz Sürelerini Anlatıyor	Mehmet Nezir GÜL	DİB Yayınları
6.	Braille Cemil Dede Namaz Dualarını Anlatıyor	Mehmet Nezir GÜL	DİB Yayınları
7.	Braille Temel Dini Bilgiler İtikat-İbadet-Ahlak	Seyfettin YAZICI	DİB Yayınları
8.	Braille Çocuk Dergisi Kutlu Doğum Haftası Engelliler Özel Sayısı	Komisyon	DİB Yayınları
9.	İşitme Engelli Çocuklar İçin Din Eğitimi Seti 1. Rabbimi Çok Seviyorum 2. Peygamberimi Çok Seviyorum 3. İlk Namazım 4. Ramazan ve İlk Orucum	Komisyon	DİB Yayınları

2015-2016 Eğitim-Öğretim Yılı Kur'an Kursları Uygulama Esasları Ek : 7

ENGELLİLER İÇİN			
Sıra No	Kitap Adı	Yazarı	Yaymevi
	5. İyilik Yapmayı Seviyorum 6. En Mutlu Yolculuğum		
10.	Öğreniyorum Serisi 1. Dinimi Öğreniyorum 2. Peygamberimi Öğreniyorum 3. Kitabımı Öğreniyorum 4. Dualarımı Öğreniyorum 5. Ahlakımı Öğreniyorum	Diyanet İşleri Başkanlığı	DİB Yayımları
11.	Türk İşaret Dili Dini Kavramlar Sözlüğü	Komisyon	DİB Yayımları

Ek 21 19.07.2018 tarihli ve 80638 sayılı dilekçe

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞINA
(İnsan Kaynakları Genel Müdürlüğü)

Konu: Geçici görevlendirme talimat yazıları
ile Kur'an kursu öğretici sayıları

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans öğrencisiyim.

"İhtiyaç Odaklı Kur'an Kurslarında Yetişkinlerin Eğitimi" konulu yüksek lisans tez çalışması yapmaktayım.

Bu itibarla;

- 1- 19.07.2018 tarihi itibari ile erkek/kadın, kadrolu Sözleşmeli mevcut Kur'an kursu öğretmenlerinin sayıları ile hafız olan erkek, kadın toplam öğretici sayıları,
- 2- İhtiyaç Odaklı Kur'an Kurslarının uygulama esasları 201-2018'in maddesinin F. bendinde "Kur'an kurslarında geçici öğretici görevlendirmeleri, İnsan Kaynakları Genel Müdürlüğü'nce belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde İKYS (İnsan Kaynakları Yönetim Sistemi) programı üzerinden yapılacaktır" ifade edilen usul ve esasların çerçevesinde bazı il müftülüklerinin web sitesinde de bulunan talimat yazıları;
  - a. 03.11.2014 tarihli ve 6066 sayılı yazı,
  - b. 28.04.2016 tarihli ve 23263 sayılı yazı,
  - c. 09.09.2016 tarihli ve 44009 sayılı yazıların,

bir nüshasının Genel Müdürlüğünüzce uygun görülmesi halinde, çalışmamda kullanılmak üzere tarafıma yazılı olarak verilmesi hususunda;

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

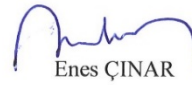
Ek:

- 1-Öğrenci Belgesi
- 2-Cumhuriyet Üniversitesi Rektörlüğü tarafından çalışma iznimiz hk. yazı.

Adres :

Alsacancak Mahallesi 2194.Sok. No:4
Etimesgut / Ankara Tel: 0546 544 3600

19.07.2017

Enes ÇINAR

Diyamet İşleri Başkanlığı
19/07/2018
80638

Ek 22 DİB. İKGM. 23.07.2018 tarihli ve E.97282 sayılı yazısı

T.C.
CUMHURBAŞKANLIĞI
Diyanet İşleri Başkanlığı

e-İmzalıdır

Sayı : 94013213-903.02.01-E.97282
Konu : Enes ÇINAR

23.07.2018

Sayın Enes ÇINAR
Alsancak Mh. 2194 Sk. No:4
Etimesgut/ANKARA

İlgi : 19/07/2018 tarihli Enes ÇINAR'a ait dilekçe.

İlgi dilekçe incelenmiştir.
Yüksek lisans tez çalışmanızda kullanmak üzere ilgi dilekçe ile talep etmiş olduğunuz belgeler ekte gönderilmiştir.
Bilgilerinizi rica ederim.

Akif PUSMAZ
Başkan a.
Atama II Daire Başkanı

Ekler:
1- 03/11/2011 tarihli ve 6066 sayılı yazı (1 sayfa)
2- 28/04/2016 tarihli ve 23263 sayılı yazı (1 sayfa)
3- 09/09/2016 tarihli ve 44009 sayılı yazı (2 sayfa)

Universiteler Mah. Dumlupınar Bulv. No : 147/A 06800 Çankaya/Ankara
Telefon: 0 312 295 78 30 Faks: 0 312 286 74 36
e-posta: atama2@diyanet.gov.tr İnternet Adresi: www.diyanet.gov.tr

Bilgi için: Vejdi UÇAN
Görevlendirme
Tel No: (312) 295 77 59

Bu belge 5070 sayılı Kanun gereği güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. Doğrulama Kodu = AFAZ-VY10-FW69-2997

T.C.
BAŞBAKANLIK
Diyanet İşleri Başkanlığı

03.11.2014 * 6066

Sayı : 94013213-903-
Konu : Vekil İmam-Hatip ve
Vekil Müezzin Kayyım Atamaları.

..... VALİLİĞİNE
(İl Müftülüğü)

657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 86. maddesine göre Başkanlığımız taşra teşkilatında görev yapmakta iken askerlik, yurtdışı görevlendirme, geçici görevlendirme, görevden uzaklaştırma vb. sebeplerle görevden ayrılan cami görevlilerinin yerine vekaleten görevlendirme yapılabilmektedir.

Bu bağlamda vekaleten görevlendirmelerin;

- 1- Başkanlığımız Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliğinin 18-9/c maddesi ile Vaizlik, Kur'an Kursu Öğreticiliği, İmam-Hatiplik ve Müezzin-Kayyımlık Kadrolarına Atama ve Bu Kadroların Kariyer Basamaklarında Yükselme Yönetmeliğinin 9. 11. ve 13. maddeleri gereğince yapılması,
- 2- 2014 yılı KPSS (DHBT) puanı 60 ve üzeri olanlar arasından İl müftülük sınav kurulunca yapılacak mülakat sınavı neticesinde en yüksek puan alandan başlamak suretiyle yapılması,
- 3- 2014 KPSS (DHBT) puanı 60 ve üzeri puanı olan müracaatçı olmaması halinde KPSS (DHBT)'ye girenler arasından İl müftülüğü sınav kurulunca yapılacak mülakat sınavı neticesinde en yüksek puan alandan başlamak suretiyle yapılması,
- 4- Ek ders ücreti karşılığında görevlendirilecek olan geçici Kur'an kursu öğreticilerinin görevlendirmesinde de aynı esaslara riayet edilmesi,
- 5- Yapılacak mülakat sınavı sonuçlarının müftülüklerin web sitesinden ilan edilmesi hususlarında;

Bilgilerini ve gereğini rica ederim.

Osman TIRAŞCI
Başkan a.
İnsan Kaynakları Genel Müdürü

Dağıtım :
Valiliklere (İl Müftülükleri)

Evrak Tarih ve Sayısı: 28/04/2016-E.23263

T.C.
BAŞBAKANLIK
Diyanet İşleri Başkanlığı

Sayı :94013213-900-
Konu :Ek ders ücreti karşılığında çalışan öğretmenler.

..... VALİLİKLERE
(İl Müftülüğü)

Kur'an kurslarımızdaki eğitim ve öğretimin kadrolu veya sözleşmeli personelle yürütülmesi esastır. Eğitim ve öğretimin kadrolu veya sözleşmeli personelle yürütülemediği halde söz konusu Kur'an kurslarındaki hizmetlerin aksamaması için Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliğinin 10. maddesi gereğince ek ders ücreti karşılığında geçici öğretmenler görevlendirilebilecektir.

Bu bağlamda;

1- Halen Kur'an kurslarında 03.11.2014 tarihli ve 6066 sayılı yazımız esas alınarak Başkanlık izni ile görevlendirilen ücretli öğretmenler (fahri) müftülüklerin uygun görmesi halinde,

a) Yaz Kur'an kurslarında,

b) 2016-2017 eğitim ve öğretim döneminde ihtiyaç duyulan Kur'an kurslarında

herhangi bir sınava tabi tutulmaksızın görevlerine devam edebileceklerdir.

2- Yaz Kur'an kurslarındaki öğretici ihtiyacının Kadrolu öğretmenler ve halen görev yapan geçici öğretmenlerle karşılanamaması halinde 03.11.2014 tarihli ve 6066 sayılı yazıdaki şartları taşıyanlar arasından İl Müftülükleri koordinesinde yapılacak sınavla Başkanlık izni alınmak suretiyle geçici öğretmenler görevlendirilebilecektir.

3- 2015-2016 eğitim ve öğretim dönemi başında İl Müftülükleri koordinesinde yapılan sınavı giren 70 ve üzeri puan alan ve herhangi bir Kur'an kursunda görevlendirilmemiş olanlar da yeni bir sınava tabi tutulmadan ihtiyaç duyulan Kur'an kurslarında görevlendirilebileceklerdir.

4- DİBBYS programı üzerinden yapılacak görevlendirmelerde görevlendirilmesi yapılacak kişiler için oluşturulacak sınav listelerinin ek tabloda belirtilen şekilde hazırlanarak sisteme PDF olarak yüklenmesi, çoklu listelerin ise sıralama numarasının programdaki açıklama bölümüne girilmesi gerekmektedir.

Bilgilerini ve gereğini rica ederim.

Osman TIRAŞÇI
Başkan a.
İnsan Kaynakları Genel Müdürü

EK :
Geçici öğretici sınav listesi (örnek)

DAĞITIM :
81 İl Valiliğine (Müftülük)

Doğrulamak için: <https://belgedogrulama.diyamet.gov.tr/BelgeDogrulama.aspx?V=BENDULEL>

Adres: Üniversiteler Mah. Dumlupınar Bulv. No : 147/A 06800 Çankaya/Ankara Ayrıntılı bilgi için irtibat: Turgay Kuzucu

E-Posta: atama2@diyanet.gov.tr

Elektronik ağ: www.diyamet.gov.tr

Tel: (0312) 295 78 33

Faks: (312) 286 74 36

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Evrak Tarih ve Sayısı: 09/09/2016-E.44009

T.C.
BAŞBAKANLIK
Diyanet İşleri Başkanlığı

Sayı :94013213-900-
Konu :Ek Ders Ücreti ile Çalışan Öğreticiler

..... VALİLİKLERE
(İl Müftülüğü)

İlgi : a) 03.11.2014 tarihli ve 6066 sayılı yazı
b) 28.04.2016 tarihli ve 23263 sayılı yazı

Kur'an Kurslarımızda eğitim öğretimin kadrolu veya sözleşmeli personelle yürütülmesi esastır. Bu bağlamda müftülüğünüzde görev yapan kadrolu ve sözleşmeli Kur'an kursu öğreticilerinin zorunlu girmesi gereken dersleri tamamlamadan ek ders ücreti karşılığında geçici Kur'an kursu öğreticisi görevlendirilmesi cihetine kesinlikle gidilmeyecektir. Ancak eğitim öğretim hizmetlerinin kadrolu ve sözleşmeli personelle karşılanamaması halinde söz konusu Kur'an kurslarındaki eğitim öğretim hizmetlerinin aksamaması için Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliğinin 10. maddesi gereğince ek ders ücreti karşılığında geçici Kur'an kursu öğreticileri görevlendirilebilecektir.

İlgi (b) yazı ile 2015-2016 eğitim ve öğretim dönemi başında il müftülükleri koordinesinde yapılan ve 70 ve üzeri puan alan ve herhangi bir Kur'an kursunda görevlendirilmemiş olanlar ile ilgi (a) yazı doğrultusunda Başkanlık izni ile görevlendirilen ücretli öğreticilerin herhangi bir sınava tabi tutulmaksızın görevlerine devam edebilecekleri bildirilmiştir. Ancak 15 Temmuz 2016 tarihinde meydana gelen darbe teşebbüsü sonrası ülkemizde yaşanan olağanüstü hal (OHAL) sebebiyle ek ders ücreti karşılığında geçici görevlendirilecek öğreticiler için sınav yapılması kanaatine varılmıştır.

Bu bağlamda ek ders ücreti karşılığında çalıştırılacak geçici Kur'an kursu öğreticilerinin görevlendirilmelerinin;

1- 2014 yılı KPSS (DHB)T) puanı 60 ve üzeri olanlar arasından Valilik onayı ile oluşturulacak sınav komisyon/ları marifetiyle yapılacak değerlendirme neticesinde en yüksek puan alandan başlamak suretiyle yapılması,

2- 2014 KPSS (DHB)T) puanı 60 ve üzeri puanı olan müracaatçı olmaması halinde KPSS (DHB)T)ye girenler arasından zikredilen sınav komisyon/larınca yapılacak değerlendirme neticesinde en yüksek puan alandan başlamak suretiyle yapılması,

3- Müftülük bünyesinde 4-6 yaş grubu Kur'an kursu açılması durumunda sınav komisyon/larında mümkün olması halinde çocuk gelişimi ve eğitimi ile ilgili uzman bir kişiye yer verilmesi,

4- Terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilenlerin görevlendirilmelerinin yapılmaması,

5- Yapılacak değerlendirme sınavı sonuçlarının il müftülükleri web sitesinden ilan edilmesi hususlarında;

Bilgilerimi ve gereğini rica ederim.

Osman TIRAŞÇI
Başkan a.
İnsan Kaynakları Genel Müdürü

Doğrulama için: <https://belgedogrulama.diyamet.gov.tr/BelgeDogrulama.aspx?V=BEKR3DE2C>

Adres: Üniversiteler Mah. Dumlupınar Bulv. No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara
E-Posta: atama2@diyanet.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için irtibat: Durmuş Demirtaş
Tel: (312) 295 80 83

Faks: (312) 286 74 36

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

T.C.
BAŞBAKANLIK
Diyanet İşleri Başkanlığı

Pin: 85591

Notlar:

1- Ek ders ücreti karşılığı görevlendirilecek Kur'an kursu öğreticilerinin mülakatlarında uygulama birliği sağlanabilmesi için sınav komisyon/ları Başkanlarına yönelik Başkanlığımızda seminer yapılacaktır. Söz konusu toplantının yeri ve zamanı Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğünce görevlendirilecek personele ayrıca bildirilecektir.

2- İl müftülüklerince yapılacak olan mülakat sınavlarının seminerden sonra planlanması gerekmektedir.

3- Zikredilen mülakat sınavında görev yapacak sınav komisyon/larında yer alan personel bilgilerinin ekte yer alan forma uygun şekilde doldurularak Başkanlığımız İnsan Kaynakları Genel Müdürlüğünün **0312 285 85 72 nolu faksına en geç 20.09.2016** tarihine kadar gönderilmesi gerekmektedir.

DAĞITIM :
81 İl Valiliğine (Müftülük)

Ek 22 / Ek: 4 Kur'an Kursu Öğretici sayıları ve hafızlık durumları

EK:4

KUR'AN KURSU ÖĞRETİCİ SAYILARI			
UNVANI	ERKEK	KADIN	TOPLAM
Kuran Kursu Baş Öğrt.	6	0	6
Kuran Kursu Uzm. Öğrt.	27	84	111
Kuran Kursu Öğreticisi	3.001	16.216	19.217
4/B K.K.Ö.	0	2.652	2.652
TOPLAM	3.034	18.952	21.986

KUR'AN KURSU ÖĞRETİCİLERİNİN HAFIZLIK DURUMLARI			
UNVANI	ERKEK	KADIN	TOPLAM
Kuran Kursu Baş Öğrt.	6	0	6
Kuran Kursu Uzm. Öğrt.	20	29	49
Kuran Kursu Öğreticisi	2.317	3.712	6.029
4/B K.K.Ö.	0	829	829
TOPLAM	2.343	4.570	6.913

Rapor Tarihi : 19.07.2018

Bu bilgiler Enes Çınar'a ait 19.07.2018 tarihli dilkeçeye istinaden verilmiştir.

İNSAN KAYNAKLARI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
Atama II Daire Başkanlığı

09.05.2017

ANKARA MÜFTÜLÜĞÜNDEN İLAN

İlimiz İlçe Müftülüklerinde 2016-2017 Eğitim Öğretim Yılı yaz dönemi Fahri Öğretici ihtiyacını karşılamak üzere Ek Ders Ücreti ile Çalışan Öğretici Sınavı yapılacaktır.

Bu Çerçeve de ;

- 1- Müracaatlar geçici görev talep edilen İlçe Müftülüğüne yapılacaktır.
- 2- Yalnızca bir İlçe Müftülüğüne müracaat edilebilecek olup, birden fazla yere müracaat edenlerin (sınavı kazansalar dahi) müracaatları geçersiz sayılacaktır.
- 3- Kazananlar yalnızca sınava girdikleri İlçelerde görev alabileceklerdir.
- 4- 2016 yılı KPSS (DHBT) den en az 60 ve üzeri puan alanlar müracaat edebileceklerdir. (Bu puan ortalamaya dahil edilmeyecektir.) 2016 yılı KPSS (DHBT) 60 ve üzeri puanı olanlar arasından yapılacak sınav neticesinde en yüksek puandan başlanarak sıralama yapılacaktır.
- 5- KPSS (DHBT) 60 ve üzeri müracaatçı olmaması veya yetersiz olması durumunda KPSS (DHBT)'ye girenler arasından en yüksek puan alanlardan başlamak üzere sıralama yapılacaktır.
- 6- 4 ve 5. Maddedeki şartları haiz bulunmaması halinde İmam Hatip Lisesi mezunları olanların müracaatı alınacaktır.
- 7- Halen fahri olarak görev yapanlar yaz döneminde bu sınava girmeden tekrar görevlendirilebilecektir.
- 8- Daha önceki sınavlarda başarılı olup görev alamayanlar bu sınava gireceklerdir.
- 9- Büyük Şehir Belediyesi ile yapılan protokolle görev alanlar bu ilan şartları ile yükümlü değildir.
- 10- Görev almak isteyenler 24.05.2017 günü mesai bitimine kadar belgelerinin aslı ile birlikte (dilekçe, diploma, nüfus cüzdanı, 2016 KPSS (DHBT) puan belgesi varsa hafızlık belgesi ve özel eğitim verebileceğine dair sertifikalar) görev almak istedikleri İlçe Müftülüklerine müracaat edeceklerdir. Bu tarihten sonra yapılan müracaatlar kabul edilmeyecektir.
- 11- Sınav 25.05.2017 tarihinde başlayacak olup 08.30 - 17.30 saat dilimleri arasında ek listede yer alan İlçe Müftülüklerinde yapılacaktır. Sınav sonuçları ankara.diyamet.gov.tr adresinden ilan edilecektir.

NOT: Diyanet İşleri Başkanlığı'nın bildirmesi durumunda sınav tarihi değiştirilebilecektir. İlgililerin Ankara Müftülüğü web sayfasından takip etmeleri önemle rica olunur.

SINAV TARİHİ	SINAV YAPILACAK YER	SINAVA GİRECEK İLÇELER
25.05.2017	ÇANKAYA İLÇE MÜFTÜLÜĞÜ	ÇANKAYA-GÖLBAŞI-BALA-EVREN
25.05.2017	ALTINDAĞ İLÇE MÜFTÜLÜĞÜ	ALTINDAĞ-ÇUBUK-AKYURT-NALLIHAN
25.05.2017	MAMAK İLÇE MÜFTÜLÜĞÜ	MAMAK-ELMADAĞ-KALECİK
25.05.2017	SİNCAN İLÇE MÜFTÜLÜĞÜ	SİNCAN-KAHRAMANKAZAN-AYAZ
25.05.2017	KEÇİÖREN İLÇE MÜFTÜLÜĞÜ	KEÇİÖREN-BEYPAZARI-GÜDÜL-ŞEREFLİKOÇHİSAR
25.05.2017	ETİMESGUT İLÇE MÜFTÜLÜĞÜ	ETİMESGUT-PURSAKLAR-POLATLI-HAYMANA
25.05.2017	YENİMAHALLE İLÇE MÜFTÜLÜĞÜ	YENİMAHALLE-KIZILCAHAMAM-ÇAMLIDERE

Mehmet SÖNMEZOĞLU
Vali a.
İl Müftüsü

Açıklama: Bu ilan 25.07.2018 tarihinde

<https://ankara.diyamet.gov.tr/Sayfalar/contentdetail.aspx?MenuCategory=Kurumsal&contentid=470>
adresinden alınmıştır.

DIYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞINA
(Strateji Geliştirme Başkanlığı)

Konu: Belge İlan Tarihi

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans öğrencisiyim.

“İhtiyaç Odaklı Kur’an Kurslarında Yetişkinlerin Eğitimi” konulu Ankara ili kapsamında yüksek lisans tez çalışması yapmaktayım.

Diyamet İşleri Başkanlığınıza bağlı Ankara il Müftülüğü web sayfasında <https://ankara.diyamet.gov.tr/Sayfalar/contentdetail.aspx?MenuCategory=Kurumsal&contentid=235> linkinde “Kuran Kursları Bilgileri” bölümünde **Ankara_K.Kurslari.pdf** ve **mesaidisikk.pdf** olarak bulunan mevcut Kur’an kurslarının bilgileri çalışmamız kapsamında büyük önem arz etmektedir.

Web sayfasında bu dosyaların yüklenme veya ilan tarihleri hakkında herhangi bir bilgi bulunmaması sebebiyle çalışmamız açısından tarihlerin öneminden dolayı ilgili dosyaların yüklenme veya ilan edilme tarihlerinin Başkanlığınıza uygun görülmesi halinde tarafıma yazılı olarak verilmesi hususunda;

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

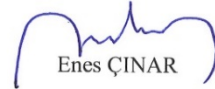
Ek:

- 1-Öğrenci Belgesi
- 2-Cumhuriyet Üniversitesi Rektörlüğü tarafından çalışma iznimiz hk. yazı.

Adres :

Alsacacak Mahallesi 2194.Sok. No:4
Etimesgut / Ankara Tel: 0546 544 3600

19.07.2017

Enes ÇINAR

Diyamet İşleri Başkanlığı
19/07/2018
80642

Ek 25 DİB.SGB.19.07.2018 tarihli ve 84388362-719-E.95617 sayılı yazı

T.C.
CUMHURBAŞKANLIĞI
Diyanet İşleri Başkanlığı

e-inyaladır

Sayı : 84388362-719-E.95617
Konu : Belge İlan Tarihi

19.07.2018

Sayın Enes ÇINAR
Alsancak Mh.2194 Sk. No:4
Etimesgut/Ankara

İlgi dilekçenizde talep etmiş olduğunuz Ankara İl Müftülüğü web sitesinde yayımlanan dosyaların yükleme tarihi 05.05.2016 saat 13:56 olarak kayıtlarımızda yer almaktadır. Bilgilerini rica ederim.

İbrahim KÖSE
Başkan a.
Bilgi Yönetimi ve İletişim Daire Başkanı

Üniversiteler Mahallesi Dumlupınar Bulvarı No: 147/E 06800 Çankaya/Ankara
Telefon: 0 312 295 73 91 Faks: 0 312 284 42 75
e-posta: bim@diyanet.gov.tr İnternet Adresi: www.diyanet.gov.tr

Bilgi için: Murat KOCA
V.H.K.İ.
Tel No: 0 312 295 73 85

Bu belge 5070 sayılı Kanun gereği güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. Doğrulama Kodu = DNDH-TW10-HK69-0860

Ankara ili mesai saatleri dışında eğitim veren Kur'an kurslarının bilgileri Sayfa 2

S.N.	İLÇESİ	KURS ADI	EĞİTİM TÜRÜ				GÜNÜ VE SAATİ							HAFTA SONU	
			TEMEL EĞİTİM	KUR'AN-I KERİM	EK ÖĞRETİM		PAZARTESİ	SALI	ÇARŞAMBA	PERŞEMBE	CUMA	CUMARTESİ	PAZAR		
					BADET	İTİKAT								YOGUNLAŞTIRILMIŞ TEMEL DİNİ BİLGİLER	
47	KEÇİÖREN	Muradiye İrâniye K.Kursu	X	X				19:00-20:30		19:00-20:30		17:25-18:10			
48	KEÇİÖREN	Muradiye Seymen Yeşar K.K	X	X											
49	KEÇİÖREN	Şevki Şanlı K.Kursu	X	X						17:20-18:00					
50	KEÇİÖREN	Anakadın	X	X				17:30-18:15		17:30-18:15					
51	KEÇİÖREN	Azım Camii K.Kursu	X	X				16:50-18:10							
52	KEÇİÖREN	Bademlik K.kursu	X	X				17:20-18:00							
53	KEÇİÖREN	Kuşcağız Sarı Camii K.Kursu	X	X											
54	KEÇİÖREN	Merkaz Camii K.Kursu	X	X				17:00-17:40							
55	KEÇİÖREN	Merkaz Camii K.Kursu	X	X				17:00-17:40							
56	KEÇİÖREN	Ömer Atakan	X	X				17:00-17:40							
57	KEÇİÖREN	Sosyal Konular K.Kursu	X	X				17:00-17:40				17:00-17:40			
58	KEÇİÖREN	Bademlik Üstü K.kursu	X	X				17:10-17:50				17:10-17:50			
59	KEÇİÖREN	Bahiyar Kur'an Kursu	X	X											
60	KEÇİÖREN	Elk Aşığı Eğilence Camii K.Kursu	X	X				17:00-17:40							
61	KEÇİÖREN	Elk Aşığı Eğilence Camii K.Kursu	X	X				17:00-17:40							
62	KEÇİÖREN	Elk Esentepe K.kursu	X	X											
63	KEÇİÖREN	Elk Kuba Camii K.Kursu	X	X											
64	KEÇİÖREN	MERKEZ AKYÜZLER ERKEK K.KURSU	X	X				19:00-20:50		19:00-20:50		19:00-20:50		19:00-20:50	
65	KEÇİÖREN	MERKEZ AKYÜZLER ERKEK K.KURSU	X	X				19:00-20:50		19:00-20:50		19:00-20:50		19:00-20:50	
66	KEÇİÖREN	MERKEZ AKYÜZLER ERKEK K.KURSU	X	X				19:00-20:50		19:00-20:50		19:00-20:50		19:00-20:50	
67	KEÇİÖREN	MERKEZ AKYÜZLER ERKEK K.KURSU	X	X				19:00-20:50		19:00-20:50		19:00-20:50		19:00-20:50	
68	KEÇİÖREN	MERKEZ AKYÜZLER ERKEK K.KURSU	X	X				19:00-20:50		19:00-20:50		19:00-20:50		19:00-20:50	
69	KEÇİÖREN	MERKEZ AKYÜZLER ERKEK K.KURSU	X	X				19:00-20:50		19:00-20:50		19:00-20:50		19:00-20:50	
70	KEÇİÖREN	MERKEZ AKYÜZLER ERKEK K.KURSU	X	X				19:00-20:50		19:00-20:50		19:00-20:50		19:00-20:50	
71	KEÇİÖREN	MERKEZ AKYÜZLER ERKEK K.KURSU	X	X				19:00-20:50		19:00-20:50		19:00-20:50		19:00-20:50	
72	KEÇİÖREN	MERKEZ AKYÜZLER ERKEK K.KURSU	X	X				19:00-20:50		19:00-20:50		19:00-20:50		19:00-20:50	
73	KEÇİÖREN	MERKEZ AKYÜZLER ERKEK K.KURSU	X	X				19:00-20:50		19:00-20:50		19:00-20:50		19:00-20:50	
74	KEÇİÖREN	MERKEZ AKYÜZLER ERKEK K.KURSU	X	X				19:00-20:50		19:00-20:50		19:00-20:50		19:00-20:50	
75	KEÇİÖREN	MERKEZ AKYÜZLER ERKEK K.KURSU	X	X				19:00-20:50		19:00-20:50		19:00-20:50		19:00-20:50	
76	KEÇİÖREN	MERKEZ AKYÜZLER ERKEK K.KURSU	X	X				19:00-20:50		19:00-20:50		19:00-20:50		19:00-20:50	
77	KEÇİÖREN	MERKEZ AKYÜZLER ERKEK K.KURSU	X	X				19:00-20:50		19:00-20:50		19:00-20:50		19:00-20:50	
78	KEÇİÖREN	MERKEZ AKYÜZLER ERKEK K.KURSU	X	X				19:00-20:50		19:00-20:50		19:00-20:50		19:00-20:50	
79	KEÇİÖREN	MERKEZ AKYÜZLER ERKEK K.KURSU	X	X				19:00-20:50		19:00-20:50		19:00-20:50		19:00-20:50	
80	KEÇİÖREN	MERKEZ AKYÜZLER ERKEK K.KURSU	X	X				19:00-20:50		19:00-20:50		19:00-20:50		19:00-20:50	
81	KEÇİÖREN	MERKEZ AKYÜZLER ERKEK K.KURSU	X	X				19:00-20:50		19:00-20:50		19:00-20:50		19:00-20:50	
82	KEÇİÖREN	MERKEZ AKYÜZLER ERKEK K.KURSU	X	X				19:00-20:50		19:00-20:50		19:00-20:50		19:00-20:50	
83	KEÇİÖREN	MERKEZ AKYÜZLER ERKEK K.KURSU	X	X				19:00-20:50		19:00-20:50		19:00-20:50		19:00-20:50	
84	KEÇİÖREN	MERKEZ AKYÜZLER ERKEK K.KURSU	X	X				19:00-20:50		19:00-20:50		19:00-20:50		19:00-20:50	
85	KEÇİÖREN	MERKEZ AKYÜZLER ERKEK K.KURSU	X	X				19:00-20:50		19:00-20:50		19:00-20:50		19:00-20:50	
86	KEÇİÖREN	MERKEZ AKYÜZLER ERKEK K.KURSU	X	X				19:00-20:50		19:00-20:50		19:00-20:50		19:00-20:50	
87	KEÇİÖREN	MERKEZ AKYÜZLER ERKEK K.KURSU	X	X				19:00-20:50		19:00-20:50		19:00-20:50		19:00-20:50	
88	KEÇİÖREN	MERKEZ AKYÜZLER ERKEK K.KURSU	X	X				19:00-20:50		19:00-20:50		19:00-20:50		19:00-20:50	
89	KEÇİÖREN	MERKEZ AKYÜZLER ERKEK K.KURSU	X	X				19:00-20:50		19:00-20:50		19:00-20:50		19:00-20:50	
90	KEÇİÖREN	MERKEZ AKYÜZLER ERKEK K.KURSU	X	X				19:00-20:50		19:00-20:50		19:00-20:50		19:00-20:50	
91	KEÇİÖREN	MERKEZ AKYÜZLER ERKEK K.KURSU	X	X				19:00-20:50		19:00-20:50		19:00-20:50		19:00-20:50	
92	KEÇİÖREN	MERKEZ AKYÜZLER ERKEK K.KURSU	X	X				19:00-20:50		19:00-20:50		19:00-20:50		19:00-20:50	

Ankara ili mesai saatleri dışında eğitim veren Kur'an kurslarının bilgileri Sayfa 3

ANKARA İLİ MESAI SAATLERİ DIŞINDA EĞİTİM VEREN KUR'AN KURSLARI BİLGİLERİ																	
S.N.	İLÇESİ	KURS ADI	EĞİTİM TÜRÜ						GÜNÜ VE SAATI								
			TEMEL EĞİTİM	KUR'AN-I KERİM	EK ÖĞRETİM				PAZARTESİ	SALI	ÇARŞAMBA	PERŞEMBE	CUMA	HAFTA SONU			
					DİNİ BİLGİLER										HAFTARTESİ	CUMARTESİ	PAZAR
				ARAP	BADET	İBRAHİM	İSRA	YOLUNASTIRMA	TEMELENN BİLGİLER								
93	YENİMAHALLE	GAMLICA MAHALLESİ MERKEZ CAMİİ KIZ		X													
94	YENİMAHALLE	DEMETEVLERİ İYERİK CADDESİ KIZ		X													
95	YENİMAHALLE	ŞEN TEPE CAMİİ KIZ		X													
96	YENİMAHALLE	ÖZELİF SİTESİ KIZ		X													
97	YENİMAHALLE	ÖZELER KIZ		X													
98	YENİMAHALLE	PARKÇIĞLIK CAMİİ KIZ		X													
99	YENİMAHALLE	TEVFKİLERİ ANADOLU İ.H.L. MUSTAFA AKAN	X														
100	YENİMAHALLE	DEMETEVLERİ SÜMEYYE KIZ		X						17:00 - 18:30							

Ek 27 Kurs binalarına ait görseller

Çankaya Müftülüğü
Kocatepe Kur'an Kursu

Yenimahalle Müftülüğü
Niyaziye Camii Hafize Katırcı Kız Kur'an Kursu

Mamak Müftülüğü
Mutlu Mahallesi Fatih Camii Kız Kur'an Kursu

Sınıfın ve mutfağın iç içe olduğunu gösteren bir resim.

Cami altında bulunan kurs girişinden bir görüntü

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Enes ÇINAR
Uyruğu : T.C.
Doğum Tarihi ve Yeri : Sivrihisar – 1981
E-posta : enescinar@gmail.com

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Yılı
Lisans	Cumhuriyet Üniversitesi	2014

İŞ TECRÜBESİ

Tarih	Kurum	Görev
2004	Diyanet İşleri Başkanlığı	İmam-Hatip
2008	Diyanet İşleri Başkanlığı	V.H.K.İ
2014	Diyanet İşleri Başkanlığı	Şef
2018...	Diyanet İşleri Başkanlığı (Merkez)	Şef

YABANCI DİL BİLGİSİ

Yabancı Dilin Adı   KPDS ( )   ÜDS ( )   TOEFL ( )   EILTS